

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

Συντακτική Επιτροπή

- Κωνσταντίνος Κερασιώτης, Δικηγόρος Αθηνών, Συντονιστής της Νομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες
- Παρούλα Νάσκου-Περράκη, Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου
- Ιωάννης Παπαγεωργίου, Δικηγόρος, Επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
- Αθανάσιος Ράντος, Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας
- Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, Δικαστής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
- Νίκος Σιταρόπουλος, Δρ. Δικηγόρος, Συμβούλιο της Ευρώπης, Αναπληρωτής Διευθυντής στο Γραφείο του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
- Μαρία Σταυροπούλου, Διευθύντρια Υπηρεσίας Ασύλου, Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης
- Καλλιόπη Στεφανάκη, Υπεύθυνη Τομέα Προστασίας Προσφύγων, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Γραφείο Ελλάδας
- Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Μακεδονία

Επιμέλεια έκδοσης: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σε συνεργασία με την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Επιστημονική επιμέλεια: Έρικα Καλαντζή, Δικηγόρος, Εθνική Συντονίστρια του Ευρωπαϊκού Δικτύου Νομικών για το Άσυλο (ELENA)

Ομάδα σύνταξης και επιμέλειας: Λυδία-Μαρία Μπολάνη, Δικηγόρος, Ειδική Επιστήμονας στο Κύκλο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συνηγούρου του Πολίτη, Κατερίνα Λαζανά, Référendaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Κείμενα για δημοσίευση αποστέλλονται στη διεύθυνση :
Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες,
Υπόψη κας Καλλιόπης Στεφανάκη
Μιχαλακοπούλου 91, 115 28 Αθήνα
τηλ. Τηλ. 216 - 2007800, φαξ : 2106726417
e-mail: great@unhcr.org

Σύντμηση για παραπομπές: ΕΔΠΑ 2015, σελ....

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	
I. Αρείου Πάγου	
Έκδοση προσφύγων	19
II. Εφετείων	
Έκδοση προσφύγων	47
III. Συμβουλίου Επικρατείας	
Αρχή προηγούμενης ακρόασης στις υποθέσεις αλλοδαπών	59
Καθορισμός ιθαγένειας	77
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	
I. Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης	
Αναγνώριση καθεστώτων διεθνούς προστασίας	85
Διαδικασίες αναγνώρισης καθεστώτων διεθνούς προστασίας	126
Οικογενειακή επανένωση πολιτών τρίτων χωρών.....	136
Ένταξη επί μακρόν διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών...	147
Κοινωνική ασφάλιση επαναπατριζόμενων προσφύγων....	161
Απομάκρυνση και επαναπατρισμός αλλοδαπών	171
II. Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	189
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	
Λαζανά, Αικ.: Κράτηση αιτούντων άσυλο και μεταναστών στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	315
Νομοθετικές εξελίξεις.....	323
Βιβλιογραφία.....	325
Αλφαβητικό ευρετήριο.....	331
Ευρετήριο αποφάσεων.....	333

FORWARD

2015 has been an historical year for the protection of refugees in Europe. A wave of people, in their very large majority refugees, have crossed to the EU from Turkey through Greece and continued through the so-called “Western-Balkan route” in order to reach their main destination countries, mainly Austria, Germany and Sweden. The crossing from Greece further North has been massive, in a grey zone of legal “normality”, with hardship and risks for the persons on the move. Then, in February-March 2016, borders gradually closed and political and operational focus was put on managing the wave between Greece and the last country before EU territory, namely Turkey. This adventure has tested heavily Europe’s values as regards protecting refugees and those seeking refuge from war and conflicts, EU’s solidarity principles and sustainability of the Common European Asylum System, the European societies’ tolerance of welcoming the “foreigner”, the Organizations’ (International, EU and Non-Governmental) readiness for an effective and responsible humanitarian response in the EU context. Among a long list of questions and dilemmas, I think, two would merit a specific reference here for the purposes of this short Prologue.

***Are the European values for the protection of refugees going to hold, or the respective international norms will gradually lose their weight vis-à-vis restrictive and deterrent policies and practices?** Signs of withdrawal of the EU Member States from basic safeguards for the protection of refugees are worryingly increasing; the new draft legislation of the EU on asylum is indicative of this change in approaches: from the protection of rights in a commonly agreed manner to the protection of States vis-à-vis the “foreigner” who is seen as a threat and not as a person in need of protection. Isolated decisions by some Member States also show an introvert return to national asylum systems to the detriment of the Common European Asylum System and to the solidarity principle. Rights of recognized refugees, like, for example, the right to family reunification have severely shrunk in various European States’ legislations, as a result of the unregulated movement of high numbers of refugees within Europe. A hope for peaceful coexistence requires solidarity and working together in order to successfully preserve a common area of safety and respect of the rights of all.*

***Is the protection of rights of refugees in contradiction with the right of all to safety or not?** A fundamentally wrong perception of our times is precisely that the preservation of a space of freedom and rights, in particular for the “foreigners”, refugees and migrants, is undermining safety and security in our societies. History shows that this is not usually the case, and that peaceful coexistence has been built exactly on the opposite: societies*

are threatened more when they fail to welcome and integrate people from other cultures, who are going to seek refuge in any case, when they build fences and walls which can never stop the search for a (better) life, when they don't realize that the human pain is common for all and the human rights are meaningful and strong when they are observed vis-à-vis all human beings. The smiling faces of the refugee children being welcomed in the Greek schools this first year of their stay in Greece, is the most powerful promise for the future of all.

As we are living history in real time, it is too early to complete a bilan. Most urgently, we are all requested, each from his/her respective position, to strengthen and increase our efforts and continue working hard for what we consider to be the most important and valuable principle: the care for those who are most in need.

*Philippe Leclerc
Representative
UNHCR Representation Greece
March 2017*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το 2015 ήταν ιστορική χρονιά για την προστασία των προσφύγων στην Ευρώπη. Κύματα ανθρώπων, στην πλειοψηφία τους πρόσφυγες, διέσχισαν τα σύνορα της ΕΕ με την Τουρκία μέσω της Ελλάδας και συνέχισαν το ταξίδι τους από τον αποκαλούμενο «δρόμο των Δυτικών Βαλκανίων» για να φθάσουν στις κυριότερες χώρες προορισμού/υποδοχής, κυρίως στην Αυστρία, στη Γερμανία και στη Σουηδία. Το πέρασμα από την Ελλάδα προς το βορρά ήταν μαζικό, σε μια γκρίζα ζώνη νομικής «κανονικότητας», με δυσκολίες και κινδύνους για τους μετακινούμενους ανθρώπους. Έπειτα, το Φεβρουάριο-Μάρτιο 2016, τα σύνορα έκλεισαν σταδιακά και η πολιτική και επιχειρησιακή αντιμετώπιση επικεντρώθηκε στη διαχείριση της μετακίνησης μεταξύ της Ελλάδας και της τελευταίας χώρας πριν την είσοδο στην επικράτεια της ΕΕ, δηλαδή της Τουρκίας. Αυτή η περιπέτεια δοκίμασε σκληρά τις αξίες της Ευρώπης στον τομέα της προστασίας των προσφύγων και όσων αναζητούν προστασία από τους πολέμους και τις συγκρούσεις, τις αρχές της αλληλεγγύης της ΕΕ και τη βιωσιμότητα του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, την ανοχή των ευρωπαϊκών κοινωνιών στο καλωσόρισμα του «ξένου», την ετοιμότητα των διεθνών, ευρωπαϊκών και μη κυβερνητικών οργανισμών για την αποτελεσματική και υπεύθυνη αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης στο πλαίσιο της ΕΕ. Από το μακρύ κατάλογο των ερωτημάτων και διλημάτων, νομίζω πως δύο αξίζουν ειδική μνεία στο σύντομο αυτό πρόλογο.

Θα διατηρηθούν οι ευρωπαϊκές αξίες προστασίας των προσφύγων ή οι αντίστοιχοι διεθνείς κανόνες θα υποχωρήσουν έναντι των περιοριστικών και αποτρεπτικών πολιτικών και πρακτικών ; Αυξάνονται ανησυχητικά τα σημάδια της υπαναχώρησης των κρατών μελών της ΕΕ από τις βασικές εγγυήσεις προστασίας των προσφύγων, οι νέες προτάσεις ευρωπαϊκών νομοθετημάτων για το άσυλο είναι μια ένδειξη της αλλαγής της προσέγγισης από την προστασία των δικαιωμάτων με έναν κοινά συμφωνημένο τρόπο προς την προστασία των κρατών από τον «ξένο» που αντιμετωπίζεται ως απειλή και όχι ως πρόσωπο που έχει ανάγκη την προστασία. Μεμονωμένες αποφάσεις κάποιων κρατών μελών αναδεικνύουν επίσης μια εσωστρέφεια που εκδηλώνεται με την επιστροφή σε εθνικά συστήματα ασύλου σε βάρος του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου και της αρχής της αλληλεγγύης. Τα δικαιώματα των αναγνωρισμένων προσφύγων, όπως, για παράδειγμα, το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση, συρρικνώνονται σημαντικά στη νομοθεσία των ευρωπαϊκών κρατών, λόγω της παράτυπης μετακίνησης υψηλού αριθμού προσφύγων εντός της Ευρώπης. Για την επιτυχή διαφύλαξη του ενιαίου χώρου ασφάλειας και του σεβασμού των δικαιωμάτων όλων, η ελπίδα για ειρηνική συνύπαρξη προϋποθέτει αλληλεγγύη και συνεργασία.

Η προστασία των δικαιωμάτων των προσφύγων έρχεται σε σύγκρουση με το δικαίωμα όλων στην ασφάλεια; Μια θεμελιωδώς λαθεμένη αντίληψη των καιρών μας είναι ακριβώς ότι η διατήρηση του χώρου ελευθερίας και δικαιωμάτων, ειδικά για τους «ξένους», τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, υποθάλπει την ασφάλεια των κοινωνιών μας. Η ιστορία αποδεικνύει ότι δεν πρόκειται για το συνηθισμένο κανόνα και ότι η ειρηνική συνύπαρξη οικοδομήθηκε ακριβώς με τον αντίθετο τρόπο: οι κοινωνίες απειλούνται περισσότερο όταν αποτυγχάνουν να καλωσορίσουν και να εντάξουν ανθρώπους με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, που, εν πάσει περιπτώσει, αναζητούν προστασία, παρά όταν ορθώνουν τείχους και φράχτες που ουδέποτε μπορούν να ανακόψουν την αναζήτηση (καλύτερης) ζωής, όταν δεν συνειδητοποιούν ότι ο ανθρώπινος πόνος είναι ίδιος για όλους και ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου έχουν αξία και δύναμη όταν ισχύουν για όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους. Τα χαμογελαστά πρόσωπα των παιδιών προσφύγων που καλωσόρισε η ελληνική κοινωνία στα σχολεία την πρώτη χρονιά της διαμονής τους στη χώρα είναι η πιο δυνατή υπόσχεση για το μέλλον όλων.

Καθώς ζούμε την ιστορία σε πραγματικό χρόνο, είναι πολύ νωρίς απολογισμό. Κατεπειγόντως, απαιτείται από όλους μας, από τον καθένα από τη θέση που κατέχει, να ενισχύσουμε και να εντείνουμε τις προσπάθειές μας και να συνεχίσουμε να εργαζόμαστε σκληρά για την αρχή που θεωρούμε περισσότερο σημαντική και ανεκτίμητη: για τη φροντίδα όσων βρίσκονται σε μεγαλύτερη ανάγκη.

Philippe Leclerc

Αντιπρόσωπος του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
στην Ελλάδα
Μάρτιος 2017

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2015, κρίνοντας αιτήματα έκδοσης αναγνωρισμένων προσφύγων τα ελληνικά δικαστήρια επαναβεβαίωσαν προηγούμενη νομολογία τους αποφαινόμενα ότι η εξω-εδαφική ισχύς της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα στα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων κράτη σημαίνει ότι η αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα από ένα συμβαλλόμενο κράτος είναι σεβαστή και αναγνωρίζεται και στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη¹. Περαιτέρω, η προσήλωση στην εξω-εδαφική ισχύ της προστασίας των προσφύγων απέτρεψε την έκδοση αναγνωρισμένου πρόσφυγα στην Ομοσπονδία της Ρωσίας, όταν, μετά την υπόδειξη μέτρων προσωρινής δικαστικής προστασίας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο Υπουργός Δικαιοσύνης αποφάσισε να μην παραδοθεί ο εκζητούμενος πρόσφυγας στη χώρα καταγωγής του². Επίσης, το Εφετείο Αθηνών³ απέρριψε το αίτημα παράδοσης Τούρκου αιτούντα άσυλο στη Γερμανία επικαλούμενο την αοριστία του υποκειμενικού και του αντικειμενικού στοιχείου των εγκλημάτων για τα οποία το εκζητούν κράτος είχε εκδώσει ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Στην ίδια υπόθεση το δικαστήριο απεφάνθη ότι είναι ανεπίτρεπτη η εκτέλεση εντάλματος σύλληψης για πολιτική δραστηριότητα, όπως είναι η υποστήριξη πολιτικών κινημάτων στην Τουρκία.

Κρίνοντας υπόθεση ανάκλησης της απόφασης διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγένειας λόγω ανακρίβειας δικαιολογητικών, κρίσιμων για την ταυτότητα και την εθνική καταγωγή του αιτούντα, το Συμβούλιο της Επικρατείας⁴ απεφάνθη αφενός ότι η ανάκληση της διαπιστωτικής της ιθαγένειας πράξης, ως παράνομη, δεν συνιστά αφαίρεση ιθαγένειας κατά το άρθρο 4 παράγραφος 3 του Συντάγματος και αφετέρου ότι στην ελληνική έννομη τάξη, η διαπίστωση της ιδιότητας του ομογενούς δεν δύναται, ως προϋπόθεση για την επέλευση έννομων συνεπειών, να εξαρτάται από σχετική κρίση δικαστηρίων ή αρχών αλλοδαπής Πολιτείας.

Απαντώντας σε προδικαστικό ερώτημα γερμανικού δικαστηρίου, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ερμήνευσε την άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας λόγω συμμετοχής σε πόλεμο ως λόγο αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα⁵, ενώ αποφαινόμενο επί της καταδίκης αναγνωρισμένου πρόσφυγα σε πρόστιμο για παραβίαση της απαγόρευσης συμμετοχής σε εκδηλώσεις που οργάνωνε στη Γερμανία το ΡΚΚ έκρινε ότι η συμμετοχή του σε νόμιμες συναντήσεις και εκδηλώσεις του κόμματος, όπως είναι

¹ ΑΠ 185/2015, 310/2015

² ΑΠ 638/2015

³ ΕφΑθηνών 46/2015

⁴ ΣτΕ 1067/2015

⁵ C-472/13

ο εορτασμός της κουρδικής πρωτοχρονιάς και η συνδρομή στη συγκέντρωση δωρεών για την οργάνωση δεν σημαίνουν κατ' ανάγκην ότι το πρόσωπο που τις τέλεσε θα υπερασπιζόταν τη νομιμότητα τυχόν τρομοκρατικών δραστηριοτήτων⁶. Όσον αφορά στις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης καθεστώτων διεθνούς προστασίας, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής με ανασταλτικό αποτέλεσμα δεν στερείται πολίτης χώρας σε βάρος του οποίου εκδίδεται απόφαση επιστροφής στο πλαίσιο της εξέτασης αίτησης ασύλου, προγενέστερης ή μεταγενέστερης⁷. Ως προς την οικογενειακή επανένωση πολιτών τρίτων χωρών, το Δικαστήριο έκρινε αφενός ότι τα εθνικά μέτρα ενσωμάτωσης, όπως είναι η υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση κοινωνικής ενσωμάτωσης, πρέπει να διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας, δηλαδή να μην βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξή τους μέτρου, είναι δε θεμιτά μόνον εφόσον καθιστούν ευχερέστερη την ενσωμάτωση των μελών της οικογένειας του συντηρούντος⁸ και αφετέρου ότι ο τρόπος εφαρμογής της υποχρέωσης της κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης πρέπει να μην είναι ικανός να διακυβεύσει τους σκοπούς της Οδηγίας 2013/109 και να λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, το επίπεδο που απαιτείται για την επιτυχία στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, την πρόσβαση στα μαθήματα και στο υλικό που είναι αναγκαίο για την προετοιμασία για την εν λόγω εξέταση, το ύψος του παραβόλου που καταβάλλουν οι πολίτες τρίτων χωρών ως κόστος εγγραφής ή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κάθε περίπτωσης, όπως είναι η ηλικία, ο αναλφαβητισμός ή το επίπεδο της εκπαίδευσης⁹. Ερμηνεύοντας την έννοια της «δημόσιας τάξης» στο πλαίσιο της απομάκρυνσης και της επιστροφής πολιτών τρίτων χωρών, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι δεν μπορεί να καθορίζεται μονομερώς από κάθε κράτος μέλος χωρίς τον έλεγχο των οργάνων της Ένωσης, ότι η γενική πρακτική ή οποιοδήποτε τεκμήριο για τη διαπίστωση του κινδύνου για τη δημόσια τάξη χωρίς να συνεκτιμώνται η προσωπική συμπεριφορά του ενδιαφερόμενου και ο κίνδυνος που αυτή εγκυμονεί για τη δημόσια τάξη, παραβιάζει την υποχρέωση της εξατομικευμένης εξέτασης και την αρχή της αναλογικότητας και ότι δεν είναι αναγκαία η ποινική καταδίκη για να χαρακτηριστεί επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη, κατά την έννοια της Οδηγίας 2008/115/EK, ο πολίτης τρίτης χώρας¹⁰.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επαναβεβαιώνοντας ότι η τρομοκρατία και ο θεσμός της έκδοσης δεν επηρεάζουν τον

⁶ C-373/13

⁷ C-239-14

⁸ C-153/14

⁹ C-579/13

¹⁰ C- 554/13

απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης που προβλέπει το άρθρο 3 της Σύμβασης έκρινε ότι η καταδίκη ενήλικα σε ανεπίδεκτη μείωσης ποινή ισόβιας κάθειρξης μπορεί να εγείρει ζητήματα παραβίασης της απαγόρευσης της κακομεταχείρισης¹¹, ενώ σε υπόθεση μεταφοράς οικογένειας από την Ελβετία στην Ιταλία στο πλαίσιο του Κανονισμού Δουβλίνο απεφάνθη ότι για να μην παραβιάζεται το άρθρο 3 απαιτείται το κράτος προορισμού να παράσχει επαρκείς εγγυήσεις για τη δομή στέγασης των ενδιαφερομένων, για την ύπαρξη συνθηκών υποδοχής προσαρμοσμένων στην ηλικία των παιδιών και για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας¹². Περαιτέρω, εξετάζοντας τους κανόνες της διαδικασίας αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι λόγω της ιδιάζουσας κατάστασης που βιώνουν οι αιτούντες άσυλο είναι συχνά αναγκαία η εφαρμογή του ευεργετήματος της αμφιβολίας για την αξιολόγηση των αποδεικτικών εγγράφων που επικαλούνται οι ενδιαφερόμενοι για να αποδείξουν τους ισχυρισμούς τους¹³ ενώ σε περίπτωση απέλασης αναγνωρισμένου από την Ελβετία πρόσφυγα λόγω της καταδίκης του για σοβαρό ποινικό αδίκημα (φόνος της συζύγου του) αξιολόγησε ότι δεν συνέτρεχε κίνδυνος αντεκδίκησης από την οικογένειά της ή για την κατάσταση της υγείας του λόγω της διαθεσιμότητας δομών ιατρικής περίθαλψης στη χώρα καταγωγής του¹⁴. Επίσης, κρίνοντας υπόθεση εμπορίας ανθρώπων συνεκτίμησε ότι η προσφεύγουσα, ούσα η μόνη γυναίκα που εκμεταλλευόταν ο δράστης του εγκλήματος, δεν εξακολουθούσε να βρίσκεται υπό την επιρροή του, και, απεφάνθη ότι δεν πρόκειται να εκτεθεί σε κίνδυνο στην περίπτωση επιστροφής της στη Νιγηρία καθόσον δεν πείσθηκε ότι οι αρχές της χώρας καταγωγής της αδυνατούν να την προστατεύσουν επαρκώς¹⁵. Αποφαινόμενο επί των ελλείψεων του ελληνικού συστήματος ασύλου, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη τις συνέπειες της υποβολής της αίτησης ασύλου από τον προσφεύγοντα και δεν εξέτασε τις συνθήκες της κράτησής του κατά τη διαδικασία των αντιρρήσεων κατά της κράτησης¹⁶. Στην υπόθεση Sharifi και λοιποί κατά Ελλάδα και Ιταλίας το Δικαστήριο επαναβεβαίωσε τη νομολογία του κατά την οποία οι δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα κράτη στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών ή στην υποδοχή των αιτούντων άσυλο δεν δικαιολογούν την εφαρμογή πρακτικών που είναι ασύμβατες με τη Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της. Εξετάζοντας υπόθεση αλλαγής επωνύμου αλλοδαπού υπό το πρίσμα του άρθρου 8 της Σύμβασης, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η άρνηση

¹¹ Trabelsi κατά Βελγίου.

¹² Tarakhel κατά Ελβετίας.

¹³ M.A. κατά Ελβετίας.

¹⁴ Tatar κατά Ελβετίας.

¹⁵ L.O. κατά Γαλλίας.

¹⁶ E.A. κατά Ελλάδας και A.Y. κατά Ελλάδας.

των αρχών να επιτρέψουν σε ένα πρόσωπο να υιοθετήσει νέο επίθετο δεν θεωρείται κατ' ανάγκην επέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και ότι για την παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης δεν αρκεί η υποτιμητική χροιά του επωνύμου¹⁷.

Τέλος, η αρθρογραφία της ανά χείρας έκδοσης αφορά στην κράτηση των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Αθήνα, Νοέμβριος 2016
Έρικα Καλαντζή

¹⁷ Macalin Moxamed Sed Dahir κατά Ελβετίας.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ*

Ι. ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Έκδοση Προσφύγων

0942

ΑΠ 186/2015 (Ε΄ Ποινικό Τμήμα ως Συμβούλιο)

Δικαστές: Β. Κυτέα, αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου, Αικ. Βασιλακοπούλου - Κατσαβριά, Αγγ. Αλειφεροπούλου, Αρ. Πελεκάνο και Δημ. Χονδρογιάννη, αρεοπαγίτες

Εισηγήτρια: Αγγ. Αλειφεροπούλου

Εισαγγελέας: Β. Θεοδώρου, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου

Δικηγόροι: Μ. Παπαμηνά, Νομική Υπηρεσία του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και Ιωάννα-Μαρία Τζεφεράκου, για τον εκζητούμενο

Αίτημα για την έκδοση αναγνωρισμένου από τις αρχές της Ελβετίας πρόσφυγα τουρκικής καταγωγής – Η εξω-εδαφική ισχύς της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα στα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων κράτη σημαίνει ότι η αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα από ένα συμβαλλόμενο κράτος είναι σεβαστή και αναγνωρίζεται και στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 55 (γ), 56 και 103 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών

Α.Ν. 585/1945 (ΦΕΚ 242, τ. Α΄)

Άρθρο 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α΄)

Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 156, τ. Α΄)

Άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Ν. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α΄)

Άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρό-

* Ευρετήριο των αποφάσεων παρατίθεται στη σελίδα 333 της παρούσας έκδοσης.

πων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

N. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρο 2 παράγραφος 1, 3 παράγραφοι 1 και 2, 12 παράγραφοι 1 και 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Εκδόσεως

N. 4165/1961 (ΦΕΚ 75, τ. Α')

Άρθρο 28 Σ

Άρθρο 15 του ΠΔ 96/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)» (ΦΕΚ 152, τ. Α')

Άρθρο 2 περ. δ' και στ', 3 παράγραφος 3 και 5 παράγραφος 2 του ΠΔ 113/2013 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 146, τ. Α')

Άρθρα 2 περ. ε', 3 και 21 παράγραφος 1 του Π.Δ. 141/2013 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 (L 337) σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των αλλοδαπών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)» (ΦΕΚ 226, τ. Α')

Άρθρα 436, 438 περ. γ', ε' και δ', και 450 παράγραφος 1 ΚΠΔ

Πραγματικά περιστατικά: Με την υπ' αριθ. 2009/... από 31.7.2014 αίτηση της Γενικής Εισαγγελίας της Κων/πολης, που υποβλήθηκε δια της διπλωματικής οδού, ζητείται η έκδοση στις Τουρκικές δικαστικές αρχές του πολίτη Τουρκίας Μ.Α. του Α. Ε. και της G., που γεννήθηκε στις 16.3.1969, διωκόμενου με το από 3.9.2010 ένταλμα σύλληψης της Γενικής Εισαγγελίας Κωνσταντινούπολης, για να εκτίσει την ποινή της επιβαρυσμένης ισόβιας κάθειρξης, η οποία του επιβλήθηκε με την 2006/... από 21.5.2008, ερήμην τούτου εκδοθείσα, απόφαση του 11ου Κακουργιοδικείου της Κωνσταντινούπολης, που έχει καταστεί

αμετάκλητη, για την αξιόποινη πράξη της απόπειρας αλλαγής και κατάργησης με βία της συνταγματικής τάξης της Τουρκίας, ως μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης, σύμφωνα με το άρθρο 146/1 του τουρκικού Ποινικού Κώδικα. Από την προαναφερόμενη αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση του 11ου Κακουργιοδικείου της Κωνσταντινούπολης προκύπτει, ότι ο εκζητούμενος καταδικάστηκε στην ποινή της επιβαρυσμένης ισόβιας κάθειρξης για το έγκλημα της απόπειρας αλλαγής, αντικατάστασης και κατάργησης εξολοκλήρου ή εν μέρει του συνταγματικού καθεστώτος (της Τουρκίας) με βία και με τη χρήση όπλου, ως μέλος της παράνομης ένοπλης τρομοκρατικής οργάνωσης Τουρκικού Κομμουνιστικού Κόμματος Μαρξιστικού – Λενινιστικού – Εργατικού – Χωρικού – Απελευθερωτικού Στρατού ΤΚΡ/ΜΛ-ΤΙΚΚΟ), που κατά την εν λόγω απόφαση τελέστηκε στην Κωνσταντινούπολη κατά τα έτη 1990 έως 1992 και προβλέπεται και τιμωρείται από τις διατάξεις του άρθρου 146/1 του τουρκικού Ποινικού Κώδικα, η πράξη δε αυτή είναι αξιόποινη και με βάση τις αντίστοιχες διατάξεις των άρθρων 187 και 187Α του ελληνικού Ποινικού Κώδικα.

Ο εκζητούμενος, είναι, κατά τους ισχυρισμούς του, κουρδικής καταγωγής, από τα φοιτητικά του χρόνια δραστηριοποιείται πολιτικά, ενεργά και δημόσια, ως υποστηρικτής αριστερών και φιλοκουρδικών ιδεών, στα πλαίσια του φοιτητικού κινήματος στην Τουρκία, οργανώνοντας, με την ιδιότητα του προέδρου φοιτητικού συλλόγου, πορείες, διαμαρτυρίες, πολιτικές συζητήσεις και άλλες εκδηλώσεις κατά του τουρκικού καθεστώτος και συμμετέχοντας ενεργά σε αυτές, με αποτέλεσμα από το 1990 να αποτελεί στόχο των τουρκικών αρχών. Ο ίδιος ισχυρίζεται συναφώς, ότι η σύλληψη και δίωξή του από τις τουρκικές αρχές οφείλεται στις πολιτικές του πεποιθήσεις και υποστηρίζει, ότι έχει υποστεί βασανιστήρια και εξευτελιστική μεταχείριση. Μετά τη σύλληψή του από τις τουρκικές αρχές κρατήθηκε στην Τουρκία ως υπόδικος μέχρι τις 16.7.2001, δηλαδή κρατήθηκε προφυλακισμένος για 3.175 ημέρες, όπως προκύπτει από την ίδια την αίτηση έκδοσης της Γενικής Εισαγγελίας της Κωνσταντινούπολης. Μάλιστα, όπως προκύπτει από την από 8.12.1992 βεβαίωση της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας των Τουρκικών Φυλακών, διαπιστώθηκε ότι υπέφερε από πόνους και στους δύο ώμους, από πόνο κατά την ούρηση, από πόνο και ευαισθησία στο πέος, ενώ έφερε μελανιές πίσω από τη μασχάλη του αριστερού του χεριού, στα δύο γόνατα και έξι πληγές στο αριστερό του πόδι, που συνιστούν σημάδια βασανισμών. Λίγο πριν από τις 16.7.2001 και δη στις 10.7.2001, αφού είχε υποβληθεί σε πολύμηνη απεργία πείνας, διαγνώστηκε από αρμόδια εξειδικευμένη επιτροπή του τουρκικού Υπουργείου Δικαιοσύνης, ότι έπασχε από το σύνδρομο Wernicke-Korsakoff, που, κατά την, από 11.7.2001 έκθεση της επιτροπής αυτής, αποτελούσε

σαφή απειλή για τη ζωή του στις συνθήκες φυλακής και ότι η φυλάκισή του στη Φυλακή της Αδριανούπολης, όπου εκρατείτο τότε και εξετάστηκε από την άνω επιτροπή, έπρεπε να αναβληθεί για έξι μήνες. Σύμφωνα με την έκθεση της εν λόγω επιτροπής, στην οποία μετείχαν πέντε ιατροί (δύο ιατροδικαστές, γενικός χειρουργός, ορθοπεδικός-τραυματιολόγος και παθολόγος), που αποφάνθηκαν ομόφωνα, διαπιστώθηκε, ότι ο εκζητούμενος είχε σοβαρή ενόχληση στο φως και τον ήχο, ότι δεν μπορούσε να κινηθεί, ότι τα ούρα και τα κόπρανα τα έκανε με τη βοήθεια φίλων του στο κρεβάτι σε δοχείο, ότι είχε οίδημα στον δεξιό έξω σφυρό, αδυναμία να συνθέσει τις σκέψεις και τις εκφράσεις του, ανεπάρκεια μνήμης και γνωστικά ελλείμματα λειτουργίας, που εκδηλώνονται με το σύνδρομο αυτό. Με βάση την έκθεση αυτή ο εκζητούμενος απολύθηκε προσωρινά στις 16.7.2001 για έξι μήνες και στη συνέχεια διέφυγε από την Τουρκία και από το έτος 2003 εγκαταστάθηκε στην Ελβετία, όπου, κατ' αίτησή του, στις 29.6.2004 αναγνωρίστηκε στο πρόσωπό του η ιδιότητα του πρόσφυγα και του χορηγήθηκε άσυλο από τις ελβετικές αρχές. Από την υπ' αριθ. .../18-11-2014 ρηματική διακοίνωση της Ελβετικής Πρεσβείας στην Αθήνα προκύπτει ότι ο εκζητούμενος είναι πρόσφυγας δικαιούχος ασύλου στην Ελβετία από 29.6.2004 και κάτοχος του υπ' αριθ. ... ταξιδιωτικού εγγράφου, με το οποίο μπορεί αυτός να επιστρέψει οποιαδήποτε στιγμή στην Ελβετία και το οποίο έφερε μαζί του κατά τη σύλληψή του στην Ελλάδα. Στο εν λόγω ταξιδιωτικό έγγραφο (που είναι από εκείνα, που χορηγούνται διεθνώς στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες), εκδοθέν από τις ελβετικές αρχές στις 20.11.2012 με ισχύ μέχρι 19.11.2017, ρητά αναγράφεται, μεταξύ άλλων, ότι τούτο έχει εκδοθεί σύμφωνα με τη Σύμβαση της 28.7.1951 (Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης για τους πρόσφυγες) και ότι είναι ισχυρό για όλες τις χώρες, εκτός της χώρας, από την οποία διέφυγε ο κάτοχός του. Εξάλλου, στην πιο πάνω ρηματική διακοίνωση της Ελβετικής Πρεσβείας διαλαμβάνεται ακόμη κατά λέξη, ότι «οι Ελβετικές αρχές παρακαλούν τις Ελληνικές αρχές να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη διεθνή συνήθη προστασία του κου Α., στον οποίο έχει χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα» και ότι, λόγω του ότι «είναι δικαιούχος ασύλου στην Ελβετία, οι Ελβετικές αρχές επισημαίνουν την αρχή της μη επαναπροώθησης, σύμφωνα με την οποία κανένα κράτος δεν θα έπρεπε να επαναπροωθεί έναν πρόσφυγα σε μία χώρα όπου η ζωή του ή η ελευθερία του θα μπορούσαν να απειληθούν (άρθρο 33 της Σύμβασης για το καθεστώς προσφύγων, Γενεύη 28.7.1951)». Με βάση την ανωτέρω ρηματική διακοίνωση, οι ελβετικές αρχές, οι οποίες προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας, ότι επιδεικνύουν ζωηρό ενδιαφέρον για τον εκζητούμενο, θεωρούν, ότι η δίωξή του στην Τουρκία γίνεται για λόγους πολιτικούς.

Το Συμβούλιο Εφετών Θράκης, που επελήφθη σε πρώτο βαθμό επί

του αιτήματος έκδοσης του κυρίου Μ.Α., γνωμοδότησε υπέρ της έκδοσής του στην Τουρκία.

Κατά της απόφασης αυτής ο εκζητούμενος άσκησε έφεση ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Σκεπτικό: **Α)** Από τις διατάξεις των άρθρων 28 Σ, 436, 438 περ. γ' και ε' ΚΠΔ, 2 παράγραφος 1, 3 παράγραφοι 1 και 2, 12 παράγραφοι 1 και 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, 2 περ. δ' και στ', 3 παράγραφος 3 και 5 παράγραφος 2 του Π.Δ. 113/2013, 15 του Π.Δ. 96/2008, 2 περ. ε'3, και 21 παράγραφος 1 του Π.Δ. 141/2013, 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 3 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, 6 και 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, 55 (γ), 56 και 103 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών συνάγεται ότι η αναγνώριση από ένα κράτος του καθεστώτος του πρόσφυγα σε κάποιο πρόσωπο σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 (πράγμα που σημαίνει, ότι το άτομο έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης στο εκζητούν κράτος και ότι η εφαρμογή του φραγμού για την έκδοσή του, δυνάμει του άρθρου 33 παράγραφος 1 της εν λόγω Σύμβασης και του διεθνούς εθιμικού δικαίου, έχει ήδη εξεταστεί και αποφασιστεί) έχει εξω-εδαφική ισχύ, τουλάχιστον όσον αφορά στα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης κράτη, μεταξύ των οποίων καταλέγονται η Ελλάδα και η Ελβετία, οπότε η αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα από ένα συμβαλλόμενο κράτος είναι σεβαστή και αναγνωρίζεται και στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη. **Β)** Στο άρθρο 450 παράγραφος 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 438 στοιχ. δ' του ΚΠΔ ορίζεται, ότι το Συμβούλιο γνωμοδοτεί αιτιολογημένα για την αίτηση της έκδοσης και αποφαινεται για το αν εκείνος που έχει συλληφθεί και δικάζεται είναι το ίδιο πρόσωπο με εκείνο του οποίου ζητείται η έκδοση, αν υπάρχουν τα απαιτούμενα για την έκδοση δικαιολογητικά έγγραφα, αν το έγκλημα που αποδίδεται στον εκζητούμενο ή για το οποίο αυτός καταδικάστηκε είναι από εκείνα, για τα οποία επιτρέπεται η έκδοση, καθώς και για το αν έχει προκύψει λόγος, που εμποδίζει τη δίωξη ή την έκδοση ή την εκτέλεση της ποινής ή αποκλείει ή εξαλείφει το αξιόποινο. **Γ)** Τα αποδειχθέντα για την κατάσταση του εκζητούμενου σε συνδυασμό με το γεγονός, ότι η αναγνώριση του ως πρόσφυγα, δικαιούχου διεθνούς προστασίας τουλάχιστον μεταξύ των συμβαλλόμενων στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 κρατών, στα οποία συγκαταλέγονται η Ελλάδα και η Ελβετία και η χορήγηση σε αυτόν από την τελευταία ασύλου, καθώς και του πιο πάνω ταξιδιωτικού εγγράφου, έλαβαν χώρα κατόπιν νόμιμης έρευνας και αποφάσεως από τις ελβετικές αρχές σε σχέση με τις προϋποθέσεις απονομής στο πρόσωπό του του κατά τα ως άνω εξαιρετικού καθεστώτος του πρόσφυγα, ισχύουν

δε και στην Ελλάδα σύμφωνα με την αρχή της εξω-εδαφικής ισχύος του καθεστώτος τούτου, σαφώς συνηγορούν υπέρ του ότι με την επαναπροώθησή του στην Τουρκία υπάρχει βάσιμος φόβος να διωχθεί αυτός και να απειληθεί η σωματική του ακεραιότητα και η ελευθερία του λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων, σε κάθε περίπτωση δε, ο ίδιος διατρέχει τον κίνδυνο να επιδεινωθεί η θέση του, λόγω των φρονημάτων του. Δ) Ενόψει των ανωτέρω εκτεθέντων, συντρέχει νόμιμη περίπτωση, που καθιστά μη επιτρεπτή την έκδοση του εκζητούμενου στην Τουρκία, της οποίας είναι υπήκοος, τόσο κατά το άρθρο 3 παράγραφοι 1 και 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, που διέπει το δίκαιο της έκδοσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αλλά και το παράλληλα ισχύον άρθρο 438 περ. γ' ΚΠΔ, όσο και κατά το άρθρο 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, σε συνδυασμό με το άρθρο 21 παράγραφος 1 του Π.Δ. 141/2013, όπου προβλέπεται ο σεβασμός της αρχής της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας.

Το Συμβούλιο γνωμοδότησε κατά την έκδοση του εκζητούμενου Μ.Α., ήρε την κράτησή του και διέταξε την απόλυσή του εφόσον δεν κρατείται για κάποια άλλη αιτία.

0943

ΑΠ 203/2015 (Ε' Ποινικό Τμήμα ως Συμβούλιο)

Δικαστές: Β. Κυτέα, αντιπρόεδρος Αρείου Πάγου, Αικ. Βασιλακοπούλου-Κατσαβριά, Αγγ. Αλειφεροπούλου, Αρ. Πελεκάνος, Δ. Χονδρογιάννης, αρεοπαγίτες

Εισηγητής: Αρ. Πελεκάνος

Εισαγγελέας: Ευστ. Σπυροπούλου, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου

Δικηγόροι: Εμ. Παπαδάκης και, Γ. Λαυρεντιάδης, για τον εκζητούμενο

Έκδοση αιτούντα άσυλο (επικαλούμενου φόβο δίωξης λόγω πολιτικών πεποιθήσεων, εθνικής καταγωγής και αντιστασιακής δράσης στην Τσετσενία), κατηγορούμενου από τις αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας για τα εγκλήματα της τρομοκρατικής πράξης, της απόπειρας ανθρωποκτονίας κατά συρροή, της ανθρωποκτονίας με πρόθεση κατά συρροή, της διακεκριμένης περίπτωσης οπλοχρησίας – Αδικήματα διαπραχθέντα κατά της ζωής οργάνων τήρησης της δημόσιας τάξης και ασφάλειας – Συμμετοχή του εκζητούμενου σε παράνομη, κατά την Ομοσπονδία της Ρωσίας, ένοπλη ομάδα – Έννοια πολιτικού εγκλήματος – Η Σύμβαση Δικαστικής Αρωγής Ελλάδας – ΕΣΣΔ εφαρμόζεται συμπληρωματικά προς τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης – Το άρθρο 38 παρ. 1 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής Ελλάδας-ΕΣΣΔ, προϋποθέτει χορήγηση δικαιώματος πολιτικού ασύλου από το

ελληνικό κράτος, και όχι απλώς υποβολή αντίστοιχης αίτησης για εξέταση από τις ελληνικές αρχές ή από τις αρχές άλλου κράτους – Στην έκδοση, η αρχή της ειδικότητας αποτρέπει το ενδεχόμενο να εκδοθεί ο εκζητούμενος για πολιτικά εγκλήματα ή για πολιτικούς λόγους και σκοπούς – Αρχή διττής εγκληματικότητας και αρχή αμοιβαιότητας

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 37, 38, 42 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής σε Αστικές και Ποινικές υποθέσεις μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ενώσεως των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

N. 1242/1982 (ΦΕΚ 44, τ. Α')

Άρθρα 3 παράγραφοι 1 και 2, 12, 14 και 28 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης

N. 4165/1965 (ΦΕΚ 75, τ. Α')

Άρθρο 6 παράγραφοι 1 και 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 156, τ. Α')

Άρθρο 14 παράγραφος 3 περίπτωση α' του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Άρθρα 1^Α και 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 28 Σ

Άρθρα 9, 10 παράγραφοι 1 και 2, 15 του Π.Δ. 96/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)» (ΦΕΚ 152, τ. Α')

Άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2 του ΠΔ 114/2010 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005)» (ΦΕΚ 195, τ. Α'), όπως η παράγραφος 2 αντικαταστάθηκε από τη διάταξη του άρθρου 35 παράγραφος 4 του Π.Δ. 113/2013 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε

αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 146, τ. Α΄)

Άρθρα 438, 451, 474 παράγραφος 2, 502 παράγραφος 2 ΚΠΔ

Πραγματικά περιστατικά: Με την από 27.10.2014 έγγραφη αίτηση της Γενικής Εισαγγελίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας, συνοδευόμενη από επίσημα έγγραφα δικαιολογητικά, διαβιβάστηκε με τη διπλωματική οδό στην Ελλάδα το αίτημα για την έκδοση του πολίτη της Ομοσπονδίας της Ρωσίας Α.Κ., που γεννήθηκε το 1980 στο χωριό Μικρά Βαράντα της Περιφέρειας Σοβιέτσκι της Τσετσενίας. Σε βάρος του εκζητούμενου έχει εκδοθεί ένταλμα σύλληψης από τις αρχές της Τσετσενίας για να δικαστεί για το αδίκημα της συμμετοχής σε ένοπλη ομάδα, που δεν προβλέπεται από τον ομοσπονδιακό νόμο, καθώς και για το αδίκημα της απόπειρας κατά της ζωής συνεργάτη οργάνου επιβολής του νόμου, στρατιώτη, καθώς και των συγγενών τους, προκειμένου να εμποδιστούν οι νόμιμες δραστηριότητες των προσώπων αυτών για την προστασία της δημόσιας τάξης και της ασφάλειας, αλλά και λόγω εκδίκησης για τις δραστηριότητές τους. Οι πράξεις αυτές διώκονται και τιμωρούνται σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, είναι δε αξιόποινες κατά το Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο.

Από το διεθνές ένταλμα σύλληψης των αρχών της Ομοσπονδίας της Ρωσίας προκύπτει ότι, στις 2.8.2009, στον αυτοκινητόδρομο Ιτούμ-Καλί-Σαρόι, ο Α.Κ., ενεργώντας ως μέλος παράνομου ένοπλου σχηματισμού, διέπραξε επίθεση, με σκοπό την αφαίρεση ζωής, εναντίον αξιωματικών της Ειδικής Ομάδας του Προσωρινού Ειδικού Πληρώματος Αρχών και Μονάδων του Υπουργείου Εσωτερικών της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, στην περιοχή Σαρόι της Δημοκρατίας της Τσετσενίας. Από τους πυροβολισμούς των οχημάτων σκοτώθηκαν οι άντρες της αστυνομίας. Για το περιστατικό αυτό το Διαπεριφερειακό Τμήμα Ανάκρισης της πόλης Γκρόζνυ της Δημοκρατίας της Τσετσενίας κίνησε την υπ' αριθμ. 8... ποινική υπόθεση λόγω ύπαρξης ενδείξεων για την τέλεση εγκλημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται από το Ποινικό Κώδικα της Ομοσπονδίας της Ρωσίας. Από το από 2.8.2009 κατηγορητήριο σε βάρος του εκζητούμενου προκύπτουν τα εξής: κατά την περίοδο μέχρι την 2.8.2009 ο Α.Κ., αφού ήταν σε θέση να ελέγχει τις πράξεις του, παρενέβη και συμμετείχε σε μια μη προβλεπόμενη από την ομοσπονδιακή νομοθεσία ένοπλη ομάδα, που ενεργεί στο έδαφος των Ιτούμ-Καλί και της Σαρόι της Δημοκρατίας της Τσετσενίας, υπό την ηγεσία του Γ.Τ.Ι., σκοπός του οποίου είναι η αντί-

σταση στις ομοσπονδιακές ένοπλες δυνάμεις και στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, που αποκαθιστούν τη συνταγματική τάξη στη Δημοκρατία της Τσετσενίας. Ενεργώντας σε σύνθεση παράνομης ένοπλης ομάδας, ο Α.Κ., μαζί με άλλα μέλη, ήταν εφοδιασμένος με πυροβόλα αυτόματα όπλα και πυρομαχικά, τα οποία χρησιμοποιεί για την επίτευξη των στόχων της λειτουργίας της. Μέχρι σήμερα ο Α.Κ. δεν διέκοψε τη συμμετοχή του σε παράνομες ένοπλες δυνάμεις ούτε παρέδωσε εθελοντικά τα όπλα και, σύμφωνα με πρόσφατες πληροφορίες, βρίσκεται στη Δημοκρατία της Τουρκίας, όπως επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία της ποινικής υπόθεσης. Επομένως, με εσκεμμένες ενέργειες, ο Α.Κ. διέπραξε έγκλημα που προβλέπεται από τον Ποινικό Κώδικα της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, δηλαδή τη συμμετοχή σε ένοπλη ομάδα που δεν προβλέπεται από τη νομοθεσία της Ομοσπονδίας της Ρωσίας. Επίσης, στις 2.8.2009 και περί ώρα 17:00, ο εκζητούμενος, με πρόθεση να διαπράξει επίθεση σε αξιωματικούς επιβολής του νόμου, ώστε να εμποδίσει τις νόμιμες δραστηριότητές τους για την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, αλλά και για λόγους εκδίκησης για τις δραστηριότητές τους, ενεργώντας στην ομάδα του Γ.Τ.Ι και μαζί με άλλους, μέσω χρήσης αυτόματων πυροβόλων όπλων και βομβιδοβόλων, στο 21^ο χιλιόμετρο του αυτοκινητοδρόμου Ταζμπίτσι-Σαρόι της Δημοκρατίας Τσετσενίας, διέπραξε επίθεση κατά της ζωής του επικεφαλής της ειδικής ομάδας του Προσωρινού Ειδικού Πληρώματος Αρχών και Μονάδων του Υπουργείου Εσωτερικών της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, του ανώτερου αστυφύλακα Δ.Χ., του συνταγματάρχη αστυνομίας Ζ.Β., που γεννήθηκε το 1959, του αστυνομικού-οδηγού Τ.Σ., του αστυφύλακα Σ.Α., του κατώτερου αστυφύλακα Ζ.Α. που μετακινούνταν με δύο αυτοκίνητα «UAZ» και ένα αυτοκίνητο «NI-NA» στον αυτοκινητόδρομο Ιτούμ-Καλί-Σαρόι της Δημοκρατίας της Τσετσενίας. Λόγω του βομβαρδισμού σκοτώθηκαν οι Δ.Χ., ο Σ.Α., ο Ζ.Α. και τραυματίστηκαν οι Α.Μ, ο Δ.Τ. που μεταφέρθηκαν στο στρατιωτικό νοσοκομείο «Βόρειο» της πόλης Γκρόζνυ.

Ο εκζητούμενος, κύριος Α.Κ., συνελήφθη, όταν εισήλθε στην Ελλάδα παράνομα με ψευδή στοιχεία ταυτότητας, κατέθεσε δε αίτηση χορήγησης ασύλου κατά το άρθρο 1^Α της Σύμβασης της Γενεύης, για πρώτη φορά για τις ανάγκες της ένδικης έκδοσης. Σχετικά ισχυρίστηκε ότι αδυνατεί να επιστρέψει στη Ρωσία, επειδή υπάρχει βάσιμος φόβος να διωχτεί για τις πολιτικές του πεποιθήσεις, την εθνοτική καταγωγή του και τη συμμετοχή του σε ένοπλη αντιστασιακή δράση (τα έτη 2000 έως 2009) κατά των ρωσικών και φιλορωσικών δυνάμεων της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Τσετσενίας. Επίσης, ο κύριος Α.Κ. κατέθεσε αίτηση πολιτικού ασύλου απευθυνόμενη στις αρμόδιες αρχές της Γαλλίας, όπου διαμένει η σύζυγός του Ζ.Ρ.

Επιληφθέν του αιτήματος έκδοσης των αρχών της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, το Συμβούλιο Εφετών Βορείου Αιγαίου διαπίστωσε ότι, οι πράξεις που φέρεται ότι τελέστηκαν στις 2.8.2009 προβλέπονται και τιμωρούνται σύμφωνα με τα άρθρα 208 παρ. 2 και 317 του Ποινικού Κώδικα της Ομοσπονδίας της Ρωσίας και γι' αυτές προβλέπονται για την μεν πρώτη ποινή κάθειρξης από πέντε έως δέκα έτη για δε τη δεύτερη ποινή κάθειρξης από δώδεκα έως είκοσι έτη. Επίσης, διαπίστωσε ότι οι ίδιες πράξεις που προσδιορίζονται, ως προς όλα τα ουσιώδη στοιχεία τους, με την απαιτούμενη σαφήνεια στα έγγραφα του αιτήματος έκδοσης, είναι αξιόποινες και κατά την ελληνική ποινική νομοθεσία, κατά την οποία συνιστούν τα εγκλήματα της τρομοκρατικής πράξης, της απόπειρας ανθρωποκτονίας κατά συρροή, της ανθρωποκτονίας με πρόθεση κατά συρροή και της διακεκριμένης περίπτωσης οπλοχρησίας, και επισύρουν ποινές ισόβιας κάθειρξης από πέντε έως είκοσι έτη. Αφού απέρριψε τους ισχυρισμούς του εκζητούμενου για τον κίνδυνο δίωξης, κατά την έννοια του άρθρου 1^Α της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, που επικαλέστηκε ότι διατρέχει στην Ομοσπονδία της Ρωσίας, το Συμβούλιο Εφετών Βορείου Αιγαίου γνωμοδότησε με την υπ' αριθμ. 6/2015 απόφασή του υπέρ της έκδοσης του κυρίου Α.Κ. στην Ομοσπονδία της Ρωσίας.

Κατά της απόφασης αυτής ο εκζητούμενος άσκησε έφεση ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Σκεπτικό: Α) Από τις διατάξεις των άρθρων 474 παρ. 2 και 502 παρ. 2 ΚΠΔ, 37 και 42 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής σε Αστικές και Ποινικές Υποθέσεις μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της πρώην Ενώσεως των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, 28 παρ. 1 του Συντάγματος προκύπτει ότι, όταν ζητείται, με βάση αυτές τις συμβάσεις, η έκδοση αλλοδαπού για αξιόποινη πράξη, το Συμβούλιο που αποφασίζει για τη σχετική αίτηση, δεν έχει εξουσία να ερευνήσει αν υπάρχουν ή όχι στοιχεία ενοχής του εκζητούμενου για την κατηγορία που αποδίδεται σε αυτόν, αφού οι ως άνω διατάξεις δεν προβλέπουν επισύναψη στη σχετική αίτηση έκδοσης και εγγράφων που να βεβαιώνουν την ύπαρξη ενδείξεων ενοχής του τελευταίου, ενώ στο άρθρο 42 παρ. 3 της διμερούς σύμβασης ορίζεται ρητά το αντίθετο. Σημειώνεται δε ότι η παραπάνω διμερής σύμβαση εφαρμόζεται συμπληρωματικά προς τις διατάξεις και τις αρχές της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, όπως προβλέπεται ρητά στο άρθρο 28 παρ. 2 της τελευταίας. **Β)** Από τις διατάξεις των άρθρων 38 της διμερούς σύμβασης που ισχύει μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της πρώην Ενώσεως των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), 438 ΚΠΔ (που έχει εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση κατά τη διάταξη του άρθρου 38

παρ. 2 της ως άνω διμερούς σύμβασης), 3 παρ. 1 και 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, 3, 6 παρ. 1 και 3(α) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συνάγεται ότι απαιτείται τα εγκλήματα για τα οποία ζητείται η έκδοση, να προσδιορίζονται κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο στη σχετική αίτηση και στην αντίστοιχη διοικητική πράξη, με επαρκή περιγραφή του χρόνου, τόπου, τρόπου και λοιπών περιστάσεων τέλεσής τους και της μορφής συμμετοχής του εκζητούμενου σε αυτήν. Αυτό επιβάλλεται και από την αρχή της ειδικότητας, που καθιερώνεται με τις διατάξεις του άρθρου 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, σύμφωνα με την οποία η έκδοση γίνεται για το έγκλημα που ορίζεται ειδικά (ως προς τα στοιχεία που το συγκροτούν) τόσο στην αίτηση έκδοσης όσο και στην πράξη του Υπουργού Δικαιοσύνης, που διατάσσει την έκδοση, και όχι για οποιαδήποτε άλλη πράξη. Η αρχή της ειδικότητας, η οποία θεωρείται γενικά αναγνωρισμένος κανόνας του διεθνούς δικαίου και εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση έκδοσης, περιορίζει την κυριαρχική εξουσία του κράτους που ζητεί την έκδοση, το οποίο δεν μπορεί να διώξει τον εκζητούμενο για πράξεις, που τελέστηκαν πριν από την παράδοσή του και είναι διαφορετικές από εκείνες για τις οποίες έγινε η έκδοση (εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις), αποτρέποντας έτσι και το ενδεχόμενο να διωχτεί το εκδιδόμενο πρόσωπο για πολιτικά εγκλήματα ή για πολιτικούς λόγους και σκοπούς. Πολιτικό δε έγκλημα είναι το έγκλημα που απευθύνεται αμέσως κατά της Πολιτείας και αποσκοπεί να ανατρέψει ή να αλλοιώσει την υπαρκτή πολιτειακή και κοινωνικοοικονομική τάξη, ενώ συναφές προς πολιτικό έγκλημα είναι το έγκλημα που παρασκευάζει άμεσα τα μέσα για τη διάπραξη πολιτικού εγκλήματος. Επιπλέον, η αρχή της ειδικότητας εξασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των αρχών της διττής εγκληματικότητας και της αμοιβαιότητας, σύμφωνα με τις οποίες η έκδοση επιτρέπεται μόνο για όσες πράξεις είναι αξιόποινες και κατά το δίκαιο του εκδίδοντος κράτους¹. Ακόμη, η υποχρέωση για συγκεκριμενοποίηση της διωκόμενης πράξης, που αποδίδεται στον εκζητούμενο, βρίσκει έρεισμα και στις υπερνομοθετικής ισχύος (άρθρο 28 Συντάγματος) διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης (δικαίωμα του κατηγορούμενου να πληροφορηθεί λεπτομερειακά τη φύση και το λόγο της σχετικής κατηγορίας) και του άρθρου 14 παρ. 3 περ. α' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 16.12.1966². Γ) Από τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 2 του ΠΔ 114/2010, όπως η παράγραφος 2

¹ Ολ. ΑΠ 462/1992

² ΑΠ 276/2011

αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 παρ. 4 του ΠΔ 113/2013, 9, 10 παρ. 1 και 2 και 15 του ΠΔ 96/2008, προκύπτει ότι με τη θέσπισή τους ορίστηκαν οι ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών ως προσφύγων ή ως προσώπων που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, τα οποία διώκονται από τις αρχές του εκζητούντος κράτους, λόγω των πολιτικών φρονημάτων τους, του φύλου, της φυλής, της εθνοτικής καταγωγής, της ιθαγένειας, της θρησκείας κλπ και των οποίων κινδυνεύει η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η ελευθερία και η αξιοπρέπειά τους, σε περίπτωση που εκδοθούν και παραδοθούν στο κράτος αυτό. Η αυξημένη, όμως, προστασία αυτή δεν καταλαμβάνει τις παραβατικές συμπεριφορές, που έχουν αξιόποινo χαρακτήρα και δεν φέρουν τα χαρακτηριστικά των εξαιρετικών περιπτώσεων, κατά τις οποίες συντρέχουν πολιτικοί, φυλετικοί, κοινωνικοί ή άλλοι λόγοι, που συναρτώνται με τη ζητούμενη έκδοση και συνεπάγονται κίνδυνο δίωξης στο εκζητούν κράτος, κατά τρόπο που να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να θέτει σε κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την ελευθερία του εκζητούμενου. Δ) Στην προκειμένη περίπτωση, η υποβολή από τον εκζητούμενο αίτηση για χορήγηση πολιτικού ασύλου δεν εμποδίζει την έκδοσή του, αφού, σύμφωνα με το άρθρο 38 παρ. 1 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής Ελλάδας-ΕΣΣΔ, αυτό προϋποθέτει χορήγηση δικαιώματος πολιτικού ασύλου από το ελληνικό κράτος, και όχι απλώς υποβολή αντίστοιχης αίτησης για εξέταση από τις ελληνικές αρχές ή από τις αρχές άλλου κράτους. Στον εκζητούμενο δεν έχει χορηγηθεί πολιτικό άσυλο, αλλά, όπως προκύπτει από έγγραφο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, αυτός έχει καταθέσει αίτηση χορήγησης πολιτικού ασύλου, η οποία απευθύνεται προς τις αρμόδιες αρχές της Γαλλίας, όπου διαμένει η σύζυγός του Ζ.Ρ. Η υποβολή, όμως, της αίτησης για χορήγηση ασύλου από τις Γαλλικές αρχές δεν εμποδίζει το παρόν Συμβούλιο να εκδώσει απόφαση για την κρινόμενη έφεση μέχρι να ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη διοικητική διαδικασία για την εξέτασή της, αφού, δεν έχει χορηγηθεί σε αυτόν πολιτικό άσυλο από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές. Εξάλλου, από την αίτηση έκδοσης, από τα έγγραφα που επισυνάπτονται σε αυτή, από τα λοιπά έγγραφα, από όσα κατέθεσαν οι μάρτυρες στο πρωτοβάθμιο και στο παρόν συμβούλιο και από όλα γενικά τα αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου, δεν προέκυψε, και, το παρόν Συμβούλιο δεν πείστηκε, ότι η δίωξη του εκζητούμενου είναι προσχηματική, ότι οι κατηγορίες για τις οποίες ζητείται η έκδοση είναι ψευδείς και κατασκευασμένες από κυβερνητικούς παράγοντες της Ομοσπονδίας της Ρωσίας και ότι στην πραγματικότητα στην ένδικη αίτηση έκδοσης υποκρύπτεται η εκδικητική βούληση των ρωσικών αρχών να τον διώξουν και να τον τιμωρήσουν για τις αντίθετες πολιτικές

πεποιθήσεις του, για την εθνοτική καταγωγή του, για τη συμμετοχή του στην ένοπλη αντίσταση κατά των στρατιωτικών δυνάμεων της Ομοσπονδίας της Ρωσίας και για την πολιτική αντιπαλότητά του προς τις φιλορωσικές κυβερνητικές αρχές της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Τσετσενίας. Ούτε επίσης προέκυψε ότι με την έκδοση και παράδοση του εκζητούμενου στις αρμόδιες δικαστικές αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, προκειμένου αυτός να δικαστεί για τις αξιόποινες πράξεις που φέρεται ότι τέλεσε (της συμμετοχής σε παράνομη ένοπλη οργάνωση, της ανθρωποκτονίας από πρόθεση κατά συρροή και της απόπειρας ανθρωποκτονίας σε βάρος αστυνομικών οργάνων της Δημοκρατίας της Τσετσενίας) απειλείται η ζωή ή η σωματική ακεραιότητα ή η ελευθερία του εξαιτίας της εθνοτικής καταγωγής του ή των πολιτικών του πεποιθήσεων ή ότι πρόκειται να επιδεινωθεί η θέση του για τέτοιους λόγους ή να υποβληθεί αυτός σε βασανιστήρια ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια των άρθρων 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης, 3 παρ. 1 και 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, 9 και 15 του ΠΔ 96/2008 και 5 παρ. 1 και 2 του ΠΔ 114/2010, όπως ισχύει.

Το Συμβούλιο απέρριψε την έφεση του εκζητούμενου κατά της υπ' αριθμ. 6/2014 απόφασης του Συμβουλίου Εφετών Βορείου Αιγαίου που είχε γνωμοδοτήσει υπέρ της έκδοσης του εκζητούμενου.

0944

ΑΠ 310/2015 (Ε΄ Ποινικό Τμήμα ως Συμβούλιο)

Δικαστές: Β. Κυτέα, αντιπρόεδρος Αρείου Πάγου, Αγγ. Αλειφεροπούλου, Αρ. Πελεκάνος, Δ. Χονδρογιάννης, Αρτ. Παναγιώτου, αρεοπαγίτες

Εισηγήτρια: Αγγ. Αλειφεροπούλου

Εισαγγελέας: Χ. Βουρλιώτης, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου

Δικηγόροι: Μ. Παπαμηνά, Νομική Υπηρεσία του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και Μαρίνα Τούντα, για τον εκζητούμενο

Αίτημα για την έκδοση αναγνωρισμένου από τις αρχές της Γκάνα πρόσφυγα από τις αρχές της χώρας καταγωγής του – Ρηματική διακοίνωση του Προξενείου της Γκάνας στην Αθήνα που βεβαιώνει ότι η δίωξη του εκζητούμενου στο Τόγκο οφείλεται σε πολιτικούς λόγους και ότι υπέστη στη χώρα καταγωγής του απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και βασανιστήρια – Η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται πλήρως και στο πλαίσιο της έκδοσης – Απόρριψη του αιτήματος ασύλου του εκζητούμενου από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές επειδή διαπιστώθηκε ότι απολαμβάνει επαρκή προστασία στη Γκάνα, που θεωρείται γι' αυτόν πρώτη χώρα ασύλου, κατά το άρθρο 19 του ΠΔ 113/2013, αφού έχει αναγνωρισθεί εκεί ως πρόσφυγας και απολαμβάνει σχετική προστασία – Εξω-

εδαφική ισχύς, τουλάχιστον όσον αφορά στα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης κράτη, της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, κατά την έννοια της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων – Η αναγνώριση του εκζητούμενου ως πρόσφυγα είναι τεκμήριο της βασιμότητας του φόβου δίωξης για πολιτικούς λόγους στην περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του – Οι κανόνες του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπερισχύουν των αντίστοιχων, που θεσπίζονται από συνθήκες περί έκδοσης, ενόψει του ότι ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει, ότι οι υποχρεώσεις που εγκαθιδρύονται με το Χάρτη υπερισχύουν έναντι αυτών, που απορρέουν από άλλες διεθνείς συμφωνίες, μία δε θεμελιώδης υποχρέωση, που καθιερώνεται από το Χάρτη, είναι ο σεβασμός και η τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών ως προς όλους, αδιακρίτως φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 55 (γ), 56 και 103 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών
Α.Ν. 585/1945 (ΦΕΚ 242, τ. Α')

Άρθρα 1^Α και 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 156, τ. Α')

Άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Ν. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Ν. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρο 28 Σ

Άρθρο 15 του ΠΔ 96/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/EK του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)» (ΦΕΚ 152, τ. Α')

Άρθρο 2 περ. δ' και στ' και 3 του ΠΔ 113/2013 «Καθιέρωση ενιαί-

ας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 146, τ. Α')

Άρθρα 2 περ. ε', 3 και 21 παράγραφος 1 του Π.Δ. 141/2013 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 (L 337) σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των αλλοδαπών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)» (ΦΕΚ 226, τ. Α')

Άρθρα 436 έως 456 ΚΠΔ

Πραγματικά περιστατικά: Με τα από 4.7.2014 και 22.7.2014 αιτήματα του Υπουργείου Εξωτερικών και Συνεργασίας της Δημοκρατίας του Τόγκο προς τις ελληνικές αρχές, που υποβλήθηκαν δια της διπλωματικής οδού, ζητείται η έκδοση στις δικαστικές αρχές του Τόγκο του πολίτη Τόγκο Α.Σ.Α, με ψευδώνυμο Β. ή Β. του Σ. και της Ε., γεννηθέντος το 1967 στην πόλη Λομέ του Τόγκο, κατοίκου Γκάνα και ήδη κρατούμενου στο κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού, σε βάρος του οποίου εκδόθηκε το από 31.5.2013 διεθνές ένταλμα σύλληψης του Ανακριτή του Πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου της πόλης Λομέ του Τόγκο, με σκοπό τη σύλληψη και τη δίωξή του για τα αδικήματα της απάτης, προσβολής της τιμής, πλαστογραφίας και χρήσης πλαστών εγγράφων.

Ο εκζητούμενος είναι εύπορος, επιτυχημένος και γνωστός στη χώρα του επιχειρηματίας, με μεγάλη εμπορική δραστηριότητα (στους τομείς των υπηρεσιών ασφαλείας, ηλεκτρονικών υπολογιστών, τουρισμού και ανεφοδιασμού αεροσκαφών) στο Τόγκο και στη Γκάνα, διαθέτει δε ακίνητη περιουσία στη Γαλλία, όπου έζησε επί μια δεκαετία κατά το παρελθόν, έχοντας πραγματοποιήσει εκεί και σπουδές πολεοδομικού σχεδιασμού στο Πανεπιστήμιο Σορβόνης του Παρισιού. Είναι έγγαμος και πατέρας τριών τέκνων. Οι σχέσεις του με τις αρχές της χώρας του ήταν ιδιαίτερα καλές, αλλά, στη συνέχεια διαταράχθηκαν, εξαιτίας της συγγενικής του σχέσης (ξάδερφος) με τον πρώην Υπουργό Εσωτερικών της ίδιας χώρας, Ρ.Β., έναντι του οποίου το πολιτικό καθεστώς του Τόγκο διάκειται εχθρικά, εξαιτίας του γεγονότος, ότι ο τελευταίος εκδήλωσε πρόθεση να θέσει υποψηφιότητα για το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας, το οποίο

κατέχει υιός πρώην δικτάτορα του Τόγκο, με συνέπεια ο εκζητούμενος, ως υποστηρικτής του ξαδέρφου του, να υποπέσει σε δυσμένεια και να στοχοποιηθεί πολιτικά από το εκεί κρατούν καθεστώς, λόγω του φόβου οικονομικής ενισχύσεως εκ μέρους του του άνω πολιτικού αντιπάλου του καθεστώτος τούτου, το οποίο επιδιώκει την πολιτική του εξουδετέρωση. Ο κύριος A.S.A ισχυρίζεται, ότι διώκεται στο Τόγκο για πολιτικούς λόγους, καθώς στόχος ήταν ο προαναφερόμενος ξάδερφός του, πρώην Υπουργός Εσωτερικών της χώρας αυτής, που του ζήτησαν να τον ενοχοποιήσει, επικαλείται δε βασανιστήρια και αυθαίρετη κράτηση στο Τόγκο. Σε σχέση με τους ισχυρισμούς του αυτούς αποδεικνύεται ότι, αυτός συνελήφθη στα γραφεία των επιχειρήσεών του στην πόλη Λομέ στις 7.3.2011 από πράκτορες της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών του Τόγκο και υποβλήθηκε σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και βασανιστήρια, αφού κρατήθηκε για αρκετές ημέρες με χειροπέδες σε ένα γκαράζ στις εγκαταστάσεις της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, όπου υπέστη κάταγμα βραχίονα και πληγές σε όλο του το σώμα, όπως επιβεβαιώνεται από σχετική έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας του έτους 2012 για το Τόγκο. Στις 23.2.2011 και 25.3.2011 ο εκζητούμενος προσήχθη στον Εισαγγελέα και στον Ανακριτή και προφυλακίστηκε με τις κατηγορίες για τις οποίες εκζητείται. Με την από 23.1.2012 απόφαση του Σώματος Δίωξης του Εφετείου της Λομέ διατάχθηκε η προσωρινή αποφυλάκισή του με την καταβολή εγγύησης ποσού 150.000.000 φράγκων Αφρικανικής Οικονομικής Κοινότητας (286.946 δολαρίων ΗΠΑ ή περίπου 200.000 ευρώ τότε). Στις 20.6.2012 το Ανώτατο Δικαστήριο του Τόγκο απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο Εισαγγελέας κατά της απόφασης του Σώματος Δίωξης του Εφετείου της Λομέ. Το ως άνω ποσό της εγγύησης καταβλήθηκε στο Δημόσιο Ταμείο του Τόγκο στις 24.7.2012, αλλά ο εκζητούμενος δεν αποφυλακίστηκε από τις αρμόδιες αρχές, παρά μόνο στις 16.4.2013, μετά από κράτηση είκοσι πέντε μηνών με την ιδιότητα του υπόδικου και χωρίς δίκη, αφού είχε προηγηθεί προσπάθεια της Ομάδας Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση του Συμβουλίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., η οποία, κατά την 65^η συνεδρίαση της συνόδου που συγκλήθηκε από 14 έως 23 Νοεμβρίου 2012 γνωμοδότησε (με την υπ' αριθμ. 41/2012 Γνώμη), ότι ήταν αυθαίρετη η κράτησή του, και, άλεσε την κυβέρνηση του Τόγκο να προχωρήσει στην άμεση απελευθέρωσή του.

Μετά την απόλυσή του ο εκζητούμενος κατέφυγε στη Γκάνα, όπου στις 16.4.2014, μετά από ενδελεχή έρευνα, χορηγήθηκε σε αυτόν, από το αρμόδιο Συμβούλιο Προσφύγων του Υπουργείου Εσωτερικών της Γκάνα, το καθεστώς του πρόσφυγα, κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, και, την προστασία των προ-

σφύγων. Επίσης, η Δημοκρατία της Γκάνα του χορήγησε το υπ' αριθμ. R ... ταξιδιωτικό έγγραφο για αλλοδαπούς, με το οποίο αυτός μπορεί να επιστρέψει οποτεδήποτε στη Γκάνα. Στο εν λόγω ταξιδιωτικό έγγραφο (που είναι από εκείνα που χορηγούνται διεθνώς στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες), εκδοθέν από τις αρχές της Γκάνα στις 25.4.2014 με ισχύ έως 24.4.2016, ρητά αναγράφεται, μεταξύ άλλων, ότι τούτο έχει εκδοθεί σύμφωνα με τη Σύμβαση της 28.7.1951 (Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες) και ότι είναι ισχυρό για όλες τις χώρες, εκτός της χώρας προέλευσης του κατόχου. Εξάλλου, στην από 11.3.2015 Διακοίνωση του Γενικού Προξενείου της Γκάνα στην Αθήνα, με την οποία βεβαιώνεται ότι ο εκζητούμενος είναι αναγνωρισμένος πρόσφυγας στη Γκάνα από τις 16.4.2014 και κάτοχος του ανωτέρου ταξιδιωτικού εγγράφου, διαλαμβάνεται μεταξύ άλλων, κατά λέξη, ότι: «... Οι αρχές της Γκάνας θεωρούν ότι η δίωξη του κυρίου A.S.A. στο Τόγκο γίνεται για πολιτικούς λόγους. Ο κύριος A. έχει υποβληθεί στη χώρα καταγωγής του σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και βασανιστήρια, όπως προκύπτει από την από 7.4.2014 συνέντευξη για τον προσδιορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα του Συμβουλίου της Γκάνας για τους Πρόσφυγες... Οι αρχές της Γκάνας παρακαλούν τις Ελληνικές Αρχές να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη διεθνή προστασία του κυρίου A., στον οποίον έχει χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα (το οποίο είναι σε ισχύ). Λόγω του ότι ο κύριος A. είναι αναγνωρισμένος πρόσφυγας στη Γκάνα, οι αρχές της Γκάνας επισημαίνουν την αρχή της «μη επαναπροώθησης», σύμφωνα με την οποία κανένα κράτος δεν πρέπει να επαναπροωθεί έναν πρόσφυγα σε μια χώρα όπου η ζωή του ή η ελευθερία του θα μπορούσαν να απειληθούν, ή όπου θα μπορούσε να υποστεί απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση (άρθρο 33 της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων, Γενεύη 28.7.1951, άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)...».

Περαιτέρω, επί της από 11.12.2014 αίτησης του εκζητούντος, που υποβλήθηκε στις αρμόδιες ελληνικές αρχές για τη χορήγηση προς αυτόν ασύλου και διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα, εκδόθηκε σε πρώτο βαθμό η από 11.3.2015 απόφαση του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου Αττικής του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, με την οποία η ανωτέρω αίτησή του απορρίφθηκε, ως απαράδεκτη, επειδή διαπιστώθηκε ότι ο αιτών απολαμβάνει επαρκή προστασία στη Γκάνα, η οποία θεωρείται πρώτη χώρα ασύλου γι' αυτόν, σύμφωνα με το άρθρο 19 του ΠΔ 113/2013, αφού έχει αναγνωριστεί εκεί ως πρόσφυγας και απολαμβάνει τη σχετική προστασία.

Με την υπ' αριθμ. 96/2014 απόφασή του το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών γνωμοδότησε υπέρ της έκδοσης του κυρία A.S.A.

Κατά της απόφασης αυτής ο εκζητούμενος άσκησε έφεση ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Σκεπτικό: Α) Στην περίπτωση αιτήματος έκδοσης που απευθύνεται στην Ελλάδα από τη Δημοκρατία του Τόγκο ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 436 – 456 ΚΠΔ, ενόψει του ότι τα ζητήματα έκδοσης εγκληματιών μεταξύ Ελλάδας και Τόγκο δεν ρυθμίζονται από διεθνή ή διμερή Σύμβαση. **Β)** Από τις διατάξεις των άρθρων 28 παρ. 1 εδάφιο α΄ του Συντάγματος, 33 παρ. 1 της από 28.7.1951 Σύμβασης της Γενεύης για τη Νομική Κατάσταση των Προσφύγων, 2 περ. δ΄ και στ΄, 5 παρ. 2 του ΠΔ 113/2013 «Καθεστώς του πρόσφυγα: ενιαία διαδικασία αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ιθαγενείς», 2 περ. ε΄ του ΠΔ 141/2013 προκύπτει ότι η έκδοση του «πρόσφυγα» εμποδίζεται όταν αυτή οδηγεί σε επαναπροώθησή του στα σύνορα εδαφών όπου η ζωή ή η ελευθερία αυτού απειλούνται για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ή σε κίνδυνο σοβαρής βλάβης συνισταμένης σε θανατική ποινή ή εκτέλεση ή βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία αυτού στη χώρα καταγωγής του ή σοβαρή προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής του ακεραιότητας λόγω βίας ασκουμένης αδιακρίτως σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης. **Γ)** Η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται πλήρως στο πλαίσιο της έκδοσης, πράγμα που απορρέει από τη διατύπωση του άρθρου 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, το οποίο αναφέρεται σε απέλαση ή επαναπροώθηση «καθ' οιονδήποτε τρόπον», η δε απαγόρευση της επαναπροώθησης σημαίνει, επιγραμματικά, την απαγόρευση επιστροφής ενός πρόσφυγα στη χώρα καταγωγής του, καθώς και σε άλλη χώρα, όπου αντιμετωπίζει κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή άλλες σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων (βλέπε και άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας του 1984, άρθρα 6 και 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών). **Δ)** Από άποψη ιεράρχησης των υποχρεώσεων που ανακύπτουν στο πλαίσιο των διαδικασιών έκδοσης, οι κανόνες του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπερισχύουν των αντίστοιχων, που θεσπίζονται από συνθήκες περί έκδοσης, ενόψει του ότι ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει, ότι οι υποχρεώσεις που εγκαθιδρύονται με το Χάρτη υπερισχύουν έναντι αυτών, που απορρέουν από άλλες διεθνείς συμφωνίες, μία δε θεμελιώδης υποχρέωση, που καθιερώνεται από το Χάρτη, είναι ο σεβασμός και η τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών ως προς όλους, αδιακρίτως φυ-

λής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας (άρθρο 103 σε συνδυασμό με τα άρθρα 55 (γ) και 56 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών³. **Ε)** Μάλιστα, με το υπ' αριθμ. 12 (XXIX – 1978) Πόρισμα για την εξω-εδαφική ισχύ του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα, η Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ αναγνώρισε το διεθνή χαρακτήρα του καθεστώτος του πρόσφυγα, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι πρόσφυγες, κάτοχοι ταξιδιωτικού εγγράφου, που έχει εκδοθεί από ένα συμβαλλόμενο κράτος, έχουν τη δυνατότητα να ταξιδέψουν σε άλλα συμβαλλόμενα κράτη και, ότι το καθεστώς του πρόσφυγα, που έχει αναγνωριστεί από ένα συμβαλλόμενο κράτος, θα αναγνωρίζεται επίσης και από τα άλλα συμβαλλόμενα κράτη. **ΣΤ)** Από τα ανωτέρω εκτεθέντα συνάγεται ότι, η αναγνώριση από ένα κράτος του καθεστώτος του πρόσφυγα σε κάποιο πρόσωπο σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 (πράγμα που σημαίνει ότι το άτομο έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο διώξεως στο εκζητούν κράτος και ότι η εφαρμογή του φραγμού για την έκδοσή του, δυνάμει του άρθρου 33 παρ. 1 της εν λόγω Συμβάσεως και του διεθνούς εθιμικού δικαίου, έχει ήδη εξεταστεί και αποφασιστεί) έχει εξω-εδαφική ισχύ, τουλάχιστον όσον αφορά στα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης κράτη, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η Ελλάδα και το Τόγκο, που έχουν επικυρώσει την εν λόγω διεθνή σύμβαση, οπότε η αναγνώριση ενός προσώπου ως πρόσφυγα από ένα συμβαλλόμενο κράτος είναι σεβαστή και αναγνωρίζεται και στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη. **Ζ)** Όσα αποδείχθηκαν για τους ισχυρισμούς κινδύνου διώξης του εκζητούμενου, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η αναγνώρισή του ως πρόσφυγα, δικαιούχου διεθνούς προστασίας τουλάχιστον μεταξύ των συμβαλλόμενων στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 κρατών, στα οποία συγκαταλέγονται η Ελλάδα και η Γκάνα, και η χορήγηση σε αυτόν από την τελευταία του καθεστώτος του πρόσφυγα, καθώς και του ταξιδιωτικού εγγράφου, έλαβαν χώρα κατόπιν νόμιμης έρευνας και αποφάσεως από τις αρχές της Γκάνα σε σχέση με τις προϋποθέσεις απονομής στο πρόσωπό του του κατά τα ως άνω εξαιρετικού καθεστώτος, ισχύουν δε και στην Ελλάδα δυνάμει της αρχής της εξω-εδαφικής ισχύος του καθεστώτος τούτου, συνηγορούν υπέρ του ότι με την επαναπροώθησή του στο Τόγκο υπάρχει βάσιμος φόβος να διωχθεί αυτός και να απειληθεί η σωματική του ακεραιότητα και η ελευθερία του για πολιτικούς λόγους, ενόψει της εναντιώ-

³ Σημείωση της επιμελήτριας: Βλέπε, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Έκδοση και τη Διεθνή Προστασία των Προσφύγων*, Γενεύη, Απρίλιος 2008, παράγραφος 22 (έγγραφο αναρτημένο στην ελληνική στη διεύθυνση: <http://www.refworld.org/docid/481ec7d92.html>)

σεώς του στο εκεί κρατούν καθεστώς και της πολιτικής του αντιθέσεως προς αυτό. Άλλωστε, η αναγνώριση του εκζητούμενου ως πρόσφυγα, υπό τις προαναφερόμενες συνθήκες, παρέχει τεκμήριο περί ύπαρξης βάσιμου φόβου δίωξης του για τους τέτοιους λόγους (πολιτικούς) σε περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του. Επομένως, συντρέχει νόμιμη περίπτωση, που καθιστά μη επιτρεπτή την έκδοση του εκζητούμενου στο κράτος του Τόγκο, του οποίου είναι πολίτης, τόσο κατά το άρθρο 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, όσο και κατά το άρθρο 438 περ. γ' ΚΠΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 21 παρ. 1 του ΠΔ 141/2013, όπου προβλέπεται ο σεβασμός της αρχής της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας.

Το Συμβούλιο γνωμοδότησε κατά την έκδοσης του εκζητούμενου Α.Σ.Α., ήρε την κράτησή του και διέταξε την απόλυσή του εφόσον δεν κρατείται για κάποια άλλη αιτία.

0945

ΑΠ 638/2015 (Ε' Ποινικό Τμήμα ως Συμβούλιο)⁴

Δικαστές: Β. Κυτέα, αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου, Β. Καπελούζος (κωλυμένης της Αρεοπαγίτου Αικατερίνης Βασιλακοπούλου - Κατσαβριά), Αγγ. Αλειφεροπούλου, Αρ. Πελεκάνος και Δημ. Χονδρογιάννης, αρεοπαγίτες.

Εισηγήτρια: Αγγ. Αλειφεροπούλου

Εισαγγελέας: Θ. Κοντοθανάση, Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου

Δικηγόροι: Ευ. Χατζηιωάννου, Π. Σπυράτος, και Κ. Χατζηιωάννου, για τον εκζητούμενο

Έκδοση αιτούντα άσυλο, αναγνωρισμένου πρόσφυγα από τον Καναδά λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού του στην Ομοσπονδία της Ρωσίας – Η απαγόρευση της επαναπροώθησης σημαίνει, επιγραμματικά, την απαγόρευση επιστροφής ενός πρόσφυγα στη χώρα καταγωγής του, καθώς και σε άλλη χώρα, όπου αντιμετωπίζει κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή άλλες σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων – Η προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν καταλαμβάνει τις παραβατικές συμπεριφορές που συναρτώνται με τη ζητούμενη έκδοση και συνεπάγονται κίνδυνο δίωξης στο εκζητούν κράτος, κατά τρόπο που να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών αν-

⁴ Σημείωση της επιμελήτριας: Για σχολιασμό της απόφασης, βλέπε, Κ. Χατζηιωάννου, *Το νομικό καθεστώς προστασίας των προσφύγων. Η δυνατότητα λήψεως ασφαλιστικών μέτρων από το ΕΛΔΑ ως αντίβαρο της πλημμελούς προστασίας από το Ανώτατο Ακυρωτικό κατά τη διαδικασία της εκδόσεως*, Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2015.

θρωπίνων δικαιωμάτων και να θέτει σε κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την ελευθερία του εκζητούμενου, αφού, προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της διεθνούς προστασίας είναι να αποδεικνύεται η συνδρομή τέτοιων λόγων, που υποκρύπτονται στη δίωξη εκ μέρους του εκζητούντος κράτους και συνδέονται με το συγκεκριμένο αίτημα έκδοσης – Παρότι ο εκζητούμενος είναι πρόσφυγας, δεν συντρέχει περίπτωση απαγόρευσης της έκδοσής του, διότι από την αξιολόγηση, τόσο του γεγονότος της αναγνώρισής του από τον Καναδά, όσο και του αιτήματος έκδοσης της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, δεν προέκυψε, ότι το αίτημα έκδοσής του αποβλέπει στη δίωξή του λόγω της ιδιαιτερότητας του σεξουαλικού προσανατολισμού του ή, ότι στη Ρωσία απειλείται η ζωή του, η σωματική του ακεραιότητα ή η ελευθερία του ή η θέση του κινδυνεύει να επιδεινωθεί από την ένταξη του στην κοινωνική ομάδα των ομοφυλοφίλων ούτε ότι το αίτημα αυτό υποκρύπτει δίωξή του για πράξεις διαφορετικές από εκείνες, για τις οποίες ζητείται η έκδοση και απτόμενες του γενετήσιου προσανατολισμού του – Διπλωματικές εγγυήσεις για τη μεταχείριση του εκζητούμενου μετά την παράδοσή του στις αρχές του εκζητούντος κράτους

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 34 και 42 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής σε Αστικές και Ποινικές υποθέσεις μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ενώσεως των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

N. 1242/1982 (ΦΕΚ 44, τ. Α')

Άρθρα 3 παράγραφοι 1 και 2, 12 και 28 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης

N. 4165/1965 (ΦΕΚ 75, τ. Α')

Άρθρα 1^Α παράγραφος 2 και 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 156, τ. Α')

Άρθρα 6 και 7 του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

N. 2462/1997 (ΦΕΚ 25, τ. Α')

Άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

N. 1782/1988 (ΦΕΚ 116, τ. Α')

Άρθρο 28 Σ

Άρθρο 15 του Π.Δ. 96/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)» (ΦΕΚ 152, τ. Α')

Άρθρο 2 περ. δ' και στ' και 3 παράγραφος 3 του ΠΔ 113/2013 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 146, τ. Α')

Άρθρα 2 περ. ε', 3, 9 παράγραφοι 1 και 2, 10 παράγραφοι 1 και 2 και 21 παράγραφος 1 του Π.Δ. 141/2013 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 (L 337) σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των αλλοδαπών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)» (ΦΕΚ 226, τ. Α')

Άρθρα 437 έως 456 ΚΠΔ

Πραγματικά περιστατικά: Με την υπ' αριθ. .../18-11-2014 αίτηση της Γενικής Εισαγγελίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας, η οποία διαβιβάστηκε στις αρμόδιες ελληνικές αρχές δια της διπλωματικής οδού, ζητείται η έκδοση στις αρχές της Ρωσίας του πολίτη Ρωσίας G.K. του I. Και της N., γεννηθέντος το 1986 στη Ρωσία, σε βάρος του οποίου εκδόθηκε το από 26.12.2013 ένταλμα σύλληψης του Περιφερειακού Δικαστηρίου Pravoberezhny της Ρωσίας, με σκοπό τη σύλληψη και τη δίωξή του για τις αποδιδόμενες σ' αυτόν αξιόποινες πράξεις της εξακολουθητικής δωροδοκίας σε συνδυασμό με εκβίαση, συνιστάμενες στο ότι κατά το χρονικό διάστημα από το μήνα Οκτώβριο του 2010 μέχρι και το μήνα Οκτώβριο του 2011, στη Ρωσία, ενεργώντας ως προϊστάμενος του Τμήματος Συντονισμού Μικρών Επιχειρήσεων και Εμπορίου του Γραφείου Οικονομικής Διαχείρισης της Διοίκησης της πόλης Pravoberezhny, διορισμένος με εντολή του Δημάρχου με την ιδιότητα του λειτουργού, απέσπασε από δώδεκα επιχειρηματίες χρήματα στα πλαίσια δωροδοκίας του, ανερχόμενα

στα ποσά των 20.000 έως 30.000 ρωσικών ρουβλιών, σε μία δε περίπτωση δωροδοκήθηκε σε είδος (δομικά υλικά) αξίας 7.400 ρωσικών ρουβλιών, προκειμένου να τους διευκολύνει στην απόκτηση δημοτικών επιχορηγήσεων (επιδοτήσεων), απειλώντας αυτούς, ότι σε περίπτωση άρνησής τους θα προβάλει εμπόδια στην παραλαβή των άνω επιδοτήσεων. Η συμπεριφορά αυτή προβλέπεται και τιμωρείται από τις οικείες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα της Ρωσικής Ομοσπονδίας, είναι δε αξιόποινη και με βάση τις διατάξεις των άρθρων 98, 235 και 385 παρ.1 β' του ελληνικού Ποινικού Κώδικα, από τις οποίες προβλέπονται τα αδικήματα της κατ' εξακολούθηση παθητικής δωροδοκίας και εκβίασεως, ενώ απειλούνται για τις πράξεις αυτές και από τον ελληνικό ποινικό νόμο και από το νόμο του εκζητούντος κράτους στερητικές της ελευθερίας ποινές, που υπερβαίνουν το έτος (διττό αξιόποινο). Προς υποστήριξη του εν λόγω αιτήματος έκδοσης, για την ικανοποίηση του οποίου γίνεται επίκληση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, συνυποβλήθηκαν και όλα τα απαιτούμενα έγγραφα σε επίσημη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα.

Ο εκζητούμενος, ο οποίος είναι έγγαμος και έχει ένα ανήλικο τέκνο, εγκατέλειψε τη Ρωσία στις 25.4.2012, με προορισμό την Ουκρανία, και, τελικώς, κατέφυγε στον Καναδά, όπου, μετά από αίτησή του, αναγνωρίστηκε πρόσφυγας (βάσει της Σύμβασης της Γενεύης), με την από 16.5.2013 σχετική απόφαση του Τμήματος Προστασίας Προσφύγων του Συμβουλίου Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά. Η ιδιότητα αυτή του αναγνωρίστηκε, λόγω της ένταξής του σε μία συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, ως ομοφυλόφιλος άνδρας, αφού κρίθηκε από τις αρμόδιες καναδικές αρχές, ότι υπάρχει σοβαρή πιθανότητα δίωξης του στη Ρωσία, επειδή αυτός δεν μπορεί να αποκαλύψει το σεξουαλικό προσανατολισμό του και να ζει ελεύθερα χωρίς να φοβάται για το λόγο αυτό.

Επιληφθέν του αιτήματος έκδοσης σε πρώτο βαθμό, με την υπ' αριθμ. 30/2015 απόφασή του, το Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης γνωμοδότησε υπέρ της έκδοσης του κυρίου G.K.

Κατά της απόφασης αυτής ο εκζητούμενος άσκησε έφεση ενώπιον του Αρείου Πάγου, ισχυριζόμενος, μεταξύ άλλων, ότι συνελήφθη στη Κύπρο για το ίδιο λόγο και αφέθηκε ελεύθερος από τις κυπριακές δικαστικές αρχές.

Σκεπτικό: Α) Από τις διατάξεις των άρθρων 28 Σ, 437 έως 456 ΚΠΔ, 34 και 42 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής σε Αστικές και Ποινικές Υποθέσεις μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της πρώην Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, 3 παράγραφοι 1 και 2, 12 και 28 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης, 1 Α παράγραφος 2 και 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, 2 περ. δ' και στ', 3 παράγραφος 3 και 5 παράγραφος 2 του

Π.Δ. 113/2013, 15 του Π.Δ. 96/2008, 2 περ. ε', 3, 9 παράγραφοι 1 και 2, 10 παράγραφοι 1 και 2, 21 παράγραφος 1 του Π.Δ. 141/2013 προκύπτει, ότι η έκδοση του «πρόσφυγα» εμποδίζεται, όταν οδηγεί στην επαναπροώθηση του στα σύνορα εδαφών, όπου η ζωή ή η ελευθερία του απειλούνται για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ή σε κίνδυνο σοβαρής βλάβης, συνισταμένης είτε σε θανατική ποινή ή εκτέλεση είτε σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία στη χώρα καταγωγής του είτε σε σοβαρή προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής του ακεραιότητας λόγω βίας ασκούμενης αδιακρίτως σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης. Η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται πλήρως στο πλαίσιο της έκδοσης, πράγμα που απορρέει από τη διατύπωση του άρθρου 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, το οποίο αναφέρεται σε απέλαση ή επαναπροώθηση «καθ' οιονδήποτε τρόπον», η δε απαγόρευση της επαναπροώθησης σημαίνει, επιγραμματικά, την απαγόρευση επιστροφής ενός πρόσφυγα στη χώρα καταγωγής του, καθώς και σε άλλη χώρα, όπου αντιμετωπίζει κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή άλλες σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων (άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας του 1984, άρθρα 6 και 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 και άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του 1950 στην οποία έχει προσχωρήσει και η Ρωσική Ομοσπονδία, σύμφωνα με το οποίο κανένας δεν επιτρέπεται να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχείριση απάνθρωπες ή εξευτελιστικές). Από τις ίδιες ως άνω διατάξεις προκύπτει, επίσης, ότι με τη θέσπιση αυτών ορίστηκαν οι ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των ανιθαγενών, ως «προσφύγων» ή, ως προσώπων που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, τα οποία διώκονται από τις αρχές του εκζητούντος κράτους, λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνοτικής καταγωγής, της ιθαγένειας, του φύλου, της ένταξής τους σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα (όπως είναι και εκείνη, που συνδέεται με την ταυτότητα του φύλου ή του σεξουαλικού προσανατολισμού) ή των πολιτικών φρονημάτων τους και των οποίων κινδυνεύει η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η ελευθερία και η αξιοπρέπεια, σε περίπτωση που εκδοθούν και παραδοθούν στο κράτος αυτό. Όμως, η εν λόγω αυξημένη προστασία δεν καταλαμβάνει και τις παραβατικές συμπεριφορές, που έχουν αξιόποιο χαρακτήρα και δεν φέρουν τα χαρακτηριστικά των εξαιρετικών περιπτώσεων, κατά τις οποίες συντρέχουν πολιτικοί, φυλετικοί, κοινωνικοί ή άλλοι λόγοι, που συναρτώνται με τη ζητούμενη έκδοση και συνεπάγονται κίνδυνο

δίωξης στο εκζητούν κράτος, κατά τρόπο που να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να θέτει σε κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την ελευθερία του εκζητούμενου, αφού από το σύνολο των ως άνω διατάξεων συνάγεται, ότι, προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της παραπάνω προστασίας είναι να αποδεικνύεται η συνδρομή τέτοιων λόγων, που υποκρύπτονται στη δίωξη εκ μέρους του εκζητούντος κράτους και συνδέονται με το συγκεκριμένο αίτημα έκδοσης. **B)** Ο εκζητούμενος, επιδιώκοντας να τύχει της προστασίας που προβλέπεται για τους «πολιτικούς πρόσφυγες» και, ως εκ τούτου, να μην εκδοθεί στο εκζητούν κράτος, επικαλείται, ότι, λόγω της ιδιαιτερότητας του γενετήσιου προσανατολισμού του, διώκεται βάνουσα στη Ρωσία, και, για το λόγο αυτό, κινδυνεύει να υποστεί εξευτελισμούς, βασανισμούς και διώξεις στη χώρα του μέχρι του σημείου να απειληθεί και η ζωή του, καθώς και ότι η εναντίον του κατηγορία είναι προσχηματική και κατασκευασμένη, υποκρύπτουσα δίωξη οφειλόμενη αποκλειστικά στις ομοφυλοφιλικές⁵ επιλογές του, προς ενίσχυση δε των θέσεων του προβάλλει, ότι, συλληφθείς για την ίδια αιτία στην Κύπρο, αφέθηκε ελεύθερος κατ' εφαρμογή του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων. Πλην, όμως, μολονότι ο εκζητούμενος διατελεί σε εξαιρετικό καθεστώς διεθνούς προστασίας, ως πρόσφυγας, δεν συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση απαγόρευσης της έκδοσής του με βάση τις προπαρατεθείσες διατάξεις, διότι από την αξιολόγηση, τόσο του γεγονότος της αναγνώρι-

⁵ Σημείωση της επιμελήτριας: Για την ερμηνεία του όρου «διαίτερη κοινωνική ομάδα» στο πλαίσιο ισχυρισμών φόβου δίωξης λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού, βλέπε, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Διεθνή Προστασία Νο 9: για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου που στηρίζονται στο σεξουαλικό προσανατολισμό και/ή στην ταυτότητα του γένους (φύλου) στο πλαίσιο του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, 23.10.2012 (έγγραφο HCR/GIP/12/09, αναρτημένο στην ελληνική, σε: <http://www.refworld.org/docid/50348afe2.html>).

Βλέπε, επίσης, την από 7.11.2013 απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί των υποθέσεων C-199/12 έως C-201/2012 και την από 2.12.2014 απόφαση επί των υποθέσεων C-148/13 έως C-150/13.

Βλέπε, επίσης, Τάκης, Αθ., *Διεθνής Προστασία και Σεξουαλικός Προσανατολισμός*, και Ακριβοπούλου, Χρ. – Ρούμπου, Θ., *Οριακά ζητήματα χορήγησης ασύλου – Γενετήσιος προσανατολισμός, υγεία, ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων – Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Ανωτάτων Εθνικών Δικαστηρίων* σε Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών 2013, σελίδες 325-358 και 423 έως 454 αντίστοιχα (σε: http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/Extras/ITB/2015/Epitirida/EPETIRIDA_2013.pdf)

σής του, κατά τα άνω, ως «πρόσφυγα» από τον Καναδά, όσο και του αιτήματος έκδοσης της Γενικής Εισαγγελίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας, το οποίο συνοδεύεται από σωρεία επίσημων διωκτικών εγγράφων και μαρτυρικών καταθέσεων, που λεπτομερώς περιγράφουν την εγκληματική δραστηριότητά του, σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα στοιχεία της δικογραφίας και τα εν γένει προσκομισθέντα αποδεικτικά μέσα, δεν προέκυψε, ότι το ανωτέρω αίτημα έκδοσής του αποβλέπει στη δίωξή του λόγω της ιδιαιτερότητας του σεξουαλικού προσανατολισμού του ή, ότι στη Ρωσία απειλείται η ζωή του, η σωματική του ακεραιότητα ή η ελευθερία του ή η θέση του κινδυνεύει να επιδεινωθεί από την ένταξη του στην κοινωνική ομάδα των ομοφυλοφίλων ούτε ότι το αίτημα αυτό υποκρύπτει δίωξή του για πράξεις διαφορετικές από εκείνες, για τις οποίες ζητείται η έκδοση και απτόμενες του γενετήσιου προσανατολισμού του. Επίσης, δεν προέκυψε, ότι η δίωξη του εκζητούμενου είναι προσχηματική ή ότι οι κατηγορίες, για τις οποίες ζητείται η έκδοσή του, είναι ψευδείς και κατασκευασμένες ούτε ότι υποκρύπτεται σ' αυτές η εκδικητική βούληση των ρωσικών αρχών να τον διώξουν και να τον τιμωρήσουν για την ομοφυλοφιλία του ή να τον υποβάλουν σε βασανιστήρια ή εξευτελιστική μεταχείριση. Σημειωτέον, ότι στο αίτημα έκδοσης της Γενικής Εισαγγελίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας ρητά αναφέρεται, ότι η εκζητούσα αρχή αναλαμβάνει την ευθύνη, ότι στον εκζητούμενο θα παρασχεθούν όλες οι προβλεπόμενες από τις διεθνείς συμβάσεις εγγυήσεις⁶ για την υπεράσπιση και την ποινική του μεταχείριση, καθώς και ότι αυτός δεν θα υποβληθεί σε βασανιστήρια ή σε σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Περαιτέρω, η προβαλλόμενη ένταξη του εκκαλούντος στην «ιδιαιτέρη κοινωνική ομάδα» των ομοφυλοφίλων, και αληθής υποτιθέμενη, δεν κρίνεται ότι τον καθιστά ευάλωτο σε δικαστικές διώξεις στη χώρα του, αφού η ομοφυλοφιλία, η οποία αποτελούσε ποινικό αδίκημα στη Ρωσία μέχρι το έτος 1993, έχει έκτοτε αποποινικοποιηθεί, ενώ, εξάλλου, δεν αποτελεί νόμιμο λόγο απαγόρευσης της έκδοσης η επικαλούμενη από τον ίδιο διακινδύνευση να υποστεί χειροδικίες, όπως, κατά τους ισχυρισμούς του,

⁶ Σημείωση της επιμελήτριας: *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Διεθνή Προστασία Νο 9: για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου που στηρίζονται στο σεξουαλικό προσανατολισμό και/ή στην ταυτότητα του γένους (φύλου) στο πλαίσιο του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, 23.10.2012, παράγραφοι 34 έως 39. Επισημαίνεται ότι, στην παράγραφο 39 αναφέρεται ότι, «Όταν ο διώκτης είναι μη κρατικό όργανο, ο αιτιώδης σύνδεσμος υφίσταται όταν προκαλείται βλάβη στο πρόσωπο LGBTI για έναν από τους λόγους της Σύμβασης ή όταν είναι πιθανό το κράτος να μην προστατεύσει τον ενδιαφερόμενο για έναν από τους λόγους της Σύμβασης».

έχει υποστεί και στο παρελθόν, από τρίτα, άσχετα προς το εκζητούν κράτος, πρόσωπα και για λόγους επίλυσης με αυτόν τον τρόπο των μεταξύ τους ιδιωτικών διαφορών⁷. Ενόψει τούτων, εφόσον δεν αποδείχθηκε, ότι, σε περίπτωση παραδοχής του ως άνω αιτήματος έκδοσης των ρωσικών αρχών, υπάρχει βάσιμος φόβος να διωχθεί ο εκζητούμενος και να απειληθεί η σωματική του ακεραιότητα και η ελευθερία του για τους λόγους που οδήγησαν στην αναγνώριση του ως «πρόσφυγα» από το κράτος του Καναδά (ένταξη αυτού στην «ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» των ομοφυλοφίλων), δεν εμποδίζεται η έκδοση αυτού στη Ρωσία, προκειμένου να λογοδοτήσει για αξιόποινες πράξεις του κοινού ποινικού δικαίου, οι οποίες είναι άσχετες με την επικαλούμενη ιδιαιτερότητα του σεξουαλικού προσανατολισμού του και δεν καταλαμβάνονται από το προβλεπόμενο για τους «πρόσφυγες» ειδικό καθεστώς προστασίας. Το γεγονός, ότι, όπως υποστηρίζει ο εκκαλών, αυτός συνελήφθη στην Κύπρο για το ίδιο λόγο και αφέθηκε ελεύθερος από τις κυπριακές δικαστικές αρχές, δεν ασκεί επιρροή στην υπόθεση, διότι τα ελληνικά Δικαστήρια κρίνουν την υπόθεση και αποφασίζουν με βάση ό,τι προβλέπεται συναφώς από την ελληνική έννομη τάξη και όσα επιβάλλονται από τις διμερείς συμβάσεις μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων κρατών, καθώς και τις διεθνείς νομικές δεσμεύσεις της χώρας. Γ) Κατά συνέπεια, το Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης, το οποίο, αφού διαπίστωσε, ότι συντρέχουν όλες οι νόμιμες προϋποθέσεις για την έκδοση του εκζητούμενου στις αρχές της Ρωσίας, κατ' ορθή εφαρμογή του νόμου και με σωστή εκτίμηση των αποδείξεων έκρινε, ότι δεν υπάρχει ο επικαλούμενος από αυτόν λόγος, που να εμποδίζει την έκδοση αυτή και απέρριψε το σχετικό ισχυρισμό του περί υπαγωγής του στην προβλεπόμενη για τους «πολιτικούς πρόσφυγες» προστασία.

Το Συμβούλιο απέρριψε την έφεση του εκζητούμενου κατά της υπ' αριθμ. 30/2015 απόφασης του Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης που είχε γνωμοδοτήσει υπέρ της έκδοσης του εκζητούμενου.

Εξελίξεις μετά την έκδοση της απόφασης του Αρείου Πάγου: Η έκδοση του κυρίου G.K. στις αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας δεν ολοκληρώθηκε, καθώς προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο διέταξε την αναστολή κάθε μέτρου απομάκρυνσης έως την εκδίκαση της προσφυγής του⁸. Περαιτέρω, ο Υπουργός

⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: Για το ζήτημα των διπλωματικών εγγυήσεων, βλέπε, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Διπλωματικές Εγγυήσεις και Διεθνής Προστασία των Προσφύγων*, Αύγουστος 2006 (έγγραφο αναρτημένο στην ελληνική στη διεύθυνση: <http://www.refworld.org/docid/44dc81164.html>)

⁸ Χ. κατά Ελλάδος, Προσφυγή No. 18209/15 (βλέπε, τα από 9.6.2015

Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με προσήλωση στην εξω-εδαφική ισχύ της προστασίας των προσφύγων, απέτρεψε την παράδοση του εκζητούμενου στις αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας⁹.

ερωτήματα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προς την Ελληνική Κυβέρνηση, σε: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156019>).

⁹ Κ. Χατζηγιάννου, *Το νομικό καθεστώς προστασίας των προσφύγων. Η δυνατότητα λήψεως ασφαλιστικών μέτρων από το ΕΔΔΑ ως αντίβαρο της πλημμελούς προστασίας από το Ανώτατο Ακυρωτικό κατά τη διαδικασία της εκδόσεως*, Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2015, υποσημείωση 3.

Π. ΕΦΕΤΕΙΟΥ

Έκδοση προσφύγων

0946

46/2015 Συμβουλίου Εφετών Αθηνών

Δικαστές: Ισιδ. Πόγκα, πρόεδρος Εφετών, Π. Τσούμαρη, Ν. Σαλάτας, εφέτες

Εισαγγελέας Εφετών: Ευστ. Καπαγιάννη, Αντεισαγγελέας Εφετών

Δικηγόροι: Π. Μασουρίδου και Κ. Παπαδάκης, για τον εκζητούμενο

Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης πολίτη Τουρκίας, αιτούντα άσυλο στην Ελλάδα – Αοριστία του υποκειμενικού και του αντικειμενικού στοιχείου των εγκλημάτων για τα οποία αιτείται η Γερμανία τη σύλληψη – Η συμμετοχή του εκζητούμενου σε συσκέψεις του πολιτικού κόμματος Turkish Communist Party / Marxist Leninist σε διάφορες πόλεις της Τουρκίας και της Ευρώπης, η διαβίβαση μηνυμάτων μεταξύ της οργάνωσης στην Τουρκία και των αλλοδαπών οργανώσεων, η μεταφορά χρημάτων στην Τουρκία, καθώς και η μέριμνα λήψης υλικοτεχνικού εξοπλισμού για τα μέλη της οργάνωσης που είναι ενεργά στην περιοχή ευθύνης του δεν μπορούν να θεωρηθούν βασιμώς τρομοκρατικές πράξεις – Ανεπίτρεπτη η εκτέλεση εντάλματος σύλληψης για δραστηριότητα πολιτική, όπως είναι η υποστήριξη πολιτικών κινημάτων στην Τουρκία

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 10, 11 και 12 του Ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 127, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Με το από 14.4.2015 υπ' αριθμ.2BJs 44/...ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης η Γενική Εισαγγελία του Γερμανικού Ακυρωτικού Δικαστηρίου αιτείται από την Ελλάδα την παράδοση του πολίτη Τουρκίας G.E.. Το ένταλμα αυτό στηρίζεται, μεταξύ άλλων, σε ένταλμα σύλληψης που είχαν εκδώσει οι τουρκικές αρχές σε βάρος του εκζητούμενου και το οποίο κοινοποίησαν στις γερμανικές αρχές στο πλαίσιο του από 17.4.2013 αιτήματος δικαστικής συνδρομής. Οι γερμανικές αρχές αιτούνται την παράδοση του κυρίου G.E. στην Γερμανία αποδίδοντάς του την κατηγορία της συμμετοχής, το 2014, στην ίδρυση στρατοπέδου του κόμματος TKP/ML (Τουρκικό Κομμουνιστικό Κόμμα/Μαρξιστές-Λενινιστές) στην Εγγύς Ανατολή, ενδεχομένως στα όρη Kandil ή Rojava, στη συλλογή χρημάτων, τον Ιούνιο του 2014 και στη στρατολόγηση και μεταφορά υποστηρικτών της οργάνωσης από τη Δυτική Ευρώπη στην Εγγύς Ανατολή αλλά και στη συμμετοχή στη λαθραία

μεταφορά υποστηρικτών της οργάνωσης από την Τουρκία προς την Εγγύς Ανατολή μέσω της Δυτικής Ευρώπης. Ως προς τις περιστάσεις τέλεσης του αδικήματος, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης των γερμανικών αρχών αναφέρεται στη συμμετοχή του εκζητούμενου στις κομματικές δραστηριότητες της οργάνωσης TKP/ML και ως αξιόποινες πράξεις της οργάνωσης περιγράφει κατά κύριο λόγο δραστηριότητες εκρήξεων, από τις οποίες μόνον δύο είχαν ανθρώπινα θύματα. Ως προς τον τόπο τέλεσης των αξιόποινων πράξεων που αποδίδονται στην οργάνωση TKP/ML, το ένταλμα αναφέρεται στη συμμετοχή του εκζητούμενου στα συνέδρια του κόμματος, τα οποία, σύμφωνα με τις πληροφορίες και τα στοιχεία που επικαλείται στη σχετική δικογραφία, φέρονται να οργανώθηκαν στην Ελλάδα τα έτη 2002 και 2007. Ειδικότερα, αναφέρεται: «ο κατηγορούμενος συμμετείχε ως στέλεχος της οργάνωσης, τόσο στην 7^η Συνδιάσκεψη του Κόμματος TKP/ML η οποία έλαβε χώρα σε άγνωστο ακριβή χρόνο, οπωσδήποτε όμως στο διάστημα μεταξύ της 4^{ης} Απριλίου και της 4^{ης} Νοεμβρίου 2011 και στην 8^η Συνεδρίαση του Κόμματος η οποία έλαβε χώρα από τις 11 Ιανουαρίου έως τις 4 Φεβρουαρίου 2007 μαζί με άλλα οκτώ άτομα της οργάνωσης. Και οι δύο συνεδριάσεις έγιναν μάλλον στην Ελλάδα. Με τη συμβολή του στις συνεδριάσεις αυτές, τα ανώτατα όργανα του κόμματος δεν αξιολογούσαν μόνον τις προηγηθείσες δραστηριότητες όλου του χρονικού πλαισίου της οργάνωσης, αλλά προσδιόριζαν και τη μελλοντική πολιτική και στρατηγική. Ένα από τα βασικά θέματα και των δύο συνεδριάσεων ήταν η επέκταση και η εντατικοποίηση του Αγώνα του Λαού για την επίτευξη του στόχου του κόμματος TKP/ML [...] η 7^η Συνεδρίαση του κόμματος διέταξε την εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων των παρτιζάνων στις επί μέρους περιφέρειες που – κατά την άποψη της οργάνωσης – αποτελούν τη βάση για την επέκταση του αγώνα στις ανατολικές επαρχίες της Τουρκικής Δημοκρατίας. [...] Για τον έλεγχο των δυνάμεων της ΤΙΚΚΟ που ανέλαβαν την εκτέλεση των ένοπλων δραστηριοτήτων με βάση τη προδιαγεγραμμένη τακτική, η Συνεδρίαση αποφάσισε τη νέα σύνταξη εγχειριδίου με κύριο θέμα τη δεσμευτική υποταγή της ΤΙΚΚΟ υπό τη νέα διεύθυνση της Κεντρικής Επιτροπής του TKP/ML. [...] Και η 8^η Συνεδρίαση αποφάσισε τη συνέχιση και επέκταση του ανταρτοπόλεμου στην Τουρκία. [...] Σαν νέο πεδίο μάχης όρισε την επαρχία Tunceli Dersim και για ενίσχυση της ίδιας στρατιωτικής δύναμης αποφάσισε τη συνεργασία με δυνάμεις της τρομοκρατικής οργάνωσης PKK για ορισμένες ενέργειες κλπ.». Περαιτέρω, σύμφωνα με το ως άνω ένταλμα, «η 7^η και 8^η Συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής στα έτη 2002 έως 2007 προκύπτουν από τα πρακτικά που δημοσιεύθηκαν από την ίδια την οργάνωση. [...] Το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος ήταν μέλος σε αυτές τις Επιτροπές και η συμμετοχή του στις αναφερόμενες συνεδριάσεις

προκύπτουν όχι μόνο από τα προαναφερόμενα έγγραφα αλλά και από σημειώσεις για τη δεύτερη και τρίτη συνεδρίαση της 7^{ης} Κεντρικής Επιτροπής, [...] όπου αναφέρεται ο κατηγορούμενος ρητά είτε με τον γι' αυτόν χρησιμοποιούμενο αριθμό «13» με τη σύντμηση (ψευδώνυμο) «Uz» σαν συμμετέχων. [...] Πέραν τούτου η παρατήρηση του χωριστά διωκόμενου κατηγορούμενου A.U. ότι η σημερινή Κεντρική Επιτροπή είναι τώρα «εδώ και έντεκα χρόνια» και ότι ο κατηγορούμενος που εξελέγη το 2002 στην Κεντρική Επιτροπή είναι ακόμη μέλος της. [...]. Κατά τις γερμανικές αρχές, ο εκζητούμενος τέλεσε τα εγκλήματα για τα οποία κατηγορείται στην Ελλάδα (από 4 Απριλίου έως 4 Νοεμβρίου 2002 και από 11 Ιανουαρίου έως 4 Φεβρουαρίου 2007) και στη Γερμανία (στις πόλεις Bad Homburg, Gelsenkirchen, Νυρεμβέργη και Στουτγάρδη από 7 έως 9 Δεκεμβρίου 2012, από 24 έως 26 Μαΐου 2013, από 7 έως 9 Σεπτεμβρίου 2013 και από 14 έως 16 Μαρτίου 2014). Ως προς τις δραστηριότητες της οργάνωσης TKP/ML, το ένταλμα σύλληψης των γερμανικών αρχών αναφέρει ότι «το ιστορικό για την ίδρυση της οργάνωσης και για την εξέλιξή της είναι γενικά γνωστό και επιβεβαιώνεται από την παρατήρηση της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας Δίωξης Εγκλήματος της Γερμανίας και από τις εκεί αναφερόμενες πηγές».

Ενώπιον του Δικαστηρίου ο εκζητούμενος επικαλέστηκε και απέδειξε τις συλλήψεις και τα βασανιστήρια που υπέστη στην Τουρκία από το 1979 λόγω των αριστερών του πεποιθήσεων και της αντιδικτατορικής του δράσης ως μέλος της παράνομης οργάνωσης TKP/ML-ΤΙΚΚΟ.. Σε αυτό το πλαίσιο προσκόμισε την απόφαση που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις 31.5.2015 επί της από 24.9.1999 προσφυγής του¹. Επίσης, αναφέρθηκε στα γεγονότα που συνέβησαν μετά το 2000 και τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει την Τουρκία, δηλαδή ότι το 2000 οι τουρκικές αρχές τον συνέλαβαν εκ νέου λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων και του αποδόθηκαν κατασκευασμένες κατηγορίες δυνάμει της ευρείας τουρκικής αντι-τρομοκρατικής νομοθεσίας. Κατά το διάστημα της φυλάκισής του στις φυλακές της Ουμράνιγε υπήρξε θύμα βίαιης εισβολής που πραγματοποίησαν οι ένοπλες δυνάμεις ασφαλείας στις 19.12.2005 σε βάρος των φυλακισμένων πολιτικών κρατουμένων, που προέβησαν μαζικά και συντονισμένα, σε πολλές τουρκικές φυλακές και με τεράστιο κύμα συμπαράστασης και αλληλεγγύης από την κοινωνία, σε απεργία πείνας, διαμαρτυρόμενοι για τη μεταφορά των πολιτικών κρατουμένων σε ειδικές πτέρυγες, κελιά και φυλακές, που στην Τουρκία ονομάζονται «κελιά τύπου F». Οι φυλακές αυτές είναι διαμορ-

¹ Βλέπε, απόφαση επί της υπόθεσης Gültekin και άλλοι κατά Τουρκίας, Προσφυγή No. 52941/99, σε: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69182>

φωμένες και κατασκευασμένες σύμφωνα με τη μέθοδο της πλήρους απομόνωσης, αποσκοπούν δε στη βιολογική και ψυχολογική εξόντωση των πολιτικών κρατούμενων. Οι δυνάμεις καταστολής που επιτέθηκαν στους άοπλους κρατούμενους, σωματικά και πνευματικά καταρρακωμένους λόγω της μακροχρόνιας απεργίας πείνας, χρησιμοποίησαν πυροβόλα και χημικά όπλα και στην φυλακή της Ουμράνιγιε σκότωσαν οκτώ κρατούμενος και τραυμάτισαν 338. Για την ως άνω ένοπλη επιχείρηση των τουρκικών αρχών σε βάρος των φυλακισμένων στις τουρκικές φυλακές με την ονομασία «Επιστροφή στη Ζωή», η Τουρκία έχει καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου². Το 2002, μετά την αποφυλάκισή του, ασκήθηκαν εκ νέου ποινικές δίωξεις σε βάρος του για τα αδικήματα της φθοράς των εγκαταστάσεων της φυλακής και των ανθρωποκτονιών που διαπράχθηκαν κατά την ως άνω κατασταλτική επιχείρηση των αρχών ασφαλείας. Επίσης, οι αρχές της Τουρκίας τον κατηγορήσαν για τη θανατηφόρα εισβολή και τις πράξεις των κρατικών αρχών. Για τις πράξεις αυτές εκδόθηκε σε βάρος του το από 20.2.2015 ένταλμα σύλληψης και αντιμετωπίζει τουλάχιστον ισόβια ποινή κάθειρξης. Παράλληλα, το 2003, στην Τουρκία, ασκήθηκε σε βάρος του και άλλη ποινική δίωξη με την κατηγορία της συμμετοχής σε παράνομη οργάνωση.

Καταθέτοντας ενώπιον του Δικαστηρίου η σύζυγος του εκζητούμενου επιβεβαίωσε τα βασανιστήρια που υπέστη ο σύζυγός της επί της διακυβέρνησης της Τουρκίας από το καθεστώς Εβρέν. Επίσης ισχυρίστηκε ότι συνελήφθη και βασανίστηκε και ότι οι αρχές την απειλούσαν ότι θα χάσει τη δουλειά της και ότι θα βασάνιζαν το γιο τους. Συλλαμβανόταν κάθε φορά που συλλαμβανόταν ο σύζυγός της, που εγκατέλειψε την Τουρκία το 2012 με προορισμό τη Γερμανία, όπου και παρέμεινε έως το 2014. Το Σεπτέμβριο του 2014 διέσχισε τον Έβρο και εισήλθε στην Ελλάδα. Το 2015 κατέθεσε αίτημα παροχής ασύλου.

Για το υπό κρίση ένταλμα σύλληψης ο εκζητούμενος υποστήριξε τα εξής: **A)** Το προσβαλλόμενο ένταλμα ουδόλως αναφέρει με ποιον τρόπο συμμετείχε στις αξιόποινες πράξεις που του αποδίδονται, αλλά αρκείται στην αποδιδόμενη πολιτική του ένταξη στο παράνομο για τις τουρκικές αρχές Κομμουνιστικό Κόμμα TKP/ML και στην εν γένει πολιτική του δραστηριότητα ως μοναδικό μέσο τέλεσης και συμμετοχής στις αξιόποινες πράξεις. Επομένως προσκρούει στη διάταξη του άρθρου 11 παράγραφος ε' του Ν. 3251/2004, που απαγορεύει την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης εάν αυτό έχει εκδοθεί με σκοπό τη δίωξη του προ-

² Βλέπε, ενδεικτικά, τις αποφάσεις επί των υποθέσεων Peker κατά Τουρκίας (No. 2) (Προσφυγή No. 42136/06) και Gülbahar και άλλοι κατά Τουρκίας (Προσφυγή No. 5264/03) σε: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104515> και <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89106> αντίστοιχα.

σώπου που αφορά λόγω των πολιτικών του φρονημάτων ή της δράσης του υπέρ της ελευθερίας, αλλά, και στις διατάξεις των άρθρων 1 παράγραφος 2 του Ν. 3251/2004 και 5, 6 και 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. **Β)** Ενόψει της κατάθεσης αίτησης για τη χορήγηση πολιτικού ασύλου στην Ελλάδα η εκτέλεση του υπό κρίση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης, που αποτελεί κανόνα *jus cogens* του διεθνούς δικαίου, και, ισχύει απολύτως, εφαρμόζεται δε στο πεδίο της έκδοσης και της παράδοσης που εισάγεται με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Σύμφωνα, δε, με την πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου επί υποθέσεων διωκόμενων από την Τουρκία προσώπων αριστερών πεποιθήσεων, δεν επιτρέπεται η έκδοση στην Τουρκία προσφύγων, μεταξύ άλλων, και λόγω επιδείνωσης της θέσης τους για λόγους πολιτικούς (ΣυμβΕφΑθηνών 66/2013, 97/2013, 37/2013, 126/2013, ΣυμβΕφΠειραιώς 9/2013, ΣυμβΕφΠατρών 8/2013 και 9/2013, που επικυρώθηκαν από τον Άρειο Πάγο, ΣυμβΕφΕυβοίας 13/2013, ΣυμβΕφΘεσσαλονίκης 640/2012, 337/1993, 382/1993, ΣυμβΑΠ 276/2011). Εξάλλου, σύμφωνα με τις υπ' αριθμ. 701/2013, 702/2013, 2025/2008 αποφάσεις του Αρείου δεν είναι επιτρεπτή η έκδοση του αιτούντα άσυλο ενόσω εκκρεμεί και έως ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί της αίτησής του περί χορήγησης ασύλου. Περαιτέρω, η αρχή της μη επαναπροώθησης δεν ισχύει μόνον όσον αφορά στη χώρα καταγωγής των προσφύγων ή των αιτούντων άσυλο, αλλά και όσον αφορά οιαδήποτε άλλη χώρα στην οποία φοβούνται τη δίωξη για έναν από τους λόγους που ορίζει το άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων ή από την οποία θα μπορούσαν να απομακρυνθούν σε χώρα όπου διατρέχουν κίνδυνο δίωξης για έναν από τους λόγους της Σύμβασης. Τούτο ισχύει και στην υπό κρίση υπόθεση και όσον αφορά στο εκζητούν γερμανικό κράτος. Τέλος, επισημαίνεται ότι οι υποχρεώσεις των κρατών που προκύπτουν από τις διατάξεις της Σύμβασης του ΟΗΕ για το Νομικό Καθεστώς των Προσφύγων υπερέχουν των υποχρεώσεών τους, που απορρέουν από άλλες διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις, λόγω της φύσης τους και από τη θέση τους στο διεθνές δίκαιο. Τούτο απορρέει από τις διατάξεις των άρθρων 55 και 56 σε συνδυασμό με το άρθρο 103 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Περαιτέρω, υπογραμμίζεται ότι την αρχή της μη επαναπροώθησης προβλέπει και εγγυάται και η διάταξη του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Όσον αφορά δε στους αιτούντες άσυλο, η απαγόρευση έκδοσης διαρκούς της διαδικασίας ασύλου κατοχυρώνεται και από τις διατάξεις του άρθρου 5 του ΠΔ 113/2013 και του Ν. 3907/2011, που προβλέπουν ότι κανένας δεν εκδίδεται πριν εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση επί της αιτήσεώς του, εφόσον επικαλείται φόβο δίωξης στο εκζητούν κράτος. Επομένως, η ιδιότητα του

πολιτικού πρόσφυγα και η εκκρεμής αίτηση για χορήγηση πολιτικού ασύλου στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με τον κίνδυνο έμμεσης επαναπροώθησης στην Τουρκία κατά παραβίαση του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, και του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ιδρύει την απαγόρευση εκτέλεσης του υπό κρίση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης του άρθρου 1 παράγραφος 3 του Ν. 3251/2004 και του άρθρου 5 του ΠΔ 113/2013. Την άποψη αυτή κατά την οποία «σημειώνεται ότι ο εκζητούμενος έχει υποβάλει αίτημα μη εκτέλεσης του υπολοίπου της ποινής ενώπιον των γερμανικών δικαστικών αρχών, όπως και αίτηση παροχής ασύλου στις ελληνικές αρχές, τα οποία εκκρεμούν» έχει υιοθετήσει ο μειοψηφής πρόεδρος Σπ. Μιτσιάλης στις υπ' αριθμ. 1261/2013 και 1262/2013 αποφάσεις του Αρείου Πάγου σε υπόθεση εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στη Γερμανία τούρκου αιτούντα άσυλο. Γ) Αναφορικά με τις δραστηριότητες που κατηγορείται ότι ανέπτυξε στην Εγγύς Ανατολή, ως μέλος του κόμματος TKP/ML, δηλαδή τη συμμετοχή σε ίδρυση στρατοπέδου στα όρη Kandil ή Rojava, ο εκζητούμενος επισημαίνει ότι, στις 16.7.2012 η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού διακήρυξε ότι η σύρραξη που έχει ξεσπάσει στη Συρία από το 2011, και, συνεχίζεται, συνιστά εσωτερική ένοπλη σύρραξη σε όλην την επικράτεια της χώρας αυτής. Επομένως, όλες οι αντιμαχόμενες πλευρές στο συριακό πόλεμο διέπονται από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (ή, όπως είναι γνωστό, δίκαιο του πολέμου), και, επομένως, έχουν δικαίωμα στη χρήση λελογισμένης και ανάλογης βίας για την πραγμάτωση των σκοπών τους. Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι η παραβίαση του εφαρμοστέου ανθρωπιστικού δικαίου συνιστά έγκλημα πολέμου. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι οι όλοι αυθαίρετες αιτιάσεις και αναφορές στον εκζητούμενο για δήθεν στρατόπεδα στη Συρία και το Ιράκ (άγνωστο τι είδους) είναι προδήλως νομικά αβάσιμες δυνάμει του εφαρμοστέου διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, και, αποδεικνύουν τις προσχηματικές αιτιάσεις των γερμανικών αρχών. Δ) Το προσβαλλόμενο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης δεν περιλαμβάνει ορισμένη αναφορά στη φύση και στο νομικό χαρακτηρισμό του εγκλήματος, κατά παράβαση της διάταξης του άρθρου 2 περ. δ' του Ν. 3251/2004. Ειδικότερα, αναφέρεται στη «συμμετοχή» του εκζητούμενου «ως αρχηγού σε μια οργάνωση της αλλοδαπής, οι δραστηριότητες της οποίας έχουν ως στόχο φόνους και ανθρωποκτονίες». Σχετικά, δεν επικαλείται καταδικαστική απόφαση ή ασκηθείσα ποινική δίωξη, αλλά «ισχυρή υποψία». Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι αυτή η υποψία δεν περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε τετελεσμένες αξιόποινες πράξεις ενταγμένες στους σκοπούς της οργάνωσης (που δεν χαρακτηρίζεται ούτε ως τρομοκρατική ούτε καν ως εγκληματική), αλλά συμμετοχή σε συνεδριάσεις κομματικών ορ-

γάνων, ως μέσο ένταξης σε «οργάνωση που έχει σαν στόχο φόνους και ανθρωποκτονίες». Πέραν του ότι το προσβαλλόμενο ένταλμα δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη, ουδόλως στοιχειοθετείται ότι η οργάνωση ΤΚΡ/ΜΛ είναι τρομοκρατική. Σχετικά υπογραμμίζεται ότι ουδέποτε συμπεριλήφθηκε ή τέθηκε θέμα να συμπεριληφθεί στον επίσημο κατάλογο των ομάδων που το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει ανά τακτά χρονικά διαστήματα να δεσμεύσει τα περιουσιακά στοιχεία στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας³. Ομοίως, η οργάνωση ΤΚΡ/ΜΛ δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των προσώπων και οργανώσεων για τις οποίες επιτρέπεται η λήψη αυξημένων μέτρων αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας⁴. Ε) Το προσβαλλόμενο ένταλμα σύλληψης δεν προσδιορίζει τον τρόπο συμμετοχής του εκζητούμενου στις αξιόποινες πράξεις στις οποίες αναφέρεται. Ειδικότερα, ο τόπος και ο χρόνος της τέλεσης των αποδιδόμενων αξιόποινων πράξεων προσδιορίζεται με βάση τη συμμετοχή σε κομματικές δραστηριότητες και με αναφορά σε διάφορες πόλεις της Τουρκίας σε όλο το χρονικό διάστημα που καλύπτει. Ωστόσο, ουδόλως προκύπτει η προσωπική συμμετοχή. Η αοριστία αυτή μπορεί να διαγνωσθεί και εξ αντιδιαστολής, αφού, εάν, ως υπόθεση εργασίας, γινόταν δεκτή η συμμετοχή σε συγκεντρώσεις και δημόσιες εκδηλώσεις οργανωμένες από την αριστερή οργάνωση ΤΚΡ/ΜΛ σε κάθε ευρωπαϊκή πρωτεύουσα, τούτο θα μπορούσε να επιφέρει την ποινική δίωξη σε εκάστη εκ των χωρών αυτών για την ίδια κατηγορία («μέλος οργάνωσης που έχει σαν σκοπό...»). Ανάλογη είναι ανάλυση του μειοψηφήσαντα στην απόφαση 1303/2011 του Αρείου Πάγου αεροπαγίτη Ε. Παλαιοκαστρίτη, που έκρινε ότι «... ο προσδιορισμός του τόπου και του χρόνου γίνεται με αναφορά ότι οι ανωτέρω πράξεις διαπράχτηκαν στη Γερμανία, την Ολλανδία και στον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο σε όλο το χρονικό διάστημα [...] χωρίς να προσδιορίζεται ποιες συγκεκριμένες πράξεις και ποια συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα διαπράχτηκαν σε κάθε χώρα της Ευρώπης χωριστά και ποιο από τα χρονικά διαστήματα. β) ως αξιόποινες πράξεις αναφέρονται συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις και δραστηριότητες προς ενίσχυση των εν λόγω οργανώσεων, χωρίς να αναφέρε-

³ Απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2015/521 του Συμβουλίου, της 26ης Μαρτίου 2015, σχετικά με την ενημέρωση και τροποποίηση του καταλόγου προσώπων, ομάδων και οντοτήτων που υπάγονται στα άρθρα 2, 3 και 4 της κοινής θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και για την κατάργηση της απόφασης 2014/483/ΚΕΠΠΑ, ΕΕ L 82/27.3.2015.

⁴ Κοινή θέση 2009/468/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουνίου 2009, σχετικά με την ενημέρωση της κοινής θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την κατάργηση της κοινής θέσης 2009/67/ΚΕΠΠΑ, ΕΕ L 151/16.6.2009.

ται περαιτέρω κανένα περιστατικό από το οποίο να θεμελιώνεται ο χαρακτηρισμός των ανωτέρω οργανώσεων ως τρομοκρατικών και το αξιόπαινο της εν γένει δραστηριότητας της εκκαλούσας. Η αοριστία αυτή επιτρέπει τη σύλληψη της εκκαλούσας από οποιοδήποτε κράτος της Ευρώπης και για οτιδήποτε». Παρόμοιο είναι το σκεπτικό της μειωψήφουσας άποψης του αεροπαγίτη Σπ. Μιτσιάλη στην απόφαση του Αρείου Πάγου 1262/2013. Τέλος, υπογραμμίζεται ότι το προσβαλλόμενο ένταλμα δεν στοιχειοθετεί συγκεκριμένες αξιόπαινες πράξεις ούτε αναφέρεται στον ακριβή χρόνο, τόπο και τρόπο τέλεσής τους. Αναφέρεται σε δήθεν συμμετοχή σε πολιτικές διαδικασίες (συναντήσεις κεντρικής επιτροπής), διοργάνωση πολιτισμικών δραστηριοτήτων και συμμετοχή σε αποστολή χρημάτων. ΣΤ) Η ως άνω αοριστία του προσβαλλόμενου εντάλματος οδηγεί στην παραβίαση της αρχής της ειδικότητας. Ειδικότερα, ο εκζητούμενος αφού αναφέρθηκε στο ιστορικό της οργάνωσης ΤΚΡ/ΜΛ, όπως παρατίθεται στο ένταλμα σύλληψης με βάση τα στοιχεία της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας Δίωξης Εγκλήματος της Γερμανίας, επισημαίνει ότι άλλη γερμανική κρατική υπηρεσία, το Ομοσπονδιακό Γραφείο της Γερμανίας για την Αναγνώριση Αλλοδαπών Προσφύγων διατηρεί κατάλογο με τα πολιτικά κόμματα της Τουρκίας, που είναι επικηρυγμένα (έως το 2001) και στα οποία συγκαταλέγεται και η πολιτική οργάνωση ΤΚΡ/ΜΛ. Επομένως, κατά τον εκζητούμενο, σκοπίμως υιοθετεί το υπό κρίση ένταλμα σύλληψης αόριστες και γενικές πληροφορίες της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας προκειμένου να του αποδοθούν αόριστες και ασαφείς κατηγορίες. Ζ) Το προσβαλλόμενο ένταλμα δεν αναφέρει το κόμμα ΤΚΡ/ΜΛ ως τρομοκρατική οργάνωση. Επικαλούμενος τη διάταξη του άρθρου 1 περ. α' της Σύμβασης του Πατέρμο⁵ (στην οποία έχει προσχωρήσει και η Ευρωπαϊκή Ένωση⁶) κατά την οποία εγκληματική οργάνωση είναι εκείνη της οποίας τα μέλη ενεργούν όχι από ακραία πολιτική ιδεολογία ή πεποιθήσεις αλλά με σκοπό να προσπορισθούν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος επισημαίνει ότι, υποχρέωση των δικαστικών αρχών είναι να αξιώνουν τη συνδρομή του στοιχείου του οικονομικού κινήτρου. Δεδομένου, δε, ότι η αποδιδόμενη σε αυτόν πράξη της ένταξης σε οργάνωση, της οποίας η νομική μορφή δεν προσδιορίζεται ως τρομοκρατική ούτε στοιχειοθετείται ως εγκληματική, δεν είναι αξιόποινη πράξη ούτε κατά το ποινικό δίκαιο της χώρας έκδοσης του εντάλματος ούτε κατά το ελληνικό ποινικό δίκαιο, δεν συνιστά πράξη για την οποία επιτρέπεται η εκτέλεση

⁵ Ν. 3875/2010 «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος» (ΦΕΚ 158, τ. Α')

⁶ 2004/579/ΕΚ: Απόφαση του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τη σύναψη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος, ΕΕ L 261/6.8.2004

του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (άρθρο 10 παράγραφος 1, εδάφιο α' του Ν. 3251/2004). **Η)** Ο εκζητούμενος παραπονείται ότι το προσβαλλόμενο ένταλμα σύλληψης παραβιάζει την αρχή του διττού αξιόποινου. Σχετικά, ισχυρίζεται ότι δεν περιγράφει οποιοδήποτε τρόπο συμμετοχής του σε αξιόποινες πράξεις, αλλά απλά και μόνον την πολιτική διαδρομή του πολιτικού κόμματος στο οποίο εντάσσεται ως μέλος. Η αναφορά στην κομμουνιστική ιδεολογία του κόμματος, στο οποίο είναι μέλος, δεν καταλείπει αμφιβολία για την πολιτική σκοπιμότητα του εντάλματος. Η αποδιδόμενη δραστηριότητα του κόμματος αυτού στην Τουρκία, μια χώρα το καθεστώς της οποίας έχει θέσει από το 1980 στην παρανομία κάθε αριστερό κόμμα και οργάνωση, ενώ βαρύνεται με πολλά κρούσματα παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων (για τα οποία έχει καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν καταλείπει αμφιβολίες ότι η χώρα αυτή είναι ανελεύθερη, και, συνεπώς, ο αγώνας ενάντια στο καθεστώς της συνιστά δράση υπέρ της ελευθερίας. Επομένως, η εκτέλεση του εντάλματος σύλληψης προσκρούει όχι μόνο στη διάταξη του άρθρου 11 παράγραφος 3' του Ν. 3251/2004 το οποίο απαγορεύει την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, αν αυτό έχει εκδοθεί προς το σκοπό της δίωξης προσώπου λόγω των πολιτικών του φρονημάτων ή της δράσης του υπέρ της ελευθερίας, αλλά και στις διατάξεις των άρθρων 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και 7 του Ελληνικού Συντάγματος που απαγορεύουν την επιβολή ποινής χωρίς έγκλημα οριζόμενο κατά τα στοιχεία του από νόμο. Το προσβαλλόμενο ένταλμα περιγράφει, ως αξιόποινες πράξεις του ΤΚΡ/ΜΛ, κατά κύριο λόγο δραστηριότητες εκρήξεων, από τις οποίες μόνον δύο είχαν ανθρώπινα θύματα, χωρίς να είναι σαφές ότι το αποτέλεσμα αυτό ανήκει στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από τις εκρηκτικές αυτές δραστηριότητες και πάντως, οι εκρήξεις, ως κύρια μορφή της αποδιδόμενης στην πολιτική οργάνωση δραστηριότητας, δεν συμπεριλαμβάνονται στα αδικήματα εκείνα για τα οποία επιτρέπεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης χωρίς τον έλεγχο του διττού αξιόποινου (άρθρο 11 παράγραφος 2 του Ν. 3251/2004). Πέραν του ότι το προσβαλλόμενο ένταλμα δεν αναφέρει την καθ' οιονδήποτε τρόπο συμμετοχή του εκζητούμενου στις αξιόποινες πράξεις που αναφέρει, αρκείται στην αποδιδόμενη πολιτική του ένταξη στο ΤΚΡ/ΜΛ και στην πολιτική του δραστηριότητα, ως μέσο τέλεσης και συμμετοχής στις αξιόποινες πράξεις που του αποδίδονται. Επομένως, ο εκζητούμενος απειλείται με ποινική δίωξη όχι για πράξεις, αλλά για προθέσεις και φρονήματα, και, με τον τρόπο αυτόν διευκολύνει την Τουρκική κυβέρνηση στην απαγόρευση της πολιτικής δράσης των αριστερών κομμάτων. **Θ)** Τέλος, ο εκζητούμενος υποστηρίζει ότι η εκτέλεση του προσβαλλόμενου εντάλματος σύλληψης παραβιάζει τον κανόνα του άρθρου

11 παράγραφος ζ' του Ν. 3251/2004 κατά τον οποίο η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης υποχρεώνεται να αρνηθεί την εκτέλεσή του, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση κατά την οποία το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί για αξιόποινη πράξη η οποία «1. Θεωρείται κατά τον ελληνικό ποινικό νόμο ότι τελέστηκε εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφος της Ελλάδας ή σε εξομοιούμενο προς αυτό τόπο ή 2. Τελέστηκε εκτός του εδάφους του κράτους-μέλους έκδοσης του εντάλματος και κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους απαγορεύεται η δίωξη για ίδιο έγκλημα που διαπράττεται εκτός του εδάφους της Ελλάδας». Στην προκειμένη υπόθεση το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αποδίδει ως προέχουσα και καθοριστική μορφή της ποινικής ευθύνης του εκζητούμενου τη συμμετοχή του στην τέλεση αξιόποινων πράξεων που αποδίδει στο κόμμα ΤΚΡ/ΜΛ, δηλαδή στη συμμετοχή του στα συνέδρια του κόμματος αυτού, που σύμφωνα με τις πληροφορίες και τα στοιχεία που επικαλείται φέρονται ότι έλαβαν χώρα στην Ελλάδα τα έτη 2002 και 2007. Δεδομένου ότι από τις μερικότερες πράξεις του κατ' εξακολούθηση τελεσθέντος εγκλήματος (της συμμετοχής δηλαδή στην 7^η και 8^η Συνεδρίαση του Κόμματος, στις οποίες αποφασίστηκε, μεταξύ άλλων να συνεχιστεί ο ανταρτοπόλεμος στην Τουρκία και η συνεργασία με δυνάμεις της τρομοκρατικής οργάνωσης ΡΚΚ για ορισμένες ενέργειες) διαπράχθηκαν άλλες στην ημεδαπή και άλλες στην αλλοδαπή (Γερμανία), το κατ' εξακολούθηση τελεσθέν έγκλημα θεωρείται ότι διαπράχθηκε και στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή. Επομένως, είναι, εν προκειμένω, εφαρμοστέα η διάταξη του άρθρου 1 παράγραφος ζ', στοιχείο ι' του Ν. 3251/2004. Σχετικά επισημαίνεται ότι η μη άσκηση ποινικής δίωξης στην Ελλάδα ουδόλως ασκεί επιρροή (ΣυμβΑΠ 851/2014, 1557/2012, 200/2011).

Σκεπτικό: Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την εκτέλεση του υπό κρίση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης καθόσον δεν προσδιορίζεται με τρόπο σαφή και συγκεκριμένο ποιες είναι οι παράνομες ενέργειες στις οποίες προέβη ο εκζητούμενος, οι οποίες συγκροτούν αντικειμενικά και υποκειμενικά την αξιόποινη πράξη για την οποία ζητείται η έκδοσή του, δηλαδή τη συμμετοχή του σε τρομοκρατική οργάνωση, καθότι η αναφερόμενη και μόνο συμμετοχή του σε συσκέψεις του πολιτικού κόμματος Turkish Communist Party / Marxist Leninist σε διάφορες πόλεις της Τουρκίας και της Ευρώπης, η διαβίβαση μηνυμάτων μεταξύ της οργάνωσης στην Τουρκία και των αλλοδαπών οργανώσεων, η μεταφορά χρημάτων στην Τουρκία, καθώς και η μέριμνα λήψης υλικοτεχνικού εξοπλισμού για τα μέλη της οργάνωσης που είναι ενεργά στην περιοχή ευθύνης του δεν μπορούν να θεωρηθούν βασίμως τρομοκρατικές πράξεις για τις οποίες θα έπρεπε να εκδοθεί ο εκζητούμε-

νος στη Γερμανία, προκειμένου να του ασκηθεί σχετική ποινική δίωξη. Όσα δε άλλα αναφέρει ο ανακριτής του Γερμανικού Ακυρωτικού Δικαστηρίου και περιλαμβάνονται στο επίδικο ένταλμα σύλληψης, σχετικά με τις δραστηριότητες του εκζητούμενου, δεν είναι γεγονότα τα οποία ο ίδιος ή οι γερμανικές υπηρεσίες έχουν εξακριβώσει, αλλά πληροφορίες που έχει αντλήσει από το τουρκικό κράτος. Ενόψει των ως άνω και σε συνδυασμό με την αοριστία του υπό εκτέλεση εντάλματος κρίνεται ευχερώς ότι μπορεί να παραβιασθεί η αρχή της ειδικότητας και να κινδυνεύσει ο εκζητούμενος να διωχθεί για άλλα αδικήματα διαφορετικά από αυτά που αναφέρονται στο υπό εκτέλεση ένταλμα. Περαιτέρω, οι φερόμενες ως αξιόποινες πράξεις του εκζητούμενου αφορούν δραστηριότητες για την υποστήριξη πολιτικών κινήματων στην Τουρκία, την εκδήλωση αλληλεγγύης προς τα μέλη τους και αποτελούν πολιτική δραστηριότητα για την οποία είναι ανεπίτρεπτη η εκτέλεση εντάλματος σύλληψης, καθότι ουδεμία συμπεριφορά του εκζητούμενου συνδέεται αιτιωδώς με τη διάπραξη κάποιου αδικήματος. Επίσης, ο εκζητούμενος έχει καταθέσει αίτηση παροχής ασύλου στις ελληνικές αρχές, η οποία εκκρεμεί. Κατά συνέπεια, η εκτέλεση του προσβαλλόμενου εντάλματος είναι ανεπίτρεπτη, σύμφωνα και με τις διατάξεις των άρθρων 10, 11 και 12 του Ν. 3251/2014.

Το Συμβούλιο Εφετών διέταξε τη μη εκτέλεση του υπό κρίση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης

III. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Αρχή προηγούμενης ακρόασης

0947

ΣτΕ 715/2015 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Δ. Πετρούλιας, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δ' Τμήματος, Δ. Κυριλόπουλος, Ηλ. Μάζος, Σύμβουλοι, Χρ. Μπολόφη, Ι. Μιχαλακόπουλος, Πάρεδροι
Εισηγητής: Ι. Μιχαλακόπουλος

Δικηγόροι: Ευδ. Στεεροπούλου για τον εκκαλούντα, Ι. Σφυρή, παρέδρος ΝΣΚ για τον Υπουργό Εσωτερικών

Δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης – Ανάκληση άδειας διαμονής για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα λόγω της διαπίστωσης ότι ο αλλοδαπός παρείχε εξαρτημένη εργασία – Παρουσία του αλλοδαπού στην Ελλάδα από το 1989 – Δημιουργία οικογένειας στην Ελλάδα – Φοίτηση τέκνου σε ελληνικό σχολείο – Αρχή αναλογικότητας – Για την άσκηση της αρμοδιότητας χορήγησης, ανανέωσης ή ανάκλησης των αδειών διαμονής που προβλέπει ο Ν. 3386/2005 δεν συνεκτιμώνται κριτήρια αναγόμενα στην προσωπική ή οικογενειακή κατάσταση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού, αλλά κρίνεται αν συντρέχουν ή όχι οι ειδικώς τασσόμενες προϋποθέσεις του νόμου – Οι εγγυήσεις του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν συνεπάγονται και την άνευ ετέρου χορήγηση άδειας διαμονής συγκεκριμένου τύπου, για την οποία η εθνική νομοθεσία απαιτεί τη συνδρομή ορισμένων άλλων, άσχετων προς την οικογενειακή και κοινωνική ζωή, προϋποθέσεων στο πρόσωπο του αλλοδαπού – Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προϋπόθεση για το παραδεκτό της άσκησης έφεσης ενώπιόν του – Άποψη μειοψηφίας: δεν συγκαταλέγεται η περίπτωση κατά την οποίαν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο της αίτησης ακύρωσης εκφέρει όλως εξατομικευμένη κρίση επί πραγματικού ζητήματος, που ισοδυναμεί ουσιαστικά με παραμόρφωση του περιεχομένου εγγράφου και η οποία δεν σχετίζεται με την ερμηνεία κανόνα δικαίου, οπότε και υφίσταται η δυνατότης διαμόρφωσης νομολογίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 8 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α')

Άρθρο 20 παράγραφος 2 Συντάγματος

Άρθρα 12 παράγραφος 5, 25 παράγραφος 3, περ. (α), (β), 75 παράγραφος 1 περ. (α), 86 παράγραφος 6 του Ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (ΦΕΚ 212, τ. Α΄)

Άρθρο 44 παράγραφος 4 του Ν. 3801/2009 «Ρυθμίσεις θεμάτων προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου και άλλες διατάξεις οργάνωσης και λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης» (ΦΕΚ 163, τ. Α΄)

Άρθρο 58 παράγραφος 1 του ΠΔ 18/1989 «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας» (ΦΕΚ 8, τ. Α΄), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 παράγραφος 2 του Ν. 3900/2010 «Εξορθολογισμός διαδικασιών και επιτάχυνση της διοικητικής δίκης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 213, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Με την από 20.10.2003 πράξη της η Περιφέρεια Αττικής χορήγησε στον εκκαλούντα, πολίτη Γκάνας, άδεια διαμονής με σκοπό την άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας. Ο εκκαλών ζει στην Ελλάδα από το 1989, είναι παντρεμένος και πατέρας ανήλικου τέκνου που φοιτά σε ελληνικό σχολείο. Επίσης, έχει σταθερή επαγγελματική εξέλιξη. Στη συνέχεια, στις 11.4.2006, αυτός ζήτησε την ανανέωση της αδειάς του, και πάλι για άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας. Όμως, το αίτημά του απορρίφθηκε αφενός λόγω μη βιωσιμότητας της επιχείρησής του και αφετέρου επειδή, ενώ ήταν κάτοχος αδειάς διαμονής για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, απεδείχθη ότι παρείχε κυρίως εξαρτημένη εργασία. Με την ίδια πράξη ανακλήθηκε η άδεια διαμονής που είχε χορηγηθεί στον εκκαλούντα, βάσει του άρθρου 75 παρ. 1 περ. (α) του Ν. 3386/2005, διότι δεν πληρούνταν πλέον οι προϋποθέσεις χορήγησής της, και, ειδικότερα, επειδή παρείχε ουσιαστικά εξαρτημένη εργασία, αφού όπως προέκυπτε από το εκκαθαριστικό σημείωμα φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 2005, είχε εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις ύψους μόλις 2.661,02 ευρώ, ενώ εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες ανερχόμενο σε 9.976 ευρώ.

Η αίτηση ακύρωσης που άσκησε ο εκκαλών κατά της ως άνω πράξης της Περιφέρειας Αττικής απορρίφθηκε με την υπ' αριθμ. 11456/2012 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών. Ειδικότερα, αποφαινόμενο επί του λόγου της αναρμοδιότητας του εκδώσαντος την προσβαλλόμενη πράξη οργάνου της Διοίκησης, το Δικαστήριο έκρινε ότι, αν και δεν είχε δημοσιευθεί η κανονιστική απόφαση του Γενικού Γραμματέα περί μεταβίβασης της εξουσίας υπογραφής σε προϊσταμένους οργανικών μονάδων της Περιφέρειας Αττικής, η Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αθηνών, που υπέγραφε την πράξη θεμελιώνει την αρμοδιότητά της σε προηγηθείσα, προσηκόντως δημοσιευμένη, κανονιστική απόφαση του

Γενικού Γραμματέα, ο οποίος εξουσιοδοτούσε – μεταξύ άλλων – τους Προϊσταμένους των Διευθύνσεων Αλλοδαπών και Μετανάστευσης να υπογράφουν με εντολή του πράξεις χορήγησης, ανανέωσης και ανάκλησης αδειών παραμονής. Στη συνέχεια, εξετάζοντας τον ισχυρισμό του εκκαλούντα περί παραβίασης του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης κατά την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης, το Δικαστήριο έκρινε ότι η πράξη της Διοίκησης εκδόθηκε βάσει της διαπίστωσης του γεγονότος ότι είχε τραπεί στην παροχή εξαρτημένης εργασίας αντί να ασκεί ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα και της ανεπάρκειας του εισοδήματός του για την ομαλή και απρόσκοπτη άσκηση της ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας, πραγματικά δεδομένα που προέκυπταν αντικειμενικά από τα εκκαθαριστικά σημειώματα που ο ίδιος είχε υποβάλει στη Διοίκηση. Ως προς το παράπονο του εκκαλούντα για παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, το Διοικητικό Πρωτοδικείο απεφάνθη ότι αρκούσε για τη νόμιμη έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης το γεγονός ότι εξέλιπαν οι τασσόμενοι από το νόμο όροι για τη χορήγηση και την κατοχή της άδειας παραμονής.

Κατά της ως άνω απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, ο εκκαλών άσκησε έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, προβάλλοντας, για το παραδεκτό των λόγων της έφεσης, ότι δεν υπάρχει νομολογία για το νομικό ζήτημα που αφορά στο εάν οι Προϊστάμενοι Τμημάτων της Διεύθυνσης Αλλοδαπών και Μετανάστευσης Αθηνών, ήσαν εγκύτως εξουσιοδοτημένοι να υπογράφουν με εντολή Γενικού Γραμματέα πράξεις με περιεχόμενο τη χορήγηση, την ανανέωση ή την ανάκληση αδειών παραμονής, ούτε για την αναρμοδιότητα του εκδώσαντος την πράξη οργάνου της Περιφέρειας Αττικής, δεδομένου ότι με κανονιστική απόφαση είχε παρασχεθεί εξουσιοδότηση στους Προϊσταμένους των Διευθύνσεων και όχι στους Προϊσταμένους των Τμημάτων. Επίσης, ο εκκαλών ισχυρίστηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών αξιολόγησε εσφαλμένα την εφαρμογή των αρχών της προηγούμενης ακρόασης (επειδή η προσβαλλόμενη πράξη της Διοίκησης εκδόθηκε κατά διακριτική ευχέρεια και όχι αποκλειστικά βάσει αντικειμενικών στοιχείων, δεδομένου ότι η αιτιολογία της δεν θεμελιωνόταν μόνο στα εκκαθαριστικά σημειώματα αλλά και σε κρίση της Διοίκησης ότι τα δηλωθέντα εισοδήματά του ήταν ανεπαρκή για την άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας) και της αναλογικότητας από τη Διοίκηση. Επίσης, ο εκκαλών ισχυρίστηκε ότι δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την απόρριψη του αιτήματος ανανέωσης της άδειας διαμονής και της ανάκλησής της, γιατί η διάταξη του άρθρου 86 παράγραφος 6 του Ν. 3386/2005 υποχρεώνει τη Διοίκηση απλώς να επιβάλλει πρόστιμα στον αλλοδαπό που ασκεί δραστηριότητα άλλη από αυτήν που

του επιτρέπει η άδεια διαμονής του και μόνο σε περίπτωση υποτροπής του αλλοδαπού παρέχεται στη Διοίκηση η δυνατότητα να απορρίψει το αίτημα ανανέωσης και να ανακαλέσει την άδεια διαμονής.

Σκεπτικό: Α) Με τον ισχυρισμό περί αναρμοδιότητας του εκδώσαντος την πράξη οργάνου της Διοίκησης, ο εκκαλών αμφισβητεί τη βεβαίωση που περιέχει η απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, ότι δηλαδή την πράξη υπέγραψε η Προϊσταμένη της Διεύθυνσης. Δηλαδή, αμφισβητείται η διαπίστωση του δικάσαντος σε πρώτο βαθμό δικαστηρίου και δεν τίθεται νομικό ζήτημα συνδεδεμένο με την ισχύ ή την ερμηνεία των ρυθμίσεων της κανονιστικής απόφασης του Γενικού Γραμματέα Αττικής. Ως προς το συναφή ισχυρισμό του εκκαλούντα περί αντίθεσης της προσβαλλόμενης απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ 2066/2007 και 1981/2002), το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι επικαλούμενες αποφάσεις αφορούσαν διαφορετικό ζήτημα και απέρριψε το λόγο έφεσης. *Κατά την γνώμη, όμως, του Συμβούλου Δ. Κυριλλόπουλου* στην ρύθμιση της παραγράφου 2 του άρθρου 12 του Ν. 3900/2010, με την οποίαν θεσπίζεται απαράδεκτο άσκησης ενδίκου μέσου, δεν συγκαταλέγεται η περίπτωση κατά την οποίαν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο της αίτησης ακύρωσης εκφέρει όλως εξατομικευμένη κρίση επί πραγματικού ζητήματος, που ισοδυναμεί ουσιαστικά με παραμόρφωση του περιεχομένου εγγράφου και η οποία δεν σχετίζεται με την ερμηνεία κανόνα δικαίου, οπότε και υφίσταται η δυνατότης διαμόρφωσης νομολογίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Συνεπώς, κατά την γνώμη αυτήν ο ανωτέρω λόγος έφεσης προβάλλεται παραδεκτός. **Β)** Όσον αφορά στον ισχυρισμό του εκκαλούντα περί παραβίασης του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης το Δικαστήριο έκρινε ότι ορθώς το Διοικητικό Πρωτοδικείο απέρριψε το σχετικό λόγο ακύρωσης, αφού η πράξη εκδόθηκε κατ' αίτηση του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού, στην οποία αυτός είχε τη δυνατότητα να θέσει υπόψη της Διοίκησης όλα τα κρίσιμα στοιχεία που τον αφορούν (όπως είναι, για παράδειγμα, η από 20.2.2006 οικονομοτεχνική μελέτη) και θα ήταν δυνατό να συνηγορήσουν υπέρ της αποδοχής του αιτήματος του¹. **Γ)** Το Δικαστήριο απέρριψε ως νόμω αβάσιμο τον ισχυρισμό του εκκαλούντα, κατά τον οποίον δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την απόρριψη του αιτήματος ανανέωσης της άδειας διαμονής και για την ανάκλησή της, διότι κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 86 παράγραφος 6, 25 παράγραφος 3, περ. (α), (β) και 75 παράγραφος 1 περ. (α) του Ν. 3386/2005 σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 12 παράγραφος 5 του ίδιου νόμου, και μόνη η διαπίστωση της Διοίκησης ότι δεν ασκείται πλέον η ανεξάρτη-

¹ ΣτΕ 3719/2009, 2147/2007, 452/2004 κ.α.

τη οικονομική δραστηριότητα από τον αλλοδαπό που έτυχε γι' αυτόν ακριβώς το λόγο άδειας διαμονής, αρκεί για να εκδοθεί νομίμως και άνευ ετέρου η πράξη με την οποία η άδεια αυτή ανακαλείται ή απορρίπτεται το αίτημα για την ανανέωσή της. Δ) Όσον αφορά στον ισχυρισμό του εκκαλούντα περί παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας στην περίπτωση του, δηλαδή κατά την εφαρμογή των άρθρων 75 παράγραφος 1 (α) και 25 παράγραφος 3 (α), (β) του Ν. 3386/2005, το Δικαστήριο έκρινε ότι για την άσκηση της αρμοδιότητας χορήγησης, ανανέωσης ή ανάκλησης των αδειών διαμονής αυτού του τύπου δεν συνεκτιμώνται κριτήρια αναγόμενα στην προσωπική ή οικογενειακή κατάσταση του ενδιαφερομένου αλλοδαπού, αλλά κρίνεται αν συντρέχουν ή όχι οι ειδικώς τασσόμενες προϋποθέσεις του νόμου. Το πλέγμα των ρυθμίσεων αυτών – σε συνδυασμό και με τις λοιπές, συναφείς ρυθμίσεις του νόμου – αποβλέπει σε θεμιτούς σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, όπως την κυριαρχικώς ασκούμενη² μεταναστευτική πολιτική (υπό την έννοια του ελέγχου των αλλοδαπών που βρίσκονται στη χώρα κατά περιοχές και κατά κλάδο δραστηριότητας με όλες τις εντεύθεν συνέπειες στην άσκηση της πολιτικής αυτής), τη ρύθμιση της οικονομικής ζωής και την αποτροπή κλονισμού του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Οι ρυθμίσεις αυτές, επιβάλλουσες στους αλλοδαπούς την υποχρέωση να συμμορφώνονται με τους ορισμούς (αντικείμενο δραστηριότητας, τοπικά όρια αυτής) των αδειών διαμονής αυτού του τύπου, δεν υπερβαίνουν – και μάλιστα προδήλως – το κατά την κοινή πείρα αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των σκοπών αυτών ούτε και παρίστανται απρόσφορες προς τούτο. Δεν καθίστανται δε αντίθετες στο Σύμβαμα ή την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου οι ρυθμίσεις αυτές, εκ μόνου του λόγου ότι, επακολούθησε η λιγότερο αυστηρή ρύθμιση του άρθρου 44 παράγραφος 4 του Ν. 3801/2009, διότι ο νομοθέτης διαθέτει ευχέρεια να θεσπίσει νέες ρυθμίσεις αναλόγως των μεταβαλλομένων συνθηκών³. Περαιτέρω, το γεγονός ότι οι λόγοι προστασίας της προσωπικής ή οικογενειακής ζωής δεν είναι ακουστοί στο παρόν στάδιο, αλλά ενδεχομένως σε επόμενο (όπως, λόγου χάρη, αυτό της απομάκρυνσης του αλλοδαπού από τη χώρα), δεν συνιστά παράβαση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οι εγγυήσεις του άρθρου 8 (ιδίως της παραγράφου 2) της οποίας δεν συνεπάγονται και την άνευ ετέρου χορήγηση άδειας διαμονής συγκεκριμένου τύπου⁴, για την οποία η

² ΣτΕ 2107, 5029/12

³ ΣτΕ 4091/2012, 7μελής σύνθεση

⁴ Βλέπε, αντί πολλών σκέψη 91 στην απόφαση της 15.1.2007 της ευρείας συνθέσεως του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της προσφυγής υπ' αριθμ. 60654/00, Syssoeva κλπ. κατά Λεττονίας (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79022>).

οικεία εθνική νομοθεσία απαιτεί την συνδρομή ορισμένων άλλων, ασχέτων προς την οικογενειακή και κοινωνική ζωή, προϋποθέσεων στο πρόσωπο του αλλοδαπού⁵.

Το Δικαστήριο απέρριψε την έφεση στο σύνολό της.

0948

ΣτΕ 1067/2015 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Ε. Σαρπ, Αντιπρόεδρος, Προεδρεύουσα, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος που είχε κώλυμα, Γ. Παπαγεωργίου, Αικ. Χριστοφορίδου, Σύμβουλοι, Μ. Σωτηροπούλου, Χρ. Σιταρά, Πάρεδροι

Εισηγητής: Γ. Παπαγεωργίου

Δικηγόροι: Ι. Σφυρή, παρέδρος ΝΣΚ για τον Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης

Ανάκληση απόφασης διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγένειας λόγω ανακρίβειας δικαιολογητικών, κρίσιμων για την ταυτότητα και την εθνική καταγωγή του αιτούντα – Δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης: δεν συντρέχει υποχρέωση της Διοίκησης να καλέσει το διοικούμενο σε ακρόαση όταν η έκδοση της διοικητικής πράξης στηρίζεται σε αντικειμενικό δεδομένο (εν προκειμένω στην έλλειψη μιας των νομίμων προϋποθέσεων διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγένειας, δηλαδή της ιδιότητας του παλιννοστούντος ομογενούς) – Η ανάκληση της διαπιστωτικής της ιθαγενείας πράξης, ως παράνομη, δεν συνιστά αφαίρεση ιθαγενείας, κατά το άρθρο 4 παράγραφος 3 του Συντάγματος, και, ως εκ τούτου, δεν κωλύεται από τη συνταγματική αυτή διάταξη – Ζητήματα της ελληνικής ιθαγένειας κρίνονται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας που, βάσει της αρχής της εδαφικότητας στην άσκηση κυριαρχίας, αναγνωρίζει αρμοδιότητες μόνο σε όργανα της Ελληνικής Πολιτείας – Στην ελληνική έννομη τάξη, η διαπίστωση της ιδιότητας του ομογενούς δεν δύναται, ως προϋπόθεση για την επέλευση έννομων συνεπειών, να εξαρτάται από σχετική κρίση δικαστηρίων ή αρχών αλλοδαπής Πολιτείας – Εφόσον η συνδρομή των προϋποθέσεων για την επέλευση εννόμων συνεπειών επί ζητημάτων που αφορούν στην ελληνική ιθαγένεια κρίνεται κυριαρχικώς από τα διοικητικά όργανα και τα δικαστήρια της Ελληνικής Πολιτείας κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας, αποκλείεται, επί των ζητημάτων τούτων, τόσο η αναγνώριση της ισχύος αλλοδαπής δικα-

⁵ Βλέπε, την από 20.6.1997 απόφαση 151493 του Συμβουλίου της Επικρατείας της Γαλλίας επί της υπόθεσης Rezli (http://arianeinternet.conseil-etat.fr/arianeinternet/ViewRoot.asp?View=Html&DMode=Html&PushDirectUrl=1&Item=1&fond=DCE&Sort=formation_t%20ASC,%20DATE_LEC_S%20DESC&querytype=advanced&NbEltPerPage=4&Pluriels=True&dec_id_t=151493).

στικής απόφασης που διαπιστώνει την ελληνική «εθνικότητα» του ενδιαφερομένου, όσον και του τυχόν παραγομένου από την απόφαση αυτή δεδικασμένου – Για τη διαπίστωση της ελληνικής ιθαγένειας ομογενούς, αποφάσεις αλλοδαπών δικαστηρίων που διαπιστώνουν την ελληνική «εθνικότητα» δεν αποτελούν νόμιμα στοιχεία αποδεικτικά της ιδιότητας του ομογενούς

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 24 περ. 4 της Σύμβασης Δικαστικής Αρωγής μεταξύ της Ελλάδος και της Ενώσεως Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

N. 1242/1981 (Φ.Ε.Κ. 44, τ. Α')

Άρθρα 4 παράγραφος 3 και 20 παράγραφος 2 Συντάγματος

Άρθρο 7 του Ν. 2130/1993 «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της Περιφερειακής Διοίκησης, του Κώδικα της Ελληνικής Ιθαγένειας, του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, των Διατάξεων για τις Προσόδους των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 62, τ. Α')

Άρθρα 323 και 780 ΚΠολΔ

Άρθρο 57 ΑΚ

Πραγματικά περιστατικά: Με την από 26.11.1999 απόφαση του Νομάρχη Κιλκίς, διαπιστώθηκε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7 του Ν. 2130/1993, η ελληνική ιθαγένεια του αιτούντος. Ειδικότερα, με την πράξη αυτή διαπιστώθηκε ότι ο αιτών, γεννηθείς το έτος 1965 στην πόλη Γόρκι της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., είχε αποκτήσει από τη γέννησή του την ελληνική ιθαγένεια βάσει του άρθρου 1 εδάφιο γ' του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, ως γεννηθείς από Ελληνίδα μητέρα, της οποίας ο πατέρας ήταν Έλληνας πολίτης από 30.1.1923, κατά τα άρθρα 1, 3 και 7 της Σύμβασης της Λωζάννης.

Όμως, από το από 10.12.2003 έγγραφο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στο Νοβοροσίσκ (το οποίο είχε χορηγήσει στον αιτούντα τη σχετική θεώρηση παλιννόστησης), προκύπτει ότι, μετά από επανεξέταση των δικαιολογητικών που είχε υποβάλει αυτός προς διαπίστωση της ελληνικής του ιθαγένειας και κατόπιν σχετικής αλληλογραφίας με τις αρμόδιες ρωσικές αρχές, διαπιστώθηκε ότι η φωτοτυπία του εσωτερικού διαβατηρίου του ήταν αποτέλεσμα «μοντάζ» με παραποιημένα τα στοιχεία εθνικότητας και ότι παραποιημένο, ως προς την εθνικότητα των γονέων, ήταν επίσης το πιστοποιητικό γέννησής του. Κατ' επίκληση του εν λόγω εγγράφου εκδόθηκε η από 4.10.2006 απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας με την οποία αφενός μεν ανακλήθηκε, όπως προκύπτει από το όλο περιεχόμενό της, ως εκδοθείσα από αναρμόδιο όργανο (εν όψει της σχετικής αρμοδιότητας του Γενικού

Γραμματέως Περιφέρειας, από 1.5.2002), η από 26.2.2004 απόφαση του Νομάρχη Κιλκίς, με την οποία είχε προηγουμένως ανακληθεί, ως στηριχθείσα σε ανακριβή στοιχεία, η από 26.11.1999 απόφαση του ίδιου Νομάρχη περί διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγενείας του αιτούντος, αφ' ετέρου δε ανακλήθηκε εκ νέου η αυτή διαπιστωτική της ελληνικής ιθαγενείας του αιτούντος νομαρχιακή απόφαση ως εκδοθείσα βάσει δικαιολογητικών ανακριβούς περιεχομένου, για τον ίδιο δηλαδή λόγο για τον οποίο είχε χωρήσει και η αρχική ανάκλησή της.

Ο αιτών προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας επικαλούμενος την από 16.4.2003 απόφαση του Δικαστηρίου της Συνοικίας Πριόκσκι της πόλης Νίζνι Νόβγκοροντ της Ρωσίας (η ισχύς της οποίας αναγνωρίστηκε στην Ελλάδα, κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, με την υπ' αριθμ. 5573/2005 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών) με την οποία αναγνωρίστηκε η ελληνική εθνικότητά του και ισχυρίστηκε ότι από τις αποφάσεις αυτές αποδεικνύεται η, κατά την έκδοση της προσβαλλόμενη πράξης, πλάνη της Διοίκησης ως προς την ελληνική καταγωγή του.

Σκεπτικό: Α) Η ανάκληση της απόφασης με την οποία διαπιστώθηκε η ελληνική ιθαγένεια του αιτούντα στηρίχθηκε στην ανακρίβεια του περιεχομένου ορισμένων δικαιολογητικών (εσωτερικού διαβατηρίου της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και πιστοποιητικού γέννησης), που ήταν κρίσιμα για τη διαπίστωση της ταυτότητας και της εθνικής καταγωγής του αιτούντος. Ενόψει της ανακρίβειας αυτών των εγγράφων διαπιστώθηκε ότι δεν συντρέχουν στο πρόσωπό του οι προϋποθέσεις για τη διαπίστωση της ιδιότητας του «παλιννοστούντος ομογενούς» (άρθρο 7 του Ν. 2130/1993). Επομένως, η προσβαλλόμενη ανακλητική απόφαση παρίσταται νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη. Δεν απαιτείται δε για την επάρκεια της αιτιολογίας η επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος, ούτε η καταδίκη του αιτούντος από ποινικό δικαστήριο ή η διαπίστωση υπαιτιότητας ή επίμεμπτης συμπεριφοράς του κατά την έκδοση της ανακαλουμένης πράξης. **Β)** Ο καθορισμός της ιθαγενείας εκάστου προσώπου διέπεται κυριαρχικώς από τη νομοθεσία του οικείου Κράτους, ως εκ τούτου δε, τα προκύπτοντα εκάστοτε ζητήματα περί της ιθαγενείας προσώπου, το οποίο διεκδικεί (ή αποκρούει) την ελληνική ιθαγένεια, κρίνονται από τη Διοίκηση και τα Δικαστήρια κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας⁶, η οποία, βάσει της αρχής της εδαφικότητας στην άσκηση κυριαρχίας, αναγνωρίζει αρμοδιότητες μόνο σε όργανα της Ελληνικής Πολιτείας⁷. Εξάλλου, αναγκαία προϋπόθεση για τη διαπίστωση της ελληνικής ιθαγενείας, κατά το άρθρο

⁶ ΣτΕ 1081/1940, 1099/1936, 2/1934

⁷ ΣτΕ 2546-7/2002, 7μελής σύνθεση

7 του Ν. 2130/1993, αποτελεί η ιδιότητα του ενδιαφερομένου ως «ομογενούς», ως ανήκοντος, δηλαδή, στο ελληνικό έθνος, αναγκαίο δε στοιχείο της εν λόγω ιδιότητας αποτελεί η ελληνική εθνική συνείδηση⁸, η οποία συνάγεται από την εν γένει συμπεριφορά του και τα λοιπά στοιχεία και χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του⁹. Εν όψει των ανωτέρω, στην ελληνική έννομη τάξη, η διαπίστωση της ιδιότητας του ομογενούς δεν δύναται, ως προϋπόθεση για την επέλευση εννόμων συνεπειών, ιδίως επί ζητημάτων αφορώντων στην ελληνική ιθαγένεια (η οποία αποτελεί σχέση δημοσίου δικαίου προς το ελληνικό κράτος), να εξαρτάται από την σχετική κρίση δικαστηρίων ή αρχών αλλοδαπής πολιτείας¹⁰. Ειδικότερα, προκειμένου περί της, κατά το άρθρο 7 του Ν. 2130/1993, διαπίστωσης της ελληνικής ιθαγένειας ομογενούς, αποφάσεις αλλοδαπών δικαστηρίων που διαπιστώνουν την ελληνική «εθνικότητα» του ενδιαφερομένου δεν αποτελούν νόμιμα στοιχεία αποδεικτικά της ιδιότητος αυτού ως ομογενούς. Άλλωστε, ως προς ζητήματα τα οποία ρυθμίζονται κυριαρχικώς από την ελληνική νομοθεσία και εμπίπτουν, κατά τα ανωτέρω, στη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, στα άρθρα 780 και 323, αποκλείει, αντιστοίχως, την αναγνώριση τόσο της ισχύος αλλοδαπής δικαστικής απόφασης (ως απόφασης εκουσίας δικαιοδοσίας) όσο και του παραγομένου από αλλοδαπή δικαστική απόφαση δεδουκασμένου¹¹. Γ) Εφόσον η συνδρομή των προϋποθέσεων για την επέλευση εννόμων συνεπειών επί ζητημάτων που αφορούν στην ελληνική ιθαγένεια (όπως είναι, κατά το άρθρο 7 του Ν. 2130/1993, η διαπίστωση της ιδιότητας ορισμένου προσώπου ως ανήκοντος στο ελληνικό έθνος) κρίνεται κυριαρχικώς από τα διοικητικά όργανα και τα δικαστήρια της Ελληνικής Πολιτείας κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας, αποκλείεται, επί των ζητημάτων τούτων, τόσο η αναγνώριση της ισχύος αλλοδαπής δικαστικής απόφασης που διαπιστώνει την ελληνική «εθνικότητα» του ενδιαφερομένου, όσον και του τυχόν παραγομένου από την απόφαση αυτή δεδουκασμένου (τούτο δε ανεξαρτήτως του ζητήματος αν το Ελληνικό Δημόσιο καταλαμβάνεται από το δεδουκασμένο της απόφασης αυτής, έχοντας, ενδεχομένως, διατελέσει διάδικος ενώπιον του αλλοδαπού δικαστηρίου)¹². Δ) Εξάλλου, σύμφωνα με τη Σύμβαση Δικαστικής Αρωγής μεταξύ της Ελλάδος και της Ενώσεως Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, η αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων του ενός Συμβαλλομένου Μέρους στο έδαφος του ετέρου (άρθρα 23 επ.)

⁸ ΣτΕ 1121/2011, 1644/2010, 1883, 2633/2009, 275/1999, 2756/1983

⁹ ΣτΕ 1121/2011, 2756/1983 κ.ά.

¹⁰ ΣτΕ 2546-7/2002, 7μελής σύνθεση

¹¹ ΣτΕ 316/2014, 7μελής σύνθεση

¹² Ibid.

προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι «η υπόθεση δεν ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα οργάνου του Συμβαλλομένου Μέρους στο έδαφος του οποίου η απόφαση πρέπει να αναγνωρισθεί ή να εκτελεσθεί» (άρθρο 24 περ. 4). **Ε)** Οι αποφάσεις του ρωσικού δικαστηρίου και του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, εκτός του ότι δεν είχαν τεθεί υπόψη της Διοίκησης αλλά προσκομίζονται το πρώτον ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν κλονίζουν την νόμιμη και επαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης απόφασης περί ανακρίβειας συγκεκριμένων, κρίσιμων για την διαπίστωση της ιθαγένειας του αιτούντος, στοιχείων που είχε υποβάλει ο ίδιος. Αντιθέτως, από το περιεχόμενο της ως άνω ρωσικής απόφασης, με την οποία διατάχθηκε η διόρθωση της ληξιαρχικής πράξης γέννησής του με μεία της «εθνικότητας» των γονέων του ως ελληνικής, συνάγεται ότι, τουλάχιστον μέχρι την έκδοση της απόφασης αυτής, επιβεβαιώνεται η προηγουμένως διαπιστωθείσα ανακρίβεια, ως προς την «εθνικότητά» του, των δικαιολογητικών που είχαν υποβληθεί για τη διαπίστωση της ελληνικής του ιθαγενείας. Ανεξαρτήτως, όμως, τούτων, ο προβαλλόμενος λόγος ακύρωσης είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, προεχόντως, διότι οι εν λόγω δικαστικές αποφάσεις δεν ήταν δυνατόν να ληφθούν υπ' όψιν, εν προκειμένω, για τη διαπίστωση, ως προς τον αιτούντα, της ύπαρξης (ή μη) ελληνικής ιθαγενείας¹³. **ΣΤ)** Εφόσον, κατά τα εκτεθέντα, η επίδικη ανάκληση ερείδεται στο αντικειμενικό δεδομένο της έλλειψης μιας των νομίμων προϋποθέσεων έκδοσης της ανακαλουμένης πράξης (δηλαδή της ιδιότητας του «παλιννοστούντος ομογενούς»), δεν συνέτρεχε, κατά το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος, υποχρέωση της Διοίκησης να καλέσει τον αιτούντα σε ακρόαση πριν από την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης. Η ανάκληση δε της διαπιστωτικής της ιθαγενείας πράξης, ως παράνομης, δεν συνιστά αφαίρεση ιθαγενείας, κατά το άρθρο 4 παρ. 3 του Συντάγματος, και, ως εκ τούτου, δεν κωλύεται από τη συνταγματική αυτή διάταξη. Εξάλλου, η από 6.11.1999 διαπιστωτική της ελληνικής ιθαγενείας του αιτούντος απόφαση ανακλήθηκε αρχικώς από τον Νομάρχη Κιλκίς στις 26.2.2004 με απόφασή του και, στη συνέχεια, από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, με την προσβαλλόμενη πράξη, στις 4.10.2006. Υπό τις περιστάσεις δε αυτές, η ανάκληση της διαπιστωτικής της ιθαγενείας του αιτούντος απόφασης εχώρησε εντός ευλόγου χρόνου, δοθέντος, μάλιστα, ότι πρόκειται περί πράξεων οι οποίες άπτονται ζητήματος εξόχως σημαντικού για το δημόσιο συμφέρον, όπως είναι η ιθαγένεια. Περαιτέρω, η τυχόν μη κοινοποίηση της προσβαλλόμενης ανακλητικής απόφασης δεν αποτελεί λόγο ακύρωσής της, διότι δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της. Κατά συνέπεια, αβασίμως προβάλλονται οι

¹³ ΣτΕ 381/2012

περί του αντιθέτου λόγοι ακύρωσης. **Ζ)** Επίσης απορριπτέος, προεχόντως ως αόριστος και ανεπίδεκτος δικαστικής εκτίμησης, καθόσον δεν προσδιορίζεται με αυτόν η αποδιδόμενη στην προσβαλλόμενη απόφαση πλημμέλεια, είναι ο λόγος ακύρωσης με τον οποίο προβάλλεται ότι η ιθαγένεια ανήκει στην προσωπική κατάσταση του προσώπου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα. Τέλος, η βλάβη από την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης, την οποία επικαλείται ο αιτών, δεν συνιστά λόγο για την ακύρωσή της¹⁴. **Η)** Με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι η διαγραφή του αιτούντος, με την προσβαλλόμενη πράξη, από τα Δημοτολόγια και τα Μητρώα Αρρένων του Δήμου Κιλκίς παραβιάζει τα άκρα όρια της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης και τους στοιχειώδεις κανόνες της χρηστής διοίκησης. Όμως, αυτός ο λόγος ακύρωσης είναι απορριπτέος επειδή στηρίζεται σε εσφαλμένη προϋπόθεση, διότι η προσβαλλόμενη πράξη δεν έχει ως αντικείμενο τη διαγραφή του αιτούντος από τα ως άνω Δημοτολόγια και Μητρώα Αρρένων, αλλά, απλώς, διαβιβάζεται στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κιλκίς και στο Δήμο Κιλκίς, προκειμένου να διαγράψουν οι αρχές αυτές, αρμοδίως κατά νόμον, τον αιτούντα από τα εν λόγω Δημοτολόγια και Μητρώα Αρρένων, αντιστοίχως.

Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης.

Σημείωση της επιμελήτριας: ομοίου περιεχομένου και η απόφαση 1068/2015.

0949

ΣτΕ 1248/2015 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Σ. Ρίζος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δ' Τμήματος, Σπ. Χρυσικοπούλου, Δ. Κυριλλόπουλος, Σύμβουλοι, Ι. Μιχαλακόπουλος, Ι. Παπαγιάννης, Πάρεδροι

Εισηγήτρια: Σπ. Χρυσικοπούλου

Δικηγόροι: Ευστρ. Ηλιαδέλης, παρέδρος ΝΣΚ για τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη και ήδη Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη

Απέλαση για λόγους δημόσιας τάξης – Καταδίκη για παράβαση του νόμου περί εκδιδόμενων με αμοιβή προσώπων – Η αρχή της προηγούμενης ακρόασης και η αρχή της αναλογικότητας κατά την έκδοση απόφασης απέλασης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

¹⁴ ΣτΕ 3679/2011

Άρθρα 76, 77 και 79 του Ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (ΦΕΚ 212, τ. Α')

Άρθρα 1 και 5 του Ν. 2734/1999 «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 161, τ. Α')

Άρθρο 6 Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας
Ν. 2690/1999 (ΦΕΚ 45, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Η κυρία L.A., πολίτης Νιγηρίας, εισήλθε παράνομα στην Ελλάδα, σε άγνωστη ημεροχρονολογία (κατά δήλωσή της, το έτος 2003). Με την από 21.6.2004 απόφαση του Προϊσταμένου Κλάδου Ασφάλειας και Τάξης του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. απορρίφθηκε η αίτησή της για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα. Στη συνέχεια, στις 22.2.2006, η κυρία L.A. υπέβαλε στο Δήμο Πατρέων αίτηση για αρχική χορήγηση άδειας διαμονής, οπότε της χορηγήθηκε η από 22.2.2006 βεβαίωση κατάθεσης.

Με την από 22.7.2006 απόφαση του Διευθυντή της Αστυνομικής Διεύθυνσης Ροδόπης διατάχθηκε η απέλαση της κυρίας L.A. επειδή «εισήλθε λάθρα στη χώρα σε άγνωστη ημεροχρονολογία και συνελήφθη την 20.7.2006 στην Κομοτηνή. Παραπεμφθείσα αρμοδίως για ποινική υπόθεση, με την υπ' αριθμ. ...2006 απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Κομοτηνής καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης τριάντα ημερών, με τριετή αναστολή, για απόπειρα τέλεσης του αδικήματος των άρθρων 1 και 5 του Ν. 2734/1999, ποινή που εξαγόρασε, [...] παραμένουσα στη χώρα μας κατά παράβαση του Ν. 3386/2005». Η ενδικοφανής προσφυγή του άρθρου 77 του Ν. 3386/2005, που άσκησε η κυρία L.A. κατά της απόφασης απέλασης, απορρίφθηκε με την από 28.7.2006 απόφαση του Γενικού Αστυνομικού Διευθυντή της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με την αιτιολογία ότι η προσφεύγουσα κρίνεται «επικίνδυνη για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια (άρθρο 76 παράγραφος 1 γ του Ν. 3386/2005)» λόγω της προαναφερθείσας ποινικής καταδίκης της.

Οι αντιρρήσεις της κυρίας L.A. κατά της από 22.7.2006 απόφασης του Διευθυντή της Αστυνομικής Διεύθυνσης Ροδόπης, που αφορούσαν στην κράτησή της, απορρίφθηκαν με απόφαση του Προέδρου του Διοικητικού Πρωτοδικείου Κομοτηνής, που έκρινε ότι «η αντιλέγουσα νομίμως κρατείται ως ύποπτη φυγής έως την απομάκρυνσή της από της χώρας», αφού έλαβε υπόψη ότι: α) με την από 21.6.2004 απόφαση του Προϊσταμένου του Κλάδου Ασφάλειας και Τάξης του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ. απορρίφθηκε η αίτησή της για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, και, β) κατά το διάστημα της τριετούς παραμονής στη χώρα η κυρία L.A. μετέβαλε συχνά τον τόπο κατοικίας της.

Στη συνέχεια, η κυρία L.A. προσέφυγε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Κομοτηνής αιτούμενη την ακύρωση της απόφασης που διέταξε την απέλασή της από την Ελλάδα και της απόφασης με την οποία διατάχθηκε η κράτησή της. Το Δικαστήριο με την υπ' αριθμ. .../2010 απόφασή του ακύρωσε την απόφαση απέλασης του Γενικού Αστυνομικού Διευθυντή της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, ότι η προσφεύγουσα «διέμενε νόμιμα στη χώρα από το έτος 2004». Επίσης, απεφάνθη ότι η αιτιολογία των πράξεων απέλασης και κράτησης της αιτούσας ήταν πλημμελής, με την εξής σκέψη: «μόνο το γεγονός της ανωτέρω καταδίκης, ενόψει του ύψους της επιβληθείσας ποινής (φυλάκιση 30 ημερών με τριετή αναστολή), συνεκτιμώμενου του βαθμού της σοβαρότητας του αδικήματος για το οποίο καταδικάστηκε και αφορούσε απόπειρα τέλεσης άνευ αναφοράς των συνθηκών αυτής, δεν αποτελεί νόμιμο λόγο για την επιβολή του μέτρου της απέλασης, εφόσον μάλιστα η Διοίκηση, κατά την έκδοση της πράξης αυτής, δεν εξέφερε ίδια κρίση ως προς τη συνδρομή λόγων δημόσιας τάξης και ασφάλειας που συντρέχουν στο πρόσωπο της αιτούσας και επιβάλλουν τη μη περαιτέρω παραμονή της στην Ελλάδα ... είτε άλλων λόγων που δικαιολογούν την απέλαση αυτής ασχέτως ποινικής καταδίκης..., ούτε διαπίστωσε αν οι περιστάσεις που οδήγησαν σ' αυτήν την καταδίκη μαρτυρούν την ύπαρξη ατομικής συμπεριφοράς που συνιστά παρούσα σοβαρή και ενεστώσα απειλή για τη δημόσια τάξη και από την οποία μπορεί να προκληθεί επαρκής διακινδύνευση των βασικών συμφερόντων του κράτους, ούτε, εξάλλου, επικαλείται ούτε αποδεικνύει ότι η αιτούσα έχει τελέσει ή έχει καταδικαστεί στο παρελθόν για άλλες αξιόποινες πράξεις».

Κατά της απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου Κομοτηνής άσκησε έφεση ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη, προβάλλοντας, μεταξύ άλλων, ότι είναι πλημμελώς αιτιολογημένη στο μέτρο που δέχθηκε ότι η αιτούσα παρέμενε νόμιμα στην Ελλάδα από το 2004, αφού από τα στοιχεία του φακέλου της προκύπτει ότι εισήλθε παράνομα στην Ελλάδα, ότι στις 21.6.2004 απορρίφθηκε η αίτησή της να της αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα, ότι παρέμενε στη χώρα χωρίς άδεια διαμονής έως την 22.2.2006, οπότε κατέθεσε αίτηση για άδεια διαμονής και της χορηγήθηκε σχετική βεβαίωση.

Σκεπτικό: Α) Με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005 ο νομοθέτης προέβλεψε με τρόπο ειδικό τις περιπτώσεις απέλασης αλλοδαπών και τις κατένειμε σε τέσσερις κατηγορίες. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι στις δύο πρώτες κατηγορίες (περιπτώσεις α' και β') καθιερύεται δέσμια αρμοδιότητα της Διοίκησης για την έκδοση πράξης απέλασης, ενώ, αντιθέτως, όσον αφορά τις δύο άλλες κα-

τηγορίες (περιπτώσεις γ' και δ') καθιερύεται – λόγω και της χρησιμοποίησης αόριστων νομικών εννοιών – διακριτική ευχέρεια της Διοίκησης, προκειμένου να εκδώσει πράξη απέλασης¹⁵. Ενόψει της ανωτέρω διάκρισης των κατηγοριών απέλασης αλλοδαπών και της αντίστοιχης οριοθέτησης της δράσης της Διοίκησης, συνάγεται ότι η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005 επιβάλλει στη Διοίκηση την υποχρέωση να παράσχει στον αλλοδαπό προθεσμία τουλάχιστον 48 ωρών για να υποβάλει τις αντιρρήσεις του, μόνον όταν πρόκειται να εκδοθεί πράξη απέλασης με βάση τη διάταξη της περίπτωσης γ' ή της περίπτωσης δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 76 του νόμου αυτού, κατ' ενάσκηση δηλαδή της διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης. Αντιθέτως, όταν η πράξη απέλασης εκδίδεται βάσει αντικειμενικών δεδομένων, όπως στις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005, οπότε η Διοίκηση ενεργεί κατά δεσμία εξουσία, δεν απαιτείται η τήρηση του ανωτέρω τύπου. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, το δικαίωμα ακρόασης στις περιπτώσεις αυτές διασφαλίζεται με την παρεχόμενη από το άρθρο 77 του Ν. 3386/2005 ευχέρεια άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής κατά της πράξης απέλασης¹⁶. Αν δε στην τελευταία αυτή περίπτωση η Διοίκηση έχει εκδώσει πράξη απέλασης με βάση ανακριβή ή ανύπαρκτα περιστατικά, η πράξη αυτή είναι παράνομη και ακυρωτέα για το λόγο αυτό και όχι επειδή δεν τηρήθηκε ο τύπος της προηγούμενης ακρόασης. Περαιτέρω, από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 76 παράγραφος 1, 77 και 79 του Ν. 3386/2005 προκύπτει ότι ο νομοθέτης προέβλεψε, κατά τη λήψη του μέτρου της απέλασης και προς αποφυγή κοινωνικής σκληρότητας, τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η Διοίκηση – παρά τη συνδρομή λόγου απέλασης – οφείλει να απόσχει από τη λήψη του μέτρου. Τους ειδικότερους σχετικούς ισχυρισμούς προβάλλει ο ενδιαφερόμενος με τις αντιρρήσεις της παραγράφου 3 του άρθρου 76 ή με την προσφυγή του άρθρου 77. Συνεπώς, στην ολοκληρωμένη αυτή νομοθετική ρύθμιση των λόγων που επιβάλλουν την απέλαση αλλοδαπού και των εξαιρέσεών της δεν καταλείπεται έδαφος περαιτέρω επίκλησης της αρχής της αναλογικότητας από τα διοικητικά όργανα, προκειμένου να μην εκδώσουν πράξη απέλασης σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση¹⁷. **Β)** Η επίδικη απέλαση της αιτούσας βρίσκει αυτοτελές έρεισμα στην περίπτωση β' της παραγράφου 1 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005 (παραβίαση των διατάξεων αυτού του νόμου) και δεν απαιτείτο η τήρηση του τύπου της ακρόασης που θεσπίζεται με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 76 του ίδιου νόμου. Ούτε υπάρχει

¹⁵ ΣτΕ 4038/2011, 7μελής, 715/2012.

¹⁶ ΣτΕ 4447/2012, Ολομέλεια

¹⁷ ΣτΕ 4028/2011 και 3816/2013, 7μελής σύνθεση.

παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, εφόσον το αρμόδιο όργανο διαπίστωσε ότι συνέτρεχε η περίπτωση β' της παραγράφου 1 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005 και, κατά τα ως άνω εκτεθέντα, δεν μπορούσε να μην επιβάλει την απέλαση της αιτούσας. Συνεπώς, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι λόγοι ακύρωσης με τους οποίους η αιτούσα προβάλλει παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας για την έκδοση της απόφασης απέλασης, και, συγκεκριμένα, την έκδοσή της πριν συμπληρωθεί η οριζόμενη στην παράγραφο 2 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005 προθεσμία των 48 ωρών για την υποβολή αντιρρήσεων, και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

Το Δικαστήριο εξαφάνισε την προσβαλλόμενη απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Κομοτηνής και επικύρωσε την απόφαση απέλασης της κυρίας L.A.

0950

ΣτΕ 3457/2015 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Σ. Ρίζος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δ' Τμήματος, Ε. Αντωνόπουλος, Δ. Κυριλλόπουλος, Σύμβουλοι, Β. Κίντζιου, Ι. Μιχαλακόπουλος, Πάρεδροι
Εισηγητής: Ι. Μιχαλακόπουλος

Δικηγόροι: Θ. Στριλάκος, παρέδρος ΝΣΚ για τον Υπουργό Εσωτερικών

Ανάκληση πράξης για τη χορήγηση άδειας διαμονής για λόγους δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας – Καταδίκη για το αδίκημα της μεταφοράς παράτυπων μεταναστών – Δεν επιβάλλεται η προηγούμενη ακρόαση όταν η δυσμενής πράξη εκδίδεται βάσει αντικειμενικών δεδομένων – Η καταδικαστική ποινική απόφαση αποτελεί αντικειμενικό δεδομένο που στηρίζει την κρίση της Διοίκησης για τη συνδρομή των λόγων δημόσιας τάξης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 20 παράγραφος 2 Συντάγματος

Άρθρο 6 Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

Ν. 2690/1999 (ΦΕΚ 45, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Ο ΟΑΕΔ χορήγησε στον κύριο J.L. «προσωρινή κάρτα παραμονής αλλοδαπού». Στη συνέχεια η Περιφέρεια Αττικής του χορήγησε την υπ' αριθμ. GR... άδεια παραμονής για παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών ή έργου, που ίσχυε έως 8.8.2006. Μετά την έκδοση αυτής της πράξης το Τμήμα Αλλοδαπών, με το από 14.6.2005 έγγραφό του, έθεσε υπόψη της αρμόδιας Διεύθυνσης της Περιφέρειας, ότι προέκυπταν σε βάρος του κυρίου J.L. λόγοι δημόσιας τάξης και ασφάλειας, δεδομένου ότι αυτός είχε καταδικαστεί το 2003 με την υπ' αριθμ. .../2003 απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Ιωαννίνων για το

αδίκημα της μεταφοράς λαθρομεταναστών σε φυλάκιση ενός έτους και χρηματική ποινή 5.000 ευρώ. Αργότερα, αυτή η καταδικαστική απόφαση επικυρώθηκε με την υπ' αριθμ. .../2006 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Ιωαννίνων.

Σε συνέχεια του εγγράφου του Τμήματος Αλλοδαπών η Περιφέρεια Αττικής εξέδωσε την από 17.8.2015 υπ' αριθμ. Φ.../149058 πράξη με την οποία ανακάλεσε τη χορηγηθείσα στον κύριο J.L. άδεια διαμονής, κρίνοντας ότι αυτός αφενός μεν παραβίασε τις απορρέουσες από το νόμο περί αλλοδαπών υποχρεώσεις (με το να μεταφέρει λαθρομετανάστες), αφετέρου δε ότι συνέτρεχαν σε βάρος του λόγοι δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας.

Ο κύριος J.L. άσκησε αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, το οποίο, με την υπ' αριθμ. .../2009 απόφασή του, εξαφάνισε την προσβληθείσα, ανακλητική της άδειας παραμονής, πράξη της Περιφέρειας Αττικής, κρίνοντας ότι προκειμένου να εκδοθεί ανακλητική πράξη, στηριζόμενη σε υποκειμενική συμπεριφορά του αλλοδαπού, έπρεπε να χωρήσει η διαδικασία της προηγούμενης ακρόασης.

Κατά της απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών άσκησε έφεση ο Υπουργός Εσωτερικών, προβάλλοντας ότι, μη νομίμως ακυρώθηκε η απόφαση με την οποία η Περιφέρεια Αττικής ανακάλεσε την άδεια παραμονής του κυρίου J.L., λόγω παραβίασης από τη Διοίκηση του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης.

Σκεπτικό: Α) Κατά την έννοια του άρθρου 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, το εύρος εφαρμογής του οποίου συμπίπτει με εκείνο του άρθρου 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος, δεν επιβάλλεται η προηγούμενη ακρόαση του ενδιαφερομένου, όταν η δυσμενής πράξης εκδίδεται βάσει αντικειμενικών δεδομένων¹⁸. Εξάλλου, η τυχόν ύπαρξη καταδικαστικής ποινικής απόφασης αποτελεί αντικειμενικό δεδομένο το οποίο στηρίζει την κρίση της Διοίκησης περί συνδρομής λόγων δημόσιας τάξης, που επιβάλλουν την ανάκληση της άδειας παραμονής αλλοδαπού, μη καταλειπομένου στη Διοίκηση σταδίου διακριτικής ευχέρειας, δεδομένου μάλιστα ότι κατά την ποινική διαδικασία που έχει προηγηθεί, έχουν διερευνηθεί πλήρως η υπαιτιότητα, οι λοιπές συνθήκες διάπραξης του ποινικού αδικήματος και η προσωπικότητα του αλλοδαπού. Συνεπώς, στην περίπτωση αυτή, η Διοίκηση δεν υποχρεούται να καλέσει τον αλλοδαπό σε ακρόαση, κατά τα άρθρα 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος και 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, πριν από την ανάκληση της χορηγηθεί-

¹⁸ ΣτΕ 4597/2005, 3222/2000 κλπ.

σας άδεια διαμονής¹⁹. **Β)** Ενόψει της ποινικής καταδίκης του εφεσίβλητου, κυρίου J.L., που προκύπτει από το από 14.6.2005 έγγραφο του Τμήματος Αλλοδαπών Αθηνών, παρίσταται νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη²⁰ η ανακλητική των αδειών διαμονής του απόφαση της Περιφέρειας Αττικής, καθόσον η Διοίκηση δεν υποχρεούνταν πριν την έκδοση της απόφασης αυτής να τον καλέσει για παροχή εξηγήσεων.

Το Δικαστήριο εξαφάνισε την προσβαλλόμενη απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών και επικύρωσε την απόφαση με την οποία η Περιφέρεια Αττικής ανακάλεσε την άδεια διαμονής του κυρίου J.L.

¹⁹ ΣτΕ 808/2013, 7ελής σύνθεση, 5029/2012, 2515/2011 κα.

²⁰ ΣτΕ 5029/2012

Καθορισμός Ελληνικής Ιθαγένειας

0951

ΣτΕ 2663/2015 (Δ' Τμήμα)

Δικαστές: Ε. Σαρπ, Αντιπρόεδρος, προεδρεύουσα, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος, που είχε κώλυμα, Δ. Κυριλλόπουλος, Κ. Κουσουλής, Σύμβουλοι, Χρ. Μπολόφη, Ο. Νικολαράκου, Πάρεδροι.

Δικηγόροι: Ηλ. Λάιος, για την προσφεύγουσα και Στέργιος Κίκας, πάρεδρος ΝΣΚ, για τον Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης

Αποποίηση της ελληνικής ιθαγένειας από Ελληνίδα (κατά τις διατάξεις του Ν. 1524/1918 και 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας) εγγεγραμμένη στα Προξενικά Μητρώα Αιγύπτου – Απόκτηση ιθαγένειας (ιορδανικής) του συζύγου της – Απόρριψη αιτήματος για την ανάκτηση της ελληνικής ιθαγένειας – Η διαπίστωση της ελληνικής ιθαγένειας κατά το άρθρο 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας έχει την έννοια ότι αναγνωρίζεται ότι συγκεκριμένο πρόσωπο έχει, κατά τον χρόνο που εκδίδεται η σχετική περί της διαπίστωσης πράξη, την ελληνική ιθαγένεια – Μειοψηφία: παρότι η αιτούσα αποποιήθηκε, το έτος 1963, την ελληνική ιθαγένεια, εν τούτοις, διατηρούσε τη δυνατότητα να ζητήσει τον καθορισμό της ελληνικής της ιθαγένειας δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, εφόσον, κατά τα προκύπτοντα από το φάκελο της υπόθεσης, εφέρετο εγγεγραμμένη, τόσο η ίδια όσο και ο πατέρας της, στα προξενικά μητρώα της Αιγύπτου, από τα οποία δεν προκύπτει ότι είχε διαγραφεί

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο μόνον του Ν. 1524/1918 «Περί αναγνωρίσεως ως Ελλήνων υπηκόων των εγγεγραμμένων εν τοις μητρώοις των εν Τουρκία και Αιγύπτω Προξενικών Αρχών και αναγνωριζομένων ως τοιούτων παρά των εγχωρίων αρχών» (ΦΕΚ 207, τ. Α')

Άρθρα 14 παράγραφος 2, 16 παράγραφος 2, 21 παράγραφος 1, 22 παράγραφος 1 και 32 δις του Ν.Δ. 3370/1955 «Περί κυρώσεως του Κώδικος της Ελληνικής Ιθαγένειας» (ΦΕΚ 258, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Κατά τα αναφερόμενα στο από 7.9.1966 υπ' αριθμ. ... έγγραφο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στο Κάιρο της Αιγύπτου, η αιτούσα ήταν εγγεγραμμένη, από τη γέννησή της, το έτος 1936 στα προξενικά μητρώα του Καΐρου της Αιγύπτου, υπ' αύξοντα αριθμό 238.Μ.48, στη στήλη της οικογένειας του πατέρα της, ο οποίος είχε επίσης γεννηθεί στο Κάιρο το έτος 1900 και ενεγράφη στα μητρώα αυτά με βάση το υπ' αριθ. 225 από 11.1.1891 πιστοποιητικό ιθαγε-

νειάς του Δήμου Αθηναίων επ' ονόματι του πατέρα του και παππού της αιτούσης. Ο τελευταίος αυτός (παππούς της αιτούσης) ενεγράφη στα προξενικά μητρώα του Καΐρου, υπ' αύξ. αριθ. 161.Μ.26, από το έτος 1904 βάσει της εγγραφής του πατέρα του, αναγνωρισθέντος ως Έλληνας με την υπ' αριθ. 4786 απόφαση της Μικτής Επιτροπής Ιθαγένειας του έτους 1890-1891. Στις 10.1.1960 η αιτούσα τέλεσε γάμο με τον «... εξ Αιγύπτου (Παλαιστίνη)» (όπως προκύπτει από το από 6/16.1.1960 πιστοποιητικό γάμου, υπογραφόμενο από τον Πατριαρχικό Επίτροπο του Πατριαρχείου Αλεξάνδρειας, καθώς και το νεώτερο υπ' αριθ. 23/24.5.2005 πιστοποιητικό γάμου, στο οποίο ο σύζυγός της αναφέρεται ως «...»).

Εν συνεχεία, με την από 9.8.1963 αίτησή της προς το Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στο Κάιρο, η αιτούσα κατέθεσε αίτημα αποβολής της ελληνικής της ιθαγένειας, για το λόγο ότι, μετά το γάμο της με τον ανωτέρω αλλοδαπό παλαιστινιακής καταγωγής, απέκτησε την ιθαγένεια αυτού. Με την από 24.8.1963 υπ' αριθμ. ... πράξη του Γενικού Προξένου της Ελλάδος στο Κάιρο βεβαιώθηκε ότι, μετά την απόκτηση εκ μέρους της αιτούσας της υπηκοότητας του συζύγου της (ο οποίος αναφέρεται στην εν λόγω πράξη ως «ressortissant Palestinien») ακυρώθηκε το υπ' αριθμ. .../1955 ελληνικό διαβατήριό της.

Στις 25.6.1966, η αιτούσα επανήλθε με αίτησή της προς το Υπουργείο Εσωτερικών και ζήτησε να ανακτήσει την ελληνική ιθαγένεια, ισχυριζόμενη ότι μετά την απαίτηση του συζύγου της και για λόγους που αφορούν στην εργασία του αναγκάστηκε να ζητήσει να αποβάλει την εν λόγω ιθαγένεια, ότι το αίτημά της αυτό είχε γίνει δεκτό με την ανωτέρω πράξη του Γενικού Προξένου, ότι, κατόπιν τούτου, είχε παραδώσει το τελευταίο διαβατήριό της υπ' αριθ. ..., το οποίο είχε εκδοθεί από την Πρεσβεία της Ελλάδος στο Κάιρο στις 28.10.1962 και ότι μετά από λίγο καιρό εγκατέλειψαν με το σύζυγό της το Κάιρο και εγκαταστάθηκαν στο Κατάρ. Ο Γενικός Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιθαγένειας της Γενικής Διεύθυνσης Διοίκησης του Υπουργείου Εσωτερικών, με την .../1966/4.1.1967 πράξη, απάντησε στην αιτούσα ότι, για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, συνεστάτος του γάμου, απαιτείται αυτή να καταστεί κάτοικος Ελλάδας και, ακολούθως, να ζητήσει την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας, σύμφωνα με τις διατάξεις περί πολιτογράφησης των άρθρων 6 και 7 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. Τέλος, με την από 24.6.2001 αίτησή της προς τη Γενική Διεύθυνση της Περιφέρειας Αττικής (Διεύθυνση Διοίκησης/Τμήμα Διοίκησης), κατατεθείσα στο Προξενικό Γραφείο της Πρεσβείας της Ελλάδος στο Αμμάν της Ιορδανίας, η αιτούσα ζήτησε τον καθορισμό της ελληνικής της ιθαγένειας και την εγγραφή της στα δημοτολόγια του Δήμου Αθηναίων. Στην ανωτέρω αίτησή της επεσύναψε, ως δικαιολογητικά, πιστοποιητικά βάπτισης και γάμου της, φωτοα-

ντίγραφο του ελληνικού διαβατηρίου των γονέων της, καθώς και θεωρημένο φωτοαντίγραφο του υπ' αριθμ. Ε066622/21.2.1994 ιορδανικού διαβατηρίου της. Η ανωτέρω αίτησή της απερρίφθη με την εκδοθείσα με εντολή του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Αττικής, υπ' αριθμ. Φ.../4.6.2007 απόφαση της Διευθύντριας Αστικής Κατάστασης της Γενικής Διεύθυνσης της Περιφέρειας της Περιφέρειας Αττικής, αφού ελήφθη υπόψη: α) ότι από τη σχετικώς διενεργηθείσα έρευνα δεν προέκυψε εγγραφή του παππού της αιτούσης (από την πλευρά του πατέρα της) στα μητρώα αρρένων του Δήμου Αθηναίων ή της Κοινότητας Καλυβίων Θορικού Νομού Αττικής, με συνέπεια να μη συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 14 εδάφιο α' του Α.Ν. έτους 1856, σύμφωνα με το οποίο «Ελλην είναι ο εξ Έλληνας πατρός γεννηθείς», και β) ότι δεν τυγχάνει εφαρμογής ούτε το άρθρο 32 δις του Κ.Ε.Ι., εφόσον η αιτούσα είχε υποβάλει, το έτος 1963, αίτημα αποποίησης της ελληνικής ιθαγένειας, το οποίο «ικανοποιήθηκε [με το έγγραφο .../24.8.1963 του Γενικού Προξενείου της Ελλάδος στο Κάιρο] και ολοκληρώθηκε με την παράδοση του με αριθμ. .../28.10.1962 τελευταίου διαβατηρίου αυτής στις αρμόδιες ελληνικές αρχές» και ότι, κατά συνέπεια, είναι αδύνατον να αναγνωριζόταν έκτοτε ως Ελληνίδα πολίτης από τις εγχώριες αρχές στην Αίγυπτο. Με την ίδια ως άνω απόφαση γνωστοποιήθηκε στην αιτούσα ότι έχει τη δυνατότητα να υποβάλει τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με τη διαδικασία της πολιτογράφησης.

Κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης η αιτούσα άσκησε την από 28.9.2007 προσφυγή, η οποία απερρίφθη με την υπ' αριθμ. .../27.11.2007 απόφαση του Υφυπουργού Εσωτερικών. Ως αιτιολογία απόρριψης της προσφυγής της αιτούσας διαλαμβάνονται, στην απόφαση αυτή, τα εξής: «[...] η με αρ. πρωτ. .../4.6.2007 απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής εκδόθηκε με την αιτιολογία ότι, λόγω της κτήσης της παλαιστινιακής υπηκοότητας μετά την τέλεση γάμου με παλαιστίνιο υπήκοο και της μη εγγραφής του παππού της σε μητρώα Αρρένων και δημοτολόγια του ελληνικού κράτους, δεν μπορούσε η προσφεύγουσα να ενταχθεί στις διατάξεις του άρθρου 32 δις του Ν.Δ/τος 3370/1955 (άρθρο 11 του Α.Ν. 481/1968) και να αναγνωρίζεται πλέον ως Ελληνίδα από τις εγχώριες αιγυπτιακές αρχές. [...] η τέλεση γάμου της προσφεύγουσας με αλλοδαπό είχε ως αποτέλεσμα την αποβολή της ελληνικής ιθαγένειας κατά το άρθρο 16 του προϊσχύσαντος Ν.Δ/τος 3370/1955. [...] σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 1 του Ν.Δ/τος [3370/1955] η προσφεύγουσα είχε τη δυνατότητα να υποβάλει αίτημα για ανάκτηση της ελληνικής ιθαγένειας εντός έτους από της ημερομηνίας τέλεσης του γάμου, γεγονός το οποίο δεν συνέβη. [...] υπέβαλε στο Υπουργείο Εσωτερικών αίτημα για ανάκτηση της ελληνικής της ιθαγένειας την 25.6.1996, επί του οποίου η απάντηση

ήταν ότι μπορούσε να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 6 και 7 του Ν.Δ/τος 3370/1955, δηλαδή με τη διαδικασία της πολιτογράφησης. [...] μετά την τέλεση γάμου με αλλοδαπό υπήκοο, η προσφεύγουσα υπήχθη στις ειδικές διατάξεις περί αποβολής και ανάκτησης της ελληνικής ιθαγένειας και επομένως δεν ήταν δυνατό να έχουν στην περίπτωση της εφαρμογή οι διατάξεις του άρθρου 32 δις του Ν.Δ/τος 3370/1955 ...».

Η αιτούσα προσέφυγε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας για την ακύρωση της από 4.6.2007 απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής με την οποία απορρίφθηκε η αίτησή της περί καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας.

Σκεπτικό: Α) Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 14 παράγραφος 2, 16 παράγραφος 2, 21 παράγραφος 1, 22 παράγραφος 1 και 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας συνάγεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 32 δις του Κ.Ε.Ι, που προστέθηκε με το άρθρο 11 του Α.Ν. 481/1968, αναγνωρίζονται από τη γέννησή τους¹ ως Ελληνίδες υπήκοοι, ανεξαρτήτως της εγγραφής τους στα ελληνικά δημοτολόγια, εκείνες οι οποίες ήταν εγγεγραμμένες στα μητρώα των προξενικών αρχών της Αιγύπτου και αναγνωρίζονταν ως Ελληνίδες πολίτες από τις εγχώριες προξενικές αρχές. Η κατά το ανωτέρω άρθρο, όμως, αναγνώριση της ελληνικής ιθαγένειας τελεί υπό την αρνητική προϋπόθεση ότι οι ενδιαφερόμενες δεν έχουν απολέσει την ελληνική τους ιθαγένεια κατά τις γενικές διατάξεις του Κεφαλαίου Β' του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας περί απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας, δηλαδή, μεταξύ άλλων, είτε α) λόγω τέλεσης γάμου με αλλοδαπό, κατά το άρθρο 16 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας – εφόσον, κατά το δίκαιο της ιθαγένειας του αλλοδαπού συζύγου, απέκτησαν (είτε αυτοδικαίως είτε κατόπιν αίτησης) την ιθαγένεια αυτού (εδάφιο α), και δεν είχαν υποβάλει πριν το γάμο αίτημα διατήρησης της ελληνικής τους ιθαγένειας (εδάφιο β), ή αίτημα ανάκτησής της εντός έτους από την τέλεση του γάμου, κατά το άρθρο 22 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, είτε β) λόγω αποδοχής αιτήματος περί αποβολής της ελληνικής ιθαγένειας, κατά το άρθρο 14 παράγραφος 2 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας και υπό την προϋπόθεση ότι δεν έγινε δεκτό αίτημα ανάκτησης αυτής, κατά το άρθρο 21 παράγραφος 1 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. Τούτων έπεται ότι η κατά το άρθρο 32 δις του Κ.Ε.Ι. αναγνώριση της ελληνικής ιθαγένειας δεν συνιστά νέο τρόπο ανάκτησης τυχόν ήδη απολεσθείσης, κατά τις ανωτέρω διατάξεις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. **Β)** Με την .../24.8.1963 πράξη της ελληνικής προξενικής αρχής στο Κάιρο της Αιγύπτου διαπιστώθηκε ότι η αιτούσα, μετά το γάμο της με αλλοδα-

¹ ΣτΕ 3531/2001

πό, είχε αποκτήσει την ιθαγένεια του συζύγου της, και, για το λόγο αυτό, ακυρώθηκε το ελληνικό της διαβατήριο. Η διαπίστωση αυτή στηρίχθηκε σε στοιχείο, περί κτήσεως δηλαδή άλλης ιθαγένειας, που η ίδια η αιτούσα επικαλέσθηκε με την από 9.8.1963 αίτησή της, με την οποία ζήτησε να αποβάλει την ιθαγένεια, και επικυρώθηκε εμμέσως και με την .../1966/4.1.1967 πράξη του Υπουργείου Εσωτερικών, εκδοθείσης επί της από 25.6.1966 αίτησής της για την ανάκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Οι ανωτέρω πράξεις, ως ατομικές διοικητικές πράξεις, είναι εξοπλισμένες με το τεκμήριο νομιμότητας, αφού δεν προκύπτει διοικητική ή δικαστική ακύρωση αυτών, έχουν δε διαφύγει τον δικαστικό έλεγχο ενόψει του χρόνου που έχει παρέλθει από την έκδοσή τους και του γεγονότος ότι προκύπτει γνώση αυτών εκ μέρους της αιτούσης [της πρώτης πράξης, διότι αναφέρεται ρητώς στην προαναφερθείσα από 25.6.1966 αίτησή της, ενώ γνώση της δεύτερης συνάγεται το αργότερο όταν η αιτούσα υπέβαλε την από 24.6.2001 αίτησή της περί «καθορισμού» της ελληνικής της ιθαγένειας] και, συνεπώς, το κύρος αυτών δεν μπορεί να ελεγχθεί παρεμπιπτόντως στο πλαίσιο της παρούσης δίκης. Ως εκ τούτου και, ενόψει, αφενός μεν της απώλειας της ελληνικής ιθαγενείας της αιτούσας – ανεξαρτήτως αν αυτή επήλθε λόγω κτήσης, συνέπεια του γάμου της, της ιθαγένειας του συζύγου της, ή, όπως δέχεται η πρώτη προσβαλλόμενη πράξη, κατ' αποδοχή του από 9.8.1963 αιτήματός της να αποβάλει την ελληνική ιθαγένεια λόγω κατοχής υπ' αυτής και άλλης ιθαγένειας – αφετέρου δε της μη αποδοχής, με την/1966/4.1.1967 πράξη του Υπουργείου Εσωτερικών, του αιτήματος ανάκτησης αυτής, αδυνατούσε η αιτούσα να αναγνωρισθεί ως Ελληνίδα πολίτης, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, στις οποίες στηρίζεται, κατά την έννοιά της, η από 24.6.2001 αίτηση της αιτούσης περί «καθορισμού» της ελληνικής της ιθαγένειας, διότι η αναγνώριση αυτή είχε ως αναγκαία προϋπόθεση ότι η αιτούσα, και αν κάποτε είχε την ελληνική ιθαγένεια, πάντως δεν την είχε για κάποιο λόγο ήδη απολέσει. Ενόψει δε τούτων, δεν ασκεί επιρροή ούτε το ότι η αιτούσα ήταν, πριν την, κατά τα προεκτεθέντα, απώλεια της ιθαγενείας της, εγγεγραμμένη στα προξενικά μητρώα του Καΐρου ως Ελληνίδα ομογενής που διέμενε στην Αίγυπτο υπό ελληνική υπηκοότητα, ούτε και το αν αυτή, μετά την απώλεια της ιθαγενείας της, παρέμενε εγγεγραμμένη στα εν λόγω μητρώα. Συνεπώς, παρίσταται νόμιμη η αιτιολογία των προσβαλλόμενων πράξεων ότι το αίτημά για καθορισμό της ελληνικής της ιθαγένειας δεν δύναται να εύρει έρεισμα στις διατάξεις του άρθρου 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. Εξ άλλου, η αιτιολογία απόρριψης του αιτήματός της δεν παρίσταται αντιφατική, σε σχέση με τα διαλαμβανόμενα στην υπ' αριθμ. .../1966/4.1.1967 πράξη του Υπουργείου Εσωτερικών, με την οποία η αιτούσα εσφαλμένως υπο-

λαμβάνει ότι η Διοίκηση απήντησε θετικά στο αίτημά της «για την επανυποπίστωση της ελληνικής της ιθαγενείας». Τούτο διότι με την πράξη αυτή δεν διαπιστώνεται (ήδη υφιστάμενη) ελληνική ιθαγένεια της αιτούσας, αλλά της γνωστοποιείται απλώς η δυνατότητα να της χορηγηθεί η ελληνική ιθαγένεια, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις των διατάξεων των άρθρων 6 και 7 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγενείας, δηλαδή κατά τη διαδικασία περί πολιτογράφησης των αλλοδαπών. Γ) Για τον ίδιο ως άνω λόγο, δηλαδή ενόψει του γεγονότος ότι η αιτούσα είχε ήδη αποβάλει την ελληνική ιθαγένεια πριν από την έναρξη ισχύος του άρθρου 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγενείας, δεν ασκεί νομική επιρροή ότι η αιτούσα έλκει την ελληνική της ιθαγένεια από τον παππού της, όπως προκύπτει, κατ' αυτήν, από το προσκομιζόμενο από 11.1.1891 πιστοποιητικό του Δημάρχου Φυλής, στο οποίο βεβαιώνεται ότι ο ... είναι δημότης του Δήμου Φυλής και είναι εγγεγραμμένος στα δημοτολόγια του Δήμου με αύξοντα αριθμό 784, διότι η διαπίστωση της ελληνικής ιθαγενείας κατά το άρθρο 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγενείας έχει την έννοια ότι αναγνωρίζεται ότι συγκεκριμένο πρόσωπο έχει, κατά τον χρόνο που εκδίδεται η σχετική περί της διαπίστωσης πράξη, την ελληνική ιθαγένεια, ως εκ τούτου δε απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαπίστωση αυτή είναι ότι το πρόσωπο αυτό, ανεξαρτήτως αν είχε την ελληνική ιθαγένεια κάποτε στο παρελθόν, εξακολουθεί να την έχει και δεν την έχει απολέσει εν τω μεταξύ για οποιονδήποτε λόγο. Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι η αιτούσα έχει απαράγραπτο δικαίωμα να διαπιστωθεί η ελληνική της ιθαγένεια, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, αν θεωρηθεί ότι έχει την έννοια ότι, εφ' όσον η αιτούσα είχε κάποτε την ελληνική ιθαγένεια, η Διοίκηση ήταν υποχρεωμένη να εκδώσει πράξη περί διαπίστωσης του γεγονότος τούτου, ανεξαρτήτως αν εν τω μεταξύ την είχε απολέσει. Εξ άλλου, δεν ασκεί επιρροή ο λόγος για τον οποίο η αιτούσα απώλεσε την ελληνική ιθαγένεια και, ειδικότερα, ο λόγος για τον οποίο αυτή ζήτησε, με την από 9.8.1963 αίτησή της να αποβάλει την ελληνική ιθαγένεια. Δ) Ο λόγος ακύρωσης, με τον οποίο προβάλλεται ότι η πράξη, με την οποία έγινε δεκτό το αίτημά της περί αποποίησης της ελληνικής ιθαγενείας, είναι παράνομη, αφού «η αρχική διαπίστωση της ελληνικής ιθαγενείας της αιτούσης ως τέκνο Ελλήνων ... είναι αμετάκλητη» και ότι είχε διαμορφωθεί δικαίωμα αμετάκλητο της αιτούσης επί της ελληνικής ιθαγενείας της, πράγμα που καθιστούσε «ακόμη και το αίτημα της περί αποποίησης αυτής στηριζόμενο σε οικογενειακούς λόγους, παράνομο και ως τοιούτο θα έπρεπε να είχε απορριφθεί από την τότε ελληνική διοίκηση και όχι να γίνει τούτο δεκτό αφού αφορούσε δικαίωμα αμετάκλητο», είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος. Τούτο διότι ενόψει του, κατά τα ανωτέρω, τεκμηρίου νομιμότητας που φέρει η ανωτέρω πράξη, με την οποία διαπι-

στώθηκε η απώλεια της ελληνικής ιθαγενείας της αιτούσας και η οποία ως προς το ζήτημα αυτό στηρίχθηκε σε στοιχείο, αυτό της εκ μέρους της αιτούσας κτήσης άλλης ιθαγενείας, το οποίο η ίδια η αιτούσα επικαλέσθηκε και έθεσε υπόψη της οικείας προξενικής αρχής, δεν είναι επιτρεπτός ο παρεμπόδιος έλεγχος αυτής στο πλαίσιο της παρούσης δίκης. Και τούτο ανεξαρτήτως του ότι αβασίμως φαίνεται να υπολαμβάνει η αιτούσα ότι, άπαξ κτηθείσα η ελληνική ιθαγένεια, δεν μπορεί να αποβληθεί, εφόσον ο προαναφερθείς Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας προέβλεπε περιπτώσεις αποβολής της ελληνικής ιθαγενείας, όπως λόγω γάμου ή σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2. Ε) Κατά την γνώμη, όμως, του Συμβούλου Κ. Κουσούλη, θα έπρεπε η κρινόμενη αίτηση να γίνει δεκτή και οι προσβαλλόμενες πράξεις να ακυρωθούν, διότι, μολονότι η αιτούσα αποποιήθηκε, το έτος 1963, την ελληνική ιθαγένεια, εν τούτοις, διατηρούσε τη δυνατότητα να ζητήσει τον καθορισμό της ελληνικής της ιθαγενείας δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 32 δις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, εφόσον, κατά τα προκύπτοντα από το φάκελο της υπόθεσης, εφέρετο εγγεγραμμένη, τόσο η ίδια όσο και ο πατέρας της, στα προξενικά μητρώα της Αιγύπτου, από τα οποία δεν προκύπτει ότι είχε διαγραφεί.

Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΝ*

I.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

A. Αναγνώριση καθεστώτων διεθνούς προστασίας

0952

Υπόθεση C-472/13¹

Andre Lawrence Shepherd κατά Bundesrepublik Deutschland

Δικαστές: R. Silva de Lapuerta, πρόεδρος τμήματος, K. Lenaerts, αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου που εκτελεί καθήκοντα δικαστή του δεύτερου τμήματος, J.-C. Bonichot (εισηγητής), A. Arabadjiev και J. L. da Cruz Vilaça, δικαστές
Γενική Εισαγγελέας: E. Sharpston²

Δικηγόροι: R. Marx, Rechtsanwalt, για τον A. L. Shepherd, T. Henze, A. Wiedmann και K. Petersen, για την κυβέρνηση της Γερμανίας, M. Μιχελουγιαννάκη για την κυβέρνηση της Ελλάδας, M. Bulterman και B. Koopman για την κυβέρνηση της Ολλανδίας, M. Holt, επικουρούμενος από την S. Fatima, barrister, για την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, M. Κοντού-Durande και W. Bogensberger, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας, λόγω συμμετοχής σε πόλεμο, ως λόγος αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα³ – Η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας πρέπει να αποτελεί το μόνο, διαθέσιμο στον αιτούντα, μέσο για να αποφύγει τη συμμετοχή του στα εγκλήματα πολέμου – Η Οδηγία για την Αναγνώριση καλύπτει όλο το στρατιωτικό προσωπικό, συμπεριλαμβανομένου του προσωπικού που ασκεί καθήκοντα διοικητικής μέριμνας ή τεχνικής υποστήριξης – Η στρατιωτική επέμβαση που πραγματοποιείται κατ' εφαρμογήν απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας παρέχει καταρχήν

* Για ευρετήριο των αποφάσεων, βλέπε, σελίδα 333 της παρούσας έκδοσης.

¹ Εκδικάστηκε από το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 25.6.2014 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 26.2.2015.

² Για τις προτάσεις που ανέπτυξε η Γενική Εισαγγελέας, βλέπε, σε: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=472/13>

³ Βλέπε, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Διεθνή Προστασία Νο. 10: Ισχυρισμοί αιτημάτων ασύλου που αναφέρονται στη στρατιωτική θητεία στο πλαίσιο του άρθρου 1 Α(2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, 3.12.2013 (σε: http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/Protection/NomosEllada/GenikaThemata/KAT EYTHYNTIRIES_ODIGIES_No._10_STRATIOTIKI_THITEIA.pdf)

όλα τα εχέγγυα για τη μη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου κατά τη διεξαγωγή της και το ίδιο ισχύει καταρχήν για τις επιχειρήσεις που διεξάγονται με τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας – Το πρόσωπο που ζητεί να αναγνωριστεί πρόσφυγας δυνάμει της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 φέρει το βάρος να αποδείξει, στηριζόμενος σε σοβαρή πιθανολόγηση, ότι η στρατιωτική μονάδα στην οποία ανήκει διεξάγει, ή, διεξήγαγε στο παρελθόν, τις επιχειρήσεις που της έχουν ανατεθεί υπό συνθήκες που καθιστούν πιθανότατα την τέλεση πράξεων που δικαιολογούν τον αποκλεισμό από το καθεστώς του πρόσφυγα – Για να διαπιστωθεί αν η ποινική δίωξη και οι ποινές που ενδέχεται να επιβληθούν στον αιτούντα άσυλο, στη χώρα καταγωγής του, λόγω της άρνησής του να εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία του είναι δυσανάλογες, πρέπει προηγουμένως να εξακριβωθεί αν οι πράξεις των δημοσίων αρχών υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο προκειμένου το ενδιαφερόμενο κράτος να ασκεί το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών

A.N. 585/1945, ΦΕΚ 242, τ. Α΄

Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

N. 3003/2002, ΦΕΚ 75, τ. Α΄

Άρθρο 78 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

[N. 3671/2008 «Κύρωσης της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς διατάξεις», ΦΕΚ 129, τ. Α΄]

Άρθρο 15 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄)

Άρθρα 2, 4, 9, 10 και 12 της Οδηγίας 2004/83 του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους

EEL 304/30.9.2004

[Άρθρα 2, 4, 9, 10 και 12 του Π.Δ. 96/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29.4.2004 για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων

χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)», ΦΕΚ 152, τ. Α΄]

Πραγματικά περιστατικά: Το Δεκέμβριο του 2003, ο A. L. Shepherd, πολίτης Ηνωμένων Πολιτειών, κατατάχθηκε στις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις, με την υποχρέωση να υπηρετήσει δεκαπέντε μήνες σε μάχιμες μονάδες. Εκπαιδεύτηκε ως τεχνικός συντήρησης ελικοπτέρων και τον Σεπτέμβριο του 2004 μετατέθηκε σε ένα αερομεταφερόμενο τάγμα στο Katterbach της Γερμανίας. Η μονάδα του μετείχε ήδη στις επιχειρήσεις στο Ιράκ, οπότε ο A. L. Shepherd προωθήθηκε στο στρατόπεδο Spreicher, κοντά στην πόλη Τικρίτ (Ιράκ).

Από το Σεπτέμβριο του 2004 έως το Φεβρουάριο του 2005, ο κύριος A. L. Shepherd ασχολήθηκε με τη συντήρηση ελικοπτέρων και δεν μετείχε άμεσα σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ή σε μάχες.

Τον Φεβρουάριο του 2005 η μονάδα του επέστρεψε στη βάση της, στη Γερμανία. Ο A. L. Shepherd ανανέωσε τη σύμβασή του, της οποίας παρατάθηκε η διάρκεια ισχύος.

Την 1η Απριλίου 2007 ο A. L. Shepherd έλαβε φύλλο πορείας και πάλι για το Ιράκ. Στις 11.4.2007, πριν αναχωρήσει από τη Γερμανία, εγκατέλειψε το στρατό δηλώνοντας ότι δεν ήθελε να μετέχει πλέον σε έναν παράνομο πόλεμο στο Ιράκ και στα εγκλήματα πολέμου που θεωρούσε ότι διαπράττονται εκεί. Φιλοξενήθηκε από ένα γνωστό του μέχρι να υποβάλει στις αρμόδιες γερμανικές αρχές, τον Αύγουστο του 2008, αίτηση χορήγησης ασύλου. Για να στηρίξει το αίτημα διεθνούς προστασίας, ο A. L. Shepherd ισχυρίστηκε κυρίως, ότι η άρνησή του να εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία του στο Ιράκ ενείχε τον κίνδυνο άσκησης ποινικής δίωξης σε βάρος του. Περαιτέρω, επειδή στις ΗΠΑ η λιποταξία αποτελεί πολύ σοβαρό έγκλημα, η άσκηση ποινικής δίωξης θα σημάδευε τη ζωή του, διότι ήταν εκτεθειμένος στον κίνδυνο κοινωνικής απόρριψης.

Με την από 31.3.2011 απόφασή της η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων απέρριψε την αίτηση χορήγησης ασύλου.

Επικαλούμενες τις διατάξεις της γερμανικής νομοθεσίας ασύλου, ο ενδιαφερόμενος ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να ακυρώσει την απόφαση αυτή και να υπαχθεί στο καθεστώς πρόσφυγα.

Κατά το αιτούν δικαστήριο, πέρα από τον κίνδυνο της ποινικής δίωξης που διατρέχει ο αιτών στη χώρα του λόγω της λιποταξίας, πρέπει ειδικότερα να εξακριβωθεί σε ποιο βαθμό πρέπει να εμπλέκεται στις στρατιωτικές επιχειρήσεις ένα πρόσωπο που υπηρετεί στις ένοπλες δυνάμεις για να είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός των κυρώσεων που συνεπάγεται η λιποταξία του ως «πράξεων δίωξης», υπό την έννοια του άρθρου 9,

παράγραφος 2, στοιχείο ε', της Οδηγίας 2004/83, δεδομένου ότι η φράση «στρατιωτική θητεία [της οποίας] η εκπλήρωση θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2,» δεν είναι σαφής.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Bayerisches Verwaltungsgericht München αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της Οδηγίας 2004/83 την έννοια ότι προστατεύονται μόνο τα πρόσωπα των οποίων τα συγκεκριμένα στρατιωτικά καθήκοντα περιλαμβάνουν την άμεση συμμετοχή σε εχθροπραξίες, δηλαδή την ένοπλη συμμετοχή τους σε πολεμικές επιχειρήσεις, ή τα οποία έχουν την εξουσία να διατάσσουν την εκτέλεση τέτοιων επιχειρήσεων (πρώτη εναλλακτική απάντηση), ή εμπίπτουν στην προστασία που παρέχει η διάταξη αυτή ακόμη και άλλα μέλη των ενόπλων δυνάμεων, τα οποία έχουν καθήκοντα διοικητικής μέριμνας ή τεχνικής υποστήριξης του στρατεύματος, που ασκούνται εκτός του πεδίου των καθαυτό εχθροπραξιών και επηρεάζουν έμμεσα μόνο τις καθαυτό πολεμικές επιχειρήσεις (δεύτερη εναλλακτική απάντηση);

2) Σε περίπτωση που στο ερώτημα 1 δοθεί η δεύτερη εναλλακτική απάντηση:

Έχει το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε', της Οδηγίας 2004/83 την έννοια ότι η στρατιωτική θητεία που εκπληρώνεται με τη συμμετοχή σε (διεθνή ή ενδοκρατική) σύρραξη συνεπάγεται κυρίως ή κατά σύστημα ή καθιστά αναγκαία τη διάπραξη εγκλημάτων ή πράξεων που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, της Οδηγίας 2004/83 (πρώτη εναλλακτική απάντηση) ή αρκεί το γεγονός ότι ο αιτών άσυλο εκθέτει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι στρατιωτικές δυνάμεις στις οποίες ανήκει διέπραξαν, στον τομέα των επιχειρήσεων στον οποίο χρησιμοποιούνταν, εγκλήματα κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, στοιχείο α', της Οδηγίας 2004/83, είτε λόγω διαταγών για διεξαγωγή στρατιωτικής επιχειρήσης που αποδείχτηκαν εγκληματικές υπό την ανωτέρω έννοια είτε λόγω βιαιοπραγιών ορισμένων ατόμων (δεύτερη εναλλακτική απάντηση);

3) Σε περίπτωση που στο ερώτημα 2 δοθεί η δεύτερη εναλλακτική απάντηση:

Παρέχεται η προβλεπόμενη για τους πρόσφυγες προστασία μόνο στην περίπτωση που μπορεί να πιθανολογηθεί σε επαρκή βαθμό και πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία ότι θα υπάρξουν ακόμη και στο μέλλον παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου ή αρκεί το γεγονός ότι ο αιτών άσυλο εκθέτει ορισμένα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν ενδείξεις ότι στη συγκεκριμένη σύρραξη διαπράττονται (οποσδήποτε ή

πιθανώς) τέτοια εγκλήματα, οπότε δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να εμπλακεί ο ίδιος στη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων;

4) Αποκλείει την παροχή της προβλεπόμενης για τους πρόσφυγες προστασίας κατά το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε΄, της Οδηγίας 2004/83 το γεγονός ότι δεν επιδεικνύεται ανοχή για τις παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου ή ότι τα στρατοδικεία επιβάλλουν ποινές για τις παραβιάσεις αυτές ή το γεγονός αυτό δεν έχει καμία σημασία;

Μήπως πρέπει να έχει επιβληθεί ποινή από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο;

5) Αποκλείει την παροχή της προβλεπόμενης για τους πρόσφυγες προστασίας το γεγονός ότι η στρατιωτική επέμβαση ή/και το καθεστώς στρατιωτικής κατοχής έχει νομιμοποιηθεί από τη διεθνή κοινότητα ή στηρίζεται σε εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών;

6) Προϋποθέτει η παροχή της προβλεπόμενης για τους πρόσφυγες προστασίας κατά το άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο ε΄, της Οδηγίας 2004/83 ότι ο αιτών άσυλο θα μπορούσε, λόγω της άσκησης των υπηρεσιακών καθηκόντων του, να καταδικαστεί σύμφωνα με το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (πρώτη εναλλακτική απάντηση) ή παρέχεται η προβλεπόμενη για τους πρόσφυγες προστασία ακόμη και όταν δεν έχει υπάρξει υπέρβαση του ορίου αυτού, δηλαδή όταν ο αιτών άσυλο δεν διατρέχει μεν τον κίνδυνο ποινικής δίωξης, αλλά δεν μπορεί εντούτοις να συμβιβάσει την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας με τη συνείδησή του (δεύτερη εναλλακτική απάντηση);

7) Σε περίπτωση που στο ερώτημα 6 δοθεί η δεύτερη εναλλακτική απάντηση:

Αποκλείει την παροχή της προβλεπόμενης για τους πρόσφυγες προστασίας κατά τις προαναφερθείσες διατάξεις το γεγονός ότι ο αιτών άσυλο δεν έχει κάνει χρήση της δυνατότητας να κινήσει την τακτική διαδικασία που προβλέπεται για τους αρνητές της στρατιωτικής θητείας, μολονότι θα είχε την ευκαιρία να το πράξει, ή η προστασία αυτή μπορεί να παρασχεθεί ακόμη και στην περίπτωση που πρόκειται για τωρινή συνειδησιακή απόφαση;

8) Συνιστούν η ατιμωτική απόλυση από τον στρατό, η επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής και ο συνακόλουθος κοινωνικός οστρακισμός, σε συνδυασμό με τη δυσμενή κοινωνική αντιμετώπιση, πράξη δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 2, στοιχείο β΄ ή στοιχείο γ΄, της Οδηγίας 2004/83;»

Νόμο βάσιμο: Α) Για να θεωρηθεί πράξη δίωξης η επιβολή ποινής ή η άσκηση ποινικής δίωξης για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη, όπου ο ενδιαφερόμενος επικαλείται τη διάπραξη εγκλημάτων ή πράξεων που αποκλείου από την προστασία του καθεστώ-

τος του πρόσφυγα, δεν απαιτείται η άσκηση δίωξης βάσει των κριτηρίων του ποινικού δικαίου ή του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. **Β)** Σκοπός της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 είναι η προστασία του αιτούντος που αρνείται την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας για το λόγο ότι δεν θέλει να εκτεθεί στον κίνδυνο να διαπράξει στο μέλλον πράξεις που δικαιολογούν τον αποκλεισμό από το καθεστώς του πρόσφυγα. **Γ)** Το γεγονός ότι ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα δεν έκανε χρήση της διαδικασίας που προβλέπεται για τους αρνητές στράτευσης και τους αντιρρησίες συνείδησης αποκλείει οποιαδήποτε προστασία βάσει της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83, εκτός αν ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να επιτύχει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, την εφαρμογή καμιάς τέτοιας διαδικασίας. **Δ)** Η αξιολόγηση του δυσανάλογου χαρακτήρα της ποινής που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους καταγωγής του αιτούντα άσυλο στις περιπτώσεις της άρνησης εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας εξαρτάται από το μέτρο που είναι αναγκαίο ώστε το εν λόγω κράτος να ασκεί το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις.

Σκεπτικό:

Α) Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

22. Υπενθυμίζεται καταρχήν ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις 3, 16 και 17 της Οδηγίας 2004/83 προκύπτει ότι η Σύμβαση της Γενεύης αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων και ότι οι διατάξεις της Οδηγίας αυτής για τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα και το περιεχόμενό του θεσπίστηκαν για να βοηθούνται οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της Σύμβασης στηριζόμενες σε κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια⁴.

23. Ως εκ τούτου, οι διατάξεις της Οδηγίας 2004/83 πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας και των σκοπών της, ενώ παράλληλα πρέπει να τηρούνται η Σύμβαση της Γενεύης και οι λοιπές συναφείς συμβάσεις που αναφέρει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 78 της Συμφωνίας για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 10 της εν λόγω Οδηγίας, κατά την ερμηνεία αυτή πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα δικαιώματα που αναγνωρίζει ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵.

⁴ Σκέψη 39 της απόφασης επί των υποθέσεων X κ.λπ. (C-199/12 έως C-201/12).

⁵ Ibid., σκέψη 40.

24. Επιβάλλεται, δεύτερον, η υπενθύμιση ότι, κατά το άρθρο 2, στοιχείο γ', της Οδηγίας 2004/83, πρόσφυγας είναι, μεταξύ άλλων, ο πολίτης τρίτης χώρας ο οποίος ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του «συνεπεία βάσιμου φόβου διώξεως» λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα και δεν είναι σε θέση ή «λόγω του φόβου αυτού» δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την «προστασία» της εν λόγω χώρας. Επομένως, ο πολίτης αυτός πρέπει να αντιμετωπίζει, εξαιτίας περιστάσεων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του, εύλογο φόβο δίωξης για έναν τουλάχιστον από τους πέντε λόγους που απαριθμούνται στην Οδηγία αυτή και στη Σύμβαση της Γενεύης⁶.

25. Τρίτον, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 9 της Οδηγίας 2004/83 ορίζει τα στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να θεωρηθεί ότι η συγκεκριμένη πράξη συνιστά δίωξη υπό την έννοια του άρθρου 1Α της Σύμβασης της Γενεύης. Συναφώς, η διάταξη της παραγράφου 1 (α) του άρθρου 9 της Οδηγίας αυτής διευκρινίζει ότι οι σχετικές πράξεις πρέπει να είναι αρκούντως σοβαρές λόγω της φύσης ή της επανάληψής τους ώστε να συνιστούν σοβαρή προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, και ειδικότερα των απόλυτων δικαιωμάτων, από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση κατά τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Εξάλλου, η διάταξη της παραγράφου 1(β) του άρθρου 9 της εν λόγω Οδηγίας διευκρινίζει ότι ως δίωξη πρέπει να θεωρείται επίσης η σώρευση διαφόρων μέτρων, περιλαμβανομένων προσβολών δικαιωμάτων του ανθρώπου, η οποία είναι αρκούντως σοβαρή ώστε να θίγει τον ενδιαφερόμενο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στη διάταξη της παραγράφου 1 (α) του άρθρου 9 της ίδιας αυτής Οδηγίας. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, για να συνιστά η προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων δίωξη υπό την έννοια του άρθρου 1Α της Σύμβασης της Γενεύης, η προσβολή αυτή πρέπει να είναι σοβαρή σε ορισμένο τουλάχιστον βαθμό⁷.

26. Τέταρτον, επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι, δυνάμει τη διάταξη της παραγράφου 3 (α), (β) και (γ) του άρθρου 4 της Οδηγίας 2004/83, κατά την εξατομικευμένη αξιολόγηση της αίτησης διεθνούς προστασίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά το χρόνο λήψης της απόφασης επί της αίτησης, οι συναφείς δηλώσεις και τα συναφή έγγραφα που έχει υποβάλει ο

⁶ Σκέψεις 56 και 57 της απόφασης επί των υποθέσεων *Salahadin Abdulla* κ.λπ. (C-175/08, C-176/08, C-178/08 και C-179/08).

⁷ Σκέψεις 51 έως 53 της απόφασης επί των υποθέσεων *X* κ.λπ. (C-199/12 έως C-201/12).

αιτών, καθώς και η ατομική του κατάσταση και οι προσωπικές του περιστάσεις.

27. Με βάση τις παραπάνω σκέψεις πρέπει να ερμηνευθούν η διάταξη της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 που αφορά τα επτά πρώτα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, καθώς και οι διατάξεις της παραγράφου 2 (β) και (γ) του άρθρου 9 που αφορούν το όγδοο ερώτημά του.

28. Στο πλαίσιο αυτό υπενθυμίζεται επίσης ότι, κατά η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83, «οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν, μεταξύ άλλων, να έχουν τη μορφή: [...] β) νομικών, διοικητικών, αστυνομικών ή/και δικαστικών μέτρων, τα οποία εισάγουν διακρίσεις αφεαυτά ή εφαρμόζονται κατά τρόπο εισάγοντα διακρίσεις, γ) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής η οποία είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική, [...] ε) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής για την άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη, εάν η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα συμπεριλάμβανε εγκλήματα ή πράξεις που εμπίπτουν στις ρήτρες εξαίρεσης που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 12».

29. Εξάλλου, όσον αφορά στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 12 της Οδηγίας 2004/83, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 39 έως 43 των προτάσεών της⁸, κρίσιμη στην υπόθεση της κύριας

⁸ «39. Η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 12 της Οδηγίας για την αναγνώριση βασίζεται στο άρθρο 1, τμήμα ΣΤ, της Σύμβασης της Γενεύης. Στην περίπτωση του A. L. Shepherd κρίσιμη είναι αποκλειστικώς η διάταξη της παραγράφου 2(α) του άρθρου. Θα παραθέσω ακολούθως κατά τρόπο συνοπτικό τους λόγους στους οποίους βασίζω αυτό το συμπέρασμα. 40. Η διάταξη της παραγράφου 2 (β) του άρθρου 12 της Οδηγίας αφορά πρόσωπα που έχουν διαπράξει «σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα». Από τη διάταξη περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι ο A. L. Shepherd εμπίπτει στην κατηγορία αυτή. Κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να εξεταστεί περαιτέρω η διάταξη της παραγράφου 2(β) του άρθρου 12. Η διάταξη της παραγράφου 2(γ) του άρθρου 12 αφορά πρόσωπα που είναι ένοχα πράξεων που αντιβαίνουν προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών [Οι σκοποί και οι αρχές των Ηνωμένων Εθνών εκτίθενται στο κεφάλαιο I του Καταστατικού Χάρτη που μαζί με τον Οργανισμό του Διεθνούς Δικαστηρίου υπογράφηκαν στον Σαν Φρανσίσκο στις 26.6.1945. Όσον αφορά στα μέλη των Ηνωμένων Εθνών, στις προαναφερθείσες αρχές περιλαμβάνεται η αναγνώριση κυρίαρχης ισότητας, η διευθέτηση των διεθνών διαφορών με ειρηνικά μέσα και η αποχή από απειλές ή χρήση βίας στις διεθνείς τους σχέσεις (άρθρο 2 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ)]. Κατά την άποψή μου, μόνον πρόσωπα που κατέχουν θέσεις εξουσίας σε κράτος ή οντότητα κρατικού χαρακτήρα θα μπορούσαν να τελέσουν ανάλογες πράξεις. Ο A. L. Shepherd δεν κατείχε τέτοιου είδους θέση. 41. Επανέρχομαι, ως εκ τούτου, στην παράγραφο 2(α) του άρθρου 12: οι προβλεπόμενες στην εν λόγω διάταξη πράξεις ταυτίζονται με τις προβλεπόμενες στο άρθρο 1, τμήμα ΣΤ, στοιχείο α', της Σύμβασης της Γενεύης. Περιλαμβάνουν εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας,

δίκης είναι μόνο η αναφορά στα «εγκλήματα πολέμου», η οποία περιέχεται στο στοιχείο α' της παραγράφου αυτής.

B) Επί των επτά πρώτων ερωτημάτων

30. Το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσίαν, με τα ερωτήματα αυτά, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το ζήτημα αν οι διατάξεις του της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 έχουν την έννοια ότι ορισμένες περιστάσεις, που ανάγονται κυρίως στη φύση των καθηκό-

όπως αυτά ορίζονται στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί με σκοπό τη θέσπιση διατάξεων σχετικών με τα εγκλήματα αυτά (η Οδηγία δεν περιέχει συναφώς διαφορετικό ορισμό). 42. Σύμφωνα με τον Καταστατικό χάρτη του Διεθνούς Στρατοδικείου (που υπογράφηκε στο Λονδίνο στις 8.8.1945), ως «έγκλημα κατά της ειρήνης» νοείται ο σχεδιασμός, η προετοιμασία, ή έναρξη ή η κήρυξη επιθετικού πολέμου ή πολέμου κατά παράβαση διεθνών συνθηκών ή άλλων συμφωνιών. Ένα τέτοιο έγκλημα, από τη φύση του, μπορεί να διαπραχθεί μόνον από προσωπικό που κατέχει ανώτερη θέση εξουσίας και αντιπροσωπεύει κράτος ή οντότητα κρατικού χαρακτήρα (παράγραφος 11 των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τις «Ρήτρες Αποκλεισμού» - αναρτημένες σε: <http://www.refworld.org/docid/3f5857684.htm>). Ο A. L. Shepherd ουδέποτε κατείχε τέτοια θέση. Κατά συνέπεια, ήταν απίθανο να τελέσει πράξη αυτού του είδους. Ο όρος «εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας» καλύπτει πράξεις όπως η γενοκτονία, η δολοφονία, ο βιασμός και τα βασανιστήρια που διαπράττονται στο πλαίσιο ευρείας ή συστηματικής επίθεσης κατά αμάχου πληθυσμού (παράγραφος 13 των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τις «Ρήτρες Αποκλεισμού» - αναρτημένες σε: <http://www.refworld.org/docid/3f5857684.html>). Δεδομένου ότι η διάταξη περί παραπομπής δεν περιέχει σχετικώς στοιχεία, δεν θα εξετάσω περαιτέρω το συγκεκριμένο ζήτημα (Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο A. L. Shepherd θεωρούσε τον πόλεμο του Ιράκ αντίθετο προς το διεθνές δίκαιο. Δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο ή στις εθνικές αρχές να κρίνουν τη νομιμότητα του εν λόγω πολέμου στο πλαίσιο της υπόθεσης του A. L. Shepherd. Το ζήτημα εξακολουθεί να προκαλεί συζητήσεις μεταξύ των διεθνολόγων και των πολιτικών ηγετών. Στις 16.9.2004, ο Kofi Annan, τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, δήλωσε ότι η εισβολή στο Ιράκ το 2003 ήταν αντίθετη προς τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Εντούτοις, μετά τη δήλωση αυτή, εγκρίθηκαν διάφορα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ σχετικά με το Ιράκ). 43. Τα «εγκλήματα πολέμου» ορίζονται σε διάφορες διεθνείς πράξεις (αιτιολογική σκέψη 11 του προοιμίου της Οδηγίας για την Αναγνώριση και άρθρο 8 του Καταστατικού Χάρτη της Ρώμης). Τα εγκλήματα αυτά περιλαμβάνουν σοβαρές παραβάσεις των κανόνων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου οι οποίοι προβλέπουν την προστασία προσώπων που δεν μετέχουν, ή δεν μετέχουν πλέον, σε εχθροπραξίες και επιβάλλουν περιορισμούς όσον αφορά στη χρήση μεθόδων και μέσων πολέμου. Αναγνωρίζεται ότι τα εγκλήματα πολέμου καλύπτουν γενοκτονίες, δολοφονίες και βασανιστήρια αμάχων (παράγραφος 12 των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τις Ρήτρες Αποκλεισμού). Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι η περίπτωση του A. L. Shepherd συναρτάται προς τη συγκεκριμένη (και μόνον προς αυτή) κατηγορία των εγκλημάτων πολέμου».

ντων που ασκεί ο ενδιαφερόμενος στρατιωτικός, στη φύση της άρνησής του, στη φύση της συγκεκριμένης σύρραξης και στη φύση των εγκλημάτων που θα συνεπαγόταν η σύρραξη αυτή, ασκούν αποφασιστική επιρροή επί της αξιολόγησης στην οποία πρέπει να προβούν οι εθνικές αρχές για να εξακριβώσουν κατά πόσον μια περίπτωση όπως αυτή που αφορά η κύρια δίκη εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών.

31. Πριν αξιολογηθεί η σημασία των περιστάσεων αυτών, πρέπει να τονιστεί, πρώτον, ότι δεν αμφισβητείται στην υπόθεση της κύριας δίκης ότι ο πολίτης του τρίτου κράτους που ζητεί να υπαχθεί στο καθεστώς πρόσφυγα αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να υποστεί δίωξη και να του επιβληθούν ποινές στη χώρα καταγωγής του, επειδή αρνήθηκε να εκπληρώσει τη θητεία του κατά τη διάρκεια μιας σύρραξης. Κατά συνέπεια, τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν, όπως άλλωστε προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, όχι στους λόγους δίωξης, οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 10 της Οδηγίας 2004/83, αλλά μόνο στις περιστάσεις που πρέπει οπωσδήποτε να συντρέχουν για να μπορούν η δίωξη και οι ποινές αυτές να χαρακτηριστούν ως «πράξεις δίωξης», όπως αυτές που αναφέρει η παράγραφος 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας αυτής.

32. Δεύτερον, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι σκοπός της Οδηγίας 2004/83 είναι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της 1 και 6, ο προσδιορισμός των προσώπων που, λόγω των περιστάσεων, έχουν, όντως και νομίμως, ανάγκη διεθνούς προστασίας στην Ένωση. Το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η οδηγία αυτή είναι κυρίως ανθρωπιστικό⁹.

33. Στο πλαίσιο αυτό επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι διατάξεις της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83, που αφορούν στην άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας σε σύρραξη για το λόγο ότι η εκπλήρωση της θητείας αυτής θα συνεπαγόταν τη διάπραξη εγκλημάτων, δεν προβλέπουν κανένα περιορισμό ως προς τα πρόσωπα που μπορεί να αφορά η θητεία. Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν, κατά τη θέσπιση των διατάξεων αυτών, να μην προβλέψει ότι στις ευεργετικές αυτές διατάξεις θα μπορούν να υπαχθούν ορισμένα μόνο από τα πρόσωπα που εκπληρώνουν στρατιωτική θητεία, σε συνάρτηση π.χ. με το βαθμό τους στη στρατιωτική ιεραρχία, με τους όρους της στρατολόγησής τους ή έστω με τη φύση των δραστηριοτήτων τους. Όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 32 των προτάσεων της¹⁰, οι διατάξεις αυτές καλύπτουν όλο το στρατιωτικό προσωπικό,

⁹ Σκέψη 93 της απόφασης επί των υποθέσεων B και D (C-57/09 και C-101/09).

¹⁰ « Φρονώ ότι η παράγραφος 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας για την αναγνώριση καλύπτει όλο το στρατιωτικό προσωπικό, συμπεριλαμβανομένου του προ-

άρα και το προσωπικό που ασκεί καθήκοντα διοικητικής μέριμνας ή τεχνικής υποστήριξης.

34. Αν όμως ληφθεί υπόψη ο σκοπός της Οδηγίας 2004/83, ο οποίος υπενθυμίστηκε ανωτέρω στη σκέψη 32, δηλαδή ο προσδιορισμός των προσώπων που, λόγω των περιστάσεων, έχουν, όντως και νομίμως, ανάγκη διεθνούς προστασίας στην Ένωση, η ιδιότητα του στρατιωτικού συνιστά αναγκαία, αλλά όχι επαρκή, προϋπόθεση υπαγωγής στην προστασία που παρέχεται βάσει της διάταξης της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας αυτής.

35. Όσον αφορά, πρώτον, στις προϋποθέσεις εφαρμογής της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83, επισημαίνεται, κατά πρώτον, ότι η διάταξη αυτή αφορά στην περίπτωση στην οποία υπάρχει σύρραξη. Επομένως, στο πεδίο εφαρμογής της δεν εμπίπτει η άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας που προβάλλεται εκτός ένοπλης σύρραξης, όποιος και αν είναι ο λόγος άρνησης. Οι περιστάσεις των οποίων τη σημασία καλείται να αξιολογήσει το Δικαστήριο για να οριοθετήσει το πεδίο εφαρμογής αυτό πρέπει συνεπώς να έχουν άμεση σχέση με συγκεκριμένη σύρραξη.

36. Κατά δεύτερον, από το γράμμα της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 προκύπτει ότι η διάπραξη εγκλημάτων πολέμου πρέπει να περιλαμβάνεται στην ίδια την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας. Η διάταξη αυτή δεν καλύπτει μόνο την περίπτωση κατά την οποία ο αιτών αναγκάζεται ενδεχομένως ως άτομο να διαπράξει τέτοια εγκλήματα.

37. Επομένως, η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν να λαμβάνεται αντικειμενικά υπόψη το γενικό πλαίσιο στο οποίο εκπληρώνεται η εν λόγω στρατιωτική υπηρεσία. Δεν αποκλείονται συνεπώς, καταρχήν, οι περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών δεν μετέχει παρά έμμεσα μόνο στη διάπραξη των εγκλημάτων αυτών, επειδή π.χ. δεν ανήκει σε ενεργά μάχιμη μονάδα, αλλά σε μονάδα διοικητικής μέριμνας ή τεχνικής υποστήριξης. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι κατά του ενδιαφερομένου δεν θα ήταν δυνατό, λόγω της έμμεσης μόνο συμμετοχής του, να ασκηθεί ατομικά δίωξη με βάση τα κριτήρια του ποινικού δικαίου, και ειδικότερα τα κριτήρια που έχει θέσει το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, δεν εμποδίζει την παροχή της προστασίας που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83.

38. Μολονότι πάντως η διεθνής προστασία δεν παρέχεται μόνο σε όσους θα μπορούσαν να αναγκαστούν να τελέσουν ως άτομα πράξεις χα-

σωπικού που ασκεί καθήκοντα διοικητικής μέριμνας και υποστηρίξεως, όπως ένας μηχανικός συντηρήσεως ελικοπτέρων».

ρακτηριζόμενες ως εγκλήματα πολέμου, όπως είναι ιδίως οι υπηρετούντες σε ενεργά μάχιμες μονάδες, η προστασία αυτή δεν μπορεί να καλύπτει επίσης παρά μόνο εκείνα τα άλλα πρόσωπα που είναι ευλόγως πιθανό ότι θα μπορούσαν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, να αναγκαστούν, κατά αρκούντως άμεσο τρόπο, να μετάσχουν στην τέλεση τέτοιων πράξεων.

39. Κατά τρίτον, σκοπός της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 είναι η προστασία του αιτούντος που αρνείται την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας για το λόγο ότι δεν θέλει να εκτεθεί στον κίνδυνο να διαπράξει στο μέλλον πράξεις της ίδιας φύσης με αυτές που αναφέρει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 12 της Οδηγίας αυτής. Ο ενδιαφερόμενος δεν μπορεί συνεπώς να επικαλεστεί παρά μόνο την εύλογη πιθανότητα τέλεσης τέτοιων πράξεων. Κατά συνέπεια, οι διατάξεις αυτές της εν λόγω Οδηγίας δεν μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι καλύπτουν μόνο τις περιπτώσεις στις οποίες έχει αποδειχθεί ότι η μονάδα στην οποία ανήκει ο αιτών έχει ήδη διαπράξει εγκλήματα πολέμου. Ούτε επιτρέπεται να επιβληθεί ως προϋπόθεση να έχουν ήδη επιβληθεί κυρώσεις για τις πράξεις της εν λόγω στρατιωτικής μονάδας από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, ακόμη και αν υποθεθεί ότι το δικαστήριο αυτό είχε δικαιοδοσία στη συγκεκριμένη υπόθεση.

40. Κατά τέταρτον, τέλος, αν και, στο πλαίσιο της αξιολόγησης των περιστατικών στην οποία καλούνται, δυνάμει της παραγράφου 3 του άρθρου 4 της Οδηγίας 2004/83, να προβαίνουν, υπό τον έλεγχο των δικαστηρίων, μόνον οι εθνικές αρχές, προκειμένου να προσδώσουν ορισμένο νομικό χαρακτηρισμό στην εκπλήρωση της συγκεκριμένης στρατιωτικής θητείας, ορισμένα γεγονότα, όπως π.χ. η παρελθούσα συμπεριφορά της μονάδας στην οποία ανήκει ο αιτών ή οι ποινικές καταδίκες μελών της μονάδας αυτής, ενδέχεται να αποτελούν ενδείξεις που καθιστούν πιθανή τη διάπραξη νέων εγκλημάτων πολέμου, τα εν λόγω γεγονότα δεν αρκούν ως άνευ ετέρου απόδειξη για το ότι, κατά το χρόνο της άρνησης του αιτούντος την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα να εκπληρώσει τη θητεία του, η διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων είναι πιθανή. Η αξιολόγηση δηλαδή στην οποία καλούνται να προβούν οι εθνικές αρχές πρέπει, με τα δεδομένα αυτά, να στηρίζεται οπωσδήποτε σε ένα σύνολο ενδείξεων, από τις οποίες και μόνο μπορεί να αποδειχθεί, αν ληφθούν υπόψη όλες οι περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, ότι η εκπλήρωση της εν λόγω θητείας καθιστά πιθανή την τέλεση τέτοιων πράξεων.

41. Όσον αφορά, δεύτερον, στη σημασία που πρέπει να αποδίδεται στο γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο κράτος τιμωρεί τα εγκλήματα πολέμου ή ότι η στρατιωτική επέμβαση άρχισε με εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή με τη συναίνεση της διε-

θνούς κοινότητας, επισημαίνεται καταρχάς ότι η στρατιωτική επέμβαση που πραγματοποιείται κατ' εφαρμογήν απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας παρέχει καταρχήν όλα τα εχέγγυα για τη μη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου κατά τη διεξαγωγή της και το ίδιο ισχύει καταρχήν για τις επιχειρήσεις που διεξάγονται με τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας. Υπό τις συνθήκες αυτές, μολονότι δεν μπορεί ποτέ, όταν διεξάγονται πολεμικές επιχειρήσεις, να αποκλειστεί το ενδεχόμενο τέλεσης πράξεων αντίθετων προς τις ίδιες τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η στρατιωτική επέμβαση πραγματοποιείται στο πλαίσιο αυτό.

42. Στη συνέχεια τονίζεται ότι, σύμφωνα με την παράγραφο 3(α) του άρθρου 4 της Οδηγίας 2004/83, πρέπει να αποδίδεται σημασία στο γεγονός επίσης ότι το κράτος ή τα κράτη που διεξάγουν τις πολεμικές επιχειρήσεις τιμωρούν τα εγκλήματα πολέμου. Το γεγονός ότι στην έννομη τάξη των κρατών αυτών υπάρχουν αφενός νομοθεσία που προβλέπει τον κολασμό των εγκλημάτων πολέμου και αφετέρου δικαστήρια για την επιβολή στην πράξη των σχετικών μέτρων κολασμού σημαίνει ότι δεν μπορεί να υποστηρίζεται βασίμως η άποψη ότι οι στρατιωτικοί ενός από τα κράτη αυτά θα μπορούσαν να αναγκαστούν να τελέσουν τέτοια εγκλήματα, οπότε το στοιχείο αυτό πρέπει να ληφθεί οπωσδήποτε υπόψη.

43. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, το πρόσωπο που ζητεί να αναγνωριστεί πρόσφυγας δυνάμει της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 φέρει το βάρος να αποδείξει, στηριζόμενος σε σοβαρή πιθανολόγηση, ότι η στρατιωτική μονάδα στην οποία ανήκει διεξάγει, ή, διεξήγαγε στο παρελθόν, τις επιχειρήσεις που της έχουν ανατεθεί υπό συνθήκες που καθιστούν πιθανότατη την τέλεση πράξεων όπως αυτές τις οποίες αναφέρει η παραπάνω διάταξη.

44. Τρίτον, αφού οι πράξεις δίωξης στις οποίες ισχυρίζεται ότι εκτίθεται ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα πρέπει, σύμφωνα με τις εν λόγω διατάξεις της Οδηγίας 2004/83, να οφείλονται στην άρνησή του να εκπληρώσει τη θητεία του, η άρνηση αυτή πρέπει να αποτελεί το μόνο μέσο που έχει στη διάθεσή του ο αιτών αυτός για να αποφύγει τη συμμετοχή του στα κατά τους ισχυρισμούς του τελούμενα εγκλήματα πολέμου. Συναφώς, κατά την αξιολόγηση στην οποία πρέπει να προβούν οι εθνικές αρχές πρέπει να ληφθεί υπόψη, σύμφωνα με την παράγραφο 3 (γ) του άρθρου 4 της Οδηγίας 2004/83, το γεγονός κυρίως ότι εν προκειμένω ο αιτών όχι μόνο κατατάχθηκε εθελοντικά στο στράτευμα, το οποίο άλλωστε είχε ήδη εμπλακεί στη σύρραξη στο Ιράκ, αλλά και, μετά από μια πρώτη παραμονή στη χώρα αυτή, ανανέωσε τη σύμβασή του για παραμονή του στις ένοπλες δυνάμεις.

45. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι, όπως αναφέρει το αιτούν δικαστήριο στο έβδομο ερώτημά του, ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα δεν έκανε χρήση της διαδικασίας που προβλέπεται για τους αρνητές στράτευσης και τους αντιρρησίες συνείδησης αποκλείει οποιαδήποτε προστασία βάσει της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83, εκτός αν ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να επιτύχει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, την εφαρμογή καμιάς τέτοιας διαδικασίας.

46. [...]

Γ) Επί του όγδοου ερωτήματος

47. Το αιτούν δικαστήριο, με το όγδοο ερώτημά του, θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν οι διατάξεις της παραγράφου 2 (β) και (γ) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 έχουν την έννοια ότι μεταξύ των πράξεων δίωξης που καλύπτουν καταλέγονται και τα μέτρα που υπάρχει κίνδυνος να ληφθούν κατά ενός στρατιωτικού λόγω της άρνησής του να εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία, όπως είναι η επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής, η ατιμωτική απόταξη και ο συνακόλουθος κοινωνικός οστρακισμός, σε συνδυασμό με τη δυσμενή κοινωνική αντιμετώπιση.

48. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι το αιτούν δικαστήριο, αν ληφθεί υπόψη το σκεπτικό του σχετικά με τα προηγούμενα ερωτήματά του, θέτει το όγδοο αυτό ερώτημα μόνο για την περίπτωση κατά την οποία οι εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την εξέταση της αίτησης του αιτούντος στην υπόθεση της κύριας δίκης αποφανθούν ότι δεν έχει αποδειχθεί ότι η θητεία την οποία ο αιτών αρνήθηκε να εκπληρώσει θα συνεπαγόταν τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου.

49. Με αυτό το δεδομένο, επισημαίνεται καταρχάς ότι οι διατάξεις της παραγράφου 2 (β) και (γ) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 καλύπτουν τις πράξεις των δημόσιων αρχών που, όπως υπενθυμίστηκε παραπάνω στη σκέψη 25, εισάγουν διακρίσεις ή είναι δυσανάλογες σε αρκούντως σοβαρό βαθμό, όπως προβλέπει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού, ώστε να συνιστούν προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων που να στοιχειοθετεί δίωξη υπό την έννοια του άρθρου 1Α της Σύμβασης της Γενεύης.

50. Όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 80 των προτάσεων της¹¹, για να διαπιστωθεί αν η ποινική δίωξη και οι ποινές που ενδέ-

¹¹ «Ομοίως, είναι αδύνατον να κριθεί in abstracto αν τυχόν ποινική δίωξη είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική ή αν η ποινή που τυχόν θα επιβληθεί στον A. L. Shepherd, σε περίπτωση που καταδικαστεί για λιποταξία, θα είναι δυσανάλογη και, κατά συνέπεια, αν είναι εφαρμοστέα η διάταξη της παραγράφου 2(γ) του άρθρου 9. Προκειμένου να αξιολογηθεί, γενικώς, αν η ποινική δίωξη ή η επιβολή ποινής για

χεται να επιβληθούν στον προσφεύγοντα της κύριας δίκης στη χώρα καταγωγής του λόγω της άρνησής του να εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία του είναι δυσανάλογες, πρέπει προηγουμένως να εξακριβωθεί αν οι εν λόγω πράξεις υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο προκειμένου το ενδιαφερόμενο κράτος να ασκεί το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις.

51. Μολονότι προϋπόθεση για την αξιολόγηση της ανάγκης αυτής είναι να ληφθούν υπόψη διάφορα στοιχεία, κυρίως πολιτικής και στρατηγικής φύσης, που συνιστούν το νομικό θεμέλιο του δικαιώματος αυτού και τις προϋποθέσεις άσκησής του, από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που έχει διαβιβαστεί στο Δικαστήριο δεν συνάγεται ότι θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το δικαίωμα αυτό εν προκειμένω ή ότι η άσκησή του δεν δικαιολογεί ούτε την επιβολή ποινικών κυρώσεων στους στρατιωτικούς που προτίθενται να αποφύγουν την εκπλήρωση της θητείας τους ούτε την απόταξή τους.

52. Μολονότι από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι ο προσφεύγων της κύριας δίκης θα διέτρεχε τον κίνδυνο να του επιβληθεί ποινή φυλάκισης 100 ημερών έως δεκαπέντε μηνών, λόγω λιποταξίας, η οποία θα μπορούσε μάλιστα να φτάσει τα πέντε έτη, από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που έχει διαβιβαστεί στο Δικαστήριο δεν συνάγεται ότι τα μέτρα αυτά υπερβαίνουν προδήλως το μέτρο που είναι αναγκαίο προκειμένου το ενδιαφερόμενο κράτος να ασκεί το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις.

53. Στις εθνικές αρχές εναπόκειται πάντως να προβούν συναφώς στην εξέταση όλων των κρίσιμων περιστατικών που αφορούν στη χώρα καταγωγής του αιτούντος την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα και στα οποία περιλαμβάνονται, όπως προβλέπεται στη διάταξη της παραγράφου 3(α) του άρθρου 4 της Οδηγίας 2004/83, οι νόμοι και οι κανονισμοί της χώρας αυτής και ο τρόπος εφαρμογής τους.

54. Εξάλλου, για να ελεγχθεί κατά πόσον οι επίμαχες εν προκειμένω πράξεις εισάγουν διακρίσεις, πρέπει να εξακριβωθεί αν, από την άποψη των σκοπών που επιδιώκονται με τη νομοθεσία που ανάγεται στη νόμιμη άσκηση του δικαιώματος του κράτους να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις, η κατάσταση των στρατιωτικών που αρνούνται να εκπληρώσουν τη θητεία τους μπορεί να συγκριθεί με την κατάσταση άλλων προσώπων, προ-

λιποταξία είναι δυσανάλογη, είναι απαραίτητο να εξεταστεί αν οι εν λόγω πράξεις υπερβαίνουν το μέτρο που είναι απαραίτητο προκειμένου το οικείο κράτος να ασκήσει το νόμιμο δικαίωμά του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις. Οι ποινές που αναφέρει το αιτούν δικαστήριο δεν είναι, κατά τα φαινόμενα, δυσανάλογες. Σε τελική ανάλυση, τα ζητήματα αυτά πρέπει να αξιολογηθούν από τις εθνικές αρχές με γνώμονα τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης».

κειμένου να διαπιστωθεί αν οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους πρώτους εισάγουν προδήλως διακρίσεις. Από τα στοιχεία της δικογραφίας που έχει διαβιβαστεί στο Δικαστήριο δεν συνάγεται όμως ότι εν προκειμένω υπάρχει καμία συγκρίσιμη κατάσταση. Εν πάση περιπτώσει, στις εθνικές αρχές εναπόκειται να το εξακριβώσουν.

55. Τέλος, «ο κοινωνικός οστρακισμός, σε συνδυασμό με τη δυσμενή κοινωνική αντιμετώπιση», για τα οποία γίνεται λόγος στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, δεν αποτελούν εκ πρώτης όψεως τις συνέπειες των μέτρων, της ποινικής δίωξης ή της επιβολής ποινής που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 (β) και (γ) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 και συνεπώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν στην ίδια κατηγορία με αυτά.

56. [...]

Για τους ως άνω λόγους, το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφάσισε:

1) Οι διατάξεις της παραγράφου 2(ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83/EK του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, έχουν την έννοια ότι:

– καλύπτουν όλο το στρατιωτικό προσωπικό, συμπεριλαμβανομένου του προσωπικού που ασκεί καθήκοντα διοικητικής μέριμνας ή τεχνικής υποστήριξης,

– καλύπτουν την περίπτωση στην οποία η ίδια η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα περιελάμβανε, σε ορισμένη σύρραξη, τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου, καθώς και τις περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα δεν θα μετείχε παρά έμμεσα μόνο στη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων, καθόσον θα μπορούσε ευλόγως να πιθανολογηθεί ότι με την άσκηση των καθηκόντων του θα παρείχε συνδρομή απαραίτητη για την προετοιμασία και τη διάπραξή τους,

– καλύπτουν όχι μόνο τις περιπτώσεις στις οποίες έχει αποδειχθεί ότι έχουν ήδη διαπραχθεί εγκλήματα πολέμου ή ότι τα εγκλήματα αυτά εμπίπτουν ενδεχομένως στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, αλλά και τις περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα μπορεί να αποδείξει ότι η διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων είναι πιθανότατα,

– η αξιολόγηση των περιστατικών στην οποία καλούνται να προβαίνουν, υπό τον έλεγχο των δικαστηρίων, μόνον οι εθνικές αρχές, προκειμένου να προσδώσουν ορισμένο νομικό χαρακτηρισμό στην εκπλήρωση της συγκεκριμένης στρατιωτικής θητείας, πρέπει να στηρίζεται σε ένα σύνολο ενδείξεων, από τις οποίες να μπορεί να αποδειχθεί, αν ληφθούν υπόψη όλες

οι περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, και ιδίως τα συναφή στοιχεία που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο λήψης της απόφασης σχετικά με την αίτηση και τα στοιχεία σχετικά με την ατομική κατάσταση και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος, ότι η εκπλήρωση της θητείας καθιστά πιθανή τη διάπραξη των εγκλημάτων πολέμου, όπως ισχυρίζεται ο αιτών,

– κατά την αξιολόγηση στην οποία καλούνται να προβαίνουν οι εθνικές αρχές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το γεγονός ότι η στρατιωτική επέμβαση άρχισε με εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ή με τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας και το γεγονός ότι το κράτος ή τα κράτη που διεξάγουν τις πολεμικές επιχειρήσεις τιμωρούν τα εγκλήματα πολέμου, και

– η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας πρέπει να αποτελέσει το μόνο μέσο που έχει στη διάθεσή του ο αιτών την υπαγωγή του στο καθεστώς πρόσφυγα για να αποφύγει τη συμμετοχή του στα κατά τους ισχυρισμούς του τελούμενα εγκλήματα πολέμου και, κατά συνέπεια, αν ο αιτών αυτός δεν έχει κάνει χρήση της διαδικασίας που προβλέπεται για τους αρνητές στράτευσης και τους αντιρρησίες συνείδησης, αποκλείεται οποιαδήποτε προστασία βάσει της παραγράφου 2 (ε) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83, εκτός αν ο εν λόγω αιτών αποδείξει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να επιτύχει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, την εφαρμογή καμιάς τέτοιας διαδικασίας.

2) Οι διατάξεις της παραγράφου 2 (β) και (γ) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2004/83 έχουν την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, δεν προκύπτει ότι τα μέτρα τα οποία υπάρχει κίνδυνος να επιβληθούν σε ένα στρατιωτικό λόγω της άρνησής του να εκπληρώσει τη θητεία του, όπως είναι η καταδίκη σε ποινή φυλάκισης ή η απόταξη, μπορούν να θεωρηθούν, σε σχέση με τη νόμιμη άσκηση από το ενδιαφερόμενο κράτος του δικαιώματός του να διατηρεί ένοπλες δυνάμεις, δυσανάλογα ή εισάγοντα διακρίσεις σε τέτοιο βαθμό, ώστε να καταλέγονται μεταξύ των πράξεων δίωξης για τις οποίες κάνουν λόγο οι διατάξεις αυτές. Στις εθνικές αρχές εναπόκειται πάντως να το εξακριβώσουν.

0953

Υπόθεση C- 373/13¹²**H. T. κατά Land Baden-Württemberg**

Δικαστές: A. Tizzano, πρόεδρος τμήματος, S. Rodin, A. Borg Barthet, E. Levits και M. Berger (εισηγήτρια), δικαστές

Γενική Εισαγγελέας: E. Sharpston¹³

Δικηγόροι: B. Pradel, Rechtsanwalt, για τον κύριο H.T., T. Henze, A. Lippstreu, και A. Wiedmann, για την κυβέρνηση της Γερμανίας, M. Μιχελογιαννάκη, για την κυβέρνηση της Ελλάδας, G. Palmieri, επικουρούμενη από τη M. Russo, avvocato dello Stato, για την κυβέρνηση της Ιταλίας, M. Κοντού-Durande και W. Bogensberger, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Καταδίκη αναγνωρισμένου πρόσφυγα σε πρόστιμο για παραβίαση της απαγόρευσης συμμετοχής σε εκδηλώσεις που οργάνωνε στη Γερμανία το PKK – Έκδοση απόφασης απέλασης και αυτοδίκαιη λήξη της άδειας διαμονής, δυνάμει του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 – Αναστολή εκτέλεσης της απόφασης απέλασης λόγω της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα και της συμβίωσης στη Γερμανία με τη σύζυγό του και τα ανήλικα τέκνα του – Κατά το Δικαστήριο, η συμμετοχή του πρόσφυγα σε νόμιμες συναντήσεις και εκδηλώσεις του PKK, όπως είναι ο εορτασμός της κουρδικής πρωτοχρονιάς και η συνδρομή στη συγκέντρωση δωρεών για την οργάνωση δεν σημαίνουν κατ' ανάγκην ότι το πρόσωπο που τις τέλεσε θα υπερασπιζόταν τη νομιμότητα τυχόν τρομοκρατικών δραστηριοτήτων· κατά μείζονα δε λόγο οι πράξεις αυτές δεν είναι αυτές καθεαυτές τρομοκρατικές – Κατά τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, που ταυτίζεται με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, η επαναπροώθηση του πρόσφυγα επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών, εφόσον συντρέχουν οι ειδικότερες προϋποθέσεις που προβλέπει – Το άρθρο 21 της Οδηγίας 2004/83 σιωπά για την περίπτωση της απέλασης πρόσφυγα όταν δεν τίθεται ζήτημα επαναπροώθησης – Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας αυτής συμπληρώνει την παράγραφο 3 του άρθρου 21 καθόσον παρέχει εμμέσως πλην σαφώς στο οικείο κράτος μέλος τη δυνατότητα να ανακαλέσει άδεια παραμονής, ή να θέσει τέρμα στην ισχύ της, περιλαμβανομένων και των περιπτώσεων όπου δεν πληρούνται οι προϋποθέ-

¹² Εκδικάστηκε από το Πρώτο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 4.6.2014 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 24.6.2015.

¹³ Για τις προτάσεις που ανέπτυξε η Γενική Εισαγγελέας, βλ. επε, σε: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=373/13>

σεις της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας, εφόσον συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης κατά την έννοια του άρθρου 24 της ίδιας πάντοτε Οδηγίας, οι οποίοι δικαιολογούν το μέτρο αυτό – Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24, που προβλέπει περιορισμούς στη χορήγηση άδειας διαμονής στους πρόσφυγες, προστέθηκε μετά από πρόταση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προκειμένου να δοθεί στα κράτη μέλη η δυνατότητα να περιορίζουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, την κυκλοφορία των πολιτών τρίτων κρατών εντός του χώρου Σένγκεν, ώστε να περιστέλλεται αποτελεσματικότερα η τρομοκρατία και να ελέγχονται έτσι καλύτερα οι απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης – Η υποστήριξη πρόσφυγα σε τρομοκρατική ένωση μπορεί να καταλέγεται στους «επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» όταν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εξαιρέσης του ενδιαφερόμενου από την προστασία της αρχής της μη επαναπροώθησης; – Δεδομένου του αναγνωριστικού χαρακτήρα της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν καμία διακριτική ευχέρεια όταν αποφαινόμενα επί αίτησης διεθνούς προστασίας – Οι διατάξεις των άρθρων 21 παράγραφος 1 και 24 της Οδηγίας 2004/83 μετουσιώνουν σε θετικό δίκαιο τα δικαιώματα που αναγνωρίζει το δίκαιο της Ένωσης σε κάθε πρόσωπο προκειμένου να διασφαλίζεται σε βάθος χρόνου η προστασία του από τις διώξεις – Η επαναπροώθηση πρόσφυγα, μολονότι κατ' αρχήν επιτρέπεται βάσει της εξαιρετικής διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, συνιστά πάντως την *ultima ratio* στην οποία μπορεί να καταφύγει κράτος μέλος όταν ουδέν άλλο μέτρο υφίσταται ή αρκεί προς αντιμετώπιση της απειλής που συνεπάγεται ο πρόσφυγας αυτός για την ασφάλεια ή την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους – Οι συνέπειες της ανάκλησης της άδειας διαμονής του πρόσφυγα, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, είναι λιγότερο επαχθείς, στο μέτρο που δεν επιφέρει ανάκληση του καθεστώτος του πρόσφυγα ούτε, πολύ περισσότερο, επαναπροώθησή του κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ως άνω Οδηγίας – Ερμηνεία των όρων «εθνικής ασφάλειας» και «δημόσιας τάξης» υπό το φως της νομολογίας του Δικαστηρίου επί υποθέσεων ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της ΕΕ: στο πλαίσιο αυτής της ερμηνείας είναι βέβαιο ότι ο βαθμός στο οποίο μια κοινωνία προστατεύει τα θεμελιώδη συμφέροντά της δεν επιτρέπεται να ποικίλει ανάλογα με το νομικό καθεστώς του προσώπου που θίγει αυτά τα θεμελιώδη συμφέροντα – Η αναγραφή συγκεκριμένης οργάνωσης στον κατάλογο του παραρτήματος της Κοινής Θέσης

2001/931 για την Εφαρμογή Ειδικών Μέτρων για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας συνιστά ισχυρή ένδειξη ότι πρόκειται για τρομοκρατική οργάνωση ή ότι υπάρχουν υποψίες περί αυτού – Η στήριξη της οργάνωσης PKK, με τη μορφή συγκέντρωσης πόρων και τακτικής συμμετοχής στις εκδηλώσεις που οργανώνει δεν επιφέρει αυτοδίκαια την ανάκληση της άδειας διαμονής δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 – Αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας 2004/83 που δεν προβλέπεται σε αντίστοιχη διάταξη της Οδηγίας δεν είναι δυνατό να συνιστά νομική βάση φιλκίδευσης των ευεργετημάτων που διασφαλίζει στους πρόσφυγες το κεφάλαιο VII της Οδηγίας αυτής – Δεν συνάδει με την Οδηγία 2004/83 το γεγονός ότι, η ανάκληση της άδειας παραμονής του Η. Τ., που επήλθε αυτοδικαίως μετά την έκδοση της πράξης απέλασης, είχε επιπτώσεις όσον αφορά στην πρόσβασή του στην απασχόληση, στην επαγγελματική κατάρτιση και σε άλλες κοινωνικές παροχές, αφού, κατά το γερμανικό δίκαιο, απολαύει των δικαιωμάτων αυτών μόνον όποιος κατέχει νομίμως άδεια παραμονής

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 78 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

[N. 3671/2008 «Κύρωσης της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς διατάξεις», ΦΕΚ 129, τ. Α΄]

Άρθρα 21 και 24 της Οδηγίας 2004/83 του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους

EEL 304/30.9.2004

[Άρθρα 21 και 24 του Π.Δ. 96/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/EK του Συμβουλίου της 29.4.2004 για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)», ΦΕΚ 152, τ. Α΄]

Πραγματικά περιστατικά: Ο Η. Τ., γεννηθείς το 1956, είναι πολίτης Τουρκίας, κουργικής καταγωγής. Από το 1989 ζει στη Γερμανία με τη σύζυγό του, επίσης πολίτη Τουρκίας, και τα οκτώ τέκνα τους, εκ των οποίων πέντε έχουν τη γερμανική ιθαγένεια.

Από τις 24.6.1993 ο Η. Τ. έχει αναγνωρισθεί πρόσφυγας δυνάμει της Σύμβασης της Γενεύης. Η αναγνώριση του καθεστώτος αυτού στηρίχθηκε στην πολιτική δράση την οποία είχε αναπτύξει στην εξορία υπέρ του «Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν» (PKK), καθώς και στην απειλή πολιτικής δίωξης που θα αντιμετώπιζε αν επέστρεφε στην Τουρκία.

Στις 7.10.1993 χορηγήθηκε στον Η. Τ. άδεια παραμονής αορίστου χρόνου στη Γερμανία.

Με την από 21.8.2006 απόφασή τους οι αρμόδιες αρχές ανακάλεσαν το καθεστώς πρόσφυγα του Η. Τ., με την αιτιολογία ότι η πολιτική κατάσταση στην Τουρκία είχε αλλάξει, και, επομένως δεν μπορούσε πλέον να γίνει δεκτό ότι συνέτρεχε κίνδυνος δίωξης του στη χώρα καταγωγής του.

Η ως άνω απόφαση ακυρώθηκε με την από 30.11.2007 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Καρλσρούης, οπότε ο Η. Τ. διατήρησε το καθεστώς του πρόσφυγα.

Στη διάρκεια της δεκαετίας του 90, ο Η. Τ. ανέπτυξε διάφορες μορφές πολιτικής δράσης υπέρ του PKK και διαφόρων οργανώσεων οι οποίες είτε συνδέονταν με αυτό είτε το διαδέχθηκαν.

Με την από 22.11.1993 απόφασή του το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εσωτερικών απαγόρευσε οποιαδήποτε δραστηριότητα του PKK και των συγγενικών του οργανώσεων στη Γερμανία.

Επικαλούμενες στοιχεία που συνέλεξαν στο πλαίσιο κατ' οίκον έρευνας, οι αρμόδιες αρχές άσκησαν ποινική δίωξη κατά του Η.Τ. για παροχή στήριξης στο PKK. Στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, διαπιστώθηκε ότι ο κατηγορούμενος είχε συγκεντρώσει δωρεές για λογαριασμό του PKK και είχε, κατά καιρούς, διανείμει το περιοδικό Serxwebûn, που δημοσιευόταν από το PKK.

Με την από 3.12.2008 απόφασή του το Περιφερειακό Δικαστήριο της Καρλσρούης καταδίκασε τον Η. Τ. σε πρόστιμο 3.000 ευρώ για παραβίαση απαγόρευσης συμμετοχής σε συγκεκριμένη ένωση. Η απόφαση αυτή κατέστη αμετάκλητη στις 8.4.2009, μετά την απόρριψη της σχετικής αίτησης αναίρεσης από το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο.

Στις 27.3.2012 το Περιφερειακό Συμβούλιο του Δήμου της Καρλσρούης εξέδωσε απόφαση για την απέλαση του Η. Τ. από τη Γερμανία. Στην αιτιολογία της πράξης αυτής, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν της εθνικής νομοθεσίας περί αλλοδαπών, αναφερόταν ότι είχε αποδειχθεί η εμπλοκή του Η. Τ., τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 2011, σε ενέργειες για τη στήριξη του PKK, και, επομένως, συνιστούσε, «ενεστώσα απειλή». Με την ίδια πράξη επιβλήθηκε στον Η. Τ. η υποχρέωση να παρουσιάζεται στο τοπικό αστυνομικό τμήμα δύο φορές την εβδομάδα και του επιτράπηκε να κυκλοφορεί ελεύθερα μόνον εντός των ορίων του δήμου του

Μανχάιμ, όπου βρισκόταν η κατοικία του. Τέλος, κατά τα οριζόμενα στην εθνική νομοθεσία, η απόφαση απέλασης επέφερε αυτοδικαίως τη λήξη της ισχύος του τίτλου διαμονής που είχε χορηγηθεί στον Η. Τ.

Εντούτοις, συνεκτιμώντας τους οικογενειακούς δεσμούς του κυρίου Η.Τ. και, ιδίως, τη συμβίωση με τη σύζυγο και τα ανήλικα τέκνα του, το γεγονός ότι κατά το παρελθόν ήταν κάτοχος άδειας παραμονής αορίστου χρόνου, ότι απολάμβανε του δικαιώματος στο άσυλο και ότι είχε αναγνωριστεί στο πρόσωπό του το καθεστώς του πρόσφυγα, η αρμόδια αρχή αποφάσισε να αναστείλει την απομάκρυνση του κυρίου Η.Τ. από τη Γερμανία, δεδομένου ότι η σχετική απόφαση είχε εκδοθεί στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης. Η προσφυγή του κυρίου Η.Τ. κατά της ως άνω απόφασης απέλασης απορρίφθηκε με την από 7.8.2012 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Καρλσρούης.

Κατά της απόφασης αυτής, ο κύριος Η.Τ. άσκησε έφεση ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου της Βάδης-Βυρτεμβέργης. Κηρύσσοντας την έφεση παραδεκτή, με την από 28.11.2012 απόφασή του, το δικαστήριο αυτό διατηρεί αμφιβολίες για την ανάκληση της άδειας παραμονής του Η. Τ. και, ως εκ τούτου, διερωτάται αν η πράξη της απέλασής του μπορούσε να δικαιολογηθεί υπό το πρίσμα των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 21 και της διάταξης του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83. Πιο συγκεκριμένα, εκτιμά ότι η υποχρέωση που επιβάλλει η διάταξη της παραγράφου 1(α) του άρθρου αυτής της Οδηγίας αυτής στα κράτη μέλη να χορηγούν στους δικαιούχους του καθεστώτος του πρόσφυγα άδεια παραμονής με τουλάχιστον τριετή διάρκεια ισχύος σημαίνει ότι, απαγορεύεται να ανακληθεί η εν λόγω άδεια ή άλλος υφιστάμενος τίτλος διαμονής αν δεν συντρέχει κάποιος από τους λόγους για τους οποίους μπορεί να απορριφθεί εξ αρχής η χορήγησή του.

Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Διοικητικό Εφετείο της Βάδης-Βυρτεμβέργης αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) α) Πρέπει να τηρείται ο κανόνας του άρθρου 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της Οδηγίας 2004/83, σχετικά με την υποχρέωση των κρατών μελών να χορηγούν στους δικαιούχους του καθεστώτος πρόσφυγα άδεια διαμονής, και στην περίπτωση ανάκλησης μιας ήδη χορηγηθείσας άδειας;

β) Έχει, συνεπώς, ο ανωτέρω κανόνας την έννοια ότι απαγορεύει την ανάκληση ή τον τερματισμό της άδειας διαμονής (για παράδειγμα, λόγω απέλασης κατά το εθνικό δίκαιο) ενός δικαιούχου του καθεστώτος πρόσφυγα, αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 21, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με την παράγραφο 2, της Οδηγίας 2004/83 ή «επι-

τακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξεως» κατά την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της [ίδιας Οδηγίας];

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, υπό α' και β':

α) Ποια είναι η έννοια της εξαίρεσης των «επιτακτικών λόγων εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξεως» στο άρθρο 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της Οδηγίας 2004/83 σε σχέση με κινδύνους που απορρέουν από την υποστήριξη τρομοκρατικής οργάνωσης;

β) Μπορεί να συντρέχουν «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξεως» κατά την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της Οδηγίας 2004/83, στην περίπτωση στην οποία ένας δικαιούχος του καθεστώτος πρόσφυγα έχει υποστηρίξει το PKK συγκεντρώνοντας πόρους ή συμμετέχοντας σε εκδηλώσεις υπέρ του PKK, ακόμη και αν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την απαγόρευση της επαναπροώθησής του κατ' άρθρο 33, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης [...] και, ως εκ τούτου, του άρθρου 21, παράγραφος 2, της Οδηγίας 2004/83;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, υπό α':

Επιτρέπεται κατά το δίκαιο της Ένωσης η ανάκληση ή ο τερματισμός της άδειας διαμονής που χορηγήθηκε σε δικαιούχο του καθεστώτος πρόσφυγα (για παράδειγμα, λόγω απέλασής του κατά το εθνικό δίκαιο) μόνον εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 21, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με την παράγραφο 2 της Οδηγίας 2004/83 (ή της αντίστοιχης διατάξεως της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ L 337, σ. 9)] που τη διαδέχτηκε);»

Νόμο βάσιμο: **A)** Στις περιπτώσεις προσφύγων όπου συντρέχουν οι προϋποθέσεις της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, τα κράτη μέλη διαθέτουν τρεις επιλογές στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας της οποίας απολαύουν ως προς ενδεχόμενη επαναπροώθηση. Πρώτον, μπορούν να επαναπροωθήσουν τον πρόσφυγα. Δεύτερον, μπορούν να απελάσουν τον πρόσφυγα σε τρίτη χώρα, όπου δεν αντιμετωπίζει κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής προσβολής των δικαιωμάτων του, κατά την έννοια του άρθρου 15 της ίδιας Οδηγίας. Τρίτον, μπορούν να επιτρέψουν στον πρόσφυγα να παραμείνει στο έδαφός τους. **B)** Είναι ανεπίτρεπτη η ανάκληση της άδειας διαμονής του πρόσφυγα κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 όταν δεν

πληρούνται οι προϋποθέσεις της εξαίρεσης από την προστασία της αρχής της μη επαναπροώθησης που ορίζει η διάταξη της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου της Οδηγίας. **Γ)** Τα κράτη μέλη μπορούν να ανακαλέσουν άδεια παραμονής χορηγηθείσα σε πρόσφυγα ή να θέσουν τέρμα στην ισχύ της είτε βάσει της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, υπό την προϋπόθεση ότι ο συγκεκριμένος πρόσφυγας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ως άνω Οδηγίας, είτε, σε αντίθετη περίπτωση, βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ίδιας Οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι το μέτρο αυτό δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. **Δ)** Παρότι οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 και της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ίδιας Οδηγίας όχι μόνον αλληλεπικαλύπτονται σε κάποιον βαθμό, αφού αμφότερες αφορούν στη δυνατότητα των κρατών μελών να μη χορηγούν, να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να μην ανανεώνουν άδεια παραμονής πρόσφυγα, αλλά επιπλέον αλληλοσυμπληρώνονται, δεν αμφισβητείται ότι έχουν διακριτά πεδία εφαρμογής και άπτονται διαφορετικών νομικών καθεστώτων. **Ε)** Η επαναπροώθηση πρόσφυγα, ανεξάρτητα από την τυπική αναγνώριση του σχετικού καθεστώτος στο πρόσωπό του, επιτρέπεται είτε δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 2 (α) του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας, όταν υπάρχουν εύλογοι λόγοι για να θεωρηθεί αυτός επικίνδυνος για την ασφάλεια του κράτους μέλους όπου βρίσκεται, είτε δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 21 (β) του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας, όταν γίνεται δεκτό ότι, επειδή αυτός έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για ιδιαίτερος σοβαρό έγκλημα, συνιστά απειλή για την κοινωνία του ως άνω κράτους μέλους. **ΣΤ)** Ακόμη και αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις, η επαναπροώθηση πρόσφυγα είναι μια από τις δυνατότητες της διακριτικής ευχέρειας που απολαμβάνουν τα κράτη μέλη, δεδομένου ότι είναι ελεύθερα να επιλέξουν κάποιο άλλο, λιγότερο αυστηρό μέτρο. **Ζ)** Η διάταξη του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 αφορά αποκλειστικώς τις περιπτώσεις όπου η απειλή την οποία συνεπάγεται ο πρόσφυγας για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους δεν δικαιολογεί την απώλεια του καθεστώτος του πρόσφυγα ούτε, κατά μείζονα λόγο, την επαναπροώθηση του τελευταίου, και, ως εκ τούτου, η εφαρμογή της εξαίρεσης που προβλέπει δεν προϋποθέτει την ύπαρξη ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος. **Η)** Οι έννοιες «εθνική ασφάλεια» και «δημόσια τάξη» καλύπτουν και τις περιπτώσεις στις οποίες πολίτης τρίτης χώρας είτε ανήκει σε οργάνωση που υποστηρίζει τη διεθνή τρομοκρατία είτε παρέχει στήριξη σε οργάνωση αυτού του είδους. **Θ)** Οι πράξεις τρομοκρατικής φύσης, που χαρακτηρίζονται από την άσκηση βίας σε άμαχο πληθυσμό, έστω και αν τελούνται προς εξυπηρέτηση κάποιου σκοπού που προβάλλεται ως πολιτικός, πρέ-

πει να θεωρούνται σοβαρά εγκλήματα του κοινού δικαίου κατά την έννοια της διάταξης της παραγράφου 2(β) του άρθρου 12. **I)** Καθότι δεν υφίσταται άμεση σχέση μεταξύ της Κοινής Θέσης 2001/931 για την Εφαρμογή Ειδικών Μέτρων για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας και της Οδηγίας 2004/83 ως προς τους επιδιωκόμενους από την καθεμία σκοπούς, δεν επιτρέπεται η αρμόδια αρχή, όταν προτίθεται να αφαιρέσει, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας αυτής, από πρόσφυγα την άδεια παραμονής του, να βασίζεται αποκλειστικώς στην εκ μέρους του υποστήριξη μιας οργάνωσης που έχει περιληφθεί σε κατάλογο καταρτισθέντα εκτός του πλαισίου που έχει θεσπιστεί με την εν λόγω Οδηγία, τηρουμένης της Σύμβασης της Γενεύης. **K)** Δεδομένου ότι ο πρόσφυγας του οποίου η άδεια παραμονής ανακαλείται, κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, εξακολουθεί να απολαύει του καθεστώτος του πρόσφυγα, τουλάχιστον μέχρι να απολέσει, ενδεχομένως, τη συγκεκριμένη ιδιότητα, τα κράτη μέλη ουδεμία διακριτική ευχέρεια διαθέτουν ως προς το αν θα συνεχίσουν, ή όχι, να παρέχουν σε έναν πρόσφυγα τα βασικά ευεργετήματα που εγγυάται αυτή η Οδηγία. **Λ)** Εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας κατά την εξατομικευμένη εξέταση των προϋποθέσεων των επιτακτικών λόγων «εθνικής ασφάλειας» ή «δημόσιας τάξης», ως αρνητικών προϋποθέσεων για τη χορήγηση άδειας διαμονής σε πρόσφυγα, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83. **M)** Δεδομένου ότι τα δικαιώματα που παρέχονται στους πρόσφυγες απορρέουν από την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα και όχι από τη χορήγηση της άδειας παραμονής, κάθε πρόσφυγας πρέπει, όσο διατηρεί αυτή την ιδιότητα, να απολαύει των διασφαλιζόμενων από την Οδηγία 2004/83 δικαιωμάτων, τα οποία μάλιστα δεν επιτρέπεται να περιορίζονται παρά μόνον αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που θέτει το κεφάλαιο VII της ως άνω Οδηγίας, εφόσον τα κράτη μέλη δεν έχουν δικαίωμα να προσθέτουν άλλους περιορισμούς πέραν των προβλεπόμενων.

Σκεπτικό:

A) Επί του πρώτου και του τρίτου ερωτήματος

40. Με το πρώτο και το τρίτο ερώτημα, που ενδείκνυται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν και υπό ποιες προϋποθέσεις η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 παρέχει στα κράτη μέλη την ευχέρεια να ανακαλούν την άδεια παραμονής πρόσφυγα ή να θέτουν τέρμα στην ισχύ της, μολονότι η συγκεκριμένη διάταξη, αντιθέτως προς τη διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας, δεν προβλέπει ρητά παρόμοια δυνατότητα. Στην περίπτωση καταφατικής απάντησης, ερωτά περαιτέρω αν η ανάκληση άδειας παραμονής επιτρέπεται μόνον κατ' εφαρμογήν των

διατάξεων των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας αυτής, στις περιπτώσεις όπου ο πρόσφυγας δεν προστατεύεται πλέον από τυχόν επαναπροώθηση, ή και δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της εν λόγω Οδηγίας.

41. Για να δοθεί απάντηση στα ως άνω ερωτήματα, πρέπει να αποσαφηνιστεί ποιο είναι το περιεχόμενο των διατάξεων των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 και της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ίδιας Οδηγίας αντιστοίχως, καθώς και ποια σχέση υφίσταται μεταξύ των δύο αυτών διατάξεων.

42. Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 ορίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις. Όμως, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας, που ταυτίζεται κατ' ουσία με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης, εισάγει μια εξαίρεση από την ως άνω αρχή, προβλέποντας ότι η επαναπροώθηση πρόσφυγα επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών στις περιπτώσεις όπου, αφενός, δεν απαγορεύεται από τις διεθνείς τους υποχρεώσεις και, αφετέρου, είτε υπάρχουν εύλογοι λόγοι να θεωρηθεί ο συγκεκριμένος πρόσφυγας επικίνδυνος για την ασφάλεια του οικείου κράτους μέλους είτε, επειδή αυτός έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα, γίνεται δεκτό ότι συνιστά απειλή για την κοινωνία του ίδιου πάντοτε κράτους μέλους. Αντιθέτως, το άρθρο 21 της Οδηγίας αυτής σιωπά όσον αφορά την απέλαση πρόσφυγα όταν δεν τίθεται ζήτημα επαναπροώθησης.

43. Στις περιπτώσεις προσφύγων όπου συντρέχουν οι προϋποθέσεις της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, τα κράτη μέλη διαθέτουν τρεις επιλογές στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας της οποίας απολαύουν ως προς ενδεχόμενη επαναπροώθηση. Πρώτον, μπορούν να επαναπροωθήσουν τον πρόσφυγα. Δεύτερον, μπορούν να απελάσουν τον πρόσφυγα σε τρίτη χώρα, όπου δεν αντιμετωπίζει κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής προσβολής των δικαιωμάτων του, κατά την έννοια του άρθρου 15 της ίδιας Οδηγίας. Τρίτον, μπορούν να επιτρέψουν στον πρόσφυγα να παραμείνει στο έδαφός τους.

44. Στις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται η επαναπροώθηση δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, τα κράτη μέλη έχουν επίσης τη δυνατότητα, όπως ορίζεται στη διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της ως άνω Οδηγίας, να ανακαλέσουν την άδεια παραμονής, να θέσουν τέρμα στην ισχύ της ή να μην την ανανεώσουν. Πράγματι, άπαξ και διαταχθεί η επαναπροώθηση του πρόσφυγα, δεν παρίσταται πλέον ανάγκη να του χορηγηθεί άδεια παραμονής ούτε να διατηρηθεί σε ισχύ ή να ανανεωθεί τυχόν ήδη υφιστάμενη άδεια. Επομέ-

νωσ, όπως επισήμανε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 62 των προτάσεων της¹⁴, όταν ο πρόσφυγας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, τότε δεν εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας. Επομένως, στην περίπτωση όπου κράτος μέλος κινεί μεν διαδικασία εις βάρος πρόσφυγα υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, πλην όμως δεν επιτρέπεται να τον επαναπροωθήσει επειδή δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, η άδεια παραμονής του πρόσφυγα δεν είναι δυνατό να ανακληθεί βάσει της διάταξης της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της ίδιας πάντοτε Οδηγίας.

45. Τίθεται λοιπόν το ζήτημα αν, υπό τέτοιες περιστάσεις, κράτος μέλος μπορεί εν πάση περιπτώσει, χωρίς να παραβεί την Οδηγία 2004/83, να ανακαλέσει την άδεια παραμονής πρόσφυγα, κατ' εφαρμογήν της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της εν λόγω Οδηγίας.

46. Διαπιστώνεται συναφώς ότι η διάταξη αυτή προβλέπει ρητώς μόνον τη δυνατότητα να μη χορηγηθεί άδεια παραμονής, και όχι τη δυνατότητα ανάκλησής της ή τερματισμού της ισχύος της. Ειδικότερα, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να χορηγούν, το συντομότερο δυνατό, στους πρόσφυγες άδεια διαμονής η οποία να έχει τουλάχιστον τριετή διάρκεια ισχύος και να μπορεί να ανανεωθεί. Εξαιρέση από την ως άνω υποχρέωση χωρεί μόνον αν αντιτίθενται στη χορήγηση επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.

47. Πάντως, παρά την απουσία ρητής μνείας από την οποία να συνάγεται ότι επιτρέπεται στα κράτη μέλη να ανακαλέσουν, βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, μια άδεια παραμονής που έχει ήδη χορηγηθεί σε πρόσφυγα, πολλά επιχειρήματα συνηγορούν

¹⁴ «62. Στις περιπτώσεις που έχει εφαρμογή η εξαίρεση της παραγράφου 2 του άρθρου 21 τα κράτη μέλη δύνανται να ανακαλούν, τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν ή να χορηγήσουν άδεια διαμονής πρόσφυγα βάσει της παραγράφου 3 του άρθρου 21. Αφής στιγμής ο πρόσφυγας υπόκειται σε επαναπροώθηση δεν υφίσταται ανάγκη να του χορηγηθεί (ή, αναλόγως με την περίπτωση, να διατηρεί ακόμη στην κατοχή του) άδεια διαμονής ή να του ανανεωθεί. Έπεται ότι, όταν δεν μπορεί να προβληθεί η εξαίρεση της παραγράφου 2 του άρθρου 21, τότε δεν μπορεί να έχει εφαρμογή η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 21. Ως εκ τούτου, όταν κράτος μέλος κινεί διαδικασία κατά πρόσφυγα ευρισκόμενου σε συνθήκες όμοιες με του Η.Τ, δίχως ωστόσο να επιζητεί την επαναπροώθησή του, καθόσον δεν ισχύει η εξαίρεση της παραγράφου 2 του άρθρου 21, η άδεια διαμονής του εν λόγω προσώπου δεν δύναται να ανακληθεί βάσει της παραγράφου 3 του άρθρου 21. Κομβικής σημασίας ζήτημα στην υπό κρίση υπόθεση είναι το κατά πόσον, παρά ταύτα, είναι συμβατή προς την Οδηγία για την Αναγνώριση η ανάκληση της άδειας διαμονής πρόσφυγα από τις συνθήκες αυτές».

υπέρ της άποψης ότι τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν την ευχέρεια να λάβουν τέτοιο μέτρο.

48. Πρώτον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το γράμμα της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 δεν αποκλείει ρητά τη δυνατότητα ανάκλησης άδειας παραμονής.

49. Δεύτερον, το μέτρο αυτό μάλλον συνάδει με τον σκοπό της συγκεκριμένης διάταξης. Εφόσον επιτρέπεται στα κράτη μέλη να μη χορηγήσουν ή να μην ανανεώσουν άδεια παραμονής όταν συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης, πρέπει κατά μείζονα λόγο να τους επιτρέπεται να ανακαλέσουν ή να τερματίσουν την άδεια παραμονής όταν τέτοιου είδους λόγοι ανακύπτουν μετά τη χορήγηση της άδειας αυτής.

50. Τρίτον, η ως άνω ερμηνεία είναι επίσης συνεπής με την όλη οικονομία της Οδηγίας 2004/83. Όπως ορθώς παρατηρεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας αυτής συμπληρώνει την παράγραφο 3 του άρθρου 21 καθόσον παρέχει εμμέσως πλην σαφώς στο οικείο κράτος μέλος τη δυνατότητα να ανακαλέσει άδεια παραμονής, ή να θέσει τέρμα στην ισχύ της, περιλαμβανομένων και των περιπτώσεων όπου δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας, εφόσον συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης κατά την έννοια του άρθρου 24 της ίδιας πάντοτε Οδηγίας, οι οποίοι δικαιολογούν το μέτρο αυτό.

51. Επομένως, τα κράτη μέλη μπορούν να ανακαλέσουν άδεια παραμονής χορηγηθείσα σε πρόσφυγα ή να θέσουν τέρμα στην ισχύ της είτε βάσει της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, υπό την προϋπόθεση ότι ο συγκεκριμένος πρόσφυγας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ως άνω Οδηγίας, είτε, σε αντίθετη περίπτωση, βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ίδιας Οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι το μέτρο αυτό δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.

52. Επιπλέον, όπως επισήμανε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 68 των προτάσεών της¹⁵, η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τις προπαρα-

¹⁵ «68. Πρώτον, το γράμμα του άρθρου 24, παράγραφος 1, δεν αποκλείει ρητώς την (πρόσθετη) δυνατότητα της ανακλήσεως. Δεύτερον, η ανάκληση είναι σύμφωνη με τον σκοπό της εν λόγω διατάξεως, ο οποίος ρητώς επιτρέπει στα κράτη μέλη να αρνηθούν μια άδεια διαμονής είτε κατά τη χορήγηση είτε κατά την ανανέωση όταν συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. Τρίτον, είναι συνεπής με την οικονομία της οδηγίας στον βαθμό που το άρθρο 21, παράγραφος 3, προβλέπει ήδη ρητώς την ανάκληση της άδειας όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 21, παράγραφος 2. Τέταρτον, από τις προπαρασκευαστικές εργασίες προκύπτει ότι η εξαίρεση του άρθρου 24, παράγραφος 1, εισήχθη από τα κράτη μέλη στο

σκευαστικές εργασίες της Οδηγίας 2004/83, από τις οποίες προκύπτει ότι η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 προστέθηκε μετά από πρόταση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας μετά την τρομοκρατική επίθεση που έπληξε τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής στις 11.9.2001. Έτσι, η συγκεκριμένη διάταξη θεσπίστηκε προκειμένου να δοθεί στα κράτη μέλη η δυνατότητα να περιορίζουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, την κυκλοφορία των πολιτών τρίτων κρατών εντός του χώρου Σένγκεν, ώστε να περιστέλλεται αποτελεσματικότερα η τρομοκρατία και να ελέγχονται έτσι καλύτερα οι απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης. Από τα στοιχεία αυτά συνάγεται ότι η εν λόγω διάταξη παρέχει σιωπηρώς στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να ανακαλούν ήδη χορηγηθείσα άδεια παραμονής, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις τις οποίες ορίζει.

53. Το ίδιο συμπέρασμα απορρέει και από την υποχρέωση που επιβάλλει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 στα κράτη μέλη να χορηγούν στους δικαιούχους του καθεστώτος του πρόσφυγα άδεια παραμονής με τριετή τουλάχιστον διάρκεια ισχύος, αφού η δυνατότητα ανάκλησης της άδειας αυτής συνιστά αναγκαίο επακόλουθο της προαναφερθείσας υποχρέωσης. Υπενθυμίζεται συναφώς, εν είδει παραδείγματος, ότι η διάταξη της παραγράφου 1 (β) του άρθρου 9 της Οδηγίας 2003/109 προβλέπει ρητά ότι ο ενδιαφερόμενος παύει να προστατεύ-

Συμβούλιο κατόπιν προτάσεως της Γερμανίας (έγγραφο αριθ. 8919/03 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 2003, σ. 4, περί του άρθρου 22 της Προτάσεως, το οποίο κατέστη τελικώς άρθρο 24 της Οδηγίας για την Αναγνώριση). Οι συγκεκριμένες αλλαγές έγιναν αμέσως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας διά του περιορισμού της κυκλοφορίας των υπηκόων τρίτων χωρών εντός του χώρου Σένγκεν, προκειμένου να περιορισθούν οι απειλές κατά της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξεως (οι πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως επί του εδάφους συμβαλλόμενου κράτους χρειάζονται ισχύουσα άδεια διαμονής και κάποιο ταξιδιωτικό έγγραφο προκειμένου να κινούνται εντός του χώρου Σένγκεν όπου μπορούν να παραμείνουν μέχρι 90 ημέρες επί του εδάφους των συμβαλλόμενων κρατών). Μια σιωπηρώς προβλεπόμενη εξουσία ανακλήσεως άδειας διαμονής σε τέτοιες περιπτώσεις είναι απολύτως σύμφωνη με τον συγκεκριμένο σκοπό. Τέλος, η ερμηνεία αυτή έχει το πλεονέκτημα αποφυγής πιθανών ανωμαλιών: (i) διαφορετικά καθίσταται καθοριστικό το χρονικό σημείο κατά το οποίο είναι διαθέσιμα τα στοιχεία που στοιχειοθετούν το κατά πόσον συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης, (ii) διευκολύνει τη συνδυαστική ερμηνεία της οδηγίας για την αναγνώριση και της οδηγίας για τους επί μακρόν διαμένοντες στον βαθμό που η τελευταία επιτρέπει την ανάκληση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος κατόπιν της λήψεως μέτρου απελάσεως (άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Οδηγίας για τους επί μακρόν διαμένοντες)».

εται με το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος σε περίπτωση που ληφθεί σε βάρος του μέτρο για την απομάκρυνσή του.

54. Τέλος, στην ίδια αλληλουχία, η ευχέρεια κράτους μέλους να ανακαλεί τίτλο διαμονής ήδη χορηγηθέντα σε πρόσφυγα εξυπηρετεί προφανείς, από λογικής άποψης, ανάγκες. Συγκεκριμένα, δεν αποκλείεται να πληροφορηθούν κατά τύχη οι αρχές ενός κράτους μέλους που έχει ήδη χορηγήσει σε πρόσφυγα άδεια παραμονής, κάποιες πράξεις του τελευταίου, προγενέστερες της χορήγησης της άδειας αυτής, οι οποίες, αν είχαν περιέλθει εγκαίρως σε γνώση του εν λόγω κράτους μέλους, θα είχαν παρακωλύσει τη χορήγηση της σχετικής άδειας, για επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης. Θα ήταν, επομένως, ασύμβατο προς τον σκοπό τον οποίο επιδιώκει η Οδηγία 2004/83 να μην υφίσταται, στην περίπτωση αυτή, καμία δυνατότητα ανάκλησης της ήδη χορηγηθείσας άδειας παραμονής. Το αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο για τις περιπτώσεις όπου οι πράξεις που καταλογίζονται στον πρόσφυγα τελέστηκαν μετά τη χορήγηση της άδειας παραμονής.

55. [...]

B) Επί του δεύτερου ερωτήματος

56. Με το δεύτερό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν η στήριξη που παρέχει πρόσφυγας σε τρομοκρατική ένωση μπορεί να καταλέγεται στους «επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, και μάλιστα ακόμη και αν ο συγκεκριμένος πρόσφυγας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας αυτής.

57. Προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, διαπιστώνεται εισαγωγικώς ότι η έννοια «εύλογοι λόγοι» της παραγράφου 2(α) του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 και η έννοια «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας αυτής δεν ορίζονται ούτε στις συγκεκριμένες διατάξεις ούτε σε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της εν λόγω οδηγίας.

58. Συνακόλουθα, η σημασία και το περιεχόμενο των ως άνω εννοιών πρέπει να καθοριστούν, κατά πάγια νομολογία, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, του γράμματος και του γενικότερου πλαισίου των οικείων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, αφετέρου, των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση στην οποία αυτές περιλαμβάνονται¹⁶.

¹⁶ Βλέπε, μεταξύ άλλων, σκέψη 19 της απόφασης επί της υπόθεσης Lundberg (C-317/12), σκέψη 31 της απόφασης επί της υπόθεσης Bouman (C-114/13), και, τέλος, εφόσον παρίσταται ανάγκη, του ιστορικού θέσπισης της συγκεκριμένης ρύθμι-

59. Όσον αφορά στο γράμμα της παραγράφου 1(α) του άρθρου 21 και της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, υπογραμμίζεται ότι, όπως σημειώνει και η Επιτροπή στις παρατηρήσεις της, η Οδηγία αυτή χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη αποκλίσεων —και, ως εκ τούτου, κάποιας ανομοιομορφίας— στη διατύπωση των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων των προϋποθέσεων στις οποίες υπόκεινται οι εξαιρέσεις που προβλέπονται στις προαναφερθείσες διατάξεις. Επιπροσθέτως, η απόδοση της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας αυτής στη γερμανική γλώσσα διαφέρει από τη διατύπωση του γερμανικού κειμένου της παραγράφου 2 του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης («stichhaltige Gründe» αντί του «schwerwiegende Gründe»), ενώ στην απόδοση της εν λόγω διάταξης της Οδηγίας στην αγγλική και στη γαλλική γλώσσα χρησιμοποιείται ο ίδιος όρος όπως στο αγγλικό και στο γαλλικό κείμενο της αντίστοιχης διάταξης της Σύμβασης της Γενεύης («reasonable grounds» και «raisons sérieuses»).

60. Κατόπιν τούτου, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, όταν διαφέρουν οι γλωσσικές αποδόσεις ενός νομοθετήματος, η επίμαχη διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται με ομοιόμορφο τρόπο υπό το πρίσμα της απόδοσής της σε όλες τις γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁷.

61. Ειδικότερα, η διατύπωση που χρησιμοποιείται σε μία από τις γλωσσικές αποδόσεις διάταξης του δικαίου της Ένωσης δεν επιτρέπεται να αποτελεί τη μόνη βάση για την ερμηνεία της διάταξης αυτής ούτε μπορεί να θεωρείται ότι υπερέχει έναντι των άλλων γλωσσικών αποδόσεων. Πράγματι, μια τέτοια προσέγγιση δεν θα συμβιβαζόταν με την απαίτηση για ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης¹⁸.

62. Επομένως, σε περίπτωση αποκλίσεων μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων ενός νομοθετήματος της Ένωσης, η επίμαχη διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα το πλαίσιο όπου εντάσσεται και τους σκοπούς που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος¹⁹.

63. Κατ' αρχάς, υπενθυμίζεται ότι το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να αναγνωρίζεται σε όποιον πληροί τις ελάχιστες απαιτήσεις τις οποίες θέτει το δίκαιο της Ένωσης. Βάσει του άρθρου 13 της Οδηγίας 2004/83, τα κράτη μέλη χορηγούν αυτό το καθεστώς σε κάθε πολίτη τρί-

σης (βλέπε, κατ' αναλογία, σκέψη 135 της απόφασης επί της υπόθεσης Pringle (C-370/12)).

¹⁷ Σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί των υποθέσεων M. κ.λπ. (C-627/13 και C-2/14).

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., σκέψη 49.

της χώρας ή άπατρι ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις για να θεωρείται πρόσφυγας σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III της Οδηγίας αυτής. Από την αιτιολογική σκέψη 14 της ίδιας Οδηγίας, όπου καθίσταται σαφές ότι η πράξη αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι αναγνωριστικού χαρακτήρα, προκύπτει ότι τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν συναφώς καμία διακριτική ευχέρεια.

64. Σημειωτέον εν συνεχεία ότι, κατά τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 78 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κοινή πολιτική που αναπτύσσει η Ένωση στον τομέα του ασύλου έχει ως στόχο να παρέχεται το «κατάλληλο καθεστώς» σε οποιονδήποτε πολίτη τρίτης χώρας ο οποίος «χρηρίζει διεθνούς προστασίας», και να εξασφαλίζεται η «τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης».

65. Πρέπει δε να υπομνηστεί επίσης ότι αυτή ακριβώς η αρχή της μη επαναπροώθησης κατοχυρώνεται ως θεμελιώδες δικαίωμα στις διατάξεις των άρθρων 18 και 19 παράγραφος 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

66. Η Οδηγία 2004/83, όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική της σκέψη 10, συμβάλλει στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των αρχών που αναγνωρίζονται στον Χάρτη, ιδίως διασφαλίζοντας τον πλήρη σεβασμό τόσο της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας όσο και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο, καθώς και των μελών της οικογενείας τους που τους συνοδεύουν.

67. Ως εκ τούτου, στην αιτιολογική σκέψη 6 της Οδηγίας 2004/83 επισημαίνεται ότι κύριος σκοπός της Οδηγίας είναι να εξασφαλίζεται, αφενός, ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας και, αφετέρου, ότι τα εν λόγω πρόσωπα έχουν πρόσβαση σε κάποια ελάχιστα ευεργετήματα σε όλα τα κράτη μέλη.

68. Με τις διατάξεις των παραγράφων 1 του άρθρου 21 και 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 μετουσιώνονται, από την άποψη αυτή, σε θετικό δίκαιο τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης σε κάθε πρόσωπο προκειμένου να διασφαλίζεται σε βάθος χρόνου η προστασία του από τις διώξεις. Εξάλλου, οι δύο αυτές διατάξεις περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο VII της ως άνω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας» και ορίζει ποια ευεργετήματα δικαιούνται όσοι υποβάλλουν αίτηση για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή της επικουρικής προστασίας, και η αίτησή τους γίνεται δεκτή.

69. Πάντως ενώ, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 50 της παρούσας απόφασης, οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 και της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ίδιας Οδηγίας όχι

μόνον αλληλεπικαλύπτονται σε κάποιον βαθμό, αφού αμφότερα αφορούν τη δυνατότητα των κρατών μελών να μη χορηγούν, να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να μην ανανεώνουν άδεια παραμονής πρόσφυγα, αλλά επιπλέον αλληλοσυμπληρώνονται, εντούτοις δεν αμφισβητείται ότι οι δύο αυτές διατάξεις έχουν διακριτά πεδία εφαρμογής και άπτονται διαφορετικών νομικών καθεστώτων.

70. Η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 διατυπώνει την αρχή ότι οι πρόσφυγες προστατεύονται κανονικά από την επαναπροώθηση. Αντιθέτως, το άρθρο 21, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής εισάγει εξαίρεση από την ως άνω αρχή, προβλέποντας ότι η επαναπροώθηση πρόσφυγα, ανεξάρτητα από την τυπική αναγνώριση του σχετικού καθεστώτος στο πρόσωπό του, επιτρέπεται είτε δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 2 (α) του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας, όταν υπάρχουν εύλογοι λόγοι για να θεωρηθεί αυτός επικίνδυνος για την ασφάλεια του κράτους μέλους όπου βρίσκεται, είτε δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 21 (β) του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας, όταν γίνεται δεκτό ότι, επειδή αυτός έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για ιδιαίτερος σοβαρό έγκλημα, συνιστά απειλή για την κοινωνία του ως άνω κράτους μέλους.

71. Η επαναπροώθηση πρόσφυγα, μολοντί κατ' αρχήν επιτρέπεται βάσει της εξαιρετικής διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83, συνιστά πάντως την *ultima ratio* στην οποία μπορεί να καταφύγει κράτος μέλος όταν ουδέν άλλο μέτρο υφίσταται ή αρκεί προς αντιμετώπιση της απειλής που συνεπάγεται ο πρόσφυγας αυτός για την ασφάλεια ή την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους. Στην περίπτωση όπου κράτος μέλος, κατ' εφαρμογήν της διάταξης της παραγράφου 4 του άρθρου 14 της Οδηγίας αυτής, ανακαλεί, τερματίζει ή δεν ανανεώνει το καθεστώς πρόσφυγα το οποίο έχει αναγνωριστεί σε συγκεκριμένο πρόσωπο, τότε το πρόσωπο αυτό απολαύει, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 6 του άρθρου 14 της εν λόγω Οδηγίας, των δικαιωμάτων που απαριθμούνται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 32 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης.

72. Οι συνέπειες της εφαρμογής της εξαίρεσης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της Οδηγίας 2004/83 δεν αποκλείεται να είναι εντελώς δραστικές για τον πρόσφυγα, όπως τόνισε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 81 των προτάσεών της²⁰, αφού μπορεί να

²⁰ «81. Η ανάλυσή μου εκκινεί από την αρχή (που αποτυπώνεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 21) σύμφωνα με την οποία οι πρόσφυγες προστατεύονται κατά κανόνα από την επαναπροώθηση. Τα δύο εδάφια της παραγράφου 2 του άρθρου 21 ορίζουν από κοινού τις περιπτώσεις εξαίρεσης στη συγκεκριμένη αρχή. Σύμφωνα με τα αυτά επιτρέπεται η επαναπροώθηση «πρόσφυγα, ανεξαρτήτως του αν αναγνωρίζε-

αναγκαστεί να επιστρέψει σε χώρα όπου ενδέχεται να διατρέχει κίνδυνο δίωξης. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, η προαναφερθείσα διάταξη ορίζει ότι η επαναπροώθηση χωρεί υπό πολύ αυστηρές προϋποθέσεις, αφού, ειδικότερα, μόνον πρόσφυγας που έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για «ιδιαίτερος σοβαρό έγκλημα» μπορεί να θεωρηθεί ως «κίνδυνος για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού» κατά την έννοια της ως άνω διάταξης. Εξάλλου, ακόμη και αν συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις, η επαναπροώθηση πρόσφυγα είναι μια από τις δυνατότητες της διακριτικής ευχέρειας που απολαμβάνουν τα κράτη μέλη, δεδομένου ότι είναι ελεύθερα να επιλέξουν κάποιο άλλο, λιγότερο αυστηρό μέτρο.

73. Αντιθέτως, η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, της οποίας η διατύπωση είναι πιο γενική από την αντίστοιχη της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας, προβλέπει τη μη χορήγηση άδειας παραμονής σε πρόσφυγα και την ανάκλησή της σε περίπτωση που έχει ήδη χορηγηθεί, και όχι για την επαναπροώθηση του πρόσφυγα αυτού. Επομένως, η συγκεκριμένη διάταξη αφορά αποκλειστικώς τις περιπτώσεις όπου η απειλή την οποία συνεπάγεται ο πρόσφυγας για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους δεν δικαιολογεί την απώλεια του καθεστώτος του πρόσφυγα ούτε, κατά μείζονα λόγο, την επαναπροώθηση του τελευταίου. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η εφαρμογή της εξαίρεσης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 δεν προϋποθέτει την ύπαρξη ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος.

ται επισήμως ως τέτοιος», όταν: «υφίστανται εύλογοι λόγοι για να θεωρείται ότι το εν λόγω πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται» (παράγραφος 2(α) του άρθρου 21) ή «β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους μέλους αυτού» (παράγραφος 2(β) του άρθρου 21). Οι συνέπειες από την εφαρμογή της εξαίρεσης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 μπορεί να είναι πολύ δραστικές για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, που ενδεχομένως πρέπει να επιστρέψει σε χώρα όπου είναι πιθανό να διατρέξει κίνδυνο. (Σύμφωνα με τη δική μου ερμηνεία, τούτο εξηγεί επίσης γιατί η παράγραφος 2 του άρθρου 21 απλώς και μόνον επιτρέπει κάτι: «ένα κράτος μέλος δύναται να επαναπροωθήσει», αφήνοντας ανοικτές και άλλες επιλογές). Για τον ίδιο αυτό λόγο, το γράμμα των δύο εδαφίων της εξαίρεσης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 είναι σαφέστερο σε σχέση με την αρκετά αφηρημένη διατύπωση της παραγράφου 1 του άρθρου 24 («εάν δεν υφίστανται επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης περί του αντιθέτου»). Πράγμα το οποίο φαίνεται λογικό. Οι πιθανές συνέπειες της αφαίρεσης της άδειας διαμονής από τον πρόσφυγα (κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 1 του άρθρου 24) δεν είναι βεβαίως επιθυμητές. Ωστόσο είναι λιγότερο σοβαρές από τις συνέπειες της απώλειας της προστασίας από την επαναπροώθηση (κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 2 του άρθρου 21). Και, η ενδεχόμενη απώλεια της άδειας διαμονής (κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 3 του άρθρου 21) είναι απλώς και μόνον ένα επιπλέον δυσμενές συμβάν».

74. Ως εκ τούτου, οι συνέπειες της ενδεχόμενης ανάκλησης της άδειας διαμονής του πρόσφυγα, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, είναι λιγότερο επαχθείς, στο μέτρο που δεν επιφέρει ανάκληση του καθεστώτος του πρόσφυγα ούτε, πολύ περισσότερο, επαναπροώθησή του κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ως άνω Οδηγίας.

75. Εξ αυτού συνάγεται, αφενός, ότι ο όρος «επιτακτικοί λόγοι» της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 έχει ευρύτερο περιεχόμενο από την έννοια «εύλογοι λόγοι» κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας και, αφετέρου, ότι ορισμένες περιστάσεις, που δεν είναι τόσο σοβαρές ώστε να επιτρέπεται στο οικείο κράτος μέλος να εφαρμόσει την εξαίρεση της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας και να αποφασίσει την επαναπροώθηση, μπορούν παρά ταύτα να συνιστούν λόγο για να αφαιρέσει το κράτος μέλος την άδεια διαμονής του πρόσφυγα κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ίδιας Οδηγίας.

76. Με αυτό το δεδομένο, όσον αφορά στο συγκεκριμένο ερώτημα το οποίο θέτει το αιτούν δικαστήριο, δηλαδή αν η υποστήριξη τρομοκρατικής ένωσης μπορεί να καταλέγεται στους «επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, υπενθυμίζεται ότι η εν λόγω διάταξη δεν ορίζει τις έννοιες «εθνική ασφάλεια» και «δημόσια τάξη».

77. Το Δικαστήριο όμως έχει ερμηνεύσει τις έννοιες «εθνική ασφάλεια» και «δημόσια τάξη» στο πλαίσιο των άρθρων 27 και 28 της Οδηγίας 2004/38. Μολονότι η τελευταία αυτή Οδηγία επιδιώκει διαφορετικούς σκοπούς από εκείνους της οδηγίας 2004/83 και μολονότι τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να καθορίζουν σύμφωνα με τις εθνικές τους ανάγκες, που ενδέχεται να διαφέρουν ανάλογα με το κράτος μέλος και τη χρονική περίοδο, τις απαιτήσεις της δημόσιας τάξης και της δημόσιας ασφάλειας²¹, είναι βέβαιο ότι ο βαθμός στον οποίο μια κοινωνία προτίθεται να προστατεύσει τα θεμελιώδη της συμφέροντα δεν επιτρέπεται να ποικίλλει ανάλογα με το νομικό καθεστώς του προσώπου που θίγει τα θεμελιώδη αυτά συμφέροντα.

78. Κατά συνέπεια, προκειμένου να ερμηνευθεί η έννοια «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, πρέπει κατ' αρχάς να ληφθεί υπόψη ότι έχει ήδη κριθεί ότι ο όρος «δημόσια ασφάλεια», όπως χρησιμοποιείται στην παράγραφο 3 του άρθρου 28 της Οδηγίας 2004/38, καλύπτει τόσο

²¹ Σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης I. (C-348/09).

την εσωτερική όσο και την εξωτερική ασφάλεια του κάθε κράτους μέλους²² και ότι, ως εκ τούτου, η δημόσια ασφάλεια μπορεί να επηρεάζεται από την παρακώλυση της λειτουργίας των κρατικών θεσμών και των βασικών δημόσιων υπηρεσιών, από την επιβίωση του πληθυσμού από τον κίνδυνο σοβαρής διαταραχής των εξωτερικών σχέσεων ή της ειρηνικής συνύπαρξης των λαών, καθώς και από την προσβολή των στρατιωτικών συμφερόντων²³. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει επίσης αποφανθεί, στην ίδια αλληλουχία, ότι η έννοια «επιτακτικοί λόγοι δημόσιας ασφάλειας» της παραγράφου 3 του άρθρου 28 προϋποθέτει όχι μόνον ότι συντρέχει προσβολή της δημόσιας ασφάλειας, αλλά και ότι η προσβολή αυτή είναι ιδιαίτερος σοβαρή, όπως υποδηλώνει η χρήση του όρου «επιτακτικοί λόγοι»²⁴.

79. Εν συνεχεία, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει την έννοια «δημόσια τάξη» στο πλαίσιο της Οδηγίας 2004/38, και ειδικότερα των άρθρων 27 και 28 της συγκεκριμένης Οδηγίας, διευκρινίζοντας ότι για να γίνει επίκληση της έννοιας αυτής πρέπει εν πάση περιπτώσει, εκτός της διασάλευσης της κοινωνικής τάξης, την οποία συνεπάγεται κάθε παράβαση του νόμου, να υφίσταται πραγματική, ενεστώσα και αρκούτως σοβαρή απειλή κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας²⁵.

80. Στο πλαίσιο αυτό, και όσον αφορά ειδικότερα στην Οδηγία 2004/83, πρέπει να υπομνηστεί ότι, όπως καθιστά σαφές η αιτιολογική της σκέψη 28, οι έννοιες «εθνική ασφάλεια» και «δημόσια τάξη» καλύπτουν και τις περιπτώσεις στις οποίες πολίτης τρίτης χώρας είτε ανήκει σε οργάνωση που υποστηρίζει τη διεθνή τρομοκρατία είτε παρέχει στήριξη σε οργάνωση αυτού του είδους.

81. Επιπλέον, διαπιστώνεται, αφενός, ότι η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 1 της Κοινής Θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 27ης Δεκεμβρίου 2001, για την Εφαρμογή Ειδικών Μέτρων για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας²⁶, ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης, ορίζει τι νοείται ως «τρομοκρατική πράξη» και, αφετέρου, ότι συγκεκριμένα το ΡΚΚ περιλαμβάνεται στον κατάλογο ο οποίος έχει προσαρτηθεί σε παράρτημα της κοινής αυτής θέσης.

²² Σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Τσακουρίδης (C-145/09).

²³ Ibid., σκέψη 44.

²⁴ Ibid., σκέψη 41.

²⁵ Σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Byankov (C-249/11).

²⁶ (EE L 344, σ. 93)

82. Από όλες αυτές τις σκέψεις συνάγεται ότι η υποστήριξη που παρέχει πρόσφυγας σε οργάνωση που προβαίνει σε πράξεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Κοινής Θέσης 2001/931 αποτελεί κατ' αρχήν στοιχείο στο οποίο μπορεί να θεμελιωθεί η συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής της εξαίρεσης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83.

83. Επομένως, το γεγονός ότι συγκεκριμένη οργάνωση αναγράφεται στον κατάλογο του παραρτήματος της Κοινής Θέσης 2001/931 συνιστά, όπως υπογράμμισε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 95 των προτάσεων της²⁷, ισχυρή ένδειξη ότι πρόκειται για τρομοκρατική οργάνωση ή ότι υπάρχουν υποψίες περί αυτού. Κατά συνέπεια, το στοιχείο αυτό θα πρέπει οπωσδήποτε να ληφθεί υπόψη από την αρμόδια αρχή όταν θα κληθεί, σε πρώτο στάδιο, να εξετάσει αν η οικεία οργάνωση έχει τελέσει τρομοκρατικές πράξεις.

84. Ως εκ τούτου, πρέπει να ελέγχεται, σε κάθε περίπτωση χωριστά, αν οι πράξεις της συγκεκριμένης οργάνωσης μπορούν να απειλήσουν

²⁷ «95. Το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του κανένα στοιχείο που να υποδεικνύει αν οι πράξεις που διέπραξε το PKK εμπίπτουν σε κάποια από τις κατηγορίες. Η συμπερίληψη οργάνωσης σε κατάλογο όπως είναι αυτός που προσαρτάται στην Κοινή Θέση 2001/931 αποτελεί ισχυρή εκ πρώτης όψεως ένδειξη είτε ότι συνιστά τρομοκρατική οργάνωση είτε ότι είναι ύποπτη (επί τη βάσει μαχητών ενδεχομένως αποδείξεων) ότι συνιστά οργάνωση αυτού του είδους (Η ταχέως διευρυνόμενη νομολογία του Γενικού Δικαστηρίου όσο και του Δικαστηρίου αναφορικά με την αμφισβήτηση του κύρους των αποφάσεων περί εγγραφής σε παρόμοιο κατάλογο πρέπει να εκληφθεί ως ένδειξη ότι η εν λόγω εγγραφή δεν σημαίνει ότι μια οργάνωση είναι οπωσδήποτε τρομοκρατική. Κανονισμός (ΕΚ) 2580/2001 του Συμβουλίου, της 27ης Δεκεμβρίου 2001, για τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (ΕΕ L 344, σ. 70). Ο συγκεκριμένος κατάλογος κρίθηκε παράνομος σε δίκη που αφορά το PKK, κυρίως για τον λόγο ότι το Συμβούλιο παρέβη την υποχρέωση πλήρους αιτιολόγησης. Βλέπε, απόφαση PKK κατά Συμβουλίου (T-229/02, EU:T:2008:87). Βλέπε, περαιτέρω, σκέψη 38 της απόφασης επί της υπόθεσης E και F (C-550/09)). Ωστόσο, το Συμβούλιο εξέδωσε στη συνέχεια νέους Κανονισμούς προκειμένου να θεραπευθεί η πλημμέλεια αυτή: βλέπε, Κανονισμό (ΕΚ) 501/2009 του Συμβουλίου, της 15ης Ιουνίου 2009, για την εφαρμογή του άρθρου 2 παράγραφος 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 2580/2001 για τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και για την κατάργηση της απόφασης 2009/62/ΕΚ (ΕΕ L 151, σ. 14), ο οποίος περιλαμβάνει το PKK στον αναθεωρημένο κατάλογο (στο σημείο 17). Η εν λόγω εγγραφή στους καταλόγους αυτούς, συνεπώς, αποτελεί στοιχείο το οποίο οι αρμόδιες αρχές δικαιούνται να λαμβάνουν υπόψη όταν ελέγχουν, καταρχάς, αν η οργάνωση αυτή τέλεσε τρομοκρατικές πράξεις (Βλέπε σκέψεις 80 και 81 της απόφασης επί των υποθέσεων B & D (C-57/09 και C-101/09), αναφορικά με την ερμηνεία της παραγράφου 1 του άρθρου 12 της Οδηγίας, την οποία εφαρμόζω εν προκειμένω κατ' αναλογία)».

την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη, κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83. Επ' αυτού το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, όσον αφορά στην παράγραφο 2 (β) του άρθρου 12 της άνω Οδηγίας, ότι οι πράξεις τρομοκρατικής φύσης, που χαρακτηρίζονται από την άσκηση βίας σε άμαχο πληθυσμό, έστω και αν τελούνται προς εξυπηρέτηση κάποιου σκοπού που προβάλλεται ως πολιτικός, πρέπει να θεωρούνται σοβαρά εγκλήματα του κοινού δικαίου κατά την έννοια της προαναφερθείσας διάταξης²⁸.

85. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι πράξεις διεθνούς τρομοκρατίας, ανεξαρτήτως της συμμετοχής κάποιου κράτους σε αυτές, αντιβαίνουν εν γένει στους σκοπούς και στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών²⁹. Επομένως, τα κράτη μέλη μπορούν κάλλιστα, εφόσον έχουν τελεστεί τέτοιες πράξεις, να επικαλεστούν την ύπαρξη επιτακτικών λόγων εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης, κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, προκειμένου να εφαρμόσουν την εξαίρεση που προβλέπει η διάταξη αυτή.

86. Απαξ και ελεγχθεί το ζήτημα αυτό, η αρμόδια αρχή θα πρέπει, σε δεύτερο στάδιο, να εκτιμήσει τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που έχουν περιέλθει σε γνώση της για να καταλήξει αν η παροχή στήριξης στην οικεία οργάνωση, υπό τη μορφή της συνδρομής στη συγκέντρωση πόρων και της τακτικής συμμετοχής σε εκδηλώσεις της, όπως συνέβαινε κατά τα φαινόμενα με τον Η. Τ. στην υπόθεση της κύριας δίκης, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83.

87. Πράγματι, παρότι οι ενέργειες μιας οργάνωσης η οποία έχει περιληφθεί στον κατάλογο του παραρτήματος της Κοινής Θέσης 2001/931 λόγω της ανάμειξής της σε τρομοκρατικές πράξεις μπορούν να συσχετιστούν με το λόγο εφαρμογής της εξαίρεσης της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, το γεγονός και μόνον ότι ο ενδιαφερόμενος έχει υποστηρίξει την οργάνωση αυτή δεν πρέπει να επιφέρει αυτοδικαίως την ανάκληση της άδειας παραμονής του δυνάμει της ως άνω διάταξης³⁰.

88. Δεν υφίσταται άμεση σχέση μεταξύ της Κοινής Θέσης 2001/931 και της Οδηγίας 2004/83 ως προς τους επιδιωκόμενους από την καθεμία σκοπούς και, ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται η αρμόδια αρχή, όταν προτίθεται να αφαιρέσει, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας αυτής, από πρόσφυγα την άδεια παραμονής του, να βασίσει-

²⁸ Σκέψη 81 της απόφασης επί των υποθέσεων Β και D (C-57/09 και C-101/09).

²⁹ Ibid., σκέψη 83.

³⁰ Βλέπε, σκέψη 88 της απόφασης επί των υποθέσεων Β και D (C-57/09 και C-101/09).

ται αποκλειστικώς στην εκ μέρους του υποστήριξη μιας οργάνωσης που έχει περιληφθεί σε κατάλογο καταρτισθέντα εκτός του πλαισίου που έχει θεσπιστεί με την εν λόγω Οδηγία, τηρουμένης της Σύμβασης της Γενεύης³¹.

89. Εξ αυτού συνάγεται, όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης, ότι οι συνθήκες στις οποίες περιλήφθηκε στον κατάλογο του παραρτήματος της Κοινής Θέσης 2001/931 η οργάνωση που υποστήριξε ο Η. Τ. δεν είναι δυνατό να συγκριθούν με την ατομική αξιολόγηση των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών, που πρέπει να προηγείται της έκδοσης οποιασδήποτε πράξης με την οποία η άδεια παραμονής πρόσφυγα αφαιρείται δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83³².

90. Έτσι, στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου της εκτίμησης της αρμόδιας αρχής, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εξετάσει ποιον ρόλο διαδραμάτισε στην πράξη ο Η. Τ. στην οργάνωση αυτή, διερευνώντας ιδίως αν ο ίδιος τέλεσε τρομοκρατικές πράξεις, αν και σε ποιον βαθμό ενεπλάκη στον σχεδιασμό, στη λήψη αποφάσεων ή στην καθοδήγηση άλλων προσώπων ενόψει της τέλεσης παρόμοιων πράξεων και, τέλος, αν και σε ποιον βαθμό χρηματοδότησε τέτοιες πράξεις ή εξασφάλισε σε τρίτους τα μέσα για την τέλεσή τους.

91. Εν προκειμένω, όσον αφορά τις πράξεις στήριξης του ΡΚΚ από τον Η. Τ., όπως προκύπτει από τη δικογραφία, ο ενδιαφερόμενος μετείχε σε νόμιμες συναντήσεις και εκδηλώσεις όπως ο εορτασμός της κουρδικής πρωτοχρονιάς, και συνέδραμε στη συγκέντρωση δωρεών για την οργάνωση. Πρόκειται, δηλαδή, για πράξεις οι οποίες δεν σημαίνουν, κατ' ανάγκην, ότι το πρόσωπο που τις τέλεσε θα υπερασπιζόταν τη νομιμότητα τυχόν τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Κατά μείζονα δε λόγο τέτοιες πράξεις δεν είναι, αυτές καθαυτές, τρομοκρατικές.

92. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο οφείλει επίσης να εξετάσει πόσο σοβαρή είναι η απειλή που συνεπάγονται για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη οι πράξεις που τέλεσε ο Η. Τ. Ειδικότερα, θα πρέπει να ελέγξει αν μπορεί να του καταλογιστεί ατομική ευθύνη για την υλοποίηση των δράσεων του ΡΚΚ. Συναφώς, ναι μεν θα ληφθεί οπωσδήποτε υπόψη ότι ο Η. Τ. καταδικάστηκε αμετάκλητα με την από 3.12.2008 απόφαση ποινικού δικαστηρίου, πλην όμως το αιτούν δικαστήριο καλείται επίσης να διερευνήσει, υπό το πρίσμα της δεσμευτικής, κατά την επιλογή του εφαρμοστέου μέτρου, αρχής της αναλογικότητας, αν η απειλή που ενδεχομένως συνιστούσε κατά το παρελθόν ο ενδιαφερόμενος για την

³¹ Ibid., σκέψη 89.

³² Ibid., σκέψη 91.

εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας εξακολουθούσε να υφίσταται κατά το χρόνο έκδοσης της επίμαχης εν προκειμένω διοικητικής πράξης.

93. Στην ίδια αλληλουχία, το αιτούν δικαστήριο οφείλει επίσης να λάβει υπόψη ότι ο Η. Τ. καταδικάστηκε σε πρόστιμο και όχι σε ποινή φυλάκισης, καθώς και να ελέγξει, λαμβανομένου υπόψη αυτού του στοιχείου, σε συνδυασμό, ενδεχομένως, με το είδος των πράξεων που τέλεσε ο ενδιαφερόμενος, αν όντως συνέτρεχαν «επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, που δικαιολογούσαν την ανάκληση της άδειας παραμονής του Η. Τ.

94. Σημειωτέον επίσης, κατόπιν των διευκρινίσεων αυτών, ότι η πρώτη συνέπεια της εφαρμογής, από κάποιο κράτος μέλος, της εξαίρεσης που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 είναι η στέρηση από τον πρόσφυγα της άδειας παραμονής του, ακόμη και αν, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, αυτός εξακολουθεί να έχει, βάσει άλλου νομικού ερείσματος, δικαίωμα να διαμένει νομίμως στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.

95. Πρέπει πάντως να υπογραμμιστεί, στο σημείο αυτό, ότι ο πρόσφυγας του οποίου η άδεια παραμονής ανακαλείται κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83 εξακολουθεί να απολαύει του καθεστώτος του πρόσφυγα, τουλάχιστον μέχρι να απολέσει, ενδεχομένως, τη συγκεκριμένη ιδιότητα. Συνεπώς, ακόμη και άνευ άδειας παραμονής, ο ενδιαφερόμενος παραμένει πρόσφυγας και διατηρεί, υπό την ιδιότητα αυτή, το δικαίωμα στα ευεργετήματα τα οποία το κεφάλαιο VII της ως άνω οδηγίας εγγυάται για όλους τους πρόσφυγες, όπως τα δικαιώματα που αφορούν την προστασία από την επαναπροώθηση, τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, τη χορήγηση ταξιδιωτικών εγγράφων, την πρόσβαση στην απασχόληση και στην εκπαίδευση, την κοινωνική πρόνοια, την ιατρική περίθαλψη και την κατοικία, την ελεύθερη κυκλοφορία στο εσωτερικό του κράτους μέλους υποδοχής και την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης. Με άλλα λόγια, τα κράτη μέλη ουδεμία διακριτική ευχέρεια διαθέτουν ως προς το αν θα συνεχίσουν, ή όχι, να παρέχουν σε έναν πρόσφυγα τα βασικά ευεργετήματα που εγγυάται αυτή η Οδηγία.

96. Μολονότι αληθεύει ότι στην αιτιολογική σκέψη 30 της Οδηγίας 2004/83 επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη μπορούν, εντός των ορίων των διεθνών τους υποχρεώσεων, να προβλέπουν «ότι η παροχή ευεργετημάτων όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στις κοινωνικές παροχές, στην ιατρική περίθαλψη και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης προϋποθέτει την προηγούμενη χορήγηση άδειας παραμο-

νής», η προϋπόθεση η οποία τίθεται κατ' αυτόν τον τρόπο αφορά, πάντως, διατυπώσεις αμιγώς διοικητικού χαρακτήρα, εφόσον σκοπός του κεφαλαίου VII της εν λόγω Οδηγίας είναι να διασφαλίσει για όλους τους πρόσφυγες κάποια ελάχιστα ευεργετήματα σε όλα τα κράτη μέλη. Εξάλλου, η συγκεκριμένη αιτιολογική σκέψη, δεδομένου ότι δεν υπάρχει αντίστοιχο της στις διατάξεις της Οδηγίας, δεν είναι δυνατό να συνιστά νομική βάση ώστε να μπορούν τα κράτη μέλη, στις περιπτώσεις όπου ανακαλείται η άδεια παραμονής πρόσφυγα, να φαλκιδεύουν τα ευεργετήματα τα οποία διασφαλίζει το κεφάλαιο VII της Οδηγίας αυτής.

97. Δεδομένου ότι τα δικαιώματα που παρέχονται στους πρόσφυγες απορρέουν από την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα και όχι από τη χορήγηση της άδειας παραμονής, κάθε πρόσφυγας πρέπει, όσο διατηρεί αυτή την ιδιότητα, να απολαύει των διασφαλιζόμενων από την Οδηγία 2004/83 δικαιωμάτων, τα οποία μάλιστα δεν επιτρέπεται να περιορίζονται παρά μόνον αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που θέτει το κεφάλαιο VII της ως άνω Οδηγίας, εφόσον τα κράτη μέλη δεν έχουν δικαίωμα να προσθέτουν άλλους περιορισμούς πέραν των προβλεπόμενων.

98. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν συνάδει με την Οδηγία 2004/83 το γεγονός ότι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία ενώπιον του Δικαστηρίου, η ανάκληση της άδειας παραμονής του Η. Τ., η οποία επήλθε αυτοδικαίως κατόπιν της έκδοσης της πράξης απέλασης, είχε επιπτώσεις όσον αφορά στην πρόσβασή του στην απασχόληση, στην επαγγελματική κατάρτιση και σε άλλες κοινωνικές παροχές, αφού, κατά το γερμανικό δίκαιο, απολαύει των δικαιωμάτων αυτών μόνον όποιος κατέχει νομίμως άδεια παραμονής.

99. [...]

Για τους ως άνω λόγους, το Πρώτο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφάσισε:

1) Η Οδηγία 2004/83/EK του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, έχει την έννοια ότι, άπαξ και χορηγηθεί άδεια παραμονής σε πρόσφυγα, η άδεια αυτή μπορεί να ανακληθεί είτε δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της ως άνω Οδηγίας, εφόσον υφίστανται επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης κατά την έννοια της συγκεκριμένης διάταξης, είτε δυνάμει της παραγράφου 3 του άρθρου 21 της εν λόγω Οδηγίας, εφόσον συντρέχουν λόγοι να εφαρμοστεί η προβλεπόμενη στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας εξαίρεση από την αρχή της μη επαναπροώθησης.

2) Η παροχή στήριξης σε τρομοκρατική ένωση που έχει περιληφθεί στον κατάλογο του παραρτήματος της Κοινής Θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 27ης Δεκεμβρίου 2001, για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης, μπορεί να καταλέγεται στους «επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης» κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, ακόμη και αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 21 της ίδιας Οδηγίας. Πάντως, για να μπορεί άδεια παραμονής χορηγηθείσα σε πρόσφυγα να ανακληθεί βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2004/83, με την αιτιολογία ότι ο πρόσφυγας αυτός παρέχει στήριξη σε τρομοκρατική ένωση, πρέπει οι αρμόδιες αρχές να προβούν σε μια ατομική αξιολόγηση, υποκείμενη εν συνεχεία σε δικαστικό έλεγχο, των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών που αφορούν στις ενέργειες τόσο της οικείας οργάνωσης όσο και του συγκεκριμένου πρόσφυγα. Όταν κράτος μέλος εκδίδει μεν πράξη για την απομάκρυνση πρόσφυγα του οποίου η άδεια παραμονής έχει ανακληθεί, αλλά αναστέλλει την εκτέλεση της πράξης αυτής, τότε δεν συνάδει με την ως άνω Οδηγία η στέρηση από τον πρόσφυγα των ευεργετημάτων που διασφαλίζει το κεφάλαιο VII της εν λόγω Οδηγίας, εκτός αν τυγχάνει εφαρμογής κάποια εξαίρεση που προβλέπει ρητά η ίδια Οδηγία.

B. Διαδικασίες αναγνώρισης καθεστώτων διεθνούς προστασίας

0954

Υπόθεση C-239/14 ³³

Abdoulaye Amadou Tall κατά Centre public d'action sociale de Huy, περισταμένης της Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile (Fedasil)

Δικαστές: L. Bay Larsen (Εισηγητής), Πρόεδρος του Τρίτου Τμήματος, ασκών καθήκοντα προέδρου του Τέταρτου Τμήματος, J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal και K. Jürimäe, δικαστές

Γενικός Εισαγγελέας: P. Cruz Villalón³⁴

Δικηγόροι: D. Andrien, avocat, για τον κύριο A. A. Tall, S. Pierre και A. Fischer, avocats, για το Δημόσιο Κέντρο Κοινωνικής Δράσης, A. Detheux, advocaat, για την Agence Fédérale pour l'Accueil des Femandeurs d'Asile

³³ Εκδικάστηκε από το Τέταρτο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 6.5.2015 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 17.12.2015.

³⁴ Για τις προτάσεις που ανέπτυξε ο Γενικός Εισαγγελέας, βλέπε, σε: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=239/14>

(Fedasil), M. Jacobs και C. Pochet και S. Vanrie, για την κυβέρνηση του Βελγίου, M. Fehér και G. Κοός, για την κυβέρνηση της Ουγγαρίας, M. Κοντού-Durande, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Δικαιοδοσία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Δικαστηρίων των κρατών μελών στο πλαίσιο της έκδοσης αποφάσεων επί προδικαστικών ερωτημάτων – Η αρχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας κατά τη διαδικασία εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου – Η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος της προσφυγής που ασκείται κατά απόφασης περί μη περαιτέρω εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου, η εκτέλεση της οποίας δεν είναι ικανή να εκθέσει τον ενδιαφερόμενο πολίτη τρίτης χώρας σε κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν συνιστά προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 39 της Οδηγίας 2005/85, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη – Όταν ο αιτών άσυλο καταθέτει νέα αίτηση ασύλου χωρίς να προσκομίζει νέα στοιχεία ή επιχειρήματα, θα ήταν δυσανάλογο να υποχρεούνται τα κράτη μέλη να ανοίγουν νέα πλήρη εξεταστική διαδικασία, και, στις περιπτώσεις αυτές, θα πρέπει να έχουν επιλογή μεταξύ διαδικασιών που περιλαμβάνουν εξαιρέσεις ως προς τις εγγυήσεις των οποίων απολαύει κανονικά ο αιτών – Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής με ανασταλτικό αποτέλεσμα δεν στερείται ο πολίτης τρίτης χώρας σε βάρος του οποίου εκδίδεται απόφαση επιστροφής στο πλαίσιο της εξέτασης αίτησης ασύλου, προγενέστερης ή μεταγενέστερης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

N. 3671/2008 «Κύρωση της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς διατάξεις» (ΦΕΚ 129, τ. Α')

Άρθρα 19 παράγραφος 2, 47 και 52 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EE C 83 της 30.3.2010

Άρθρα 3 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

N.Δ. 52/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α')

Άρθρα 32 και 39 της Οδηγίας 2005/85/EK του Συμβουλίου της 1.12.2005 «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικα-

σίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα»

ΕΕ L 326 της 13.12.2005

[Άρθρα 23 και 29 του ΠΔ 114/2010 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα 9L 326/13.12.2005)»]

Άρθρα 6 και 13 της Οδηγίας 2008/15/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16.12.2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών»

ΕΕ L 348/24.12.2008

[Άρθρα 21 και 28 του Ν. 3907/2011 «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη - μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ 7, τ. Α΄)]

Πραγματικά περιστατικά: Ο κύριος A. A. Tall, πολίτης Σενεγάλης, κατέθεσε στο Βέλγιο αίτηση ασύλου, της οποίας η απόρριψη επικυρώθηκε με την από 12.11.2013 απόφαση του Συμβουλίου Επίλυσης Διαφορών που αφορούν Αλλοδαπούς.

Κατά της ανωτέρω απόφασης ο ενδιαφερόμενος άσκησε προσφυγή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο την απέρριψε ως απαράδεκτη στις 10.1.2014. Στις 16.1.2014 ο κύριος A. A. Tall κατέθεσε δεύτερη αίτηση ασύλου, επικαλούμενος νέα, κατά τη γνώμη του, στοιχεία.

Με την από 23.1.2014 απόφασή του το Γραφείο Προσφύγων και Ανιθαγενών αποφάσισε να μην εξετάσει περαιτέρω τη δεύτερη αυτή αίτηση ασύλου.

Με την από 27.1.2014 απόφασή του, το Δημόσιο Κέντρο Κοινωνικής Δράσης ανακάλεσε, με ισχύ από τις 10.1.2014, τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας που ελάμβανε ο κύριος A. A. Tall, με την αιτιολογία ότι, μετά τη δεύτερη αίτηση ασύλου που είχε υποβάλει, ο εν λόγω οργανισμός «δεν [ήταν] πλέον αρμόδιο[ς] να παρέχει ενίσχυση κοινωνικής πρόνοιας, ισοδύναμη προς εισόδημα ένταξης, ούτε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη».

Στις 10.2.2014 κοινοποιήθηκε στον κύριο A. A. Tall διαταγή να εγκαταλείψει την επικράτεια.

Κατά της απόφασης να μην εξεταστεί περαιτέρω η δεύτερη αίτηση για άσυλο, ο ενδιαφερόμενος άσκησε προσφυγή ενώπιον του Συμβουλίου Επίλυσης Διαφορών που αφορούν Αλλοδαπούς στις 19.2.2014.

Παράλληλα, στις 27.2.2014, ο κύριος A. A. Tall άσκησε ενώπιον του Tribunal du Travail de Liège, προσφυγή κατά της απόφασης με την οποία το Δημόσιο Κέντρο Κοινωνικής Δράσης ανακάλεσε τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας. Το Tribunal du Travail de Liège έκρινε παραδεκτή και βάσιμη την ανωτέρω προσφυγή καθόσον αφορούσε την περίοδο μεταξύ 10.1.2014 και 17.2.2014, με το σκεπτικό ότι, δυνάμει των εφαρμοστέων εθνικών διατάξεων, η επίμαχη απόφαση περί ανάκλησης των παροχών κοινωνικής πρόνοιας μπορούσε να ισχύσει μόνον από την ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας εθελούσιας αποχώρησης που τάχθηκε με τη διαταγή περί απομάκρυνσης από την επικράτεια, ήτοι στις 18.2.2014.

Ως προς τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας τις οποίες ο κύριος A. A. Tall διατεινόταν ότι δικαιούνταν να εξακολουθεί να λαμβάνει μετά τις 18.2.2014, το Tribunal du Travail de Liège έκρινε ότι ο ενδιαφερόμενος δεν διέθετε, κατά το εθνικό δίκαιο, τη δυνατότητα να ασκήσει ένδικο βοήθημα πλήρους δικαιοδοσίας και με ανασταλτικό αποτέλεσμα κατά της απόφασης να μην εξετασθεί περαιτέρω η δεύτερη αίτηση ασύλου που είχε καταθέσει. Συγκεκριμένα, κατά το δικαστήριο, οι μόνες προσφυγές που κατά την ισχύουσα εθνική νομοθεσία χωρούν κατά απόφασης περί μη περαιτέρω εξέτασης μιας μεταγενέστερης αίτησης ασύλου είναι η προσφυγή ακύρωσης και η αίτηση αναστολής «κατεπείγοντος χαρακτήρα», οι οποίες, δεδομένου ότι δεν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα, στερούν από το οικείο πρόσωπο το δικαίωμα παραμονής και λήψης κοινωνικών παροχών.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal du Travail de Liège αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Δυνάμει του άρθρου 39/1 του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, σχετικά με την είσοδο στην επικράτεια, την παραμονή, την εγκατάσταση και την απέλαση αλλοδαπών, σε συνδυασμό με τα άρθρα 39/2, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, 39/76, 39/82, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο d, και 57/6/2 του ίδιου νόμου, κατά αποφάσεως να μην εξετασθεί περαιτέρω νέα αίτηση ασύλου μπορούν να ασκούνται μόνον προσφυγή ακυρώσεως και αίτηση αναστολής κατεπείγοντος χαρακτήρα. Συνάδουν τα εν λόγω ένδικα βοηθήματα, στον βαθμό που δεν συνιστούν ένδικα βοηθήματα πλήρους δικαιοδοσίας ούτε έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα και στον βαθμό που, κατά την εξέτασή τους, ο αιτών δεν δικαιούται ούτε παραμονή ούτε υλική βοήθεια, προς τις επιταγές του άρθρου 47 του Χάρ-

τη [...] και του άρθρου 39 της οδηγίας 2005/85 [...], τα οποία προβλέπουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής;»

Νόμο βάσιμο: Α) Στο πλαίσιο της διαδικασίας που θεσπίζεται από το άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής απόφασης για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. **Β)** Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η προσφυγή κατά απόφασης περί μη περαιτέρω εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου στερείται ανασταλτικού αποτελέσματος. **Γ)** Τα χαρακτηριστικά της προσφυγής που προβλέπει το άρθρο 39 της Οδηγίας 2005/85 πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά το οποίο κάθε πρόσωπο του οποίου εθίγησαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπει το εν λόγω άρθρο.

Σκεπτικό:

Επί του παραδεκτού του προδικαστικού ερωτήματος

30. Το Δημόσιο Κέντρο Κοινωνικής Δράσης, η Fedasil, η Βελγική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο. Συγκεκριμένα, προβάλλουν ότι η έναρξη ισχύος, στις 31.5.2014 — τουτέστιν αφότου είχε περιέλθει στο Δικαστήριο η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής απόφασης — του νόμου της 10.4.2014 περί διαφόρων διατάξεων σχετικών με τη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου Επίλυσης Διαφορών που αφορούν Αλλοδαπούς και ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο οποίος τροποποίησε τον νόμο της 15ης Δεκεμβρίου 1980, είχε ως αποτέλεσμα, δεδομένων των μεταβατικών διατάξεων του άρθρου 26 αυτού, να αποκτήσει ανασταλτικό αποτέλεσμα η προσφυγή που άσκησε ο κύριος A. A. Tall κατά της απόφασης περί μη περαιτέρω εξέτασης της δεύτερης αίτησης ασύλου που κατέθεσε καθώς και να αναγνωρισθεί υπέρ αυτού δικαίωμα σε υλική βοήθεια κατά την περίοδο εξέτασης της προσφυγής αυτής.

31. Το Δικαστήριο ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να το ενημερώσει για τις συνέπειες που είχε η έναρξη ισχύος του νόμου της 10.4.2014, τόσο επί της διαφοράς της κύριας δίκης όσο και επί της προδικαστικής παραπομπής, και να διευκρινίσει εάν η διαφορά εξακολουθούσε να εκκρεμεί ενώπιόν του, σε περίπτωση δε καταφατικής απάντησης, εάν η

απάντηση του Δικαστηρίου είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφανθεί αυτό επί της εν λόγω διαφοράς.

32. Στην απάντησή του, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19.1.2015, το αιτούν δικαστήριο ανέφερε ότι η εν λόγω ένδικη διαφορά εξακολούθησε να εκκρεμεί ενώπιόν του όσον αφορά την περίοδο μεταξύ 18.2.2014 και 31.5.2014.

33. Επιπλέον, στις 28.5.2015, η Fedasil προσκόμισε στο Δικαστήριο αντίγραφο της από 7.5.2015 υπ' αριθμ. 56/2015 απόφασης του Συνταγματικού Δικαστηρίου του Βελγίου. Έχοντας επίσης επιληφθεί προδικαστικού ερωτήματος υποβληθέντος από το αιτούν δικαστήριο επί της συμβατότητας των επίμαχων στην κύρια δίκη εθνικών διατάξεων προς το βελγικό Σύνταγμα, σε συνδυασμό με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι, δεδομένης της έναρξης ισχύος του νόμου της 10ης Απριλίου 2014 και των μεταβατικών διατάξεων του άρθρου 26 αυτού, ο εν λόγω νόμος εφαρμόζεται στη διαδικασία που κίνησε ο κύριος A. A. Tall ενώπιον του Συμβουλίου Επίλυσης Διαφορών που αφορούν Αλλοδαπούς, και αποφάσισε να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προκειμένου αυτό να την επανεξετάσει και να αξιολογήσει κατά πόσον εξακολούθησε να είναι αναγκαία η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος.

34. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας που θεσπίζεται από το άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής απόφασης για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Επομένως, εφόσον τα ερωτήματα που τίθενται αφορούν στην ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο, καταρχήν, οφείλει να αποφανθεί. Το τεκμήριο λυσιτέλειας των προδικαστικών ερωτημάτων που υποβάλλουν τα εθνικά δικαστήρια δεν μπορεί να ανατραπεί παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ήτοι μόνο όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή επίσης όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν³⁵.

³⁵ Σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης FOA (C-354/13).

35. Εξάλλου, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφαινεται, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, επί της ερμηνείας των εθνικών διατάξεων ούτε να κρίνει αν η ερμηνεία τους από το αιτούν δικαστήριο είναι ορθή. Πράγματι, μόνον τα εθνικά δικαστήρια είναι αρμόδια να αποφαινούνται επί της ερμηνείας του εσωτερικού δικαίου³⁶.

36. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος κατά πόσον οι μεταβατικές διατάξεις του νέου νόμου έχουν την έννοια ότι ο νόμος αυτός εφαρμόζεται αναδρομικά στην περίπτωση του A. A. Tall, ιδίως για την κρίσιμη περίοδο στην οποία αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο στην από 19.1.2015 απάντησή του επί του αιτήματος παροχής πληροφοριών που του απηύθυνε το Δικαστήριο.

37. Ως εκ τούτου, δεν προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το αιτούν δικαστήριο δεν είναι αναγκαία προκειμένου να αποφανθεί το τελευταίο επί της διαφοράς της κύριας δίκης.

38. Επομένως, το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

39. Με το προδικαστικό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί κατά πόσον το άρθρο 39 της Οδηγίας 2005/85, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα η προσφυγή που ασκείται κατά απόφασης, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, για τη μη περαιτέρω εξέταση μεταγενέστερης αίτησης ασύλου.

40. Πρέπει, καταρχάς, να διευκρινιστεί ότι η δεύτερη αίτηση ασύλου που υπέβαλε ο A. A. Tall, πρέπει πράγματι να εκληφθεί ως «μεταγενέστερη αίτηση», κατά την έννοια του άρθρου 32 της Οδηγίας 2005/85, και ότι η άρνηση του Γραφείου Προσφύγων και Ανιθαγενών να εξετάσει την αίτηση αυτή αντιστοιχεί σε «απόφαση να μην εξετασθεί περαιτέρω η μεταγενέστερη αίτηση», κατά την έννοια της παραγράφου 1(γ) του άρθρου 39 αυτής της Οδηγίας.

41. Η προμνησθείσα Οδηγία ορίζει, στο άρθρο 39, τα χαρακτηριστικά που πρέπει να φέρουν οι προσφυγές που ασκούνται, μεταξύ άλλων, κατά απόφασης περί μη περαιτέρω εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου, και προβλέπει, στο τιτλοφορούμενο «Ειδικές διαδικασίες» άρθρο 24, τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβλέπουν ειδικές διαδικασίες

³⁶ Σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Samba Diouf (C-69/10).

που παρεκκλίνουν από τις βασικές αρχές και από τις θεμελιώδεις εγγυήσεις του κεφαλαίου II της ίδιας Οδηγίας.

42. Πρέπει να προσδιοριστεί κατά πόσον τα προμνησθέντα άρθρα έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα η προσφυγή που ασκείται κατά απόφασης, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, περί μη περαιτέρω εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου και βάσει της οποίας το πρόσωπο που υπέβαλε τέτοια αίτηση μετά την απόρριψη προηγούμενης αίτησης ασύλου δεν δικαιούται, μεταξύ άλλων, οικονομική ενίσχυση έως ότου εκδοθεί απόφαση επί της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της ως άνω απόφασης.

43. Επισημαίνεται, προκαταρκτικώς, ότι οι διαδικασίες που καθιερώνει η Οδηγία 2005/85 αποτελούν ελάχιστες προδιαγραφές και ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν, από πολλές απόψεις, περιθώριο εκτίμησης για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της εθνικής νομοθεσίας³⁷.

44. Πρέπει, επίσης, να υπομνησθεί ότι το άρθρο 39 της Οδηγίας 2005/85, το οποίο καθιερώνει τη θεμελιώδη αρχή του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, επιβάλλει στα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν στους αιτούντες άσυλο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά των πράξεων που απαριθμούνται στην παράγραφο 1.

45. Επ' αυτού, από την παράγραφο 1 (γ) του άρθρου 39 της εν λόγω Οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε οι αιτούντες άσυλο να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά «[απόφασης] να μην εξετασθεί περαιτέρω η μεταγενέστερη αίτηση σύμφωνα με τα άρθρα 32 και 34 [της ίδιας οδηγίας]».

46. Πρέπει, εξάλλου, να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 15 της Οδηγίας 2005/85, όταν ο αιτών άσυλο υποβάλλει νέα αίτηση ασύλου χωρίς να προσκομίζει νέα στοιχεία ή επιχειρήματα, θα ήταν δυσανάλογο να υποχρεούνται τα κράτη μέλη να ανοίγουν νέα πλήρη εξεταστική διαδικασία και, στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν επιλογή μεταξύ διαδικασιών που περιλαμβάνουν εξαιρέσεις ως προς τις εγγυήσεις των οποίων απολαύει κανονικά ο αιτών.

47. Συνεπώς, όπως προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 (β) του άρθρου 32 της Οδηγίας 2005/85, απόφαση περί μη περαιτέρω εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης μπορεί να ληφθεί στο πλαίσιο «ειδικής διαδικασίας», η οποία συνίσταται, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 32 της εν λόγω Οδηγίας, σε προκαταρκτική εξέταση αυτής της αίτησης, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να καθορισθεί εάν, μετά τη λήψη απόφασης επί της προηγούμενης αίτησης του οικείου αιτούντος, προέκυψαν ή υποβλήθηκαν

³⁷ Ibid., σκέψη 29.

από αυτόν νέα στοιχεία ή πορίσματα που αφορούν στην εξέταση του κατά πόσον ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον χαρακτηρισμό του ως πρόσφυγα.

48. Σε κάθε περίπτωση, η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 32 της Οδηγίας 2005/85 διευκρινίζει ότι, εάν, μετά την προκαταρκτική αυτή εξέταση, προκύψουν ή υποβληθούν από τον αιτούντα νέα στοιχεία ή πορίσματα που αυξάνουν σημαντικά τις πιθανότητες χαρακτηρισμού του ως πρόσφυγα, η αίτηση εξετάζεται περαιτέρω σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου II της Οδηγίας αυτής, σε σχέση με τις βασικές αρχές και τις θεμελιώδεις εγγυήσεις. Αντιθέτως, εάν, όπως στην περίπτωση της κύριας δίκης, δεν συνεχισθεί περαιτέρω η εξέταση της μεταγενέστερης αίτησης κατόπιν της προμνησθείσας προκαταρκτικής εξέτασης, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν, δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της εν λόγω Οδηγίας, εξαίρεση από τον κανόνα της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, κατά την οποία επιτρέπεται στους αιτούντες άσυλο να παραμείνουν στο κράτος μέλος αποκλειστικά για τον σκοπό της διαδικασίας.

49. Εκ των ανωτέρω συνάγεται κατά μείζονα λόγο ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η προσφυγή κατά απόφασης να μην εξεταστεί περαιτέρω μεταγενέστερη αίτηση ασύλου, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στερείται ανασταλτικού αποτελέσματος.

50. Επιπλέον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι διατάξεις της Οδηγίας 2005/85 πρέπει να ερμηνεύονται, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 8 αυτής, τηρουμένων των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των αρχών που αναγνωρίζονται ιδίως από τον Χάρτη.

51. Συνεπώς, τα χαρακτηριστικά της προσφυγής που προβλέπει το άρθρο 39 της εν λόγω Οδηγίας πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 47 του Χάρτη, το οποίο κατοχυρώνει την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και κατά το οποίο κάθε πρόσωπο του οποίου εθίγησαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπει το εν λόγω άρθρο³⁸.

52. Επ' αυτού, από τις επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 47 του Χάρτη προκύπτει ότι το πρώτο εδάφιο του άρθρου αυτού βασίζεται στο άρθρο 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

53. Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 19 του Χάρτη διευκρινίζει, ειδικότερα, ότι κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να υπο-

³⁸ Βλέπε, κατ' αναλογία, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης *Abdida* (C-562/13).

βληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

54. Από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου — η οποία, κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 52 του Χάρτη, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την ερμηνεία της παραγράφου 2 του άρθρου 19 αυτού — προκύπτει ότι, οσάκις κράτος αποφασίζει να επαναπροωθήσει αλλοδαπό σε χώρα όπου υπάρχουν αποχρώντες λόγοι να θεωρηθεί ότι ο εν λόγω αλλοδαπός διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να υποστεί αντίθεση προς το άρθρο 3 της Σύμβασης μεταχείριση, η κατά το άρθρο 13 της Σύμβασης απαίτηση περί αποτελεσματικότητας της προσφυγής σημαίνει ότι πρέπει να αναστέλλεται αυτοδικαίως η εκτέλεση του μέτρου επιστροφής του αλλοδαπού³⁹.

55. Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι εν προκειμένω η διαφορά της κύριας δίκης αφορά αποκλειστικώς τη νομιμότητα απόφασης να μην εξετασθεί περαιτέρω μεταγενέστερη αίτηση ασύλου, κατά την έννοια του άρθρου 32 της Οδηγίας 2005/85.

56. Η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος προσφυγής ασκηθείσας κατά παρόμοιας απόφασης συνάδει, καταρχήν, προς τα άρθρα 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη. Πράγματι, παρότι βάσει της απόφασης αυτής δεν είναι δυνατή η αναγνώριση διεθνούς προστασίας σε πολίτη τρίτης χώρας, η εκτέλεσή της δεν μπορεί, αυτή καθαυτήν, να επάγεται την απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου.

57. Αντιθέτως, εάν στο πλαίσιο της εξέτασης αίτησης ασύλου προγενέστερης ή μεταγενέστερης, σε σχέση με απόφαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, ένα κράτος μέλος λάβει εις βάρος του ενδιαφερομένου πολίτη τρίτης χώρας απόφαση επιστροφής κατά την έννοια του άρθρου 6 της Οδηγίας 2008/115, ο εν λόγω πολίτης θα πρέπει να είναι σε θέση να ασκήσει κατά της απόφασης αυτής το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σύμφωνα με το άρθρο 13 της Οδηγίας αυτής.

58. Επ' αυτού, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, σε κάθε περίπτωση, η προσφυγή πρέπει οπωσδήποτε να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα όταν ασκείται κατά απόφασης επιστροφής, η εκτέλεση της οποίας είναι ικανή να εκθέσει τον ενδιαφερόμενο πολίτη τρίτης χώρας σε σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

³⁹ Βλέπε, μεταξύ άλλων, ΕΔΔΑ, σκέψη 67 της απόφασης επί της υπόθεσης Gebremedhin κατά Γαλλίας (ΕΔΠΑ 2007, σελίδα 426, σε: http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/Extras/Epetirides/EPETIRIDA_2007.pdf) και σκέψη 200 της απόφασης επί της υπόθεσης Hirsi Jamaa κ.λπ. κατά Ιταλίας (ΕΔΠΑ 2012, σελίδα 219, http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/Extras/Epetirides/epetiridi_2012.pdf).

Στην περίπτωση αυτή η προσφυγή πρέπει να διασφαλίζει την τήρηση των απαιτήσεων των άρθρων 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη⁴⁰.

59. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος προσφυγής που ασκείται κατά απόφασης όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η εκτέλεση της οποίας δεν είναι ικανή να εκθέσει τον ενδιαφερόμενο πολίτη τρίτης χώρας σε κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν συνιστά προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 39 της Οδηγίας 2005/85, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη.

60. [...]

Για τους λόγους αυτούς, το Τέταρτο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφαίνεται:

Το άρθρο 39 της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των άρθρων 19, παράγραφος 2, και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία που δεν προβλέπει ανασταλτικό αποτέλεσμα για την προσφυγή που ασκείται κατά απόφασης, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, περί μη περαιτέρω εξέτασης μεταγενέστερης αίτησης ασύλου.

Γ. Οικογενειακή επανένωση πολιτών τρίτων χωρών

0955

Υπόθεση C-153/14⁴¹

Minister van Buitenlandse Zaken κατά Κ. και Α.

Δικαστές: R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), Πρόεδρος Τμήματος, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, J. L. da Cruz Vilaça και Κ. Λυκούργος, δικαστές
Γενική Εισαγγελέας: J. Kokott⁴²

⁴⁰ Σκέψεις 52 και 53 της απόφασης επί της υπόθεσης Abdida (C-562/13).

⁴¹ Εκδικάστηκε από το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 5.2.2015 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 9.7.2015.

⁴² Για τις προτάσεις που ανέπτυξε η Γενική Εισαγγελέας, βλέπε, σε: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=153/14>

Δικηγόροι: G. J. Dijkman, advocaat, για την κυρία K., W. P. R. Peeters, advocaat, για την κυρία A., M. Gijzen, M. Bulterman, B. Koopman και J. Langer, για την κυβέρνηση της Ολλανδίας, T. Henze και B. Beutler, για την κυβέρνηση της Γερμανίας, G. Eberhard, για την κυβέρνηση της Αυστρίας, M. Κοντού-Durande και G. Wils, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση κοινωνικής ενσωμάτωσης, ως προϋπόθεση της οικογενειακής επανένωσης, δεν θίγει το σκοπό που επιδιώκει η Οδηγία 2003/86 – Τα εθνικά μέτρα ενσωμάτωσης, όπως είναι η υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση κοινωνικής ενσωμάτωσης, στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης πολιτών τρίτων χωρών πρέπει να διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας, δηλαδή να μην βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξή τους μέτρου, είναι δε θεμιτά μόνον εφόσον καθιστούν ευχερέστερη την ενσωμάτωση των μελών της οικογένειας του συντηρούντος – Συσταλτική η ερμηνεία της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86, δεδομένου ότι το περιθώριο εκτίμησης που παρέχεται στα κράτη μέλη δεν πρέπει να χρησιμοποιείται με τρόπο που να αντιβαίνει στο σκοπό της Οδηγίας αυτής, που συνίσταται στο να καταστήσει ευχερέστερη την οικογενειακή επανένωση, ούτε στην πρακτική αποτελεσματικότητά της – Η δυνατότητα απαλλαγής από την υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξετάσεις κοινωνικής ενσωμάτωσης, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ατομικές περιστάσεις (ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, οικονομική κατάσταση, κατάσταση υγείας) των μελών της οικογένειας του συντηρούντος διευκολύνει την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης που κατοχυρώνει η Οδηγία 2003/86 – Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, το ύψος των εξόδων για τη συμμετοχή στις εξετάσεις κοινωνικής ενσωμάτωσης δεν πρέπει να αποσκοπεί ή να έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης, άλλως θίγει το σκοπό που επιδιώκει η Οδηγία 2003/86 και την καθιστά άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 4, 7 παράγραφος 2 και 17 της Οδηγίας 2003/86/EK του Συμβουλίου της 22.9.2003 σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης

EE L 251 της 3.10.2003

[Άρθρα 4, 5 και 9 του ΠΔ 131/2006 «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2003/86/EK σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης», (ΦΕΚ 143, τ. Α΄)]

Πραγματικά περιστατικά:

A) Η υπόθεση K

Η κυρία K. είναι πολίτης Αζερμπαϊτζάν και στις 22.2.2011 κατέθεσε στην πρεσβεία του Βασιλείου των Κάτω Χωρών στην Άγκυρα αίτηση για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής, λόγω οικογενειακής επανένωσης, προκειμένου να διαμείνει στις Κάτω Χώρες με το σύζυγό της ο οποίος ήδη διαμένει εντός αυτού του κράτους μέλους. Προς τούτο, προσκόμισε ιατρική βεβαίωση διατεινόμενη ότι, εξαιτίας προβλημάτων υγείας τα οποία πιστοποιούνταν με τη βεβαίωση αυτή, αδυνατούσε να υποβληθεί στην εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης εκτός της επικρατείας του Βασιλείου των Κάτω Χωρών. Με την από 30.5.2011 απόφασή του, ο Υπουργός Εξωτερικών απέρριψε την αίτησή της για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής. Περαιτέρω, με την από 28.2.2012 απόφασή του ο Υπουργός Εξωτερικών απέρριψε ως αβάσιμη τη διοικητική ένσταση της κυρίας K. κατά της ως άνω απόφασης, με το σκεπτικό ότι τα προβλήματα υγείας της δεν δικαιολογούσαν την απαλλαγή από την υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής στην εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης. Κατά την απόφαση, δεν αντιβαίνει στην Οδηγία 2003/86 η υποχρέωση της κυρίας K. να συμμετάσχει με επιτυχία στην εξέταση για την κοινωνική ενσωμάτωση πριν τη χορήγηση σε αυτήν αδειάς εισόδου και διαμονής.

Με την από 23.11.2012 απόφασή του το Πρωτοδικείο της Χάγης έκρινε βάσιμη την προσφυγή της κυρίας K. κατά της ως άνω απόφασης του Υπουργού Εξωτερικών, ακύρωσε την προσβαλλόμενη πράξη και έκρινε ότι ο Υπουργός όφειλε να χορηγήσει στην προσφεύγουσα προσωρινή άδεια διαμονής. Κατά της ως άνω απόφασης του Πρωτοδικείου της Χάγης ο Υπουργός Εξωτερικών άσκησε έφεση ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.

B) Η υπόθεση A

Η κυρία A. είναι πολίτης Νιγηρίας και στις 18.6.2008 κατέθεσε αίτηση στη διπλωματική αντιπροσωπεία του Βασιλείου των Κάτω Χωρών στην Abuja (Νιγηρία) για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής, λόγω οικογενειακής επανένωσης, προκειμένου να διαμείνει στις Κάτω Χώρες με το σύζυγό της ο οποίος ήδη διαμένει εντός αυτού του κράτους μέλους. Προς τούτο, προσκόμισε ιατρικά έγγραφα που πιστοποιούσαν ότι πάσχει από ψυχιατρικά προβλήματα για τα οποία υποβάλλεται σε φαρμακευτική αγωγή.

Με την από 18.8.2009 απόφασή του ο Υπουργός Εξωτερικών απέρριψε την αίτησή της για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής. Περαιτέρω, με την από 30.7.2012 απόφασή του ο Υπουργός απέρριψε ως αβάσιμη τη διοικητική ένσταση της κυρίας A. κατά της ως άνω απόφασης, με το σκεπτικό ότι τα ψυχιατρικά προβλήματά της δεν δικαιολογού-

σαν την απαλλαγή από την υποχρέωση κοινωνικής ενσωμάτωσης ούτε την εφαρμογή της ρήτρας επιείκειας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία καθόσον δεν είχε προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που να τεκμηριώνουν ότι είχε καταβάλει εύλογες προσπάθειες για να συμμετάσχει με επιτυχία στην εξέταση για την κοινωνική ενσωμάτωση. Ο Υπουργός απέρριψε ως αναπόδεικτο τον ισχυρισμό της κυρίας Α. ότι αδυνατούσε να μεταβεί στην πρεσβεία του Βασιλείου των Κάτω Χωρών λόγω των ψυχιατρικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε. Τέλος, εκτίμησε ότι δεν αντιβαίνει στην Οδηγία 2003/86 η προϋπόθεση για την κοινωνική ενσωμάτωση.

Από την απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείς προκύπτει ότι αιτήσεις για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής προκειμένου να διαμείνουν στις Κάτω Χώρες με τον πατέρα τους κατέθεσαν και τα τρία τέκνα της κυρίας Α. Σε αντίθεση με την απόφασή του επί της αίτησης της μητέρας τους, ο Υπουργός Εξωτερικών, με την από 30.7.2012 απόφασή του έκρινε βάσιμη τη διοικητική ένσταση που άσκησαν κατά της απόρριψης των αιτήσεών τους για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής.

Με την από 12.12.2012 απόφασή του, το Πρωτοδικείο της Χάγης έκρινε βάσιμη την προσφυγή που άσκησε η κυρία Α. κατά της ως άνω απόφασης, και, ως εκ τούτου, την ακύρωσε και αποφάνθηκε ότι έπρεπε να χορηγηθεί στην κυρία Α προσωρινή άδεια διαμονής. Στη συνέχεια, ο Υπουργός Εξωτερικών άσκησε έφεση κατά της από 12.12.2012 απόφασης του Πρωτοδικείου της Χάγης ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.

Κρίσεις σχετικές με τις δύο υποθέσεις

Δεν αμφισβητείται ότι τόσο οι συντηρούντες όσο και οι κυρίες Κ. και Α. είναι πολίτες τρίτων χωρών και ότι οι συντηρούντες είναι σύζυγοι τους, που διαμένουν νομίμως στην ολλανδική επικράτεια, κατά την έννοια της εθνικής νομοθεσίας. Δεν αμφισβητείται επίσης ότι οι κυρίες Κ. και Α. δεν εμπίπτουν σε κάποια από τις κατηγορίες για τις οποίες το ολλανδικό δίκαιο ορίζει ότι οι αιτήσεις για τη χορήγηση αδειάς διαμονής ορισμένου χρόνου δεν απορρίπτονται λόγω έλλειψης προσωρινής αδειάς διαμονής, καθώς και ότι οι κυρίες Κ. και Α. υποχρεούνται να αποδείξουν ότι συντρέχουν στο πρόσωπό τους οι προϋποθέσεις για την κοινωνική ενσωμάτωση.

Σε αμφότερες τις υποθέσεις των κύριων δικών, το Πρωτοδικείο της Χάγης έκρινε ότι αντιβαίνει τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 η απαίτηση πολίτη τρίτης χώρας που καταθέτει, εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αίτηση για τη χορήγηση προσωρινής αδειάς διαμονής, στο πλαίσιο οικογενειακής επανένωσης, να πρέπει να πληροί την προϋπόθεση της κοινωνικής ενσωμάτωσης πριν επιτραπεί η είσοδός του στις Κάτω Χώρες. Συναφώς, το δικαστήριο έκρινε ως καθοριστικής σημασίας τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσε η Ευρωπαϊκή

Επιτροπή στο πλαίσιο της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η διάταξη Mohammad Imran⁴³ (παρατηρήσεις τις οποίες προσκόμισε η κυρία Κ. ενώπιον του Πρωτοδικείου της Χάγης προκειμένου να περιληφθούν στη δικογραφία), κατά τις οποίες η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 δεν παρέχει σε κράτος μέλος τη δυνατότητα να μην επιτρέψει την είσοδο και τη διαμονή σε σύζυγο πολίτη τρίτης χώρας που διαμένει νομίμως εντός του κράτους μέλους αυτού απλώς και μόνον επειδή ο/η σύζυγος δεν συμμετείχε επιτυχώς, εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην εξέταση για την κοινωνική ενσωμάτωση που προβλέπει η νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους.

Όμως, στο πλαίσιο των εφέσεων που άσκησε κατά των αποφάσεων του Πρωτοδικείου της Χάγης, ο Υπουργός Εξωτερικών υποστήριξε ότι από τη Πράσινη Βίβλο για το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης των πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴⁴, που είναι μεταγενέστερη των ως άνω γραπτών παρατηρήσεων της Επιτροπής προκύπτει ότι, η Επιτροπή δεν θεωρεί οπωσδήποτε αντίθετη στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 την υποχρέωση της συζύγου του συντηρούντος να επιτύχει σε εξέταση κοινωνικής ενσωμάτωσης πριν της χορηγηθεί άδεια εισόδου και διαμονής εντός του οικείου κράτους μέλους.

Συναφώς, το Συμβούλιο της Επικρατείας επισημαίνει ότι, πράγματι, στο σημείο II, 2.1, της Πράσινης Βίβλου, που φέρει τον τίτλο «Μέτρα Ενσωμάτωσης», η Επιτροπή διευκρινίζει ότι το παραδεκτό των μέτρων ενσωμάτωσης εξαρτάται από το αν αποσκοπούν να καταστήσουν ευχερέστερη την ενσωμάτωση και αν τηρούν ή όχι τις αρχές της αναλογικότητας και της επικουρικότητας.

Δεδομένου ότι τόσο βάσει της Οδηγίας 2003/86 όσο και βάσει του κριτηρίου της αναλογικότητας, όπως αυτό καθορίζεται στην Πράσινη Βίβλο, δεν διευκρινίζεται το περιθώριο ευχέρειας που διαθέτουν τα κράτη μέλη προκειμένου να επιβάλλουν μέτρα ενσωμάτωσης, κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της εν λόγω Οδηγίας, και λαμβανομένου υπόψη ότι το Δικαστήριο δεν έχει αποφανθεί επί της έννοιας των «μέτρων ενσωμάτωσης», κατά τη διάταξη αυτή, οπότε η σημασία της έννοιας αυτής δεν έχει τύχει διευκρίνισης, το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε

⁴³ C-155/11 PPU

⁴⁴ Πράσινη Βίβλος σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οδηγία 2003/86/ΕΚ), COM(2011) 735 τελικό (έγγραφο αναρτημένο σε: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1459154596267&uri=CELEX:52011DC0735>).

να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) α) Έχει ο όρος «μέτρα ενσωμάτωσης», κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86, την έννοια ότι οι αρμόδιες αρχές κράτους μέλους μπορούν να απαιτήσουν από μέλος της οικογένειας συντηρόντος να αποδείξει ότι διαθέτει γνώσεις της επίσημης γλώσσας του οικείου κράτους μέλους σε επίπεδο που αντιστοιχεί στο επίπεδο A1 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις σύγχρονες ξένες γλώσσες, καθώς και στοιχειώδεις γνώσεις όσον αφορά στην κοινωνία του εν λόγω κράτους μέλους, πριν οι εν λόγω αρχές χορηγήσουν στο πρόσωπο αυτό άδεια εισόδου και διαμονής;

β) Έχει σημασία για την απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα, λαμβανομένου υπόψη και του κριτηρίου της αναλογικότητας, όπως καθορίζεται στην Πράσινη Βίβλο, το γεγονός ότι η εθνική νομοθεσία, που θεσπίζει την προαναφερθείσα στο ερώτημα 1.α. απαίτηση, ορίζει ότι, επιφυλασσομένης της περίπτωσης κατά την οποία το μέλος της οικογένειας αποδεικνύει ότι, λόγω πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας, επί μονίμου βάσεως αδυνατεί να υποβληθεί στην εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, η αίτηση να επιτραπεί η είσοδος και διαμονή γίνεται δεκτή μόνον αν συντρέχει συνδυασμός όλως ιδιαιτέρων ατομικών περιστάσεων, που δικαιολογεί την κρίση ότι το μέλος της οικογένειας αδυνατεί επί μονίμου βάσεως να ικανοποιήσει τις προϋποθέσεις ενσωμάτωσης;

2) Αντιβαίνει προς τον σκοπό της οδηγίας 2003/86 και ειδικότερα στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 7, λαμβανομένου υπόψη του κριτηρίου αναλογικότητας, όπως αυτό καθορίζεται στην Πράσινη Βίβλο, το γεγονός ότι το κόστος συμμετοχής στην εξέταση με την οποία εξετάζεται αν το μέλος της οικογένειας πληροί τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις ενσωμάτωσης ανέρχεται στο ποσό των 350 ευρώ για κάθε εξέταση και ότι το εφάπαξ κόστος του φακέλου προετοιμασίας για την εξέταση ανέρχεται στο ποσό των 110 ευρώ;»

Νόμο Βάσιμο: Α) Τα μέτρα ενσωμάτωσης του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 δεν πρέπει να αποσκοπούν στην επιλογή των προσώπων που δύνανται να ασκήσουν το δικαίωμά τους για οικογενειακή επανένωση, αλλά να καθιστούν ευχερέστερη την ενσωμάτωση των προσώπων αυτών στα κράτη μέλη. **Β)** Η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 4 της Οδηγίας 2003/86 επιβάλλει στα κράτη μέλη συγκεκριμένες θετικές υποχρεώσεις, στις οποίες αντιστοιχούν σαφώς καθορισμένα δικαιώματα, καθόσον επιβάλλει στα κράτη μέλη, στις περιπτώσεις που ορίζει η εν λόγω Οδηγία, την υποχρέωση να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση ορισμένων μελών της οικογένειας του

συντηρούντος, χωρίς να δύνανται να κάνουν χρήση της εξουσίας τους εκτιμήσεως.

Σκεπτικό:

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

44. Με τα ερωτήματά του, που πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν η διάταξη του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη δύνανται να απαιτούν από τους πολίτες τρίτων χωρών να συμμετέχουν με επιτυχία σε εξέταση κοινωνικής ενσωμάτωσης, όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κυρίων δικών, περιλαμβάνουσα αξιολόγηση για τις στοιχειώδεις γνώσεις τόσο για τη γλώσσα όσο και για την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους και προϋποθέτουσα την καταβολή διαφόρων εξόδων, προκειμένου να επιτρέψουν την είσοδο και τη διαμονή των εν λόγω υπηκόων στην εθνική επικράτεια τους λόγω οικογενειακής επανένωσης.

45. Βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 2003/86, τα κράτη μέλη επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή του/της συζύγου του συντηρούντος, λόγω οικογενειακής επανένωσης, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του κεφαλαίου IV της οδηγίας αυτής, που φέρει τον τίτλο «Απαιτήσεις άσκησης του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης».

46. Το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι η διάταξη αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη συγκεκριμένες θετικές υποχρεώσεις, στις οποίες αντιστοιχούν σαφώς καθορισμένα δικαιώματα, καθόσον επιβάλλει στα κράτη μέλη, στις περιπτώσεις που ορίζει η εν λόγω Οδηγία, την υποχρέωση να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση ορισμένων μελών της οικογένειας του συντηρούντος, χωρίς να δύνανται να κάνουν χρήση της εξουσίας τους εκτιμήσεως⁴⁵.

47. Μεταξύ των προϋποθέσεων που διαλαμβάνονται στο κεφάλαιο IV της Οδηγίας 2003/86, η διάταξη του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 7 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους πολίτες των τρίτων χωρών τη συμμόρφωση προς μέτρα ενσωμάτωσης, τηρουμένου του εθνικού δικαίου.

48. Επιπλέον, το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 προβλέπει ότι, όσον αφορά στους πρόσφυγες και/ή στα μέλη της οικογένειάς τους, τα μέτρα ενσωμάτωσης κατά το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας αυτής μπορούν να εφαρμόζονται μόνον εφόσον έχει επιτραπεί η οικογενειακή επανένωση των προσώπων αυτών.

⁴⁵ Σκέψη 41 της απόφασης επί της υπόθεσης Chakroun (C-578/08).

49. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο των περιπτώσεων οικογενειακής επανένωσης πέραν των σχετικών με τους πρόσφυγες και τα μέλη των οικογενειών τους, το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 δεν αποκλείει το ενδεχόμενο τα κράτη μέλη να εξαρτούν τη χορήγηση αδείας εισόδου στο έδαφός τους στα μέλη της οικογένειας του συντηρούντος από την προϋπόθεση της τήρησης εκ μέρους των μελών αυτών ορισμένων προηγούμενων μέτρων ενσωμάτωσης.

50. Πάντως, δεδομένου ότι, κατά κανόνα, η οικογενειακή επανένωση επιτρέπεται, το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς. Εξάλλου, το περιθώριο εκτίμησης που παρέχεται στα κράτη μέλη δεν πρέπει να χρησιμοποιείται με τρόπο που να αντιβαίνει στον σκοπό της Οδηγίας αυτής, ο οποίος συνίσταται στο να καταστήσει ευχερέστερη την οικογενειακή επανένωση, ούτε στην πρακτική αποτελεσματικότητά της⁴⁶.

51. Συναφώς, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, η οποία καταλέγεται μεταξύ των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, όσα θεσπίζονται με την εθνική ρύθμιση περί μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 πρέπει να είναι κατάλληλα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων με τη ρύθμιση αυτή σκοπών και να μη βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξή τους μέτρου⁴⁷.

52. Επομένως, καθόσον το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 αφορά μόνον στα μέτρα «ενσωμάτωσης», επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα μέτρα που δύνανται να απαιτούν τα κράτη μέλη βάσει αυτής της διάταξης μπορούν να χαρακτηρίζονται ως θεμιτά μόνον εφόσον καθιστούν ευχερέστερη την ενσωμάτωση των μελών της οικογένειας του συντηρούντος.

53. Στο πλαίσιο αυτό, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η απόκτηση γνώσεων τόσο της γλώσσας όσο και της κοινωνίας του κράτους μέλους υποδοχής διευκολύνει κατά πολύ την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών τρίτων χωρών και των ημεδαπών και, επιπροσθέτως, ενισχύει την αλληλεπίδραση και την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων μεταξύ τους. Περαιτέρω, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η γνώση της γλώσσας του κράτους μέλους υποδοχής καθιστά λιγότερο δυσχερή την πρόσβαση των πολιτών τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας και στην επαγγελματική κατάρτιση⁴⁸.

⁴⁶ Ibid., σκέψη 43.

⁴⁷ Βλέπε, κατ' αναλογία, σκέψη 75 της απόφασης επί της υπόθεσης Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-508/10).

⁴⁸ Βλέπε, όσον αφορά στην ερμηνεία της Οδηγίας 2003/109/EK του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι

54. Ως εκ τούτου, η υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση κοινωνικής ενσωμάτωσης στοιχειώδους επιπέδου καθιστά δυνατό να διασφαλισθεί ότι οι ενδιαφερόμενοι πολίτες τρίτων χωρών έχουν αποκτήσει γνώσεις που αποδεικνύονται αδιαμφισβήτητα χρήσιμες για τη δημιουργία δεσμών με το κράτος μέλος υποδοχής.

55. Επιπλέον, λαμβανομένου υπόψη του στοιχειώδους επιπέδου των γνώσεων που απαιτούνται για την επιτυχή συμμετοχή στην επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, πρέπει να γίνει δεκτό, καταρχήν, ότι η υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής στην εξέταση αυτή δεν θίγει, αφεαυτής, τον σκοπό οικογενειακής επανένωσης που επιδιώκει η Οδηγία 2003/86.

56. Ωστόσο, το κριτήριο περί αναλογικότητας επιτάσσει, εν πάση περιπτώσει, οι προϋποθέσεις εφαρμογής της υποχρέωσης αυτής να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού. Τούτο θα συνέβαινε, μεταξύ άλλων, σε περίπτωση κατά την οποία η εφαρμογή της υποχρέωσης αυτής θα παρακώλυε άνευ άλλου τινός την οικογενειακή επανένωση των μελών της οικογένειας του συντηρούντος εφόσον, παρά την αποτυχία τους στην εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, τα μέλη αυτά θα είχαν αποδείξει τη βούλησή τους να συμμετάσχουν επιτυχώς στην εξέταση αυτή και τις προσπάθειες που θα είχαν καταβάλει προς τούτο.

57. Συγκεκριμένα, τα μέτρα ενσωμάτωσης που διαλαμβάνονται στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 δεν πρέπει να αποσκοπούν στην επιλογή των προσώπων που δύναται να ασκήσουν το δικαίωμά τους για οικογενειακή επανένωση, αλλά να καθιστούν ευχερέστερη την ενσωμάτωση των προσώπων αυτών στα κράτη μέλη.

58. Επιπλέον, οι ιδιαίτερες ατομικές περιστάσεις, όπως η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, η οικονομική κατάσταση ή η κατάσταση υγείας των οικείων μελών της οικογένειας του συντηρούντος, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη προκειμένου τα μέλη αυτά να απαλλάσσονται από την υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών, οσάκις, λόγω των περιστάσεων αυτών, αποδεικνύεται ότι τα εν λόγω μέλη αδυνατούν να συμμετάσχουν ή να συμμετάσχουν επιτυχώς στην εξέταση αυτή.

59. Σε αντίθετη περίπτωση, υπό τις περιστάσεις αυτές, μια τέτοια υποχρέωση θα συνιστούσε εμπόδιο του οποίου η υπέρβαση θα ήταν δυ-

οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες (EE 2004, L 16, σ. 44), σκέψη 47 της απόφασης επί της υπόθεσης P. και S, (C-579/13).

σχερής προκειμένου να καταστεί αποτελεσματική η άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης που κατοχυρώνει η Οδηγία 2003/86.

60. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από το άρθρο 17 της Οδηγίας 2003/86, το οποίο επιβάλλει την εξατομικευμένη εξέταση των αιτήσεων επανένωσης.

61. Εν προκειμένω, όμως, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι, με την επιφύλαξη της περίπτωσης κατά την οποία το ενδιαφερόμενο μέλος της οικογένειας αποδεικνύει ότι, εξαιτίας πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας, αδυνατεί επί μονίμου βάσεως να υποβληθεί στην επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, μόνο σε περίπτωση εφαρμογής της ρήτρας επιείκειας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία δεν απορρίπτεται η αίτηση για τη χορήγηση αδείας εισόδου και διαμονής.

62. Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι η ως άνω ρήτρα επιείκειας εφαρμόζεται μόνον εφόσον, λόγω συνδυασμού όλων ιδιαίτερων ατομικών περιστάσεων, το οικείο μέλος της οικογένειας αδυνατεί επί μονίμου βάσεως να υποβληθεί επιτυχώς στην εν λόγω εξέταση.

63. Επομένως, η ρήτρα επιείκειας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία δεν καθιστά δυνατή την απαλλαγή, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων περιστάσεων της περιπτώσεώς τους ειδικώς, των ενδιαφερομένων μελών της οικογένειας του συντηρούντος από την υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής στην εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης σε όλες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η διατήρηση σε ισχύ της υποχρέωσης αυτής καθιστά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την οικογενειακή επανένωση.

64. Τέλος, όσον αφορά ιδίως στα διάφορα έξοδα που σχετίζονται με την, επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών, εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, πρέπει να διευκρινισθεί ότι, παρότι τα κράτη μέλη δύνανται να απαιτούν από τους πολίτες τρίτων χωρών την καταβολή εξόδων για τα μέτρα ενσωμάτωσης που λαμβάνονται βάσει της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86 και να καθορίζουν το ύψος των εξόδων αυτών, εντούτοις, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, το ύψος των εξόδων αυτών δεν πρέπει να αποσκοπεί ή να έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης, άλλως θίγει το σκοπό που επιδιώκει η Οδηγία 2003/86 και την καθιστά άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

65. Τούτο θα συνέβαινε, μεταξύ άλλων, σε περίπτωση κατά την οποία το ποσό των εξόδων που απαιτούνται για τη συμμετοχή στην επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης θα ήταν υπέρμετρο, λαμβανομένης υπόψη της σημαντικής οικονο-

μικής επιβάρυνσης που συνεπάγονται για τους ενδιαφερόμενους πολίτες τρίτων χωρών⁴⁹.

66. Πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι, όπως προκύπτει από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου, βάσει της επίμαχης στις υποθέσεις των κύριων δικών εθνικής νομοθεσίας, τόσο τα εξέταστρα (δηλαδή τα έξοδα εγγραφής για τη συμμετοχή στην επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης) όσο και τα έξοδα προετοιμασίας για την εξέταση αυτή βαρύνουν τα ενδιαφερόμενα μέλη της οικογένειας του συντηρούντος.

67. Πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι η δαπάνη για το φάκελο προετοιμασίας για την εξέταση, που οφείλεται άπαξ, ανέρχεται στα 110 ευρώ και ότι το ποσό των εξετάστρων ανέρχεται στα 350 ευρώ, διευκρινίζεται δε ότι τα ενδιαφερόμενα μέλη της οικογένειας του συντηρούντος υποχρεούνται να καταβάλλουν τα εξέταστρα αυτά κάθε φορά που συμμετέχουν στην εν λόγω εξέταση.

68. Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι το ενδιαφερόμενο μέλος της οικογένειας του συντηρούντος που δεν κατέβαλε τα εξέταστρα δεν μπορεί να συμμετάσχει στην επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης.

69. Στις συνθήκες αυτές, όπως επισήμανε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 53 των προτάσεών της⁵⁰, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το ποσό των εξόδων που σχετίζονται με την επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης δύναται να καταστήσει αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή, σε περιστάσεις όπως αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, την οικογενειακή επανένωση.

70. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο καθόσον τα εξέταστρα πρέπει να καταβάλλονται για κάθε νέα συμμετοχή στην εξέταση αυτή και για καθένα από τα μέλη της οικογένειας του συντηρούντος που προτίθενται να διαμείνουν μαζί του στο κράτος μέλος υποδοχής και καθόσον στα έξοδα αυτά προστίθενται εκείνα που πρέπει να καταβάλλουν τα ενδιαφερόμενα μέλη της οικογένειας του συντηρούντος για να μεταβούν στην έδρα

⁴⁹ Βλέπε, κατ' αναλογία, σκέψη 74 της απόφασης επί της υπόθεσης Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-508/10).

⁵⁰ «53. Με βάση το κατά κεφαλήν εισόδημα, τέλη αυτού του ύψους ενδέχεται να συνεπάγονται σημαντική οικονομική επιβάρυνση για άτομα προερχόμενα από πολλά μέρη του κόσμου. Ως εκ τούτου, δεν αποκλείεται σε μεμονωμένες περιπτώσεις να αποτελούν δυσανάλογο εμπόδιο, που είναι αντίθετο προς τον σκοπό της Οδηγίας 2003/86 και υποσκάπτει την πρακτική της αποτελεσματικότητας, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι τα τέλη συμμετοχής πρέπει να καταβάλλονται σε κάθε νέα προσπάθεια. Το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με τη θέσπιση μέτρων για την απαλλαγή από τα τέλη ή την αναβολή της καταβολής τους. Αν και κατά πόσον κάτι τέτοιο είναι εφικτό με βάση το ολλανδικό δίκαιο, αυτό θα το κρίνει το αιτούν δικαστήριο».

της εγγύτερης ολλανδικής διπλωματικής αντιπροσωπείας προκειμένου να υποβληθούν στην εν λόγω εξέταση.

Για τους λόγους αυτούς, το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφαινεται:

Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη δύνανται να απαιτούν από τους πολίτες τρίτων χωρών να συμμετέχουν επιτυχώς σε εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών, περιλαμβάνουσα αξιολόγηση για τις στοιχειώδεις γνώσεις τόσο σχετικά με τη γλώσσα όσο και με την κοινωνία του οικείου κράτους μέλους και προϋποθέτουσα την καταβολή διαφόρων εξόδων, προκειμένου να επιτρέψουν την είσοδο και τη διαμονή των εν λόγω πολιτών στην εθνική επικράτειά τους λόγω οικογενειακής επανένωσης, υπό τον όρο ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της υποχρέωσης αυτής δεν καθιστούν αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης. Υπό περιστάσεις όπως αυτές των υποθέσεων των κύριων δικών, οι προϋποθέσεις αυτές, καθόσον δεν καθιστούν δυνατό να λαμβάνονται υπόψη ιδιαίτερες περιστάσεις που παρακαλούν αντικειμενικώς τη δυνατότητα επιτυχούς συμμετοχής των ενδιαφερομένων στην εξέταση αυτή και καθόσον ορίζουν υπέρμετρα υψηλό ποσό εξόδων σχετικών με την εξέταση αυτή, καθιστούν αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης.

Δ. Επί μακρόν διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών

0956

Υπόθεση C-579/13⁵¹

P. & S. κατά Commissie Sociale Zekerheid Breda, College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Amstelveen

Δικαστές: R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), Πρόεδρος Τμήματος, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, J. L. da Cruz Vilaça και K. Λυκούργος, δικαστές
Γενικός Εισαγγελέας: M. Szpunar⁵²

⁵¹ Εκδικάστηκε από το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 5.11.2014 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 4.6.2015.

⁵² Για τις προτάσεις που ανέπτυξε ο Γενικός Εισαγγελέας, βλέπε, σε <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=579/13>

Δικηγόροι: J. B. Bierbach, advocaat, για τις P και S, M. Bulterman, M. de Ree, Koorman και Langer, για την κυβέρνηση της Ολλανδίας, L. Inez Fernandes και N. Rizarra, για την κυβέρνηση της Ολλανδίας, M. Κοντού-Durande και G. Wils, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών που είναι επί μακρόν διαμένοντες στα κράτη μέλη αποτελεί στοιχείο-κλειδί για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, θεμελιώδους σκοπού της Ένωσης, ο οποίος ορίζεται στη Συνθήκη – Προϋποθέσεις ενσωμάτωσης, με τη μορφή εξέτασης πολιτικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης, συνοδευόμενης από σύστημα προστίμων – Αρχή της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 11 παράγραφος 1 της Οδηγίας 2003/109): η κατάσταση των πολιτών τρίτων χωρών δεν συγκρίνεται προς εκείνη των ημεδαπών όσον αφορά τη σκοπιμότητα μέτρων ενσωμάτωσης, όπως είναι η απόκτηση γνώσης τόσο της γλώσσας όσο και της κοινωνίας της χώρας – Ο τρόπος εφαρμογής της υποχρέωσης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης πρέπει να μην παραβιάζει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, στους τομείς που απαριθμούνται στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109 – Ο τρόπος εφαρμογής της υποχρέωσης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης πρέπει να μην είναι ικανός να διακυβεύσει τους σκοπούς της Οδηγίας 2003/109 και να λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, το επίπεδο που απαιτείται για την επιτυχία στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, την πρόσβαση στα μαθήματα και στο υλικό που είναι αναγκαίο για την προετοιμασία για την εν λόγω εξέταση, το ύψος του παραβόλου που καταβάλλουν οι πολίτες τρίτων χωρών ως κόστος εγγραφής, ή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κάθε περίπτωσης, όπως είναι η ηλικία, ο αναλφαβητισμός ή το επίπεδο εκπαίδευσης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 5 παράγραφος 2 και 11 παράγραφος 1 της Οδηγίας 2003/109/EK του Συμβουλίου σχετικά το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες
EE L 16/23.1.2004

[Άρθρα 89, 90 και 97 του Ν. 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ 80, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Οι κυρίες P. και η S. είναι πολίτες τρίτων χωρών, κάτοχοι κανονικής άδειας διαμονής αορίστου χρόνου ως επί μακρόν διαμένοντες κατά την έννοια της Οδηγίας 2003/109, από τις 14.11.2008 και τις 8.6.2007 αντιστοίχως.

Με την από 1.8.2008 απόφασή της, η Επιτροπή Κοινωνικής Ασφάλισης της Breda ενημέρωσε την κυρία P. ότι είχε υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, κατά τα προβλεπόμενα στην εθνική νομοθεσία, και ότι όφειλε να επιτύχει στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης έως τις 30.6.2013. Μετά από αυτήν την απόφαση, η κυρία P. άρχισε να παρακολουθεί πρόγραμμα κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, που της πρότεινε η Επιτροπή Κοινωνικής Ασφάλισης. Από τις 25.8.2008, η κυρία P. διέκοψε την παρακολούθηση του ως άνω προγράμματος για λόγους υγείας. Με την από 4.8.2009 απόφασή της η Επιτροπή Κοινωνικής Ασφάλισης διαπίστωσε εκ νέου την υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης της κυρίας P. και την αναγκαιότητα επιτυχίας στην επίμαχη εξέταση έως τις 30.6.2013. Στις 25.2.2010, η Επιτροπή Κοινωνικής Ασφάλισης διατήρησε σε ισχύ την από 4.8.2009 2009 απόφασή της.

Με την από 24.2.2010 απόφαση του, το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Amstelveen ενημέρωσε την κυρία S. ότι είχε υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, κατά τα προβλεπόμενα στην εθνική νομοθεσία, και ότι όφειλε να επιτύχει στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης έως τις 24.8.2013.

Στο πλαίσιο των εφέσεων που άσκησαν οι κυρίες P. και S. κατά της απόρριψης των προσφυγών που άσκησαν κατά των αποφάσεων με τις οποίες υποχρεούνταν να επιτύχουν σε εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, το Κεντρικό Δικαστήριο Διοικητικών Διαφορών διατυπώνει αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της υποχρέωσης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης προς την Οδηγία 2003/109.

Μεταξύ άλλων, το ως άνω δικαστήριο, καίτοι εκτιμά ότι η επιβολή παρόμοιας υποχρέωσης βασίζεται στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2003/109, διερωτάται εάν, μετά τη χορήγηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος, επιτρέπεται στα κράτη μέλη να θεσπίζουν προϋποθέσεις ενσωμάτωσης υπό τη μορφή εξέτασης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, συνοδευόμενης από σύστημα προστίμων.

Εξάλλου, το δικαστήριο εκτιμά ότι η υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης μπορεί πράγματι να εμπίπτει στη διάταξη της παραγράφου 1 (α) και (β) του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109. Σε κάθε περίπτωση, καθόσον η ως άνω υποχρέωση δεν επιβάλλεται στους ημεδαπούς, οι πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες δεν μπορούν επίσης να βαρύνονται με αυτή την υποχρέωση, διότι άλλως θα παραβιαζόταν η αρχή της ίσης μεταχείρισης που καθιερώνει η ως άνω διάταξη.

Επιπροσθέτως, κατά το δικαστήριο, καίτοι οι προϋποθέσεις ενσωμάτωσης μπορούν πράγματι να θεσπισθούν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο,

εντούτοις δεν μπορούν να καθιστούν αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή είτε την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος είτε τη διατήρησή του. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο δεν αποκλείει το ενδεχόμενο η υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης να μην συνάδει προς το κριτήριο αυτό.

Τέλος, το δικαστήριο διερωτάται εάν η ενημέρωση, μετά την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος, για την υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, που πρέπει να εκπληρωθεί μεταγενέστερα, όπως στην περίπτωση της κυρίας S., αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την εκτίμηση της συμβατότητας της ως άνω υποχρέωσης με την Οδηγία 2003/109.

Σε αυτές τις συνθήκες, το Κεντρικό Δικαστήριο Διοικητικών Διαφορών αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν, είτε ο σκοπός και το πνεύμα της Οδηγίας 2003/109, είτε η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5/ διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 11, την έννοια ότι δεν συνάδει προς αυτά η βάσει εθνικής νομοθεσίας υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, για τη μη τήρηση της οποίας προβλέπονται κυρώσεις μέσω συστήματος προστίμων, που επιβάλλονται σε πολίτες τρίτων χωρών στους οποίους έχει χορηγηθεί το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος;

2) Έχει σημασία για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα εάν η υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης επιβλήθηκε πριν από την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος;»

Νόμο βάσιμο: **A)** Η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2003/109 ούτε επιβάλλει ούτε απαγορεύει στα κράτη μέλη να απαιτούν από τους πολίτες τρίτων χωρών να εκπληρώνουν υποχρεώσεις ενσωμάτωσης μετά την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος. **B)** Η αρχή της ίσης μεταχείρισης επιβάλλει να μην επιφυλάσσεται σε όμοιες καταστάσεις διαφορετική μεταχείριση ούτε σε διαφορετικές καταστάσεις όμοια μεταχείριση, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικώς. **Γ)** Η υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, που δεν επιβάλλεται στους ημεδαπούς, δεν προσβάλλει το δικαίωμα των πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες, σε ίση μεταχείριση προς τους ημεδαπούς, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109. **Δ)** Η επιτυχής συμμετοχή σε εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης για την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος δεν διακυβεύει την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την Οδηγία 2003/109 σκοτών, αλλά αντιθέτως συμβάλλει στην επίτευξή τους. **Ε)** Η επιβολή προστίμου στους πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες, και, κατά τη λήξη της τα-

χθείσας προθεσμίας, δεν έχουν επιτύχει στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, ως μέσο διασφάλισης της αποτελεσματικότητας της υποχρέωσης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, δεν διακυβεύει, καθεαυτή, την επίτευξη των σκοπών της Οδηγίας 2003/109 και, κατά συνέπεια, δεν την καθιστά άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

Σκεπτικό:

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

29. Με τα ερωτήματά του, που πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί, εάν η Οδηγία 2003/109 και, ιδίως, οι διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 5 και 1 του άρθρου 11 αυτής αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, βάσει της οποίας επιβάλλεται στους πολίτες τρίτου κράτους, που ήδη έχουν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος, η υποχρέωση να επιτύχουν σε εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, επί ποινή προστίμου, και εάν το γεγονός ότι το ως άνω καθεστώς αποκτήθηκε πριν την επιβολή της επίμαχης υποχρέωσης ή κατόπιν αυτής αποτελεί, συναφώς, κρίσιμο στοιχείο.

30. Προκαταρκτικώς, πρέπει να επισημανθεί ότι τα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματα αφορούν αποκλειστικά τους πολίτες τρίτων χωρών που διέμεναν νομίμως στις Κάτω Χώρες κατά το χρόνο έναρξης ισχύος της συναφούς εθνικής νομοθεσίας, ήτοι την 1.1.2007, και οι οποίοι ζήτησαν να υπαχθούν στο καθεστώς επί μακρόν διαμένοντος μεταξύ της 1.1.2007 και 1.1.2010, όπως είναι οι κυρίες P και S.

31. Για αυτήν την κατηγορία πολιτών, η επίμαχη στις υποθέσεις της κύριας δίκης υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, που συνίσταται στην επιτυχή συμμετοχή σε εξέταση προκειμένου να αποδειχθεί η απόκτηση προφορικών και γραπτών δεξιοτήτων στην ολλανδική γλώσσα, καθώς και επαρκών γνώσεων για την ολλανδική κοινωνία, δεν αποτελεί προϋπόθεση ούτε για την απόκτηση ούτε για τη διατήρηση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος, αλλά επισύρει αποκλειστικώς την επιβολή προστίμου σε όσους δεν επέτυχαν στην εν λόγω εξέταση έως τη λήξη της ταχθείσας προθεσμίας.

32. Εξάλλου, επισημαίνεται η σημασία που αποδίδεται από τον νομοθέτη της Ένωσης στα μέτρα ενσωμάτωσης, όπως προκύπτει ιδίως από την αιτιολογική σκέψη 4 της Οδηγίας 2003/109, στην οποία αναφέρεται ότι η ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών που είναι επί μακρόν διαμένοντες στα κράτη μέλη αποτελεί στοιχείο-κλειδί για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, θεμελιώδους σκοπού της Ένωσης, ο οποίος ορίζεται στη Συνθήκη.

33. Υπό το πρίσμα των ως άνω σκέψεων πρέπει να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

34. Καταρχάς, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5 της οδηγίας 2003/109, με τίτλο «Προϋποθέσεις απόκτησης του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος», προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν από τους πολίτες τρίτων χωρών να συμμορφωθούν με όρους ενσωμάτωσης, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο.

35. Επομένως, όπως προκύπτει τόσο από το γράμμα της ως άνω διάταξης όσο και από το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, αυτή παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να συναρτήσουν την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος προς την εκπλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων ενσωμάτωσης.

36. Συνεπώς, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2003/109 αφορά στις προϋποθέσεις ενσωμάτωσης των οποίων η εκπλήρωση απαιτείται πριν τη χορήγηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος.

37. Εντούτοις, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης, η επίμαχη υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης δεν προϋποθέτει ούτε την απόκτηση ούτε τη διατήρηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος από τους πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι ζήτησαν να υπαχθούν στο καθεστώς αυτό μεταξύ της 1.1.2007 και της 1.1.2010. Ως εκ τούτου, όσον αφορά αυτή την κατηγορία πολιτών, τέτοιου είδους υποχρέωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως προϋπόθεση ενσωμάτωσης, κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2003/109.

38. Κατά συνέπεια, καθόσον η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 5 της Οδηγίας 2003/109 ούτε επιβάλλει ούτε απαγορεύει στα κράτη μέλη να απαιτούν από τους πολίτες τρίτων χωρών να εκπληρώνουν υποχρεώσεις ενσωμάτωσης μετά την απόκτηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος, η εν λόγω διάταξη δεν αντιτίθεται σε μέτρο ενσωμάτωσης όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης.

39. Όσον αφορά στην παράγραφο 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109, επισημαίνεται ότι, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 12 της ως άνω Οδηγίας, η διάταξη αυτή διασφαλίζει για τους επί μακρόν διαμένοντες ίση μεταχείριση με τους πολίτες του κράτους μέλους στους τομείς που απαριθμούνται στα σημεία α' έως η'.

40. Εντούτοις, δεδομένου ότι η επίμαχη υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης δεν επιβάλλεται στους ημεδαπούς, πρέπει να εξετασθεί εάν τέτοια υποχρέωση αντίκειται, ενδεχομένως, στην αρχή της ίσης μεταχείρισης που κατοχυρώνεται με την παράγραφο 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109, στους διάφορους εκεί προβλεπόμενους τομείς.

41. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρχή της ίσης μεταχείρισης επιβάλλει να μην επιφυλάσσεται σε όμοιες καταστά-

σεις διαφορετική μεταχείριση ούτε σε διαφορετικές καταστάσεις όμοια μεταχείριση, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικώς⁵³.

42. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι τα επίδικα μέτρα ενσωμάτωσης συνίστανται, κατ' ουσίαν, στην υποχρέωση απόκτησης και/ή απόδειξης προφορικών και γραπτών δεξιοτήτων στην ολλανδική γλώσσα, καθώς και ορισμένων γνώσεων για την ολλανδική κοινωνία. Μπορεί, βεβαίως, να συναχθεί ότι οι ημεδαποί έχουν τέτοιες δεξιότητες και γνώσεις, δεν μπορεί όμως να συναχθεί το ίδιο και για τους πολίτες τρίτων χωρών. Κατά συνέπεια, όπως επισήμανε και ο Γενικός Εισαγγελέας στο σημείο 52 των προτάσεών του⁵⁴, κρίνεται ότι η κατάσταση των πολιτών τρίτων χωρών δεν συγκρίνεται προς εκείνη των ημεδαπών όσον αφορά τη σκοπιμότητα μέτρων ενσωμάτωσης, όπως είναι η απόκτηση γνώσης τόσο της γλώσσας όσο και της κοινωνίας της χώρας.

43. Ως εκ τούτου, καθόσον οι ως άνω καταστάσεις δεν επιδέχονται σύγκρισης, το γεγονός ότι η επίμαχη στις υποθέσεις της κύριας δίκης υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης δεν επιβάλλεται στους ημεδαπούς δεν προσβάλλει το δικαίωμα των πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες, σε ίση μεταχείριση προς τους ημεδαπούς, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109.

44. Εντούτοις, ο τρόπος εφαρμογής αυτής της υποχρέωσης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης πρέπει να μην παραβιάζει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, στους τομείς που απαριθμούνται στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 11 της Οδηγίας 2003/109.

45. Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να προστεθεί ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εφαρμόζουν εθνική νομοθεσία η οποία ενδέχεται να διακυβεύσει την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την Οδηγία αυτή σκοπών και, συνεπώς, να την καταστήσει άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας⁵⁵.

46. Συναφώς, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 4, 6 και 12 της Οδηγίας 2003/109, ο κύριος σκοπός της είναι η ενσωμάτωση

⁵³ Σκέψη 74 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία στην απόφαση επί της υπόθεσης S.P.C.M. κ.λπ. (C-558/07).

⁵⁴ «52. Φρονώ ότι το επιχείρημα αυτό [της ίσης μεταχείρισης των πολιτών τρίτων χωρών με καθεστώς επί μακρόν διαμένοντος με τους ημεδαπούς] δεν είναι πειστικό, καθόσον ως προς την υποχρέωση κοινωνικοπολιτικής ενσωμάτωσης οι πολίτες τρίτων χωρών δεν δύνανται να συγκριθούν με τους πολίτες του εκάστοτε κράτους ή με άλλους πολίτες της Ένωσης».

⁵⁵ Σκέψη 65 της απόφασης επί της υπόθεσης Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-508/10).

των πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν εγκατεστημένοι στα κράτη μέλη⁵⁶.

47. Τούτων δοθέντων, όσον αφορά, καταρχάς, την υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής στην επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η απόκτηση ενός βαθμού γνώσης τόσο της γλώσσας όσο και της κοινωνίας του κράτους μέλους υποδοχής διευκολύνει κατά πολύ την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών τρίτων χωρών και των ημεδαπών και, επιπροσθέτως, ενισχύει την αλληλεπίδραση και την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων μεταξύ τους. Περαιτέρω, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η γνώση της γλώσσας του κράτους μέλους υποδοχής καθιστά λιγότερο δυσχερή την πρόσβαση των πολιτών τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας και στην επαγγελματική κατάρτιση.

48. Σε αυτό το πλαίσιο, καθόσον η υποχρέωση επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, καθιστά δυνατόν να διασφαλισθεί η απόκτηση από τους πολίτες τρίτων χωρών γνώσεων που αποδεικνύονται αναμφιβόλως χρήσιμες για τη δημιουργία δεσμών με το κράτος μέλος υποδοχής, κρίνεται ότι τέτοιου είδους υποχρέωση δεν διακυβεύει, καθεαυτή, την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την Οδηγία 2003/109 σκοπών, αλλά, αντιθέτως, συμβάλλει στην επίτευξή τους.

49. Εντούτοις, ο τρόπος εφαρμογής της ως άνω υποχρέωσης πρέπει επίσης να μην είναι ικανός να διακυβεύσει τους σκοπούς αυτούς, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, του επιπέδου που απαιτείται για την επιτυχία στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, της πρόσβασης στα μαθήματα και στο υλικό που είναι αναγκαίο για την προετοιμασία για την εν λόγω εξέταση, του ύψους του παραβόλου που καταβάλλουν οι πολίτες τρίτων χωρών ως κόστος εγγραφής, ή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων κάθε περίπτωσης, όπως είναι η ηλικία, ο αναλφαβητισμός ή το επίπεδο εκπαίδευσης.

50. Εν συνεχεία, όσον αφορά το επίμαχο στην κύρια δίκη σύστημα προστίμων, επισημαίνεται ότι η επιβολή προστίμου στους πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες, και, κατά τη λήξη της ταχθείσας προθεσμίας, δεν έχουν επιτύχει στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, ως μέσον διασφάλισης της αποτελεσματικότητας της υποχρέωσης κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, δεν διακυβεύει, καθεαυτή, την επίτευξη των σκοπών της Οδηγίας 2003/109 και, κατά συνέπεια, δεν την καθιστά άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

⁵⁶ Ibid., σκέψη 66.

51. Εντούτοις, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το ανώτατο ποσόν του επίμαχου επιβλητέου προστίμου είναι σχετικώς υψηλό, καθόσον ανέρχεται στα 1.000 ευρώ, και, εξάλλου, ότι το εν λόγω πρόστιμο μπορεί να επιβάλλεται όταν οι προθεσμίες που τάχθηκαν για την επιτυχία στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης παρέρχονται χωρίς επιτυχές αποτέλεσμα, και τούτο χωρίς κανένα περιορισμό, έως ότου ο πολίτης της τρίτης χώρας επιτύχει στην ως άνω εξέταση.

52. Επίσης, πρέπει να επισημανθεί ότι το πρόστιμο επιβάλλεται στους πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι, κατά τη λήξη της ταχθείσας σε αυτούς προθεσμίας, δεν έχουν επιτύχει στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, ανεξαρτήτως του εάν, εντός της ως άνω προθεσμίας, οι εν λόγω πολίτες δεν μετείχαν ποτέ στην ως άνω εξέταση ή, αντιθέτως, έλαβαν επανειλημμένως μέρος σε αυτή.

53. Εξάλλου, το κόστος εγγραφής για τη συμμετοχή στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης καθώς και, ενδεχομένως, τα έξοδα για την προετοιμασία της, βαρύνουν τους ενδιαφερόμενους πολίτες τρίτων χωρών. Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η κυβέρνηση της Ολλανδίας διευκρίνισε ότι το κόστος εγγραφής ανέρχεται στα 230 ευρώ, ότι οι οικείοι πολίτες τρίτων χωρών οφείλουν να καταβάλλουν το εν λόγω ποσό κάθε φορά που, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, μετέχουν στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, και ότι τα ως άνω ποσά δεν επιστρέφονται στους πολίτες οι οποίοι αποτυγχάνουν στην εξέταση. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι η επιβολή προστίμου δεν είναι η μόνη αρνητική συνέπεια που υφίστανται οι πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι δεν καταφέρνουν να επιτύχουν στην ως άνω εξέταση πριν τη λήξη της ταχθείσας προθεσμίας.

54. Στις συνθήκες αυτές, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει εάν η πληρωμή προστίμου λόγω της μη τήρησης της υποχρέωσης επιτυχούς συμμετοχής στην εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, πέραν των εξόδων που σχετίζονται προς τις πραγματοποιηθείσες εξετάσεις, δύναται να διακινδυνεύσει την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την Οδηγία 2003/119 σκοπών, και, συνεπώς, να την καταστήσει άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

55. Τέλος, καθόσον η υποχρέωση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης η οποία προβλέπεται από την επίμαχη εθνική νομοθεσία δεν ασκεί επίδραση ως προς την απόκτηση και τη διατήρηση του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος των πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι ζήτησαν να υπαχθούν στο καθεστώς αυτό μεταξύ της 1.1.2007 και της 1.1. 2010, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης, διαπιστώνεται ότι το εάν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος αποκτήθηκε πριν ή

μετά την επιβολή της υποχρέωσης αυτής δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου.

Για τους λόγους αυτούς, το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφαινεται:

Η Οδηγία 2003/109/EK του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες, και, ιδίως, η παράγραφος 2 του άρθρου 5 και η παράγραφος 1 του άρθρου 11 αυτής, δεν αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία επιβάλλει στους πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι ήδη έχουν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος την υποχρέωση να επιτύχουν σε εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης, επί ποινή προστίμου, υπό τον όρο ο τρόπος εφαρμογής της να μην είναι ικανός να διακινδυνεύσει την επίτευξη των επιδιωκόμενων με την Οδηγία αυτή σκοπών, στοιχείο που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Το εάν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος αποκτήθηκε πριν ή μετά την επιβολή υποχρέωσης επιτυχούς συμμετοχής σε εξέταση κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης δεν αποτελεί, συναφώς, κρίσιμο στοιχείο.

0957

Υπόθεση C-309/14⁵⁷

Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL) και Istituto Nazionale Confederale Assistenza (INCA) κατά Presidenza del Consiglio dei Ministri, Ministero dell'Interno και Ministero dell'Economia e delle Finanze

Δικαστές: R. Silva de Lapuerta (Εισηγήτρια), Πρόεδρο Τμήματος, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, J. L. da Cruz Vilaça και K. Λυκούργος, δικαστές

Γενικός Εισαγγελέας: Y. Bot⁵⁸

Δικηγόροι: V. Angiolini, L. Formilan και L. Santini, avvocati, για την Confederazione Generale Italiana del Lavoro, V. Angiolini, L. Formilan και L. Santini, avvocati, για το Istituto Nazionale Confederale Assistenza, G. Palmieri, επικουρούμενη από τον G. Palatiello, avvocato dello Stato, για την κυβέρνηση της Ιταλίας, F.-X. Bréchet και D. Colas, για την κυβέρνηση της Γαλλίας, B. Majczyna, για την κυβέρνηση της Πολωνίας, M. Κοντού-Durande και A. Aresu, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

⁵⁷ Εκδικάστηκε από το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 5.11.2014 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 4.6.2015.

⁵⁸ Για τις προτάσεις που ανέπτυξε ο Γενικός Εισαγγελέας, βλέπε, σε <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=309/14>

Ύψος τελών για την έκδοση και ανανέωση άδεια διαμονής επί μακρόν διαμένοντος πολίτη τρίτης χώρας – Διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να εξαρτούν την έκδοση αδειών και τίτλων διαμονής από την καταβολή τελών – Το ύψος των ως άνω τελών δεν πρέπει να στερεί από την Οδηγία την πρακτική της αποτελεσματικότητας – Αρχή της αναλογικότητας κατά τον καθορισμό του ύψους των τελών

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 8 παράγραφος 2 της Οδηγίας 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες
EE L 16/23.1.2004

[Άρθρο 132 παράγραφος 2 του Ν. 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ 80, τ. Α΄]

Πραγματικά περιστατικά: Η Confederazione Generale Italiana del Lavoro και το Istituto Nazionale Confederale Assistenza ζήτησαν από το Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο του Λάτσιο την ακύρωση υπουργικής απόφασης του 2011, προβάλλοντας ότι το τέλος που οφείλουν να καταβάλουν οι πολίτες τρίτων χωρών, κατ' εφαρμογήν της εν λόγω υπουργικής απόφασης, για την έκδοση και ανανέωση άδειας διαμονής είναι άνισο και/ή δυσανάλογο.

Το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τη συμβατότητα με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης στον τομέα αυτό των εθνικών κανόνων που επιβάλλουν, καθορίζοντας με εκτελεστική ρύθμιση ανώτατα όρια, την πληρωμή τέλους για την έκδοση και ανανέωση άδειας διαμονής.

Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο, στηριζόμενο στην απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών⁵⁹, επισημαίνει ότι η νομοθεσία του κράτους μέλους σέβεται τις αρχές που διατυπώνονται στην Οδηγία 2003/109 μόνον αν το ποσό των απαιτούμενων τελών, το ύψος των οποίων δύναται να ποικίλλει στο πλαίσιο ενός εύρους τιμών, δεν ανέρχεται, ως προς τη χαμηλότερη τιμή του, σε ποσό υπερβολικά υψηλό και επομένως δυσανάλογο σε σχέση με το ποσό που οφείλουν οι πολίτες του ίδιου κράτους για να λάβουν αντίστοιχο τίτλο, όπως εθνικό δελτίο ταυτότητας.

Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, με την απόφαση Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών⁶⁰, κρίθηκαν ασύμβατες με τις αρχές της Οδηγίας 2003/109 οι διατάξεις της νομοθεσίας του Βασιλείου των Κάτω Χωρών και της Ελληνικής Δημοκρατίας που προέβλεπαν, ως ελάχιστο

⁵⁹ Υπόθεση C-508/10

⁶⁰ Ibid.

ποσό για τη χορήγηση άδειας διαμονής, ποσό ίσο περίπου με το επταπλάσιο του κόστους για την έκδοση δελτίου ταυτότητας πολίτη των εν λόγω κρατών μελών.

Δεδομένου ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, το κόστος έκδοσης δελτίου ταυτότητας στην Ιταλία ανέρχεται σήμερα σε 10 ευρώ περίπου και η χαμηλότερη τιμή που ορίζει η υπουργική απόφαση του 2011 ανέρχεται σε 80 ευρώ, με αποτέλεσμα η οικονομική επιβάρυνση που επιβάλλεται στον πολίτη τρίτης χώρας για την έκδοση ή την ανανέωση άδειας διαμονής στην Ιταλία να είναι περίπου οκταπλάσια, το εν λόγω δικαστήριο εκφράζει τις αμφιβολίες του για τη συμβατότητα των επίμαχων εθνικών διατάξεων με τις αρχές της Οδηγίας 2003/109, υπό το φως της απόφασης Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών⁶¹.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Περιφερειακό Διοικητικό Δικαστήριο του Λάτσιο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιτίθενται οι αρχές που διατυπώνονται στην Οδηγία του Συμβουλίου 2003/109 [...], όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε, σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή που περιέχεται στο άρθρο 5, παράγραφος 2ter, του νομοθετικού διατάγματος 286 της 25ης Ιουλίου 1998 κατά το μέρος που ορίζει ότι «[η] αίτηση για την έκδοση και την ανανέωση άδειας διαμονής συνεπάγεται την καταβολή τέλους, το ύψος του οποίου καθορίζεται μεταξύ του ποσού των 80 ευρώ κατά κατώτατο όριο και του ποσού των 200 ευρώ κατ' ανώτατο όριο με κοινή απόφαση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργείου Εσωτερικών, η οποία καθορίζει, επιπλέον, τον τρόπο καταβολής [...]», ορίζοντας το ελάχιστο ποσό του τέλους σε ύψος περίπου οκταπλάσιο του κόστους έκδοσης εθνικού δελτίου ταυτότητας;»

Νόμο βάσιμο: Μολονότι επιτρέπεται στα κράτη μέλη να εξαρτούν τη δύναμη της Οδηγίας 2003/109 έκδοση αδειών διαμονής από την είσπραξη τελών, εντούτοις, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει το ύψος στο οποίο καθορίζονται τα τέλη αυτά, καθώς και τα λοιπά δικαιώματα που απορρέουν από το καθεστώς αυτό, να μην αποβλέπει ή να έχει ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της κτήσης του κατά την Οδηγία αυτή καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος, διότι, άλλως, δεν εξυπηρετείται ο σκοπός και το πνεύμα της εν λόγω Οδηγίας

Σκεπτικό:

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

⁶¹ Ibid.

20. Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η Οδηγία 2003/109 αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, που επιβάλλει στους πολίτες τρίτων χωρών που ζητούν την έκδοση ή την ανανέωση άδειας διαμονής στο οικείο κράτος μέλος την πληρωμή τέλους το ύψος του οποίου κυμαίνεται μεταξύ 80 και 200 ευρώ.

21. Εισαγωγικά, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 4, 6 και 12 της Οδηγίας 2003/109, κύριος σκοπός της εν λόγω Οδηγίας είναι η ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών που είναι επί μακρόν διαμένοντες στα κράτη μέλη⁶².

22. Πρέπει να τονιστεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να εξαρτούν τη δύναμη της Οδηγίας 2003/109 έκδοση αδειών και τίτλων διαμονής από την καταβολή τελών καθώς και ότι, κατά τον καθορισμό των τελών αυτών, διαθέτουν περιθώριο εκτίμησης⁶³.

23. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η διακριτική ευχέρεια που παρέχεται συναφώς στα κράτη μέλη δεν είναι απεριόριστη και ότι τα κράτη δεν μπορούν να εφαρμόσουν εθνική ρύθμιση που ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η Οδηγία 2003/109 και, συνεπώς, να της στερήσουν την πρακτική της αποτελεσματικότητα⁶⁴.

24. Εξάλλου, δύναμη της αρχής της αναλογικότητας, η οποία συγκαταλέγεται στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, τα μέτρα για την εφαρμογή της Οδηγίας 2003/109 πρέπει να είναι κατάλληλα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων από τη διάταξη αυτή σκοπών και να μη βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξή τους μέτρου⁶⁵.

25. Επομένως, μολονότι επιτρέπεται στα κράτη μέλη να εξαρτούν τη δύναμη της Οδηγίας 2003/109 έκδοση αδειών διαμονής από την είσπραξη τελών, εντούτοις, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει το ύψος στο οποίο καθορίζονται τα τέλη αυτά, καθώς και τα λοιπά δικαιώματα που απορρέουν από το καθεστώς αυτό, να μην αποβλέπει ή να έχει ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της κτήσης του κατά την Οδηγία αυτή καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος, διότι, άλλως, δεν εξυπηρετείται ο σκοπός και το πνεύμα της εν λόγω Οδηγίας⁶⁶.

26. Συναφώς, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, το ποσό του επίμαχου στην κύρια δίκη τέλους ανέρχεται σε 80 ευρώ για την έκδοση και την ανανέωση των αδειών διαμονής διάρκειας ανώτερης των τριών μηνών και μικρότερης ή ίσης του έτους, σε 100 ευρώ για την

⁶² Ibid., σκέψη 66

⁶³ Ibid., σκέψη 64.

⁶⁴ Ibid., σκέψη 65

⁶⁵ Ibid., σκέψη 75

⁶⁶ Ibid., σκέψη 69

έκδοση και την ανανέωση των αδειών διαμονής διάρκειας ανώτερης του έτους και μικρότερης ή ίσης με δύο έτη, και σε 200 ευρώ για την έκδοση και την ανανέωση των αδειών διαμονής του επί μακρόν διαμένοντος-ΕΕ.

27. Όμως, η οικονομική βαρύτητα ενός τέτοιου είδους τέλους μπορεί να είναι σημαντική για ορισμένους πολίτες τρίτων χωρών που πληρούν τις προϋποθέσεις της Οδηγίας 2003/109 για τη χορήγηση των προβλεπόμενων σε αυτήν αδειών διαμονής, και τούτο κατά μείζονα λόγο διότι, λαμβανομένης υπόψη της διάρκειας των αδειών αυτών, οι ενδιαφερόμενοι υποχρεούνται να ζητούν την ανανέωση των τίτλων τους αρκετά συχνά και διότι, στο ποσό του τέλους αυτού μπορεί να προστεθεί το ποσό άλλων τελών που προβλέπονται από προϋφιστάμενη εθνική ρύθμιση, οπότε, υπό τις περιστάσεις αυτές, η υποχρέωση καταβολής του επίμαχου στην κύρια δίκη τέλους μπορεί να περιορίζει τη δυνατότητα των εν λόγω πολιτών να προβάλουν τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζονται με την οδηγία αυτή.

28. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, τόσο με τις παρατηρήσεις τους όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης και η Επιτροπή επισήμαναν ότι, δυνάμει προϋφιστάμενης ιταλικής ρυθμίσεως, η οποία εξακολουθεί να ισχύει, πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να καταβληθεί και ένα άλλο τέλος, ανερχόμενο σε 73,50 ευρώ, τόσο για την έκδοση όσο και για την ανανέωση των τίτλων διαμονής, ανεξάρτητα από τη διάρκεια της άδειας διαμονής, το ποσό δε αυτό προστίθεται στο επίμαχο στην κύρια δίκη τέλος.

29. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, το ήμισυ των εσόδων από την είσπραξη του επίμαχου στην κύρια δίκη τέλους προορίζεται για τη χρηματοδότηση των δαπανών που συνδέονται με την επιστροφή στη χώρα καταγωγής ή προέλευσης των πολιτών τρίτων χωρών που εισήλθαν παράνομα στο εθνικό έδαφος. Μάλιστα, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ιταλική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε το σημείο αυτό.

30. Επομένως, η επιχειρηματολογία της Ιταλικής Κυβέρνησης κατά την οποία το επίμαχο στην κύρια δίκη τέλος δεν είναι δυσανάλογο, δεδομένου ότι τα έσοδα που αντλούνται από το τέλος αυτό συνδέονται με την αναγκαία δραστηριότητα έρευνας προκειμένου να εξακριβωθεί αν τηρήθηκαν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση των αδειών διαμονής βάσει της Οδηγίας 2003/109, δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

31. [...]

Για τους λόγους αυτούς, το Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφαίνεται:

Η Οδηγία 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν

διαμέμοντες, όπως έχει τροποποιηθεί με την Οδηγία 2011/51/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2011, αντίκειται σε εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία επιβάλλει στους πολίτες τρίτων χωρών που ζητούν την έκδοση ή την ανανέωση άδειας διαμονής στο οικείο κράτος μέλος την πληρωμή τέλους το ύψος του οποίου κυμαίνεται μεταξύ 80 και 200 ευρώ, στο βαθμό που το τέλος αυτό είναι δυσανάλογο σε σχέση τον επιδιωκόμενο από την εν λόγω Οδηγία σκοπό και ενδέχεται να παρακωλύει την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από αυτήν.

Ε. Κοινωνική ασφάλιση επαναπατριζόμενων προσφύγων

0958

Υποθέσεις C-401/13 και C-432/13⁶⁷

Βασιλική Μπάλαζς κατά Casa Județeană de Pensii Cluj (C-401/13)

και Casa Județeană de Pensii Cluj κατά Αττίλα Μπάλαζς (C-432/13)

Δικαστές: L. Bay Larsen, Πρόεδρος Τμήματος, K. Jürimäe (εισηγήτρια), J. Malenovský, M. Safjan και A. Prechal, δικαστές

Γενικός Εισαγγελέας: M. Wathelet⁶⁸

Δικηγόροι: οι Σ. Δήμας και A. Muntean, για τους Α. και Β. Μπάλαζς, R. Radu, R. Hațieganu, E. Gane και A-L. Crișan, για την κυβέρνηση της Ρουμανίας, E.-M. Μαμούνα, για την κυβέρνηση της Ελλάδας, D. Martin και C. Gheorghiu, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κοινωνική ασφάλιση επαναπατρισθέντων από τη Ρουμανία Ελλήνων πολιτικών προσφύγων – Διμερής Σύμβαση Ελλάδας-Ρουμανίας για ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης – Ο Κανονισμός 1408/71 αντικαθιστά κατά κανόνα κάθε σύμβαση κοινωνικής ασφάλισης που συνδέει δύο ή περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ – Νομολογία Rönfeldt: προβλέπει την παράλληλη με τον Κανονισμό 1408/71 ισχύ διμερών συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισης εφόσον η εφαρμογή των διατάξεων τους είναι ευνοϊκότερη για τον εργαζόμενο – Μια από τις προϋποθέσεις εφαρμογής της νομολογίας Rönfeldt είναι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του ενδιαφερόμενου, ότι αντλεί οφέλη από την εφαρμογή των διατάξεων διμερούς σύμβασης, που ήταν η μόνη εφαρμοστέα στην περίπτωση του, όταν μετέβη σε άλλο κράτος-μέλος – Διαχρονι-

⁶⁷ Εκδικάστηκε από το Τέταρτο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 4.9.2014 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 22.1.2015.

⁶⁸ Για τις προτάσεις που ανέπτυξε ο Γενικός Εισαγγελέας, βλ. επε, σε: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=401/13>

κός περιορισμός των αποτελεσμάτων της απόφασης του Δικαστηρίου – Κατ' εφαρμογήν της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, εντελώς κατ' εξαίρεση, και, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της καλής πίστης των ενδιαφερομένων και του κινδύνου σημαντικών διαταραχών, μπορεί το Δικαστήριο να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας κάθε ενδιαφερόμενου να επικαλεστεί διάταξη που έχει ερμηνεύσει για να αμφισβητήσει έννομες σχέσεις που έχουν συναφθεί καλοπίστως

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 45 και 48, 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

[N. 3671/2008 «Κύρωσης της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς πράξεις», ΦΕΚ 129, τ. Α']

Άρθρα 6, 7 παράγραφος 2(γ), 94 παράγραφος 2 του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας

ΕΕ L 149 της 05/07/1971

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 του Συμβουλίου της 21ης Μαρτίου 1972 περί του τρόπου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 «περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας»

ΕΕ L 074 της 27/03/1972

Άρθρο 5 του Ν. 2467/1997 «Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της κυβέρνησης της Ρουμανίας για την τελική ρύθμιση της αποζημίωσης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των επαναπατριζόμενων Ελλήνων πολιτικών προσφύγων από τη Ρουμανία (ΦΕΚ 31, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Οι σύζυγοι Μπάλαζς είναι Έλληνες πολίτες, που έχουν την ιδιότητα των Ελλήνων επαναπατρισθέντων πολιτικών προσφύγων. Είναι κάτοικοι Θεσσαλονίκης (Ελλάδα).

Το 1948, ο Α. και η Β. Μπάλαζς, τότε ηλικίας 7 και 9 ετών αντιστοίχως, εγκαταστάθηκαν στη Ρουμανία όπου τους αναγνωρίστηκε το καθεστώς των πολιτικών προσφύγων. Κατέβαλλαν εισφορές στο δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης αυτού του κράτους μέλους επί 34 έτη, 7 μήνες και 6 ημέρες και επί 28 έτη αντιστοίχως. Επαναπατρίστηκαν στην Ελλάδα στις 18.8.1990.

Το 1998, οι σύζυγοι Μπάλαζς ζήτησαν από τις ελληνικές αρχές την αναγνώριση του χρόνου εργασίας που συμπλήρωσαν στη Ρουμανία. Με τις από 21.9.1998 αποφάσεις τους οι αρχές αυτές θεώρησαν ότι ο χρόνος εργασίας που είχαν συμπληρώσει στη Ρουμανία ο Α. και η Β. Μπάλαζς αντιστοιχούσε σε 9.382 και σε 8.351 ημέρες εισφορών κοινωνικής ασφάλισης αντιστοίχως. Για τον υπολογισμό των συντάξεων, από το χρόνο αυτόν, οι ελληνικές αρχές αποφάσισαν να αναγνωρίσουν μόλις 4.500 ημέρες.

Σε αυτήν τη βάση, οι ελληνικές αρχές χορήγησαν στη συνέχεια συντάξεις γήρατος στους συζύγους Μπάλαζς.

Όσον αφορά στη Β. Μπάλαζς, η σύνταξη που της χορηγήθηκε υπολογίστηκε βάσει συνολικού χρόνου ασφάλισης 6.993 ημερών εργασίας, εκ των οποίων οι 4.500 ημέρες αναγνωρίστηκαν για το χρόνο που εργάστηκε στη Ρουμανία και 2.493 ημέρες για την απασχόλησή της στην Ελλάδα. Η σύνταξη που υπολογίστηκε με αυτόν τον τρόπο ανερχόταν σε 136.910 ελληνικές δραχμές (περίπου 390 ευρώ).

Όσον αφορά στον Α. Μπάλαζς, η σύνταξη που του χορηγήθηκε υπολογίστηκε βάσει συνολικού χρόνου ασφάλισης 7.733 ημερών, εκ των οποίων οι 4.500 ημέρες αναγνωρίστηκαν για το χρόνο εργασίας του στη Ρουμανία και 3.233 ημέρες για την απασχόλησή του στην Ελλάδα. Η σύνταξη που υπολογίστηκε με αυτόν τον τρόπο ανερχόταν σε 596,99 ευρώ.

Στις 11.10.2007 και στις 27.11.2007 αντιστοίχως, οι Β. και Α. Μπάλαζς υπέβαλαν στο Casa Județeană de Pensii αιτήσεις για τη χορήγηση συντάξεων γήρατος βάσει των Κανονισμών 1408/71 και 574/72.

Οι αιτήσεις αυτές απορρίφθηκαν με αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 2011, όπου το Casa Județeană de Pensii επισήμανε ότι, καθόσον οι σύζυγοι Μπάλαζς είχαν θεωρηθεί επαναπατριζόμενοι πολιτικοί πρόσφυγες από τις ελληνικές αρχές, οι ρουμανικές αρχές δεν υποχρεούνταν να τους χορηγήσουν συντάξεις βάσει του άρθρου 5 της διμερούς συμφωνίας μεταξύ των κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Ρουμανίας, που συνήφθη στις 23.2.1996 για την τελική ρύθμιση της αποζημίωσης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των επαναπατριζόμενων Ελλήνων πολιτικών προσφύγων από τη Ρουμανία.

Κατά των ανωτέρω αποφάσεων ο Α. και η Β. Μπάλαζς άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Tribunalul Cluj.

Με τις από 26.9.2001 αποφάσεις του, το Tribunalul Cluj ακύρωσε τις προσβαλλόμενες αποφάσεις και διέταξε το Casa Județeană de Pensii να εκδώσει νέες για τη χορήγηση συντάξεων γήρατος στους συζύγους Μπάλαζς σύμφωνα με τους Κανονισμούς 1408/71 και 574/72, λαμβάνοντας υπόψη τις συνολικές περιόδους καταβολής εισφορών που είχαν συμπληρώσει οι εν λόγω σύζυγοι στη Ρουμανία. Το Tribunalul Cluj διευκρί-

νισε ότι οι εν λόγω κανονισμοί εφαρμόζονται στις αιτήσεις των συζύγων Μπάλαζς, δεδομένου ότι η διμερής συμφωνία δεν εμπίπτει στη διάταξη της παραγράφου 2(γ) του άρθρου 7 του Κανονισμού, καθόσον η εφαρμογή της δεν είναι χρονικώς περιορισμένη, δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα III του Κανονισμού αυτού και οι διατάξεις της προδήλως δεν είναι δυνατό να θεωρηθούν ευνοϊκότερες για τους δικαιούχους, δεδομένου ότι αυτοί ζήτησαν να τους χορηγηθούν συντάξεις βάσει του εν λόγω Κανονισμού.

Σε εκτέλεση αυτών των αποφάσεων, το Casa Județeană de Pensii εξέδωσε τις από 20.7.2013 και 27.2.2013 νέες αποφάσεις με τις οποίες, κατ' εφαρμογήν του Κανονισμού 1408/71, χορήγησε στους Β. και Α. Μπάλαζς μηνιαίες συντάξεις γήρατος 500 και 405 ρουμανικών λεί (περίπου 110 και 90 ευρώ) αντιστοίχως.

Τόσο οι σύζυγοι Μπάλαζς όσο και το Casa Județeană de Pensii άσκησαν αναιρέσεις κατά των αποφάσεων του Tribunalul Cluj ενώπιον του Curtea de Apel de Cluj.

Το Casa Județeană de Pensii υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι οι Κανονισμοί 1408/71 και 574/72 δεν έχουν εφαρμογή εν προκειμένω λόγω της διμερούς συμφωνίας. Σύμφωνα με τη συμφωνία αυτήν, κάθε υποχρέωση της Ρουμανίας έναντι των επαναπατριζόμενων Ελλήνων πολιτικών προσφύγων έχει παύσει να υφίσταται, δεδομένου ότι η Ρουμανία έχει εκπληρώσει την υποχρέωση της καταβολής 15 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ στην Ελληνική Δημοκρατία.

Οι σύζυγοι Μπάλαζς αμφισβητούν την αιτιολογία των αποφάσεων του Tribunalul Cluj και ζητούν, βάσει των ίδιων αυτών Κανονισμών, να τους αναγνωρισθεί το δικαίωμα σύνταξης γήρατος για το σύνολο των περιόδων καταβολής εισφορών που είχαν συμπληρώσει στη Ρουμανία. Υποστηρίζουν κατ' ουσίαν ότι, λόγω της προσχώρησης της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτό το κράτος μέλος υποχρεούται να εφαρμόσει τους Κανονισμούς 1408/71 και 574/72. Συγκεκριμένα, η διμερής συμφωνία, που είναι λιγότερο ευνοϊκή και δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα III του Κανονισμού 1408/71, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 2(γ) του άρθρου 7 του εν λόγω Κανονισμού.

Σε αυτές τις συνθήκες, το Curtea de Apel Cluj αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα, διατυπωμένο κατά τον ίδιο τρόπο στις αποφάσεις περί παραπομπής που αφορούν τις υποθέσεις C-401/13 και C-432/13:

«Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του Κανονισμού 1408/71 την έννοια ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τους διμερής συμφωνία μεταξύ δύο κρατών μελών, η οποία συνήφθη πριν από την έναρξη ισχύος του Κανονισμού και με την οποία αυτά τα κράτη μέλη

συνομολόγησαν ότι η υποχρέωση που αφορά παροχές κοινωνικής ασφάλισης του ενός κράτους έναντι των πολιτών του άλλου κράτους, οι οποίοι είχαν την ιδιότητα του πολιτικού πρόσφυγα στο έδαφος του πρώτου κράτους και επαναπατρίστηκαν στο έδαφος του δεύτερου κράτους, παύει να υφίσταται με αντάλλαγμα την πληρωμή από το πρώτο κράτος ενός εφάπαξ ποσού για την καταβολή των συντάξεων και την κάλυψη της περιόδου κατά την οποία είχαν αυτοί καταβάλει εισφορές κοινωνικής ασφάλισης στο πρώτο κράτος;»

Με την από 4.9.2013 απόφασή του ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου διέταξε τη συνεκδίκηση των υποθέσεων C-401/13 και C-432/13 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης.

Νόμο βάσιμο: **A)** Παρότι μια νέα κανονιστική ρύθμιση ισχύει κατ' αρχήν μόνο για το μέλλον, κατά πάγια νομολογία, σύμφωνα με γενικώς αναγνωρισμένη αρχή, έχει επίσης εφαρμογή, πλην παρεκκλίσεως, επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων των καταστάσεων που γεννήθηκαν υπό το κράτος της παλαιάς νομοθεσίας. **B)** Η αρχή της αντικατάστασης των διμερών συμβάσεων ασφάλισης, που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη, από τον Κανονισμό 1408/71, όπως απορρέει από το άρθρο 6 του Κανονισμού, έχει επιτακτικό χαρακτήρα και επιδέχεται εξαιρέσεων στις περιπτώσεις που προβλέπει ρητά ο Κανονισμός. **Γ)** Ο κανόνας του δικαίου της Ένωσης, που ερμηνεύεται από το Δικαστήριο κατά την άσκηση της αρμοδιότητας που του παρέχει το άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται από τα δικαστήρια ακόμη και σε έννομες σχέσεις που γεννήθηκαν και συνήφθησαν πριν την έκδοση της απόφασης επί της αίτησης ερμηνείας, εφόσον συντρέχουν κατά τα λοιπά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν να υποβληθεί στην κρίση των αρμοδίων δικαστηρίων διαφορά σχετική με την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα.

Σκεπτικό:

A) Επί του προδικαστικού ερωτήματος

28. Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί εάν η διάταξη της παραγράφου 2 (γ) του άρθρου 7 του Κανονισμού 1408/71 έχει την έννοια ότι διμερής συμφωνία που αφορά στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης των πολιτών ενός από τα συμβαλλόμενα κράτη που απέκτησαν την ιδιότητα των πολιτικών προσφύγων στο έδαφος του ετέρου συμβαλλομένου κράτους, η οποία συνήφθη σε ημερομηνία κατά την οποία το ένα από τα δύο συμβαλλόμενα κράτη δεν είχε ακόμη προσχωρήσει στην Ένωση και η οποία δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού αυτού, εξακολουθεί να έχει εφαρμογή στην περί-

πτωση πολιτικών προσφύγων που επαναπατρίστηκαν στο κράτος καταγωγής τους πριν τη σύναψη της διμερούς συμφωνίας και την έναρξη ισχύος του εν λόγω Κανονισμού.

29. Κατ' αρχάς, παρατηρείται ότι το Casa Județeană de Pensii εκτιμά ότι ο Κανονισμός 1408/71 δεν έχει εφαρμογή στις υποθέσεις των κύριων δικών λόγω της διμερούς συμφωνίας και, ειδικότερα, λόγω του άρθρου 5 της συμφωνίας αυτής, κατά το οποίο κάθε υποχρέωση της Ρουμανίας έναντι των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων έχει παύσει να υφίσταται, δεδομένου ότι η Ρουμανία εκπλήρωσε την υποχρέωσή της να καταβάλει 15 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ στην Ελληνική Δημοκρατία. Πρέπει συνεπώς να εξετασθεί αν οι επίμαχες στις κύριες δίκες περιστάσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 1408/71.

30. Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, καίτοι μια νέα κανονιστική ρύθμιση ισχύει κατ' αρχήν μόνο για το μέλλον, έχει επίσης εφαρμογή, πλην παρεκκλίσεως, σύμφωνα με γενικούς αναγνωρισμένη αρχή, επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων των καταστάσεων που γεννήθηκαν υπό το κράτος της παλαιάς νομοθεσίας⁶⁹.

31. Προκειμένου να καταστεί εφικτή η εφαρμογή του Κανονισμού 1408/71 επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων καταστάσεων γεννηθεισών υπό το κράτος της παλαιάς νομοθεσίας, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 94 του Κανονισμού αυτού προβλέπει, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση συνυπολογισμού, για τους σκοπούς του προσδιορισμού των δικαιωμάτων λήψης παροχών, οποιασδήποτε περιόδου ασφάλισης, απασχόλησης ή διαμονής διανυθείσας υπό τη νομοθεσία οποιουδήποτε κράτους μέλους προ της 1.10.1972 ή προ της ημερομηνίας εφαρμογής του Κανονισμού στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού⁷⁰.

32. Καθόσον ο Κανονισμός 1408/71 άρχισε να ισχύει ως προς τη Ρουμανία από την προσχώρησή της στην Ένωση, δηλαδή από την 1.1.2007, ο Κανονισμός αυτός έχει *ratione temporis* εφαρμογή σε περιπτώσεις όπως αυτή των συζύγων Μπάλαζς, οι οποίοι, συνεπώς, βασίμως τον επικαλέσθηκαν από την ημερομηνία αυτή.

33. Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει το Casa Județeană de Pensii, δεν ασκεί επιρροή συναφώς το γεγονός ότι η διμερής συμφωνία προβλέπει ότι οι υποχρεώσεις της Ρουμανίας όσον αφορά στα ασφαλιστικά δικαιώματα των Ελλήνων επαναπατριζόμενων πολιτικών προσφύγων παύουν να υφίστανται μετά την καταβολή του ποσού των 15 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ.

⁶⁹ Σκέψη 21 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Duchon (C-290/00).

⁷⁰ Ibid., σκέψη 23.

34. Πράγματι, από το άρθρο 6 του Κανονισμού 1408/71 προκύπτει ότι ο Κανονισμός αυτός αντικαθιστά, εντός του προσωπικού και καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του και υπό ορισμένες επιφυλάξεις, κάθε σύμβαση κοινωνικής ασφάλισης που συνδέει δύο ή περισσότερα κράτη μέλη. Η αντικατάσταση αυτή έχει επιτακτικό χαρακτήρα και δεν επιδέχεται καμία εξαίρεση, πλην των περιπτώσεων που προβλέπει ρητώς ο Κανονισμός⁷¹.

35. Μεταξύ των εξαιρέσεων τις οποίες προβλέπει ο Κανονισμός 1408/71, περιλαμβάνεται αυτή της διάταξης της παραγράφου 2 (γ) του άρθρου 7, κατά την οποία οι διατάξεις των συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισης που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα III του Κανονισμού αυτού εξακολουθούν να ισχύουν, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 6 του εν λόγω Κανονισμού⁷² και υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω συμβάσεις είναι ευνοϊκότερες για τους δικαιούχους ή απορρέουν από ειδικές ιστορικές περιστάσεις και ότι το αποτέλεσμά τους είναι χρονικώς περιορισμένο.

36. Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η διμερής συμφωνία δεν περιλαμβάνεται στο Παράρτημα III του Κανονισμού 1408/71. Συνεπώς, σε περιπτώσεις όπως οι επίμαχες στις κύριες δίκες, κατ' εφαρμογήν της διάταξης του άρθρου 6 (α), ο Κανονισμός 1408/71 έχει κατ' αρχήν αντικαταστήσει τη συμφωνία αυτή.

37. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο και η Ρουμανική Κυβέρνηση επικαλούνται την απόφαση Rönfeldt προκειμένου να υποστηρίξουν ότι, παρά το γράμμα των άρθρων 6 και 7 παράγραφος 2(γ) του Κανονισμού 1408/71, η διμερής συμφωνία εξακολουθεί να έχει εφαρμογή.

38. Στην απόφαση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε, βάσει των άρθρων 45 και 48 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ότι, στην περίπτωση των διακινουμένων εργαζομένων, οι διμερείς συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να εξακολουθούν να έχουν εφαρμογή μετά την έναρξη ισχύος του Κανονισμού 1408/71, ανεξαρτήτως του αν περιλαμβάνονται στο παράρτημα III του Κανονισμού αυτού, όταν η εν λόγω εφαρμογή είναι ευνοϊκότερη για τον εργαζόμενο.

39. Συνεπώς, πρέπει να κριθεί αν οι αρχές που απορρέουν από την απόφαση Rönfeldt έχουν εφαρμογή υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στις κύριες δίκες.

40. Συναφώς, πρώτον, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 33 της παρούσας απόφασης, η αρχή της αντικατά-

⁷¹ Σκέψεις 6 και 7 της απόφασης επί της υπόθεσης Walder (82/72), σκέψη 15 της απόφασης επί της υπόθεσης Thévenon (C-475/93), καθώς και σκέψη 22 της απόφασης επί της υπόθεσης Rönfeldt (C-227/89).

⁷² Σκέψη 87 της απόφασης επί της υπόθεσης Habelt κ.λπ. (C-396/05) και σκέψη 35 της απόφασης επί της υπόθεσης Wencel (C-589/10).

στασης που θεσπίζει το άρθρο 6 του Κανονισμού 1408/71 έχει επιτακτικό χαρακτήρα και δεν επιδέχεται, κατ' αρχήν, καμία εξαίρεση.

41. Δεύτερον, υπενθυμίζεται ότι οι αρχές που απορρέουν από την απόφαση Rönfeldt στηρίζονται στη σκέψη ότι ο ενδιαφερόμενος είχε θεμιτώς δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο γεγονός ότι μπορούσε να αντλεί οφέλη από την εφαρμογή των διατάξεων διμερούς σύμβασης η οποία ήταν η μόνη εφαρμοστέα στην περίπτωση του κατά την ημερομηνία που αποφάσισε να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος⁷³.

42. Συνεπώς, υπό συνθήκες όπως οι επίμαχες στις κύριες δίκες, οι οποίες έχουν το χαρακτηριστικό ότι οι ενδιαφερόμενοι εγκατέλειψαν τη Ρουμανία για την Ελλάδα το 1990, δηλαδή έξι έτη πριν από τη σύναψη της διμερούς συμφωνίας, οι ενδιαφερόμενοι αυτοί δεν ήταν δυνατό να έχουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο ότι θα μπορούσαν να υπαχθούν στις διατάξεις της διμερούς συμφωνίας, δεδομένου ότι αυτή δεν είχε ακόμη συναφθεί κατά την ημερομηνία του επαναπατρισμού τους στην Ελλάδα.

43. Εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται η επισήμανση ότι, στις υποθέσεις των κύριων δικών, οι σύζυγοι Μπάλαζς δεν ζητούν να υπαχθούν στη διμερή συμφωνία. Επιθυμούν, αντιθέτως, να εφαρμοσθεί ως προς αυτούς ο Κανονισμός 1408/71. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Ρουμανική Κυβέρνηση δεν μπορεί να επικαλεσθεί την απόφαση Rönfeldt για να αποδείξει ότι η διμερής συμφωνία εξακολουθεί να έχει εφαρμογή στην περίπτωση τους.

44. Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, διαπιστώνεται ότι οι αρχές που διατυπώθηκαν στην απόφαση Rönfeldt, οι οποίες επιτρέπουν να μην εφαρμοσθεί ο Κανονισμός 1408/71, προκειμένου να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται διμερής σύμβαση την οποία έχει κανονικά αντικαταστήσει ο Κανονισμός αυτός, δεν έχουν εφαρμογή υπό συνθήκες όπως οι επίμαχες στις κύριες δίκες.

45. [...]

B) Επί του διαχρονικού περιορισμού των αποτελεσμάτων της απόφασης

46. Η Ρουμανική Κυβέρνηση ζητεί από το Δικαστήριο, σε περίπτωση που κρίνει ότι η διμερής συμφωνία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης της παραγράφου 2(γ) του άρθρου 7 του Κανονισμού 1408/71, το διαχρονικό περιορισμό των αποτελεσμάτων της αποφάσεώς του.

⁷³ Υπό την έννοια αυτήν, σκέψη 27 της απόφασης επί της υπόθεσης Kaske (C-277/99).

47. Προς στήριξη του αιτήματός της, η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει, αφενός, ότι οι ρουμανικές αρχές ενήργησαν καλόπιστα. Συγκεκριμένα, κατ' αρχάς, η θέση των αρχών αυτών στηρίζεται σε πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ειδικότερα δε στην απόφαση *Rönfeldt*. Περαιτέρω, μολονότι η Επιτροπή έχει κινήσει διαδικασία λόγω παράβασης κράτους μέλους κατά της Ρουμανίας, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι το κράτος μέλος αυτό παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τον Κανονισμό 1408/71, η θέση του κράτους μέλους αυτού στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας είναι σταθερή και η Επιτροπή δεν αντέδρασε στο αίτημα του εν λόγω κράτους μέλους να οργανώσει τεχνικές διαβουλεύσεις και να προβεί σε διαβήματα προς τις ελληνικές αρχές. Επιπλέον, η καλή πίστη των ρουμανικών αρχών δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση λόγω του ότι άλλα κράτη μέλη, που αντιμετώπισαν παρεμφερή προβλήματα, δέχθηκαν να εφαρμόσουν τον Κανονισμό 1408/71, δεδομένου ότι οι συμφωνίες που συνήψε η Ελληνική Δημοκρατία με τα άλλα κράτη μέλη αυτά διέφεραν από τη συναφθείσα μεταξύ αυτής και της Ρουμανίας. Τέλος, οι ρουμανικές αρχές προέβησαν σε διαβήματα προς τις ελληνικές αρχές προκειμένου να διασαφηνίσουν την κατάσταση.

48. Αφετέρου, η Ρουμανική Κυβέρνηση εφιστά την προσοχή του Δικαστηρίου στις σοβαρές οικονομικές συνέπειες που θα είχε η αναδρομική εφαρμογή της απόφασης του Δικαστηρίου. Κατά την εκτίμηση του Εθνικού Ταμείου Δημοσίων Συντάξεων, το επιπλέον ποσό που θα έπρεπε να καταβληθεί θα ανερχόταν στο ποσό των 38.560.683 λέϊ (περίπου 8.680.537 ευρώ). Η Ρουμανική Κυβέρνηση υπογραμμίζει επίσης ότι σήμερα εκκρεμούν περίπου 800 προσφυγές, παρεμφερείς προς αυτές των συζύγων Μπάλαζς.

49. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η ερμηνεία που δίνει το Δικαστήριο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας που του παρέχει το άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε κανόνα του δικαίου της Ένωσης διαφωτίζει και διευκρινίζει τη σημασία και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως αυτός πρέπει ή θα έπρεπε να γίνεται αντιληπτός και να εφαρμόζεται από τότε που τέθηκε σε ισχύ. Συνεπώς, ο κατ' αυτόν τον τρόπο ερμηνευθείς κανόνας μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται από τα δικαστήρια ακόμη και σε έννομες σχέσεις που γεννήθηκαν και συνήφθησαν πριν την έκδοση της απόφασης επί της αίτησης ερμηνείας, εφόσον συντρέχουν κατά τα λοιπά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν να υποβληθεί στην κρίση των αρμοδίων δικαστηρίων διαφορά σχετική με την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα⁷⁴.

⁷⁴ Σκέψη 58 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί των υποθέσεων *Santander Asset Management SGHC κ.λπ.* (C-338/11 έως C-347/11).

50. Μόνον κατ' εξαίρεση μπορεί το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν της συμφυούς με την έννομη τάξη της Ένωσης γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας που έχει κάθε ενδιαφερόμενος να επικαλεσθεί διάταξη την οποία έχει ερμηνεύσει το Δικαστήριο, προκειμένου να αμφισβητήσει έννομες σχέσεις που έχουν καλοπίστως συναφθεί. Για να αποφασισθεί ένας τέτοιος περιορισμός, είναι αναγκαία η συνδρομή δύο βασικών προϋποθέσεων, συγκεκριμένα δε της καλής πίστωσης των ενδιαφερομένων και του κινδύνου σημαντικών διαταραχών⁷⁵.

51. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει καταφύγει στη λύση αυτή μόνον υπό πολύ συγκεκριμένες περιστάσεις, ιδίως όταν υπήρχε κίνδυνος σοβαρών οικονομικών επιπτώσεων οφειλομένων ιδίως στον μεγάλο αριθμό των εννόμων σχέσεων που είχαν συσταθεί καλοπίστως βάσει ρύθμισης που εθεωρείτο νομίμως ισχύουσα και εφόσον προέκυπτε ότι οι ιδιώτες και οι εθνικές αρχές είχαν παρακινηθεί σε συμπεριφορά αντιβαίνουσα προς το δίκαιο της Ένωσης λόγω αντικειμενικής και σοβαρής αβεβαιότητας ως προς το περιεχόμενο των διατάξεων του εν λόγω δικαίου, αβεβαιότητας στη δημιουργία της οποίας είχε ενδεχομένως συμβάλει η συμπεριφορά άλλων κρατών μελών ή της Επιτροπής⁷⁶.

52. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 98 και 99 των προτάσεων του⁷⁷, η Ρουμανική Κυβέρνηση δεν απέδειξε την ύπαρξη κινδύνου σοβαρών διαταραχών. Πράγματι, μολονότι η κυβέρνηση αναφέρεται στην ύπαρξη 800 προσφύγων, παρεμφερών προς αυτές των συζύγων Μπάλαζς, ουδόλως αναφέρει τον συνολικό αριθμό των προσώπων που βρίσκονται σε κατάσταση συγκρίσιμη προς αυτή των εν λόγω συζύγων. Επιπλέον, η κυβέρνηση της Ρουμανίας δεν διευκρίνισε αν το ποσό των 38.560.683 λεί καλύπτει επίσης τις 800 παρεμφερείς προσφυγές που εκκρεμούν σήμερα. Εν πάση περιπτώσει, οι προσφυγές αυτές δεν επηρεά-

⁷⁵ Ibid., σκέψη 59.

⁷⁶ Ibid., σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

⁷⁷ «98. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την εκτίμηση του Εθνικού Ταμείου Δημοσίων Συντάξεων της Ρουμανίας, το πρόσθετο ποσό που θα έπρεπε να καταβληθεί σε περίπτωση που εφαρμοζόταν ο Κανονισμός 1408/71, πλέον των 15 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ (USD) που καταβλήθηκαν δυνάμει της διμερούς Συμφωνίας, θα ανερχόταν σε 38.560.683 λεί (περίπου 8.680.537 ευρώ). 99. Κατ' αρχάς, ελλείψει ακριβέστερων αριθμητικών στοιχείων, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο το αναφερόμενο από τη Ρουμανική Κυβέρνηση ποσό να καλύπτει επίσης τις 800 ανάλογες με εκείνες των συζύγων Μπάλαζς ήδη υποβληθείσες αιτήσεις. Ωστόσο, ένας πιθανός περιορισμός των διαχρονικών αποτελεσμάτων της απόφασης δεν θα ασκούσε καμία επιρροή στις αιτήσεις αυτές (σκέψη 144 της απόφασης επί της υπόθεσης Bosman (C-415/93))».

ζονται από το διαχρονικό περιορισμό των αποτελεσμάτων της απόφασης⁷⁸.

53. Δεδομένου ότι η δεύτερη προϋπόθεση που εκτέθηκε στη σκέψη 50 της παρούσας απόφασης δεν συντρέχει, δεν είναι αναγκαίο να εξεταστεί αν συντρέχει η προϋπόθεση της καλής πίστης των ενδιαφερομένων.

54. Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι δεν συντρέχει λόγος να περιορισθούν τα διαχρονικά αποτελέσματα της παρούσας αποφάσεως.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Η διάταξη της παραγράφου 2(γ) του άρθρου 7 του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, έχει την έννοια ότι διμερής συμφωνία που αφορά στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης των πολιτών ενός από τα συμβαλλόμενα κράτη που απέκτησαν την ιδιότητα των πολιτικών προσφύγων στο έδαφος του ετέρου συμβαλλομένου κράτους, η οποία συνήφθη σε ημερομηνία κατά την οποία το ένα από τα δύο συμβαλλόμενα κράτη δεν είχε ακόμη προσχωρήσει στην Ένωση και η οποία δεν περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού αυτού, δεν εξακολουθεί να έχει εφαρμογή στην περίπτωση πολιτικών προσφύγων που επαναπατρίστηκαν στο κράτος καταγωγής τους πριν τη σύναψη της διμερούς συμφωνίας και την έναρξη ισχύος του εν λόγω Κανονισμού.

ΣΤ. Απομάκρυνση και επαναπατρισμός αλλοδαπών

0959

Υπόθεση C-554/13⁷⁹

Z. Zh. κατά Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie & Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie κατά I. O.

Δικαστές: M. Pešič, Πρόεδρος Τμήματος, A. Ó Caoimh (εισηγητής), C. Toader, E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές

Γενική Εισαγγελέας: E. Sharpston⁸⁰

⁷⁸ Σκέψη 41 της απόφασης επί της υπόθεσης Bosman (C-415/93).

⁷⁹ Εκδικάστηκε από το Τρίτο Τμήμα του Δικαστηρίου στις 15.10.2014 και η απόφαση απαγγέλθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 11.6.2015.

Δικηγόροι: J. J. D. van Doleweerd, advocaat, για τον κύριο Z. Zh., M. Bulterman, B. Koopman και C. Schillemans, για την κυβέρνηση της Ολλανδίας, C. Pochet, M. Jacobs και T. Materne, για την κυβέρνηση του Βελγίου, M. Smolek και J. Vlácil, για την κυβέρνηση της Τσεχίας, M. Μιχελογιαννάκη, για την κυβέρνηση της Ελλάδας, D. Colas και F.-X. Bréchet, για την κυβέρνηση της Γαλλίας, B. Majczyna, K. Pawłowska και M. Pawlicka, για την κυβέρνηση της Πολωνίας, M. Κοντού-Durande και G. Wils, για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η έννοια της «δημόσιας τάξης» στην Οδηγία περί Επιστροφής 2008/115/EK δεν μπορεί να καθορίζεται μονομερώς από κάθε κράτος μέλος χωρίς τον έλεγχο των οργάνων της Ένωσης – Απόφαση επιστροφής πολίτη τρίτης χώρας, καταδικασθέντος για κατοχή πλαστού ταξιδιωτικού εγγράφου, χωρίς χορήγηση προθεσμίας προς οικειοθελή αναχώρηση – Απόφαση επιστροφής πολίτη τρίτης χώρας, λόγω υπόνοιας άσκησης ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος γυναίκας, χωρίς χορήγηση προθεσμίας προς οικειοθελή αναχώρηση – Η γενική πρακτική ή οποιοδήποτε τεκμήριο για τη διαπίστωση κινδύνου για τη δημόσια τάξη χωρίς να συνεκτιμώνται η προσωπική συμπεριφορά του ενδιαφερόμενου και ο κίνδυνος που αυτή εγκυμονεί για τη δημόσια τάξη, παραβιάζει την υποχρέωση εξατομικευμένης εξέτασης και την αρχή της αναλογικότητας – Το γεγονός ότι πολίτης τρίτης χώρας είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα δεν μπορεί, αυτό καθ' εαυτό, να δικαιολογήσει την εκτίμηση ότι ο αυτός ο πολίτης αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 – Το γεγονός ότι μια ποινική καταδίκη δεν έχει καταστεί αμετάκλητη δεν εμποδίζει το κράτος μέλος να επικαλεστεί την παρέκκλιση της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, που προβλέπει την έκδοση απόφασης επιστροφής χωρίς χορήγηση προθεσμίας για οικειοθελή αναχώρηση – Δεν είναι αναγκαία η ποινική καταδίκη για να χαρακτηριστεί επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη, κατά την έννοια της Οδηγίας 2008/115/EK, ο πολίτης τρίτης χώρας – Η εκτίμηση των συμφερόντων που συνδέονται με τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 δεν συμπίπτει, κατ' ανάγκην, με τις εκτιμήσεις που αποτελούν τη βάση της ποινικής καταδίκης – Στην περίπτωση πολίτη τρίτης χώρας που είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα, μεταξύ των στοιχείων που έχουν συναφώς σημασία

⁸⁰ Για τις προτάσεις που ανέπτυξε η Γενική Εισαγγελέας, βλέπε, σε: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=el&jur=C,T,F&num=554/13>

συγκαταλέγονται η φύση και η σοβαρότητα της πράξης αυτής καθώς και ο χρόνος που παρήλθε από την τέλεσή της – Αρχή προηγούμενης ακρόασης: ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να αρνείται αυτομάτως, διά κανονιστικής ρύθμισης ή πρακτικής, τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης στην περίπτωση που ο πολίτης τρίτης χώρας αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 79 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

[N. 3671/2008 «Κύρωση της Συνθήκης της Λισαβόνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς πράξεις», ΦΕΚ 129, τ. Α΄]

Άρθρο 7 παράγραφος 4 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16.12.2008 «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών»
EEL 348/24.12.2008

[Άρθρο 22 παράγραφος 4 Ν. 3907/2011 «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη - μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ 7, τ. Α΄]

Πραγματικά περιστατικά: Α) Ο κύριος Z. Zh., πολίτης τρίτης χώρας, συνελήφθη στις 8.6.2011 στο αεροδρόμιο Schiphol του Άμστερνταμ, διερχόμενος με προορισμό τον Καναδά, διότι ταξίδευε με πλαστό ταξιδιωτικό έγγραφο. Με την από 21.6.2011 απόφασή του το Πταισματοδικείο του Haarlem) τον καταδίκασε σε στερητική της ελευθερίας ποινή δύο μηνών λόγω κατοχής ταξιδιωτικού εγγράφου, το οποίο γνώριζε ότι ήταν πλαστό. Με την από 4.8.2011 απόφασή του ο απόφαση της 4ης Αυγούστου 2011, ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης διέταξε τον κύριο Z. Zh. να εγκαταλείψει αμέσως το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις 5.8.2011, μετά την έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής, διατάχθηκε η κράτηση του κυρίου ο Z. Zh. με σκοπό την απομάκρυνση.

Με την από 2.9.2011 απόφασή του ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης απέρριψε τη διοικητική ένσταση που άσκησε ο κύριος Z. Zh. κατά της από 3.8.2011 απόφασης επιστροφής, με το σκεπτικό ότι το αδίκημα για το οποίο είχε καταδικαστεί δεν επέτρεπε τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης. Με την από 8.11.2011 απόφασή του, το Πρωτοδικείο της Χάγης απέρριψε ως αβάσιμη την προσφυγή του κυρίου

Z. Zh. κατά της ως άνω απόφασης του Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης.

Κατά το Πρωτοδικείο, καθόσον ο κύριος Z. Zh. διέμενε παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους, δεν είχε κανένα δεσμό με πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είχε καταδικαστεί σε στερητική της ελευθερίας ποινή δύο μηνών λόγω κατοχής ταξιδιωτικού εγγράφου το οποίο γνώριζε ότι ήταν πλαστό, ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης βασίμως έκρινε ότι αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115. Παρότι η διαπίστωση αυτή δεν είναι ικανή να απαλλάξει τον Υφυπουργό Ασφάλειας και Δικαιοσύνης από την υποχρέωση να εκθέσει τους λόγους για τους οποίους δεν χορήγησε στον κύριο Z. Zh. προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, κατά το Πρωτοδικείο της Χάγης οι περιστάσεις που είχε προβάλει ο κύριος Z. Zh. δεν δικαιολογούσαν την απόκλιση από την αρχή κατά την οποία δεν χορηγείται προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης όταν υφίσταται κίνδυνος για τη δημόσια τάξη.

Ο κύριος Z. Zh. άσκησε έφεση κατά της ως άνω απόφασης ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.

Στις 14.12.2011, άρθηκε το επιβληθέν, σε βάρος του κυρίου Z. Zh., μέτρο της κράτησης διότι αυτός απομακρύνθηκε.

B) Ο κύριος I. O., πολίτης τρίτης χώρας, εισήλθε στις Κάτω Χώρες στις 16.1.2011 με θεώρηση για σύντομη διαμονή διάρκειας 21 ημερών. Στις 23.11.2011, συνελήφθη λόγω υπόνοιας άσκησης ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος γυναίκας. Με την από 24.11.2011 απόφασή του ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης διέταξε τον κύριο I. O. να εγκαταλείψει αμέσως το έδαφος της Ένωσης. Επίσης, αυθημερόν διατάχθηκε η κράτησή του.

Με την από 17.1.2012 απόφασή του ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης απέρριψε ως απαράδεκτη και επικουρικώς ως αβάσιμη τη διοικητική ένσταση του κυρίου I. O. κατά της από 24.11.2011 απόφασης, με το σκεπτικό ότι είχε συλληφθεί στις 23.11.2011 λόγω υπόνοιας άσκησης ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος γυναίκας. Συνεπώς, ο Υφυπουργός έκρινε ότι ο κύριος I. O. αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 και ότι, για τον λόγο αυτό, δεν μπορούσε να του χορηγηθεί καμία προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

Με την από 1.1.2012 διάταξη ο Δικαστής Ασφαλιστικών Μέτρων του Πρωτοδικείου της Χάγης έκρινε βάσιμη την προσφυγή που άσκησε ο κύριος I. O. κατά της ως άνω απόφασης του Υφυπουργού, ακύρωσε την προσβαλλόμενη πράξη και κάλεσε τον Υφυπουργό να εκδώσει νέα απόφαση. Ειδικότερα, το δικαστήριο έκρινε, πρώτον, ότι ο κύριος I. O. είχε

έννομο συμφέρον να ζητήσει την έκδοση απόφασης επί της ασκηθείσας διοικητικής ένστασης και ότι εσφαλμένως είχε κριθεί απαράδεκτη από τον Υφυπουργό Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Δεύτερον, καθόσον δεν υπάρχουν γενικές οδηγίες περί σύντμησης της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης για λόγους δημοσίας τάξης, ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης δεν είχε αιτιολογήσει επαρκώς το λόγο για τον οποίο ο κύριος I. O. αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Συγκεκριμένα, η έκθεση συμβάντων, που ανέφερε κατ' ουσίαν, ότι ο κύριος I. O. είχε συλληφθεί λόγω άσκησης βίας, δεν αρκούσε για να εκτιμηθεί ότι λόγοι δημοσίας τάξης δεν επιτρέπουν τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης. Συναφώς, το δικαστήριο συνεκτίμησε ότι ο Υφυπουργός δεν είχε στη διάθεσή του κανένα στοιχείο που να τεκμηριώνει την προσαπτόμενη στον κύριο I. O. άσκηση βίας.

Ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης άσκησε έφεση κατ' εως άνω διάταξης ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.

Στις 23.2.2012 άρθηκε το επιβληθέν, σε βάρος του κυρίου I.O., μέτρο της κράτησης διότι αυτός απομακρύνθηκε.

Στις 10.7.2013, το αιτούν δικαστήριο συνεκδίκασε τις υποθέσεις των κυρίων Z. Zh. και I. O..

Το εν λόγω δικαστήριο παρατηρεί ότι η Οδηγία 2008/115 δεν περιέχει ορισμό της έννοιας του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη» που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 7 και προσθέτει ότι το ιστορικό της διαμόρφωσης της έννοιας αυτής δεν παρέχει καμία σχετική με το περιεχόμενό της ένδειξη. Επισημαίνει δε ότι, καθόσον η διάταξη αυτή δεν περιέχει επίσης καμιά ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών, η εν λόγω έννοια πρέπει, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου⁸¹, να ερμηνεύεται αυτοτελώς και με ενιαίο τρόπο, σύμφωνα με τη συνήθη χρήση της στην καθημερινή γλώσσα και λαμβανομένων υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου χρησιμοποιείται και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος.

Το αιτούν δικαστήριο συνάγει εκ των ανωτέρω ότι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να ορίσουν συνολικώς το περιεχόμενο της έννοιας του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη», που προβλέπει η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, αποκλειστικώς βάσει της εθνικής νομοθεσίας.

Σχετικά παρατηρεί ότι, βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 27 της Οδηγίας 2004/38/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁸¹ Σκέψη 11 της απόφασης επί της υπόθεσης (327/82) και σκέψη 36 της απόφασης επί της υπόθεσης Brouwer (C-355/11).

ου, της 29ης Απριλίου 2004, «σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των Οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ»⁸², της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Οδηγίας 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, «σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες»⁸³ και των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 6 της Οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, «σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης», ένα κράτος μέλος δύναται, για λόγους δημοσίας τάξης, να περιορίζει την ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή πολίτη της Ένωσης ή μελών της οικογένειάς του, να αρνείται την παροχή του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος, να απορρίπτει αίτηση εισόδου και διαμονής μέλους της οικογένειας πολίτη της Ένωσης και να ανακαλεί ή να αρνείται να ανανεώσει άδεια διαμονής μέλους της οικογένειας αυτής. Επισημαίνει, εντούτοις, ότι η έννοια των «λόγων δημοσίας τάξης» ερμηνεύεται διαφορετικά σε καθεμιά από τις ανωτέρω Οδηγίες, καθόσον ποικίλλουν τα στοιχεία που τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη κατά την εκτίμηση της έννοιας αυτής.

Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, εξάλλου, ότι ο σκοπός, το πλαίσιο και το γράμμα των εν λόγω Οδηγιών διαφέρουν ουσιωδώς από τον σκοπό, το πλαίσιο και το γράμμα της Οδηγίας 2008/115. Συγκεκριμένα, ενώ οι Οδηγίες 2004/38, 2003/109 και 2003/86 αφορούν τη νόμιμη διαμονή στην Ένωση των πολιτών της και των μελών της οικογένειάς τους, καθώς και των επί μακρόν διαμενόντων και των μελών της οικογένειάς τους, η Οδηγία 2008/115 έχει ως αντικείμενο την επιστροφή πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν παράνομα στο έδαφος κράτους μέλους της Ένωσης. Η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης σε πολίτες τρίτης χώρας, ως προς τους οποίους έχει ήδη διαπιστωθεί ότι διαμένουν παράνομα στο έδαφος κράτους μέλους, συνιστά, κατά το δικαστήριο αυτό, λιγότερο επαχθές μέτρο από την απόφαση για τη μη χορήγηση, τον περιορισμό ή την παύση άδειας διαμονής στο έδαφος κράτους μέλους βάσει των Οδηγιών 2004/38, 2003/109 και 2003/86.

Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά συνεπώς ότι, λαμβανομένων υπόψη των σημαντικών διαφορών που υφίστανται μεταξύ των εν λόγω τριών Οδηγιών, αφενός, και της Οδηγίας 2008/115, αφετέρου, η ερμηνεία της έννοιας της δημοσίας τάξης στο πλαίσιο των Οδηγιών 2004/38, 2003/109

⁸² ΕΕ L 251, σ. 12, ΕΕ L 158, σ. 77, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 229, σ. 35

⁸³ ΕΕ 2004, L 16, σ. 44

και 2003/86 δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για την ερμηνεία της έννοιας της δημόσιας τάξης στο πλαίσιο της επίμαχης στις υποθέσεις της κύριας δίκης Οδηγίας.

Ειδικότερα, το δικαστήριο εκτιμά ότι η έννοια του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη» της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 μπορεί να ερμηνευθεί ευρύτερα από την έννοια των «λόγων δημόσιας τάξης» των Οδηγιών 2004/38, 2003/109 και 2003/86, με συνέπεια η απλή υπόνοια ότι πολίτης τρίτης χώρας έχει τελέσει πράξη που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα να αρκεί για να θεμελιωθεί ότι αποτελεί «κίνδυνο για τη δημόσια τάξη» κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115. Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη των αμφιβολιών που έχει ως προς το ζήτημα αυτό, το Συμβούλιο Επικρατείας ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει εάν η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευεται κατ' αυτόν τον τρόπο ή εάν απαιτείται η έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης σε βάρος του ενδιαφερόμενου προσώπου.

Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, επίσης, να διευκρινιστεί ποιες άλλες περιστάσεις, εκτός από το γεγονός ότι πολίτης τρίτης χώρας είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από την εθνική αρχή, όταν εξετάζει εάν ο ενδιαφερόμενος αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115.

Συναφώς, το δικαστήριο αυτό διευκρινίζει ότι ο κύριος Z. Zh., κατά την ακρόασή του στο πλαίσιο της κράτησης που διατάχθηκε με σκοπό την απομάκρυνσή του, δήλωσε ότι ήταν απλώς διερχόμενος με προορισμό τον Καναδά και ότι ουδέποτε είχε πρόθεση να διαμείνει στο έδαφος των Κάτω Χωρών. Ο κύριος I. O. υποστήριξε, στο πλαίσιο της προσφυγής που άσκησε, ότι, όσον αφορά στην ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια τάξη, κακώς δεν σταθμίστηκαν σε εξατομικευμένη βάση τα εμπλεκόμενα συμφέροντα. Το εν λόγω δικαστήριο είναι της γνώμης ότι θα μπορούσε ενδεχομένως να συναχθεί από την απόφαση El Dridi⁸⁴, από την Οδηγία 2008/115, καθώς και από τις Οδηγίες 2003/109 και 2003/86 ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη περιστάσεις όπως είναι η φύση και η σοβαρότητα του ποινικού αδικήματος βάσει του εθνικού δικαίου, ο χρόνος που παρήλθε από την τέλεση του αδικήματος αυτού και η πρόθεση του ενδιαφερομένου να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης.

Κατά το δικαστήριο αυτό, η έκβαση των διαφορών των οποίων έχει επιληφθεί εξαρτάται, από την ερμηνεία της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115.

⁸⁴ C-61/11 PPU

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Συμβούλιο Επικρατείας αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί πολίτης τρίτης χώρας, ο οποίος διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους, κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της [Οδηγίας 2008/115], για το λόγο και μόνον ότι είναι ύποπτος για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα ή απαιτείται προς τούτο να έχει καταδικαστεί [από ποινικό δικαστή] για την τέλεση της πράξης αυτής και πρέπει, στη δεύτερη περίπτωση, η καταδίκη αυτή να έχει καταστεί αμετάκλητη;

2) Μήπως, κατά την εξέταση του ζητήματος εάν πολίτης τρίτης χώρας, ο οποίος διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους, αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της [Οδηγίας 2008/115], ασκούν επιρροή, εκτός της υπόνοιας ή της καταδίκης, και άλλα γεγονότα και περιστάσεις της υπόθεσης, όπως είναι η σοβαρότητα και η φύση της πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα, ο χρόνος που παρήλθε και η πρόθεση του συγκεκριμένου προσώπου;

3) Μήπως τα γεγονότα και οι περιστάσεις της υπόθεσης που έχουν σημασία για την εξέταση του [δευτέρου ερωτήματος], ασκούν επιρροή και στο πλαίσιο της δυνατότητα επιλογής που παρέχει η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της [Οδηγίας 2008/115], στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της εν λόγω παραγράφου του άρθρου αυτού, μεταξύ, αφενός, της μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης και, αφετέρου, της χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης μικρότερης των επτά ημερών;»

Νόμο βάσιμο: **A)** Παρότι τα κράτη μέλη παραμένουν κατ' ουσίαν ελεύθερα να καθορίζουν τις απαιτήσεις δημόσιας τάξης σύμφωνα με τις εθνικές ανάγκες τους, που ενδέχεται να διαφέρουν ανάλογα με το κράτος μέλος και τη χρονική περίοδο, οι απαιτήσεις αυτές πρέπει να ερμηνεύονται στενά στο πλαίσιο της Ένωσης, και ιδίως ως δικαιολογητικός λόγος για παρέκκλιση από υποχρέωση που αποβλέπει στη διασφάλιση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών τρίτων χωρών κατά την απομάκρυνσή τους από την Ένωση. **B)** Σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, οι αποφάσεις που εκδίδονται δυνάμει της Οδηγίας 2008/115/EK πρέπει να λαμβάνονται κατά περίπτωση και να βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια, και τούτο συνεπάγεται ότι λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες πέραν απλώς του γεγονότος της παράνομης παραμονής. **Γ)** Η έννοια του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη», που προβλέπει η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115/EK, προϋπο-

θέτει, εκτός της διασάλευσης της κοινωνικής τάξης που συνιστά κάθε παράβαση του νόμου, την ύπαρξη πραγματικής, ενεστώσας και αρκούντως σοβαρής απειλής κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας. Δ) Από το δικαίωμα ακρόασης πριν την έκδοση της απόφασης περί επιστροφής απορρέει η υποχρέωση των αρμοδίων εθνικών αρχών να επιτρέπουν στον ενδιαφερόμενο να εκφράσει την άποψή του για τις λεπτομέρειες του τρόπου επιστροφής του, δηλαδή την προθεσμία αναχώρησης και τον οικειοθελή ή καταναγκαστικό χαρακτήρα της επιστροφής.

Σκεπτικό:

A) Επί του πρώτου ερωτήματος

39. Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν η παράγραφος του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία πολίτης τρίτης χώρας, που διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους θεωρείται ότι αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια αυτής της διάταξης, για το λόγο και μόνον ότι είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα. Ζητείται, επίσης, να διευκρινιστεί, σε περίπτωση που θεωρηθεί απαραίτητη η ποινική καταδίκη, εάν η εν λόγω καταδίκη πρέπει να έχει καταστεί αμετάκλητη.

40. Εν προκειμένω, από τα στοιχεία που προσκόμισε η Ολλανδική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση προκύπτει ότι, κατά τον χρόνο των επίμαχων πραγματικών περιστατικών στις υποθέσεις της κύριας δίκης, η πρακτική του Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης συνίστατο στο να ακολουθεί την άποψη την οποία εκφράζει πλέον, κατ' ουσίαν, η εγκύκλιος περί αλλοδαπών, η οποία προβλέπει, ότι κάθε υπόνοια που επιβεβαιώνεται από τον αστυνομικό διευθυντή ή κάθε καταδίκη για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα θεωρείται κίνδυνος για τη δημόσια τάξη.

41. Πρέπει, κατ' αρχάς, να παρατηρηθεί ότι η έννοια του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη» δεν περιλαμβάνεται στις έννοιες που ορίζει το άρθρο 3 της Οδηγίας 2008/115, ούτε ορίζεται σε άλλες διατάξεις της.

42. Κατά πάγια νομολογία, ο προσδιορισμός της σημασίας και του περιεχομένου εκφράσεων ως προς τις οποίες το δίκαιο της Ένωσης δεν παρέχει κανέναν ορισμό πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το σύνηθες νόημά τους στην καθημερινή γλώσσα, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη το πλαίσιο εντός του οποίου αυτές χρησιμοποιούνται και τους σκοπούς που επιδιώκει η ρύθμιση της οποίας αποτελούν τμήμα. Όταν οι εκφράσεις αυτές περιλαμβάνονται σε διάταξη που συνιστά παρέκκλιση από αρχή, πρέπει

να ερμηνεύονται συσταλτικώς. Εξάλλου, το προοίμιο μιας πράξης της Ένωσης μπορεί να διευκρινίζει το περιεχόμενό της⁸⁵.

43. Συνεπώς πρέπει να επισημανθεί κατ' αρχάς ότι, στο κεφάλαιο II, το οποίο επιγράφεται «Παύση της παράνομης παραμονής», η Οδηγία 2008/115 ορίζει τις προϋποθέσεις στις οποίες παύει η παράνομη παραμονή των πολιτών τρίτων χωρών που βρίσκονται στο έδαφος κράτους μέλους. Οι διατάξεις του άρθρου 7 αυτής της Οδηγίας περί οικειοθελούς αναχώρησης των εν λόγω πολιτών έπονται των διατάξεων του άρθρου 6, που αφορά στην απόφαση περί επιστροφής.

44. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 10 της Οδηγίας 2008/115 πρέπει να δίνεται προτεραιότητα, με την επιφύλαξη εξαιρέσεων, στην οικειοθελή εκτέλεση της υποχρέωσης που απορρέει από την απόφαση περί επιστροφής, δεδομένου ότι η παράγραφος 1 του άρθρου 7 αυτής της Οδηγίας ορίζει ότι η εν λόγω απόφαση προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρηση που κυμαίνεται από επτά έως τριάντα ημέρες⁸⁶.

45. Κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, εφόσον είναι αναγκαίο, τα κράτη μέλη παρατείνουν την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης για κατάλληλο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις κάθε περίπτωσης, όπως τη διάρκεια της παραμονής, την ύπαρξη παιδιών που φοιτούν σε σχολείο και την ύπαρξη άλλων οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών.

46. Η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της εν λόγω Οδηγίας προβλέπει ότι μόνο σε ειδικές περιστάσεις, όπως είναι η ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια τάξη, μπορούν τα κράτη μέλη να χορηγούν προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης μικρότερη των επτά ημερών ή να μη χορηγούν την εν λόγω προθεσμία⁸⁷. Όπως επισήμανε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 43 των προτάσεών της⁸⁸, για να μπορέσει να επικαλεστεί την παρέκκλιση

⁸⁵ Σκέψη 17 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Wallentin-Hermann (C-549/07)

⁸⁶ Σκέψη 36 της απόφασης επί της υπόθεσης El Dridi (C-61/11)

⁸⁷ Ibid., σκέψη 37.

⁸⁸ «43. Προκειμένου να διασφαλιστεί μια σύμφωνη προς τους στόχους της Οδηγίας περί επιστροφής ερμηνεία είναι ως εκ τούτου αναγκαίο, για τη λυσιτελή επίκληση της εξαίρεσης της παραγράφου 4 του άρθρου 7 να αποδειχθεί προηγουμένως ότι υφίσταται απειλή της δημόσιας τάξης. Τα κράτη μέλη καλούνται να αποδείξουν το λόγο για τον οποίο το συγκεκριμένο πρόσωπο θέτει ενδεχομένως σε κίνδυνο το συμφέρον δημόσιας τάξης που επιζητούν να προστατεύσουν. Ως εκ τούτου, η φράση «αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη» θα πρέπει να ερμηνευθεί ως «αποτελεί κίνδυνο ή απειλή για τη [δημόσια τάξη]». Συναφώς, η απόδοση του κειμένου στη γαλλική και σε όλες τις γλώσσες που ακολουθούν το συγκεκριμένο πρότυπο είναι περισσότερο σαφής από ό,τι το αγγλικό κείμενο».

που προβλέπει η διάταξη αυτή λόγω της ύπαρξης κινδύνου για τη δημόσια τάξη, το κράτος μέλος πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί πράγματι έναν τέτοιο κίνδυνο.

47. Στη συνέχεια, προβλέποντας ότι τα κράτη μέλη οφείλουν, κατ' αρχήν, να χορηγούν προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης στους παρανόμως διαμένοντες πολίτες τρίτης χώρας, το άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/115 έχει, μεταξύ άλλων, σκοπό να διασφαλίσει το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων αυτών των πολιτών κατά την εκτέλεση της αποφάσεως περί επιστροφής, που έχει ληφθεί δυνάμει του άρθρου 6 της Οδηγίας αυτής. Πράγματι, κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 79 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκοπός της εν λόγω Οδηγίας είναι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της 2 και 11, η καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες και ενιαίες νομικές εγγυήσεις, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επαναπατρίζονται με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους⁸⁹.

48. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι, παρότι τα κράτη μέλη παραμένουν κατ' ουσίαν ελεύθερα να καθορίζουν τις απαιτήσεις δημόσιας τάξης σύμφωνα με τις εθνικές ανάγκες τους, που ενδέχεται να διαφέρουν ανάλογα με το κράτος μέλος και τη χρονική περίοδο, οι απαιτήσεις αυτές πρέπει να ερμηνεύονται στενά στο πλαίσιο της Ένωσης, και ιδίως ως δικαιολογητικός λόγος για παρέκκλιση από υποχρέωση που αποβλέπει στη διασφάλιση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών τρίτων χωρών κατά την απομάκρυνσή τους από την Ένωση. Επομένως, το περιεχόμενό τους δεν μπορεί να καθορίζεται μονομερώς από κάθε κράτος μέλος χωρίς τον έλεγχο των οργάνων της Ένωσης⁹⁰.

49. Τέλος, κατά την αιτιολογική σκέψη 6 της Οδηγίας 2008/115, τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε να θέτουν τέρμα στην παράνομη παραμονή πολιτών τρίτων χωρών στο πλαίσιο δίκαιης και διαφανούς διαδικασίας. Αυτή η αιτιολογική σκέψη ορίζει επίσης ότι, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, οι αποφάσεις που εκδίδονται δυνάμει της Οδηγίας αυτής πρέπει να λαμβάνονται κατά περίπτωση και να βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια, και τούτο συνεπάγεται ότι λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες πέραν απλώς του γεγονότος της παράνομης παραμονής⁹¹. Ειδικότερα, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να διασφαλίζεται κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων της διαδικασίας επιστροφής που καθιερώνει η

⁸⁹ Σκέψη 38 της απόφασης επί της υπόθεσης Mahdi (C-146/14 PPU).

⁹⁰ Σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Gaydarov (C-430/10)

⁹¹ Σκέψη 40 της απόφασης επί της υπόθεσης Mahdi (C-146/14 PPU).

εν λόγω Οδηγία, συμπεριλαμβανομένου του σταδίου της απόφασης περί επιστροφής, στο πλαίσιο του οποίου το οικείο κράτος μέλος οφείλει να αποφασίσει σχετικά με τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δυνάμει του άρθρου 7 αυτής της Οδηγίας⁹².

50. Συνεπώς πρέπει να γίνει δεκτό ότι ένα κράτος μέλος οφείλει να εκτιμά τον «κίνδυνο για τη δημόσια τάξη», κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, κατά περίπτωση, προκειμένου να εξακριβώσει εάν η προσωπική συμπεριφορά του συγκεκριμένου πολίτη τρίτης χώρας συνιστά πραγματικό και ενεστώτα κίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Όταν το κράτος μέλος στηρίζεται σε γενική πρακτική ή σε οποιοδήποτε τεκμήριο για τη διαπίστωση ενός τέτοιου κινδύνου χωρίς να λαμβάνει δεόντως υπόψη την προσωπική συμπεριφορά του ενδιαφερόμενου και τον κίνδυνο που η συμπεριφορά αυτή εγκυμονεί για τη δημόσια τάξη, το κράτος μέλος αθετεί την υποχρέωση εξατομικευμένης εξέτασης της επίμαχης περίπτωσης και παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι το γεγονός ότι πολίτης τρίτης χώρας είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα δεν μπορεί, αυτό καθ' εαυτό, να δικαιολογήσει την εκτίμηση ότι ο αυτός ο πολίτης αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115.

51. Πρέπει, εντούτοις, να διευκρινιστεί ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να διαπιστώσει την ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια τάξη σε περίπτωση ποινικής καταδίκης, ακόμη κι αν αυτή δεν έχει καταστεί αμετάκλητη, όταν η καταδίκη αυτή, εκτιμώμενη από κοινού με άλλες περιστάσεις που αφορούν στην κατάσταση του συγκεκριμένου προσώπου, δικαιολογεί τη διαπίστωση αυτή. Συνεπώς, το γεγονός ότι μια ποινική καταδίκη δεν έχει καταστεί αμετάκλητη δεν εμποδίζει το κράτος μέλος να επικαλεστεί την παρέκκλιση της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115. Πράγματι, όπως επισήμανε η Γενική Εισαγγελέας στο σημείο 65 των προτάσεών της⁹³, μια τέτοια προϋπόθεση δεν βρίσκει έρεισμα στο

⁹² Σκέψη 41 της απόφασης επί της υπόθεσης El Dridi (C-61/11)

⁹³ «... Εξάλλου, θα αντέβαινε στον σκοπό καθορισμού ειδικής προθεσμίας προς οικειοθελή αναχώρηση. Εάν έπρεπε να αναμένεται να καταστεί αμετάκλητη η απόφαση, η προθεσμία των 30 ημερών (και ασφαλώς οι προθεσμίες που κυμαίνονται κοντά στις 7 ημέρες κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 7) θα εξέπνεε άπρακτη τις περισσότερες φορές λόγω του χρόνου διάρκειας των νομικών διαδικασιών. Επίσης, κάτι τέτοιο θα τροχοπεδούσε την εφαρμογή της παρέκκλισης της παραγράφου 4 του άρθρου 7, δηλαδή η άμεση επιστροφή σε χρονικό διάστημα κάτω των επτά ημερών θα ήταν αδύνατο να διαταχθεί κάθε φορά που το οικείο πρόσωπο ασκούσε ένδικα μέσα κατά της απόφασης».

γράμμα της Οδηγίας αυτής και θα αντέβαινε στο σκοπό που επιδιώκει το άρθρο 7 της εν λόγω Οδηγίας, ο οποίος συνίσταται στον καθορισμό ειδικής προθεσμίας προς οικειοθελή αναχώρηση, καθόσον θα υφίστατο σε πολλές περιπτώσεις ο κίνδυνος άπρακτης παρέλευσης της προς τούτο προβλεπόμενης προθεσμίας λόγω της διάρκειας των εθνικών ένδικων διαδικασιών.

52. Επιπροσθέτως η απλή υπόνοια ότι υπήκοος τρίτης χώρας έχει τελέσει πράξη η οποία κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα μπορεί από κοινού με άλλα στοιχεία που αφορούν στη συγκεκριμένη υπόθεση να θεμελιώσει την ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, καθόσον, όπως προκύπτει από τη σκέψη 48 της παρούσας απόφασης, τα κράτη μέλη παραμένουν κατ' ουσίαν ελεύθερα να καθορίζουν τις απαιτήσεις δημόσιας τάξης σύμφωνα με τις εθνικές ανάγκες τους, ούτε δε από το άρθρο 7 ούτε από οποιαδήποτε άλλη διάταξη της Οδηγίας αυτής μπορεί να συναχθεί ότι είναι συναφώς αναγκαία η ποινική καταδίκη.

53. Συνεπώς, εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει εάν, όπως μάλλον προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, οι κρίσεις του Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης στις περιπτώσεις των Z. Zh. και I. O., ότι καθένας εξ αυτών αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη των Κάτω Χωρών, στηρίζονταν, στην περίπτωση του Z. Zh., μόνο στο ότι είχε καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το ολλανδικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα και, στην περίπτωση του I. O., μόνο στο ότι ήταν ύποπτος τέλεσης ποινικού αδικήματος.

54. [...]

B) Επί του δευτέρου ερωτήματος

55. Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση πολίτη τρίτης χώρας που διαμένει παράνομα στο έδαφος κράτους μέλους και είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα, άλλα στοιχεία, όπως είναι η φύση και η σοβαρότητα της πράξης αυτής, ο χρόνος που παρήλθε από την τέλεσή της και το γεγονός ότι ο πολίτης αυτός επρόκειτο να εγκαταλείψει το έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους, όταν συνελήφθη από τις εθνικές αρχές, μπορούν να έχουν σημασία στο πλαίσιο εξέτασης του ζητήματος εάν ο εν λόγω πολίτης αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια αυτής της διάταξης.

56. Πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημανθεί ότι τα στοιχεία που έχουν σημασία προκειμένου να καθοριστεί εάν υφίσταται κίνδυνος για τη δημό-

σια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 δεν είναι ουσιαστικά τα ίδια με εκείνα που έχουν σημασία για την εκτίμηση της ύπαρξης κινδύνου διαφυγής κατά την έννοια της διάταξης αυτής, καθόσον η έννοια του «κινδύνου διαφυγής» διακρίνεται από αυτή του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη»⁹⁴.

57. Στη συνέχεια, όπως προκύπτει από τη σκέψη 50 της παρούσας απόφασης, κατά την εκτίμηση του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη» κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, απαιτείται κατά περίπτωση εκτίμηση προκειμένου να εξακριβωθεί εάν η προσωπική συμπεριφορά του συγκεκριμένου πολίτη της τρίτης χώρας αποτελεί πραγματικό και ενεστώτα κίνδυνο για τη δημόσια τάξη του οικείου κράτους μέλους.

58. Παρότι είναι αληθές ότι η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 δεν έχει διατυπωθεί κατά τον ίδιο τρόπο σε όλες τις γλωσσικές αποδόσεις, καθόσον σε ορισμένες γίνεται χρήση του όρου «danger», ενώ σε άλλες χρησιμοποιείται ο όρος «risque», εν πάση περιπτώσει και λαμβανομένου υπόψη του συνήθους νοήματος των όρων «danger» και «risque» στην καθημερινή γλώσσα και υπό το πρίσμα του πλαισίου εντός του οποίου χρησιμοποιούνται και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση της οποίας αποτελούν τμήμα, όπως εκτίθενται στις σκέψεις 43 έως 49 της παρούσας απόφασης, οι όροι αυτοί πρέπει να εκληφθούν υπό την έννοια της απειλής.

59. Επιπροσθέτως, η συγκεκριμένη εκτίμηση των συμφερόντων που συνδέονται με τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 δεν συμπίπτει, κατ' ανάγκην, με τις εκτιμήσεις που αποτελούν τη βάση της ποινικής καταδίκης⁹⁵.

60. Υπό τις συνθήκες αυτές πρέπει να γίνει δεκτό ότι η έννοια του «κινδύνου για τη δημόσια τάξη», όπως προβλέπεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 7 της εν λόγω Οδηγίας, προϋποθέτει, εν πάση περιπτώσει, εκτός της διασάλευσης της κοινωνικής τάξης που συνιστά κάθε παράβαση του νόμου, την ύπαρξη πραγματικής, ενεστώσας και αρκούντως σοβαρής απειλής κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας⁹⁶.

⁹⁴ Για τον ορισμό του «κινδύνου διαφυγής» κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, βλέπε, μεταξύ άλλων, σκέψεις 65 έως 74 της απόφασης επί της υπόθεσης Mahdi (C-146/14 PPU)

⁹⁵ Βλέπε, κατ' αναλογία, σκέψη 27 της απόφασης επί της υπόθεσης Bouchereau (30/77)

⁹⁶ Βλέπε, κατ' αναλογία, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης Gaydarov (C-430/10)

61. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι, στο πλαίσιο εκτίμησης της έννοιας αυτής, έχει σημασία κάθε πραγματικό ή νομικό στοιχείο που αφορά στην κατάσταση του συγκεκριμένου πολίτη τρίτης χώρας, που μπορεί να αποσαφηνίσει το ζήτημα εάν η προσωπική συμπεριφορά του συνιστά τέτοιου είδους απειλή.

62. Συνεπώς, στην περίπτωση πολίτη τρίτης χώρας που είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα, μεταξύ των στοιχείων που έχουν συναφώς σημασία συγκαταλέγονται η φύση και η σοβαρότητα της πράξης αυτής καθώς και ο χρόνος που παρήλθε από την τέλεσή της.

63. Επιπροσθέτως, εν προκειμένω, από τη δικογραφία που διαβιβάστηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι ο κύριος Z. Zh. ήταν διερχόμενος από τις Κάτω Χώρες με προορισμό τον Καναδά όταν συνελήφθη από τις ολλανδικές αρχές. Το γεγονός ότι, όταν εντοπίστηκε, επρόκειτο να εγκαταλείψει το έδαφος του Βασιλείου των Κάτω Χωρών μπορεί να έχει σημασία προκειμένου να καθοριστεί εάν αποτελούσε, κατά το χρόνο της έκδοσης της απόφασης περί επιστροφής, κίνδυνο για τη δημόσια τάξη του εν λόγω κράτους μέλους, γεγονός που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εκτιμήσει κάθε πραγματικό στοιχείο και, ειδικότερα, να αξιολογήσει τη βαρύτητα που πρέπει να αποδώσει στο εν λόγω γεγονός στο πλαίσιο της υπόθεσης της οποίας έχει επιληφθεί.

64. Στην περίπτωση του I. O., από την αίτηση της προδικαστικής απόφασης προκύπτει ότι ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης δεν είχε στη διάθεσή του κανένα στοιχείο που να θεμελιώνει την προσαπτόμενη σε αυτόν άσκηση βίας. Το γεγονός αυτό έχει σημασία προκειμένου να εκτιμηθεί εάν ο ενδιαφερόμενος αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115, καθόσον το εν λόγω γεγονός αφορά στην αξιοπιστία της υπόνοιας τέλεσης της πράξης που προσάπτεται στον I. O. και δύναται, συνεπώς, να αποσαφηνίσει το ζήτημα εάν η προσωπική συμπεριφορά του αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια τάξη των Κάτω Χωρών κατά τον χρόνο της έκδοσης της απόφασης περί επιστροφής.

65. [...]

Γ) Επί του τρίτου ερωτήματος

66. Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι για τη χρήση της παρεχόμενης από τη διάταξη αυτή δυνατότητας μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, όταν ο πολίτης τρίτης χώρας αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη,

απαιτείται νέα εξέταση των στοιχείων που έχουν ήδη εξεταστεί για τη διαπίστωση της ύπαρξης αυτού του κινδύνου.

67. Εν προκειμένω, η Ολλανδική Κυβέρνηση εξηγεί ότι, στην πράξη, η διαπίστωση κινδύνου για τη δημόσια τάξη αποτελεί, κατά κανόνα, για τις αρμόδιες εθνικές αρχές λόγο μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, αλλά οι αρχές αυτές μπορούν να αποκλίνουν από τον κανόνα αυτό στην περίπτωση που οι συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης το δικαιολογούν, όποτε και χορηγείται προθεσμία 28 ημερών.

68. Πρέπει, κατ' αρχάς, να παρατηρηθεί ότι η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη «μπορούν να μη χορηγούν χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης ή μπορούν να χορηγούν χρονικό διάστημα κάτω των επτά ημερών», χωρίς εντούτοις να διευκρινίζει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να γίνεται η επιλογή αυτή.

69. Στη συνέχεια, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, από το δικαίωμα ακρόασης πριν την έκδοση της απόφασης περί επιστροφής απορρέει η υποχρέωση των αρμοδίων εθνικών αρχών να επιτρέπουν στον ενδιαφερόμενο να εκφράσει την άποψή του σχετικά με τις λεπτομέρειες του τρόπου επιστροφής του, δηλαδή την προθεσμία αναχώρησης και τον οικειοθελή ή καταναγκαστικό χαρακτήρα της επιστροφής⁹⁷. Επιπροσθέτως, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 2, 6, 11 και 24 της Οδηγίας 2008/115, καθώς και από το άρθρο 5, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της αναλογικότητας, οι αποφάσεις που εκδίδονται βάσει της Οδηγίας αυτής πρέπει να λαμβάνονται κατά περίπτωση και να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα του ενδιαφερόμενου προσώπου.

70. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να αρνείται αυτομάτως, διά κανονιστικής ρύθμισης ή πρακτικής, τη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης στην περίπτωση που το οικείο πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Η ορθή άσκηση της δυνατότητας που προβλέπει συναφώς η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 απαιτεί να εξακριβώνεται κατά περίπτωση εάν η μη χορήγηση της εν λόγω προθεσμίας συνάδει προς τα θεμελιώδη δικαιώματα του προσώπου αυτού.

71. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει κατά πόσον η ισχύουσα στις Κάτω Χώρες διαδικασία επιστροφής συνάδει προς τις απαιτήσεις που εκτίθενται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης.

72. Τέλος καίτοι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 47 της παρούσας απόφασης, τα κράτη μέλη οφείλουν, κατ' αρχήν, να χορηγούν προθεσμία

⁹⁷ Σκέψη 51 της απόφασης επί της υπόθεσης Boudjlida (C-249/13)

οικειοθελούς αναχώρησης στους πολίτες τρίτης χώρας που αποτελούν αντικείμενο απόφασης περί επιστροφής δυνάμει του άρθρου 6 της Οδηγίας 2008/115, προκειμένου να διασφαλιστεί ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων των υπηκόων αυτών κατά την εκτέλεση της ανωτέρω απόφασης, εντούτοις από το γράμμα της παραγράφου 4 του άρθρου 7 αυτής της Οδηγίας καθώς και από την όλη οικονομία του άρθρου αυτού προκύπτει ότι σκοπός της προβλεπόμενης στην ανωτέρω παράγραφο 4 παρέκκλισης είναι επίσης η παροχή στο οικείο κράτος μέλος της δυνατότητας διαφύλαξης της δημόσιας τάξης.

73. Συνεπώς, όταν αποδεικνύεται, βάσει της εξέτασης που πρέπει να διενεργείται όπως διευκρινίστηκε στο πλαίσιο του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος, ότι ο ενδιαφερόμενος αποτελεί πραγματικό και ενεστώτα κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 προβλέπει τη δυνατότητα μη χορήγησης στον ενδιαφερόμενο προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης. Η ευχέρεια αυτή είναι συνέπεια της ύπαρξης του εν λόγω κινδύνου και μπορεί, συνεπώς, τηρουμένων των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου, να χρησιμοποιηθεί από το οικείο κράτος μέλος, χωρίς να απαιτείται νέα εξέταση των στοιχείων που κρίθηκαν λυσιτελή για τη διαπίστωση της ύπαρξης του εν λόγω κινδύνου.

74. Κατόπιν των ανωτέρω, το οικείο κράτος μέλος μπορεί να λαμβάνει υπόψη τα εν λόγω στοιχεία, τα οποία μπορεί, μεταξύ άλλων, να έχουν σημασία όταν το συγκεκριμένο κράτος μέλος εξετάζει εάν πρέπει να χορηγήσει προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης μικρότερη των επτά ημερών.

75. [...]

Για τους λόγους αυτούς, το Τρίτο Τμήμα του Δικαστηρίου αποφαινεται:

1) Η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία πολίτης τρίτης χώρας που διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους θεωρείται ότι αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια της διάταξης αυτής για το λόγο και μόνον ότι είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα.

2) Η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση πολίτη τρίτης χώρας, που διαμένει παρανόμως στο έδαφος κράτους μέλους και είναι ύποπτος ή έχει καταδικαστεί για την

τέλεση πράξης που κατά το εθνικό δίκαιο αποτελεί ποινικό αδίκημα, άλλα στοιχεία, όπως η φύση και η σοβαρότητα της πράξης αυτής, ο χρόνος που παρήλθε από την τέλεσή της και το γεγονός ότι ο πολίτης αυτός επρόκειτο να εγκαταλείψει το έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους, όταν συνελήφθη από τις εθνικές αρχές, μπορούν να έχουν σημασία στο πλαίσιο εξέτασης του ζητήματος εάν αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη κατά την έννοια αυτής της διάταξης. Στο πλαίσιο της εξέτασης αυτής έχει επίσης, ενδεχομένως, σημασία κάθε στοιχείο που αφορά στη βασιμότητα της υπόνοιας τέλεσης του ποινικού αδικήματος που προσάπτεται στον ενδιαφερόμενο πολίτη τρίτης χώρας.

3) Η παράγραφος 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι για τη χρήση της παρεχόμενης από τη διάταξη αυτή δυνατότητας μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης, όταν ο ενδιαφερόμενος αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, δεν απαιτείται νέα εξέταση των στοιχείων που έχουν ήδη εξεταστεί για τη διαπίστωση της ύπαρξης του κινδύνου αυτού. Κάθε συναφής κανονιστική ρύθμιση ή πρακτική κράτους μέλους πρέπει, εντούτοις, να διασφαλίζει ότι εξακριβώνεται κατά περίπτωση εάν η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης συνάδει προς τα θεμελιώδη δικαιώματα του ενδιαφερομένου.

II
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ¹

Άρθρα 3 και 34
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Ατομικές προσφυγές

0960

Υπόθεση Trabelsi κατά Βελγίου (4.9.2014)²

Δικαστές: M. Villiger, Πρόεδρος, A. Power-Forde, G. Yudkivska, A. Potocki, P. Lemmens, H. Jäderblom, A. Pejchal, δικαστές

Δικηγόροι: M. Nève, δικηγόρος Λιέγης και A. Château, δικηγόρος Βρυξελλών, για τον προσφεύγοντα, M. Tysebaert, ανώτερος σύμβουλος της Ομοσπονδιακής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης, για το Βέλγιο

Έκδοση στις ΗΠΑ πολίτη Τυνησίας, κατηγορούμενου για τρομοκρατικές πράξεις – Η καταδίκη ενήλικα σε ανεπίδεκτη μείωσης ποινή ισόβιας κάθειρξης μπορεί να εγείρει ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3, όταν το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει κανένα μηχανισμό ή δυνατότητα επανεξέτασης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης – Η τρομοκρατία και ο θεσμός της έκδοσης δεν επηρεάζουν τον απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης που προβλέπει το άρθρο 3 της Σύμβασης – Όσον αφορά στην ευθύνη που ιδρύει η Σύμβαση, ευθύνεται μόνον το εκδίδον, συμβαλλόμενο στη Σύμβαση, κράτος επειδή ενεργεί με τρόπο που έχει ως άμεση συνέπεια την έκθεση του ενδιαφερόμενου στον κίνδυνο της απαγορευμένης κακομεταχείρισης – Παραβίαση του άρθρου 34 της Σύμβασης: παραδίδοντας τον

¹ Οι αποφάσεις που παρατίθενται είναι οριστικές κατά την έννοια του άρθρου 44 παρ. 2 (υπό τον «Τίτλο II – Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου») του Ν. 2400/1996. Στον τίτλο κάθε απόφασης παρατίθεται η ημερομηνία έκδοσής της. Επίσης, στο τέλος κάθε απόφασης αναφέρονται στοιχεία που αφορούν στην εκτέλεση της απόφασης αφού αυτή καταστεί οριστική (για περισσότερες πληροφορίες για την πορεία της εκτέλεσης των αποφάσεων βλέπε στον ιστότοπο http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/execution/ του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Απόδοση των αποφάσεων στην ελληνική: Λυδία-Μαρία Μπολάνη, Ειδική Επιστήμονας στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Συνήγορο του Πολίτη, , Μεταπτυχιακό Διεθνών Σπουδών (ΕΚΠΑ), M. Jur., M. Phil. in Law (University of Oxford), μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Ευρετήριο των αποφάσεων παρατίθεται στη σελίδα 333 της παρούσας έκδοσης.

² Προσφυγή No. 140/10.

προσφεύγοντα στις ΗΠΑ πριν την εξέταση της προσφυγής του από το Δικαστήριο, το Βέλγιο παρέλειψε να συμμορφωθεί με τα μέτρα προσωρινής δικαστικής προστασίας που είχε υποδείξει το Δικαστήριο – Η διάταξη του άρθρου 6 της Σύμβασης δεν εφαρμόζεται στις υποθέσεις έκδοσης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 3 και 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το N. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α') και το N. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α')

Άρθρο 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

N.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Nizar Trabelsi, είναι πολίτης Τυνησίας γεννηθείς το 1970. Κατά το χρόνο εκδίκασης της υπόθεσής του είναι έγκλειστος σε φυλακή των ΗΠΑ.

Στις 30.9.2003, ο προσφεύγων καταδικάστηκε τελεσίδικα από το Περιφερειακό Δικαστήριο Βρυξελλών σε δεκαετή κάθειρξη για απόπειρα ανατίναξης μίας βελγικής στρατιωτικής βάσης και για υποκίνηση συνωμοσίας. Στις 26.1.2005, ο κύριος Trabelsi καταδικάστηκε ερήμην σε δεκαετή κάθειρξη από στρατιωτικό δικαστήριο της Τυνησίας για συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση στο εξωτερικό εν καιρώ ειρήνης. Το 2009 το Μόνιμο Στρατιωτικό Δικαστήριο της Τύνιδας εξέδωσε ένταλμα σύλληψης του προσφεύγοντα, για το οποίο υποβλήθηκε αίτηση εκτέλεσης στις βελγικές αρχές. Την ίδια χρονιά, οι αρχές του Βελγίου απέρριψαν το από 25.8.2005 αίτημα ασύλου του κυρίου Trabelsi.

Ένα χρόνο ωρρίτερα, στις 8.4.2008, σε εκτέλεση κατηγορητηρίου που εξέδωσε το Περιφερειακό Δικαστήριο της Κολούμπια, οι αρχές των ΗΠΑ αιτήθηκαν από τις αρχές του Βελγίου την έκδοση του κυρίου Trabelsi. Κατά το κατηγορητήριο, ο προσφεύγων διώκεται στις ΗΠΑ για αδικήματα που αφορούν σε τρομοκρατικές πράξεις της Al-Qaeda, δύο εκ των οποίων επισύρουν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης και τα άλλα δύο ποινή δεκαπενταετούς κάθειρξης. Στις 19.11.2008, το Περιφερειακό Δικαστήριο της Nivelles κήρυξε εκτελεστό το ένταλμα σύλληψης του Περιφερειακού Δικαστηρίου των ΗΠΑ για τα αδικήματα που ήταν διαφορετικά από εκείνα, για τα οποία ο προσφεύγων είχε ήδη καταδικαστεί στο Βέλγιο. Οι εφέσεις που άσκησε ο κύριος Trabelsi κατά της απόφασης αυτής απορρίφθηκαν. Στις 10.6.2010, το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο Βρυξελλών απεφάνθη υπέρ της έκδοσης του προσφεύγοντα,

εξειδικεύοντας τις ειδικότερες προϋποθέσεις της παράδοσής του στις αρχές των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένων της μη επιβολής ή έστω μη εκτέλεσης της θανατικής ποινής σε βάρος του, της δυνατότητας μείωσης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης και της μη έκδοσης του σε τρίτη χώρα χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του Βελγίου. Στις 10.8.2010, οι αρχές των ΗΠΑ με διπλωματική ανακοίνωση διαβεβαίωσαν το Βέλγιο για την τήρηση των σχετικών εγγυήσεων. Στις 23.11.2011, ο Υπουργός Δικαιοσύνης του Βελγίου, επικαλούμενος τις διαβεβαιώσεις των αμερικανικών αρχών, ενέκρινε την έκδοση του κυρίου Trabelsi στις ΗΠΑ.

Εν τω μεταξύ, στις 6.12.2011, ο κύριος Trabelsi προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αιτούμενος την αναστολή της έκδοσής του με τη διαδικασία των προσωρινών μέτρων που προβλέπει το άρθρο 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου. Αυθημερόν, το Δικαστήριο ικανοποίησε το αίτημά του και υπέδειξε στη βελγική κυβέρνηση να μην τον εκδώσει στις ΗΠΑ. Η κυβέρνηση του Βελγίου αιτήθηκε κατ' επανάληψη την ανάκληση των προσωρινών μέτρων, τα οποία διατηρήθηκαν σε ισχύ έως την ολοκλήρωση της διαδικασίας εξέτασης της προσφυγής του ενώπιον του Δικαστηρίου. Στις 3 Οκτωβρίου 2013, ο κύριος Trabelsi παραδόθηκε στις ΗΠΑ όπου διατάχθηκε άμεσα η κράτησή του.

Ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο προσφεύγων υποστήριξε ότι η έκδοσή του στις ΗΠΑ παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 3 και 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ενώ παραπονήθηκε ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη κατά την εξέταση του αιτήματος έκδοσης των αρχών των ΗΠΑ από τη βελγική δικαιοσύνη.

Νόμο βέσιμο: **Α)** Όταν το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει κάποιο μηχανισμό ή δυνατότητα επανεξέτασης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης, η παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης εξ αυτού του λόγου αποδεικνύεται κατά το χρόνο της απαγγελίας της ποινής και όχι στο μεταγενέστερο στάδιο του εγκλεισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα. **Β)** Η Σύμβαση είναι ένα κείμενο που δεν διέπει τις πράξεις μη συμβαλλομένων κρατών και δεν απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να επιβάλλουν τα δικά τους πρότυπα στα κράτη που δεν είναι μέρη στη Σύμβαση. **Γ)** Η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος ατομικής προσφυγής απαιτεί να διασφαλίζεται η δυνατότητά του Δικαστηρίου, διαρκούς της εξέτασης της προσφυγής που εκκρεμεί ενώπιόν του, να αποφαινεται επί της υπόθεσης που τίθεται στην κρίση του κατά τη συνήθη διαδικασία του.

Σκεπτικό:

Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυρΣΔΑ:

.....

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

85. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η έκδοσή του στις ΗΠΑ τον εκθέτει στον κίνδυνο να καταδικαστεί σε ποινή ισόβιας κάθειρξης, που δεν επιδέχεται μείωση και υφ' όρον απόλυση κατά παράβαση των προϋποθέσεων του άρθρου 3 της Σύμβασης.

86. Το Δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση που έχει τεθεί στην κρίση του υπό το φως της νομολογίας του που αφορά στην ερμηνεία του άρθρου 3 της Σύμβασης. Κατ' αρχήν εξετάζει το ζήτημα της ποινής της ισόβιας κάθειρξης και εν συνεχεία την απομάκρυνση των αλλοδαπών από την επικράτεια του συμβαλλόμενου κράτους. Έπειτα εφαρμόζει τις νομολογιακές αρχές για την ποινή της ισόβιας κάθειρξης στις περιστάσεις της υπόθεσης του προσφεύγοντα.

α) Αρχές που διέπουν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης

87. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου η καταδίκη ενήλικα παραβάτη στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης δεν απαγορεύεται ούτε παραβιάζει το άρθρο 3 ή κάποιο άλλο άρθρο της Σύμβασης³, υπό τον όρο ότι δεν είναι προδήλως δυσανάλογη⁴. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η καταδίκη ενήλικα σε ανεπίδεκτη μείωσης ποινή ισόβιας κάθειρξης μπορεί να εγείρει ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3.⁵

88. Από την τελευταία αρχή πηγάζουν άλλες δύο. Κατά πρώτον, το άρθρο 3 δεν εμποδίζει την έκτιση της ποινής της ισόβιας κάθειρξης. Η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης απαγορεύει τη *de jure* και *de facto*, ανεπίδεκτη μείωσης ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Κατά δεύτερον, για να καθορίσει εάν η ποινή της ισόβιας κάθειρξης είναι ανεπίδεκτη μείωσης, το Δικαστήριο εξετάζει εάν υπάρχει προοπτική απόλυσης για τον ενδιαφερόμενο. Είναι σύμφωνο με το άρθρο 3 της Σύμβασης το εθνικό δίκαιο που παρέχει τη δυνατότητα της επανεξέτασης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης με σκοπό τη μείωσή της, τον τερματισμό της ή την υφ' όρον απόλυση του κρατούμενου.⁶

89. Μέχρι πρόσφατα το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι η δυνατότητα και μόνο της προσαρμογής της ισόβιας κάθειρξης πληρούσε τις απαιτήσεις του άρθρου 3. Ως εκ τούτου, είχε κρίνει ότι η δυνατότητα της πρόωρης απόλυσης, ακόμα και όταν η σχετική απόφαση εξαρτάται από τη

³ ΕΔΔΑ, Kafkaris κατά Κύπρου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή Νο. 21906/04), 12.2.2008, παράγραφος 97.

⁴ ΕΔΔΑ, Vinter και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγές Νο. 66069/09, 130/10 και 3896/10), 9.7.2013, παράγραφοι 88-89.

⁵ ΕΔΔΑ, Kafkaris, ό.π. παράγραφος 97.

⁶ ΕΔΔΑ, Kafkaris, ό.π. παράγραφος 98.

διακριτική ευχέρεια του Αρχηγού Κράτους⁷, ή, η ελπίδα για προεδρική επιείκεια, με τη μορφή χάρις ή μείωσης ποινής,⁸ αρκούσε για την απόδειξη της ως άνω δυνατότητας.

90. Στην υπόθεση *Vinter και άλλοι*, το Δικαστήριο επανεξέτασε τον τρόπο, με τον οποίο καθορίζει εάν η ποινή της ισόβιας κάθειρξης επιδέχεται μείωση. Έκρινε το ζήτημα αυτό υπό το φως του σκοπού της ποινής, δηλαδή της αποτροπής και της επανένταξης.⁹ Επικαλούμενο την αρχή που υιοθέτησε στην υπόθεση *Kafkaris*, επισήμανε σχετικά ότι, είναι επιδεκτική μείωσης η ποινή της ισόβιας κάθειρξης όταν υπάγεται σε διαδικασία επανεξέτασης που επιτρέπει στις εθνικές αρχές να εκτιμήσουν εάν κατά την έκταση της ποινής του ο κρατούμενος έχει αλλάξει τη ζωή του σε τέτοιο βαθμό και έχει σημειώσει τέτοια πρόοδο όσον αφορά στην επανένταξη, ώστε η συνέχιση του εγκλεισμού του δεν δικαιολογείται πλέον από ποινολογική σκοπιά.¹⁰ Επιπλέον, το Δικαστήριο διευκρίνισε για πρώτη φορά ότι ο καταδικασμένος σε ισόβια κάθειρξη δικαιούται να γνωρίζει, ήδη κατά την επιβολή της ποινής, τις ενέργειες στις οποίες οφείλει να προβεί για να εξεταστεί το αίτημά του για απόλυση καθώς και τις προϋποθέσεις για την απόλυσή του, συμπεριλαμβανομένου του χρονικού σημείου της επανεξέτασης της ποινής του ή της κατάθεσης του σχετικού αιτήματός του. Συνεπώς, όταν το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει κάποιο μηχανισμό ή δυνατότητα επανεξέτασης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης, η παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης εξ αυτού του λόγου αποδεικνύεται κατά το χρόνο της απαγγελίας της ποινής και όχι στο μεταγενέστερο στάδιο του εγκλεισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα.¹¹

β) Αρχές που διέπουν την απομάκρυνση αλλοδαπών

91. Σύμφωνα με πάγια νομολογία, η προστασία από τη μεταχείριση που απαγορεύει το άρθρο 3 είναι απόλυτη, και, επομένως, η έκδοση οιαδήποτε προσώπου από ένα συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να εγείρει ζήτημα παραβίασης αυτής της διάταξης, και, άρα, των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει το ενδιαφερόμενο κράτος δυνάμει της Σύμβασης, όταν υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι το απειλούμενο με την έκδοση πρόσωπο αντιμετωπίζει στο εκζητούν κράτος πραγματικό κίνδυνο

⁷ Ibid, παράγραφος 103.

⁸ ΕΔΔΑ, *Iorgov κατά Βουλγαρίας* (No. 2), (Προσφυγή No. 36295/02), 2.9.2010, παράγραφοι 51-60.

⁹ ΕΔΔΑ, *Vinter και άλλοι*, ό.π. παράγραφοι 112-118.

¹⁰ Ibid., παράγραφος 119.

¹¹ Ibid., παράγραφος 122.

να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3.¹² Εν προκειμένω είναι αδιάφορο εάν η κακομεταχείριση οφείλεται στη συμπεριφορά κράτους που δεν είναι συμβαλλόμενο στη Σύμβαση¹³. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, το άρθρο 3 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη να μην παραδίδουν τον ενδιαφερόμενο στο εκζητούν κράτος, ακόμα και αν το τελευταίο δεν είναι συμβαλλόμενο στη Σύμβαση μέρος. Το Δικαστήριο δεν διακρίνει μεταξύ των νομικών βάσεων της απομάκρυνσης. Υιοθετεί την ίδια προσέγγιση τόσο στην περίπτωση της απέλασης όσο και στην περίπτωση της έκδοσης¹⁴.

92. Περαιτέρω, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει επίγνωση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα κράτη για την προστασία των πληθυσμών τους από την τρομοκρατική βία, η οποία συνιστά σοβαρή απειλή κατά των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Συνεπώς, προσέχει να μην υποτιμά την έκταση του κινδύνου της τρομοκρατίας και της απειλής που αυτή συνιστά για την κοινωνία.¹⁵ Εκτιμά ότι για την αντιμετώπιση παρόμοιων απειλών τα συμβαλλόμενα κράτη νομιμοποιούνται να υιοθετούν αυστηρή στάση κατά τη μεταχείριση των προσώπων που συμβάλλουν σε τρομοκρατικές ενέργειες¹⁶. Τέλος, δεν παραγνωρίζει το σκοπό του θεσμού της έκδοσης που είναι η αποτροπή της φυγοδικίας, αλλά ούτε και τη διευκόλυνση που παρέχει στα κράτη σε ένα πλαίσιο όπου το έγκλημα λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις.¹⁷

93. Ωστόσο, κανένας από αυτούς τους παράγοντες δεν επιδρά στον απόλυτο χαρακτήρα του άρθρου 3. Όπως το Δικαστήριο έχει επισημάνει πολλές φορές, ο κανόνας που θέτει η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης είναι ανεπίδεκτος εξαιρέσεων. Η αρχή αυτή έχει επιβεβαιωθεί κατ' επανάληψη μετά την έκδοση της απόφασης επί της υπόθεσης *Chahal*

¹² ΕΔΔΑ, *Soering* κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 14038/88), 7.7.1989, παράγραφος 88 (βλέπε ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 229).

¹³ ΕΔΔΑ, *Saadi* κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 13229/03), 29.1.2008, παράγραφος 138 (βλέπε, σε ΕΔΠΑ 2008, σελίδα 153).

¹⁴ ΕΔΔΑ, *Harkins* και *Edwards* κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγές No. 9146/07 και 32650/07), 17.1.2012, παράγραφος 120, και *Babar Ahmad* και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγές No. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 και 67354/09), 10.4.2012, παράγραφος 168.

¹⁵ ΕΔΔΑ, *Othman (Abu Qatada)* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 8239/09, 17.1.2012, παράγραφος 183 (βλέπε, ΕΔΠΑ 2012, σελίδα 153).

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ ΕΔΔΑ, *Soering*, ό.π. παράγραφος 86.

κατά Ηνωμένου Βασιλείου¹⁸. Σχετικά, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, όταν καθορίζεται εάν το συμβαλλόμενο κράτος σέβεται τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, είναι ανεπίτρεπτο να λαμβάνονται υπόψη οι δραστηριότητες του ενδιαφερόμενου προσώπου, όσο ανεπιθύμητες και επικίνδυνες και εάν είναι, ή, να αντισταθμίζεται ο κίνδυνος της κακομεταχείρισης με τους λόγους της απέλασης¹⁹.

94. Για να κρίνει την ευθύνη του συμβαλλόμενου κράτους, το Δικαστήριο οφείλει αναπόφευκτα να αξιολογήσει την κατάσταση στο εκζητούν κράτος υπό το φως των προϋποθέσεων που θέτει το άρθρο 3 της Σύμβασης. Ωστόσο, τούτο δεν σημαίνει ότι η Σύμβαση είναι ένα κείμενο που διέπει τις πράξεις μη συμβαλλομένων κρατών ή ότι απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να επιβάλλουν τα δικά τους πρότυπα στα κράτη που δεν είναι μέρη στη Σύμβαση²⁰. Στο βαθμό που πρόκειται για ευθύνη που ιδρύει η Σύμβαση, ευθύνεται μόνον το εκδίδον, συμβαλλόμενο στη Σύμβαση, κράτος επειδή ενεργεί με τρόπο που έχει ως άμεση συνέπεια την έκθεση του ενδιαφερόμενου στον κίνδυνο της απαγορευμένης κακομεταχείρισης²¹.

95. Εάν οι συνέπειες της έκδοσης στο εκζητούν κράτος παραβιάζουν το άρθρο 3 της Σύμβασης, το συμβαλλόμενο στη Σύμβαση κράτος οφείλει να μην παραδώσει τον ενδιαφερόμενο. Πρόκειται για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των εγγυήσεων που παρέχει το άρθρο 3 ενόψει της σοβαρής και μη επανορθώσιμης φύσης της επαπειλούμενης βλάβης²².

γ) Εφαρμογή των ως άνω αρχών στην παρούσα υπόθεση

96. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων έχει εκδοθεί στις ΗΠΑ, όπου διώκεται για τρομοκρατικές ενέργειες που συνδέονται με την

¹⁸ ΕΔΔΑ, Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 70/1995/576/662), 15.11.1996, παράγραφος 80-81 (ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 254).

¹⁹ ΕΔΔΑ, Saadi, ό.π., παράγραφος 138, Daoudi κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 19576/08), 3.12.2009, παράγραφος 64, και M.S. κατά Βελγίου (Προσφυγή No. 50012/08), 31.1.2012, παράγραφος 126-127.

²⁰ ΕΔΔΑ, Soering, ό.π., παράγραφος 86, και Al-Skeini και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 55721/07), 7.7.2011, παράγραφος 141 (βλέπε ΕΔΠΑ 2011, σελίδα 101).

²¹ ΕΔΔΑ, Soering, ό.π. παράγραφος 91, Mamatkulov και Askarov κατά Τουρκίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγές No. 46827/99 και 46951/99), 4.2.2005, παράγραφος 67, και Saadi, ό.π. παράγραφος 126 (βλέπε, ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 526).

²² ΕΔΔΑ, Soering, ό.π., παράγραφος 90.

al-Qaeda και ότι αν κριθεί ένοχος μπορεί να καταδικαστεί στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Η καταδίκη σε αυτήν την ποινή εξαρτάται από τη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, δηλαδή ο δικαστής μπορεί να διατάξει την καταδίκη του σε ελαφρύτερη ποινή, έχοντας την επιλογή να διατάξει ποινή ορισμένου χρόνου.

97. Το ερώτημα που το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει είναι εάν η έκδοση του προσφεύγοντα παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης. Σχετικά επισημαίνει ότι έχει κατ' επανάληψη αποφανθεί επί του κινδύνου της ισόβιας κάθειρξης. Στις σχετικές υποθέσεις επιχείρησε να αποφανθεί με βάση τις διπλωματικές εγγυήσεις που παρείχε το εκζητούν κράτος, εξετάζοντας εάν η έκδοση εξέθετε τους ενδιαφερόμενους στον πραγματικό κίνδυνο να καταδικαστούν στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης και, σε καταφατική περίπτωση, εάν υπήρχε η δυνατότητα της μείωσης της ποινής και η ελπίδα της απόλυσης²³.

98. Το ζήτημα αυτό προέκυψε εκ νέου στις υποθέσεις *Harkins και Edwards* και *Babar Ahmad και άλλοι*. Σε αυτές τις υποθέσεις, οι περισσότεροι από τους προσφεύγοντες απειλούνταν με έκδοση από το Ηνωμένο Βασίλειο στις ΗΠΑ, όπου κατηγορούνταν για συνδεόμενες με την Al-Qaeda τρομοκρατικές ενέργειες, που στην περίπτωση καταδίκης τους επέσυραν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης.

99. Επικαλούμενο τη νομολογία του για την ισόβια κάθειρξη στο εθνικό δίκαιο, όπως αποτυπώθηκε στην απόφαση επί της υπόθεσης *Kafkaris*,²⁴ το Δικαστήριο έκρινε ότι, η ισόβια κάθειρξη, όταν δεν είναι υπέρμετρα δυσανάλογη ποινή, ιδρύει την ευθύνη των συμβαλλομένων κρατών δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, εφόσον αποδεικνύεται αφενός ότι θεμιτοί λόγοι ποινικής φύσης δεν δικαιολογούν τη συνέχιση της έκτισης της ποινής των ενδιαφερομένων, και, αφετέρου ότι είναι ανεπίδεκτη μείωσης *de facto* και *de jure*²⁵.

100. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι προσφεύγοντες που δεν είχαν καταδικαστεί και, επομένως δεν εξέτιαν ποινή, δεν απέδειξαν ότι η φυλάκιση στις ΗΠΑ, στην περίπτωση έκδοσής τους, δεν θα

²³ ΕΔΔΑ, *Nivette κατά Γαλλίας* (Προσφυγή No. 44190/98, απόφαση επί του παραδεκτού), 3.7.2001, *Einhorn κατά Γαλλίας* (Προσφυγή No. 71555/01, απόφαση επί του παραδεκτού), 16.10.2001, *Salem κατά Πορτογαλίας*, (Προσφυγή No. 26844/04, απόφαση επί του παραδεκτού), 9.5.2006, *Olaechea Cahuas κατά Ισπανίας* (Προσφυγή No. 24668/03), 10.8.2006 (βλέπε, ΕΔΠΑ 2006, σελίδα 569) και *Schuchter κατά Ιταλίας* (Προσφυγή No. 68476/10, απόφαση επί του παραδεκτού), 11.10.2011.

²⁴ ΕΔΔΑ, *Kafkaris*, ό.π. παράγραφος 112-114.

²⁵ ΕΔΔΑ, *Harkins και Edwards*, ό.π., παράγραφος 135, *Babar Ahmad και άλλοι*, ό.π., παράγραφοι 241-242.

εξυπηρετούσε θεμιτό, ποινικής φύσης, σκοπό. Επίσης, εκτίμησε ότι δεν ήταν βέβαιο ότι, ακόμα και στην περίπτωση αυτή, οι αμερικανικές αρχές θα αρνούσαν την εφαρμογή των διαθέσιμων διαδικασιών για τη μείωση των ποινών τους²⁶. Εν τέλει, απεφάνθη ότι ο κίνδυνος της καταδίκης στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης δεν κωλύει την παράδοση των προσφευγόντων στις αρχές των ΗΠΑ.

101. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο σημειώνει ότι, πριν την έκδοσή του, ο προσφεύγων αντιμετώπιζε κατάσταση παρόμοια με αυτήν των προσφευγόντων στην υπόθεση *Babar Ahmad και άλλοι*.

102. Σύμφωνα με την προσέγγιση που υιοθέτησε στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο εκτιμά ότι λόγω της σοβαρότητας των αδικημάτων της τρομοκρατίας, για τα οποία κατηγορείται ο προσφεύγων, και του γεγονότος ότι η ποινή επιβάλλεται αφού το δικαστήριο λάβει υπόψη όλες τις ελαφρυντικές και επιβαρυντικές περιστάσεις, η ποινή της ισόβιας κάθειρξης δεν θα ήταν καταφανώς δυσανάλογη²⁷.

103. Η κυβέρνηση του Βελγίου ισχυρίστηκε ότι, στο πλαίσιο της έκδοσης, για να καθοριστεί εάν η ποινή της ισόβιας κάθειρξης παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης, επιβάλλεται να εφαρμοστεί εν προκειμένω το «κριτήριο» του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Harkins και Edwards* και *Babar Ahmad και άλλοι* και ότι δεν συντρέχει λόγος να ακολουθηθεί η νεώτερη νομολογία της απόφασης επί της υπόθεσης *Vinter και άλλοι*.

104. Κατά την κυβέρνηση, επιβάλλεται να συνεκτιμηθεί ότι ο προσφεύγων εκδόθηκε λόγω της άσκησης ποινικής δίωξης και ότι δεν έχει ακόμα καταδικαστεί. Επομένως, πριν την καταδίκη του, είναι αδύνατο να καθοριστεί, εάν ο εγκλεισμός του σε σωφρονιστικό κατάστημα δεν εξυπηρετεί ποινικής φύσης σκοπό ή να διατυπωθούν εικασίες για τον τρόπο με τον οποίο, τη δεδομένη χρονική στιγμή, οι αρχές των ΗΠΑ θα εφαρμόσουν τους διαθέσιμους μηχανισμούς. Εν προκειμένω, ελλείψει καταδίκης του προσφεύγοντα, δεν έχει εφαρμογή η κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Vinter και άλλοι*²⁸, κατά την οποία ο χρόνος της αξιολόγησης της συμμόρφωσης με το άρθρο 3 της Σύμβασης είναι η ημερομηνία της καταδίκης στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης.

105. Το Δικαστήριο απορρίπτει τον ισχυρισμό της κυβέρνησης του Βελγίου, διότι στην ουσία καθιστά περιττό τον προληπτικό σκοπό του άρθρου 3 της Σύμβασης σε υποθέσεις απομάκρυνσης αλλοδαπών. Σκοπός του άρθρου 3 της Σύμβασης είναι η προστασία των ενδιαφερομένων

²⁶ ΕΔΔΑ, *Harkins και Edwards*, ό.π., παράγραφοι 140 και 142, *Babar Ahmad και άλλοι*, ό.π., παράγραφοι 130-131 και 243.

²⁷ ΕΔΔΑ, *Babar Ahmad και άλλοι*, ό.π., παράγραφος 243.

²⁸ ΕΔΔΑ, *Vinter και άλλοι*, ό.π., παράγραφος 122.

προσώπων από τον κίνδυνο να υποβληθούν στο επίπεδο της σοβαρότητας της μεταχείρισης ή της ποινής που απαγορεύει. Σχετικά, επαναβεβαιώνει ότι το άρθρο 3 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να προλαμβάνουν παρόμοια μεταχείριση ή την επιβολή παρόμοιας ποινής. Επιπλέον, όπως έχει κρίνει σε όλες τις υποθέσεις έκδοσης μετά την απόφαση *Soering*, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οφείλει να αξιολογήσει τον κίνδυνο που διατρέχει ο προσφεύγων υπό το φως του άρθρου 3 *ex ante* – δηλαδή, στην παρούσα υπόθεση, πριν την πιθανή καταδίκη του στις ΗΠΑ – και όχι *ex post facto*, όπως προβάλλει η κυβέρνηση.

106. Καθήκον του Δικαστηρίου είναι να διασφαλίσει ότι η έκδοση του προσφεύγοντα ήταν σύμφωνη με το άρθρο 3 της Σύμβασης και, συνεπώς να αποφανθεί εάν η ποινή της ισόβιας κάθειρξης, που προβλέπεται για τα αδικήματα για τα οποία διώκεται, πληροί τις προϋποθέσεις που έχει θεσμοθετήσει νομολογιακά γι' αυτό το ζήτημα.

107. Ως προς το σημείο αυτό η κυβέρνηση του Βελγίου επιβεβαιώνει ότι το σύστημα των ΗΠΑ πληροί τις προϋποθέσεις που έχει υιοθετήσει το Δικαστήριο τόσο στην υπόθεση *Kafkaris* όσο και στην υπόθεση *Vinter και άλλοι*. Η ισόβια κάθειρξη στην οποία κινδυνεύει να καταδικαστεί ο προσφεύγων επιδέχεται μείωσης *de jure*, διότι, σύμφωνα με το Σύνταγμα των ΗΠΑ, μπορεί να αιτηθεί προεδρική χάρη ή μετατροπή της ποινής. Δικαιούται να υποβάλει τη σχετική αίτηση οποτεδήποτε μετά την τελεσιδικία της καταδίκης και όσες φορές επιθυμεί. Το αίτημα εξετάζεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα που εκφέρει μη δεσμευτική γνώμη στον Πρόεδρο. Οι λόγοι απονομής χάριτος στον προσφεύγοντα είναι επαρκώς ευρείς και, σε κάθε περίπτωση, ευρύτεροι από ό,τι στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως εκτιμήθηκαν από το Δικαστήριο στην υπόθεση *Vinter και άλλοι*. Περαιτέρω, είναι επιτρεπτή και η *de facto* μείωση της ποινής της ισόβιας κάθειρξης. Σχετικά, η κυβέρνηση του Βελγίου επικαλέστηκε τις διπλωματικές εγγυήσεις και τα στατιστικά στοιχεία των αμερικανικών αρχών κατά τα οποία όλοι οι Πρόεδροι των ΗΠΑ έχουν ασκήσει την εξουσία απονομής χάριτος και/ή μετατροπής της ποινής προσώπων που είχαν καταδικαστεί σε ισόβια κάθειρξη ή φυλάκιση για αδικήματα που σχετίζονται με την εθνική ασφάλεια.

108. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι η «μοναδική ελπίδα να απολυθεί» στηρίζεται στην προοπτική της επιτυχούς έκβασης – που *de facto* είναι ανύπαρκτη μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου – της αίτησης για προεδρική χάρη ή για μετατροπή της ποινής. Η δυνατότητα αυτή, που εξαρτάται από τη διακριτική ευχέρεια της εκτελεστικής εξουσίας, δεν συνιστά εγγύηση και δεν στηρίζεται σε προκαθορισμένο κριτήριο. Σε αυτό το πλαίσιο, η ποινή της ισόβιας κάθειρξης, στην οποία κινδυνεύει να καταδικαστεί, δεν μπορεί να

θεωρηθεί ότι είναι επιδεκτική *de jure* ή *de facto* μείωσης κατά την έννοια της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Vinter και άλλοι*.

109. Κατά το Δικαστήριο, οι διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας των ΗΠΑ, στις οποίες αναφέρεται η από 10.8.2010 διπλωματική ανακοίνωση, δεν ορίζουν τη δυνατότητα της υφ' όρον απόλυσης στην περίπτωση της ισόβιας κάθειρξης, αλλά υπονοούν ότι είναι πολλές οι πιθανότητες μείωσης αυτής της ποινής. Η ποινή μπορεί να μειωθεί λόγω της πλήρους και ουσιαστικής συνεργασίας του κατάδικου κατά τη διερεύνηση της υπόθεσής του και της ποινικής δίωξης ενός ή περισσότερων τρίτων προσώπων. Μπορεί, επίσης, να μειωθεί για επιτακτικούς ανθρωπιστικούς λόγους. Επίσης, οι κατάδικοι μπορούν να αιτηθούν τη μετατροπή της ποινής τους ή προεδρική χάρη σύμφωνα με το Σύνταγμα των ΗΠΑ.

110. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, παρότι με την από 10.6.2010 απόφασή του το Δικαστήριο των Βρυξελλών γνωμοδότησε υπό όρους υπέρ της παράδοσης του προσφεύγοντα στις αμερικανικές αρχές, οι αρχές των ΗΠΑ ουδόλως εγγυήθηκαν ότι δεν θα καταδικαζόταν σε ισόβια κάθειρξη ή ότι σε περίπτωση επιβολής της, αυτή θα συνοδευόταν από τη δυνατότητα μείωσης ή μετατροπής της²⁹. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν χρειάζεται να αποφανθεί, εάν οι εγγυήσεις που παρείχε το εκζητούν κράτος είναι επαρκείς, από άποψη περιεχομένου, για να διασφαλίσουν την προστασία του προσφεύγοντα από τον κίνδυνο μίας ποινής που παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης. Περαιτέρω, εκτιμά ότι, σε κάθε περίπτωση, οι διευκρινίσεις των αρχών των ΗΠΑ για την ποινή και τις εφαρμοστέες διατάξεις του εθνικού δικαίου για τη μείωσή της αλλά και για την προεδρική χάρη είναι πολύ γενικές και αόριστες και δεν μπορεί να χαρακτηριστούν επαρκώς συγκεκριμένες.³⁰

111. Στη συνέχεια το Δικαστήριο κρίνει το κεντρικό ζήτημα της παρούσας υπόθεσης, δηλαδή, εάν εκτός από τις παρασχεθείσες εγγυήσεις, οι διατάξεις της νομοθεσίας των ΗΠΑ για τη μείωση της ποινής της ισόβιας κάθειρξης και για την προεδρική χάρη πληρούν τις προϋποθέσεις που έχει υιοθετήσει για την αξιολόγηση της δυνατότητας μείωσης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης και για τη σύμφωνη με το άρθρο 3 της Σύμβασης εφαρμογή της.

112. Για την απάντηση αυτού του ερωτήματος δεν απαιτούνται μακροσκελείς αναλύσεις: το Δικαστήριο σημειώνει ότι, αν και σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις, υπάρχει «προοπτική απόλυσης» κατά

²⁹ Βλέπε, in cotrario, ΕΔΔΑ, *Olaechea Cahuas*, ό.π., παράγραφος 43, και *Rushing κατά Ολλανδίας* (Προσφυγή No. 3325/10, απόφαση επί του παραδεκτού), 27.11.2012, παράγραφος 26.

³⁰ ΕΔΔΑ, *Othman (Abu Qatada)*, ό.π., παράγραφος 189.

την έννοια της απόφασης στην υπόθεση *Kafkaris* – παρότι υπάρχουν αμφιβολίες για την ευδοκίμηση μίας τέτοια προοπτικής στην πράξη – καμία από τις προβλεπόμενες διαδικασίες δεν είναι μηχανισμός επανεξέτασης που απαιτεί από τις εθνικές αρχές να αποφανθούν με αντικειμενικά και καθορισμένα κριτήρια που ο κρατούμενος γνωρίζει επακριβώς κατά το χρόνο της καταδίκης του στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης, εάν, διαρκούσης της έκτισης της ποινής του, έχει αλλάξει η συμπεριφορά του και προοδεύσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε η συνέχιση του εγκλεισμού του να μη μπορεί πλέον να δικαιολογηθεί με θεμιτούς, ποινικής φύσης, λόγους.

113. Σε αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η ποινή της ισόβιας κάθειρξης, που μπορεί να επιβληθεί στον προσφεύγοντα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιδέχεται μείωση για τους σκοπούς του άρθρου 3 της Σύμβασης, κατά την έννοια της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Vinter και Άλλοι*. Εκθέτοντας τον προσφεύγοντα σε κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετο προς τη διάταξη αυτή, το Βέλγιο ευθύνεται για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης.

114. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι η έκδοση του προσφεύγοντα στις ΗΠΑ παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 34 ΕυρΣΔΑ

115. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η έκδοσή του στις ΗΠΑ παραβίασε τα προσωρινά μέτρα που υπέδειξε το Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 39 του Κανονισμού του. Επομένως, η έκδοσή του παραβιάζει το δικαίωμά του στην ατομική προσφυγή, που προστατεύει και εγγυάται η διάταξη του άρθρου 34 της Σύμβασης.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

116. Πρόσφατα, στην απόφασή του επί της υπόθεσης *Savridin Dzhurayev κατά Ρωσίας*³¹, το Δικαστήριο επαναβεβαίωσε την καίρια σημασία και το ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν τα προσωρινά μέτρα στο πλαίσιο της προστασίας που παρέχει το σύστημα της Σύμβασης.

1171. Εξετάζοντας την υπό κρίση υπόθεση υπό το φως αυτών των αρχών, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στις 6.12.2011 ικανοποίησε το αίτημα του προσφεύγοντα για την εφαρμογή του άρθρου 39 του Κανονισμού του και για τη διασφάλιση των συμφερόντων των διαδίκων και την ομαλή διεξαγωγή της ενώπιόν του διαδικασίας, υπέδειξε στο Βέλγιο να μην εκδώσει τον προσφεύγοντα στις ΗΠΑ. Επίσης, υπενθυμίζει ότι απέρ-

³¹ ΕΔΔΑ, *Savridin Dzhurayev κατά Ρωσίας* (Προσφυγή No. 71386/10), 25.4.2013, παράγραφοι 211-213.

ριψε τρεις φορές το αίτημα της κυβέρνησης του Βελγίου για την ανάκληση των προσωρινών μέτρων, και, εξήγησε κατ' επανάληψη – για τελευταία φορά την 18.6.2013 – ότι τα προσωρινά μέτρα ίσχυαν μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας που εκκρεμούσε ενώπιόν του. Συνάγεται, επομένως, ότι η κυβέρνηση γνώριζε την έκταση του μέτρου που είχε υποδείξει.

118. Ωστόσο, στις 3.10.2013 το Βέλγιο εξέδωσε τον προσφεύγοντα στις ΗΠΑ.

119. Η κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι, δεν δικαιολογούνταν τα προσωρινά μέτρα, επειδή ήταν «πρώιμα», και, ότι το Δικαστήριο όφειλε να επανεξετάσει το σκεπτικό της απόφασής του αφού έκρινε τη συνδρομή των προϋποθέσεων για το παραδεκτό της προσφυγής του κυρίου Trabelsi.

120. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι την ημερομηνία της επίδοσης του σχετικού υπουργικού διατάγματος υπέδειξε στην κυβέρνηση του Βελγίου να αναστείλει την έκδοση του προσφεύγοντα. Ο κύριος Trabelsi δικαιούνταν να αιτηθεί το δικαστικό έλεγχο αυτού του διατάγματος ενώπιον του *Conseil d'Etat*. Ωστόσο, το σχετικό ένδικο βοήθημα δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα όσον αφορά στην έκδοση, και, επομένως, ως προς την αποτελεσματικότητά του, δεν πληροί τις απαιτήσεις του Δικαστηρίου για την πραγματική προσφυγή που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 13 της Σύμβασης³². Συνεπώς, σύμφωνα με τη νομολογία, ουδόλως επιδρά η παράλειψη του προσφεύγοντα να εξαντλήσει το ως άνω ένδικο βοήθημα.

121. Η κυβέρνηση αναγνώρισε ότι, εκδίδοντας τον προσφεύγοντα στις ΗΠΑ, οι αρχές του Βελγίου παραβίασαν τα προσωρινά μέτρα που είχε υποδείξει το Δικαστήριο. Ωστόσο, εκτίμησαν ότι αυτή η στάση δικαιολογούνταν αφενός επειδή είχε διακριβωθεί ότι προσφεύγων δεν κινδύνευε να υποστεί στις ΗΠΑ μεταχείριση αντίθετη προς τη Σύμβαση και αφετέρου επειδή έπρεπε να διασφαλιστεί η παράδοσή του στο εκζητούν κράτος λόγω του κινδύνου της απόδρασής του ή της έκδοσης δικαστικής απόφασης για την απόλυσή του. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου εξέθετε σε κίνδυνο τις δεσμεύσεις του Βελγίου έναντι των ΗΠΑ και η παράτασή της αύξανε τον κίνδυνο να διαφύγει ο προσφεύγων από τις αρχές του Βελγίου.

122. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι σκοπίμως και με μη αναστρέψιμο τρόπο το Βέλγιο υποβάθμισε το επίπεδο προστασίας των

³² ΕΔΔΑ, Čonka κατά Βελγίου (Προσφυγή No. 51564/1999), 5.2.2002, παράγραφος 83 (βλέπε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 397), Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 27765/09), 23.2.2012, παράγραφος 200 (βλέπε, ΕΔΠΑ 2012, σελίδα 219) και De Souza Ribeiro κατά Γαλλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 22689/07), 13.12.2012, παράγραφος 82.

δικαιωμάτων που προστατεύει η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης, που ο κύριος Trabelsi επεδίωξε να απολαύσει με την άσκηση της υπό κρίση προσφυγής. Εν τέλει, η έκδοση του προσφεύγοντα στις ΗΠΑ κατέστησε άνευ αντικειμένου τη διαπίστωση του Δικαστηρίου περί παραβίασης της Σύμβασης, καθώς αυτός είχε ήδη παραδοθεί σε χώρα που δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος, όπου, κατά τους ισχυρισμούς του, κινδυνεύει να εκτεθεί σε μεταχείριση αντίθετη προς τη Σύμβαση.

123. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι κανένα από τα επιχειρήματα που προβάλλει η κυβέρνηση του Βελγίου δεν δικαιολογεί την παράλειψη της συμμόρφωσής της με τα προσωρινά μέτρα. Παρότι ουδέποτε απέκρυψε από το Δικαστήριο την αμηχανία της έναντι των αρχών των ΗΠΑ και την επιθυμία της για ανάκληση των προσωρινών μέτρων, ουδόλως αναφέρθηκε στις προσπάθειες που κατέβαλε για να επεξηγήσει την κατάσταση του προσφεύγοντα στις αρχές των ΗΠΑ ή για να αναζητήσει εναλλακτική της κράτησης του λύση, διαρκούσης της επιτήρησής του από τις βελγικές αρχές. Επιπλέον, γνωρίζοντας ότι το Δικαστήριο έχει εξετάσει και απορρίψει όλους τους ισχυρισμούς που προέβαλε για την ανάκληση των προσωρινών μέτρων, συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών εγγυήσεων που παρείχαν οι αρχές των ΗΠΑ, το Βέλγιο δεν είχε την εξουσία, στον απόηχο της απόφασης του *Conseil d'Etat*, να υποκαταστήσει τη δικανική κρίση γι' αυτές τις εγγυήσεις και τους ισχυρισμούς ουσίας της προσφυγής ούτε να παρακάμψει τα προσωρινά μέτρα που είχε υποδείξει το Δικαστήριο.

124. Περαιτέρω, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος ατομικής προσφυγής απαιτεί να διασφαλίζεται η δυνατότητά του, διαρκούσης της εξέτασης της προσφυγής που εκκρεμεί ενώπιόν του, να αποφαινεται επί της υπόθεσης που τίθεται στην κρίση του κατά τη συνήθη διαδικασία του.

125. Στην παρούσα υπόθεση, ο προσφεύγων κρατείται σε απομόνωση σε φυλακή στις ΗΠΑ, και, όπως επιβεβαιώνει ο συνήγορός του, δεν έχει δικαίωμα να επικοινωνεί εκτεταμένα εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος. Διαφαίνεται ότι στερείται την άμεση επικοινωνία με τον εκπρόσωπό του ενώπιον του Δικαστηρίου. Τα δεδομένα αυτά επαρκούν για να κρίνει το Δικαστήριο ότι οι ενέργειες της κυβέρνησης του Βελγίου κατέστησαν δυσκολότερη για τον προσφεύγοντα την άσκηση του δικαιώματος ατομικής προσφυγής και ότι

παραβιάστηκαν τα δικαιώματά του που προστατεύει και εγγυάται η διάταξη του άρθρου 34 της Σύμβασης³³.

126. Επικαλούμενο τις διαθέσιμες πληροφορίες, το Δικαστήριο αποφαίνεται ότι, παραλείποντας σκοπίμως να συμμορφωθεί με τα προσωρινά μέτρα που υπέδειξε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 39 του Κανονισμού του, το Βέλγιο παραβίασε τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης.

Γ) Επί της παραβίασης του άρθρου 6 παράγραφος 1 ΕυρΣΔΑ

127. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι, κατά παραβίαση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης, στο πλαίσιο της εκτέλεσης του εντάλματος σύλληψης των ΗΠΑ δεν είχε δίκαιη δίκη ούτε επωφελήθηκε των εγγυήσεων που διέπουν την ποινική διαδικασία.

128. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η διαδικασία έκδοσης δεν εμπεριέχει τον καθορισμό αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ούτε αφορά στην εξέταση της ουσίας μίας ποινικής κατηγορίας κατά την έννοια της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης.³⁴ Επομένως, η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης δεν εφαρμόζεται στις διαδικασίες έκδοσης.

129. Άρα, κατά το μέρος αυτό, η προσφυγή δεν εμπίπτει στη *ratione materiae* στις διατάξεις της Σύμβασης, κατά την έννοια της παραγράφου 3 (α) του άρθρου 35, και, πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού.

Το Δικαστήριο απεφάνθη ομόφωνα ότι η έκδοση του προσφεύγοντα στις ΗΠΑ παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 3 και 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Σύμφωνη γνώμη της Δικαστού Yudkivska

Με σοβαρούς ενδοιασμούς συντάχθηκα με την άποψη της πλειοψηφίας υπέρ της παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Η παρούσα υπόθεση σηματοδοτεί μία καλοδεχόμενη απόκλιση από την απόφαση *Babar Ahmad και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, και σημειώνω με ικανοποίηση ότι, εν προκειμένω, το Δικαστήριο δεν ακο-

³³ ΕΔΔΑ, *Shtukaturon* κατά Ρωσίας (Προσφυγή No. 44009/05), 27.3.2008, παράγραφος 147, και *Toumi* κατά Ιταλίας (Προσφυγή No. 25716/09), 5.4.2011, παράγραφος 76.

³⁴ ΕΔΔΑ, *Raf* κατά Ισπανίας (Προσφυγή No. 52652/00, απόφαση επί του παραδεκτού), 21.11.2000, *Peñafiel Salgado* κατά Ισπανίας (Προσφυγή No. 65964/01, απόφαση επί του παραδεκτού), 16.4.2002, *Sardinas Albo* κατά Ιταλίας (Προσφυγή 5627/00, απόφαση επί του παραδεκτού), 17.2.2005, *Cipriani* κατά Ιταλίας (Προσφυγή No. 22142/07, απόφαση επί του παραδεκτού), 30.3.2010, και *Schuchter*, ό.π.

λούθησε την προηγούμενη θέση του, κατά την οποία «στις περιπτώσεις απέλασης ή έκδοσης η μεταχείριση που μπορεί να παραβιάσει το άρθρο 3 της Σύμβασης λόγω πράξης ή παράλειψης ενός συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να μην πληροί το ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας που απαιτείται για τη διαπίστωση της παραβίασης της ως άνω διάταξης»³⁵. Βέβαια, η αξιοσημείωτη διεύρυνση του περιεχομένου του άρθρου 3 και η εξέλιξη των προτύπων ανθρωπισμού, ενέχουν τον κίνδυνο να καταστεί δυσκολότερος ο καθορισμός σαφών και συγκεκριμένων κριτηρίων που απαγορεύουν την έκδοση ή την απέλαση, λόγω έλλειψης σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Όμως, η υπόθεση αποτελεί εξέλιξη της νομολογίας *Vinter και άλλοι*. Αν και ήταν αρκετά σαφείς οι συνέπειες της απόφασης *Vinter* στις υποθέσεις έκδοσης – οι ύποπτοι εκδίδονται μόνο όταν η προβλεπόμενη ποινή της ισόβιας κάθειρξης επιδέχεται, κατ' αρχήν, μείωση στο εκζητούν κράτος – κατά την άποψή μου το Δικαστήριο έχασε την ευκαιρία να καθορίσει με σαφήνεια την έκταση του δικαστικού ελέγχου σε αυτές τις περιπτώσεις. Τούτο ήταν ιδιαίτερος απαραίτητο στην παρούσα υπόθεση, αφού αφορά έκδοση στις ΗΠΑ, για την οποία το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί στην υπόθεση *Babar Ahmad* ότι «εκτός από τις περιπτώσεις όπου προβλέπεται η καταδίκη σε θανατική ποινή, [το Δικαστήριο] σπάνια έχει κρίνει ότι θα παραβιαζόταν το άρθρο 3, εάν ο προσφεύγων απομακρυνόταν σε ένα κράτος το οποίο έχει μακρά ιστορία σεβασμού της δημοκρατίας, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του κράτους δικαίου»³⁶.

Στην παρούσα υπόθεση ο προσφεύγων δεν είχε ακόμα καταδικαστεί (σε αντίθεση με την υπόθεση *Vinter και άλλοι*). Συνεπώς, η προϋπόθεση της υπόθεσης *Vinter*, κατά την οποία «ο καταδικασμένος σε ποινή ισόβιας κάθειρξης δικαιούται να γνωρίζει, από την απαγγελία της ποινής, τα δικαιώματά του όσον αφορά στο αίτημά του για απόλυση ...» αναπόφευκτα εξελίσσεται στην προϋπόθεση κατά την οποία *όποιος κινδυνεύει να καταδικαστεί σε ποινή ισόβιας κάθειρξης δικαιούται να γνωρίζει εάν η ποινή επιδέχεται μείωση ήδη από το στάδιο της ποινικής δίωξης*. Ωστόσο, τούτο συνιστά πολύ απομακρυσμένη και αφηρημένη εκτίμηση μίας ενδεχόμενης ποινής «ισόβιας κάθειρξης μη επιδεχόμενης μείωσης», που μπορεί να επιβληθεί, εάν (1) οι κατηγορίες σε βάρος του προσφεύγοντα αποδειχθούν κατά τη δίκη (προς το παρόν ισχύει το τεκμήριο αθωότητας), εάν (2) όντως καταδικαστεί σε ισόβια κάθειρξη, και εάν (3) δεν έχουν μεταβληθεί σε 25-30 χρόνια η νομική κατάσταση και η ποινική πολιτική των

³⁵ ΕΔΔΑ, *Babar Ahmad και άλλοι*, ό.π., παράγραφος 177.

³⁶ *Ibid.*, παράγραφος 179.

ΗΠΑ και/ή εάν (4) ο μελλοντικός Πρόεδρος αρνηθεί την απονομή χάριτος.

Παρόλα αυτά, δεδομένου του μη αναστρέψιμου χαρακτήρα της έκδοσης, κάποιος μπορεί να συμφωνήσει ότι στην περίπτωση του προσφεύγοντα η ποινή της ισόβιας κάθειρξη είναι μία «προβλέψιμη συνέπεια στο εκζητούν κράτος».

Σε κάθε περίπτωση η υπόθεση *Vinter* δεν υπερβαίνει «το δικαίωμα της ελπίδας», όπως σημείωσε κομψά ο συνάδελφός μου, Δικαστής Power-Forde, στη συγκλίνουσα ειδικότερη γνώμη του. Δεν είμαι καθόλου πεπεισμένος ότι στην παρούσα υπόθεση δεν υφίσταται «δικαίωμα στην ελπίδα».

Το Δικαστήριο έχει σημειώσει ότι παραβιάζεται το άρθρο 3 της Σύμβασης, όταν το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει κανένα μηχανισμό ή δυνατότητα επανεξέτασης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης. Δεν είναι καθήκον του Δικαστηρίου να ορίσει τον τύπο (διοικητικό ή δικαστικό) αυτής της επανεξέτασης³⁷.

Στην σκέψη 137 της παρούσας απόφασης η πλειοψηφία θεωρεί ότι «καμία από τις προβλεπόμενες διαδικασίες δεν συνιστά μηχανισμό επανεξέτασης που να απαιτεί από τις εθνικές αρχές να επιβεβαιώσουν βάσει αντικειμενικών και προκαθορισμένων κριτηρίων» εάν ο προσφεύγων δικαιούται μείωση της ποινής.

Πρόκειται για διαδικαστική προϋπόθεση που δύσκολα συνάδει με τη θέση του Δικαστηρίου, κατά την οποία η Σύμβαση δεν αποτελεί το μέσο, με το οποίο τα συμβαλλόμενα κράτη μπορεί να επιβάλλουν τα πρότυπά της σε άλλα κράτη³⁸.

Το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη αντιμετωπίσει το ζήτημα των διαδικασιών που ένα συμβαλλόμενο κράτος οφείλει να θεσμοθετήσει προκειμένου να συμμορφωθεί με τη Σύμβαση. Ωστόσο, αδυνατούμε να προτείνουμε διαδικασίες σε ένα κράτος που δεν είναι συμβαλλόμενο στη Σύμβαση μέρος. Όλες οι διαδικαστικές υποχρεώσεις που επιβάλλει η Σύμβαση στα κράτη είναι εργαλεία που διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή της στα εθνικά νομικά συστήματα και την πραγματική προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται από το εθνικό δίκαιο των κρατών που δεσμεύονται από αυτήν.

Για παράδειγμα, στην υπόθεση *Eskinazi και Chelouche κατά Τουρκίας*,³⁹ που αφορούσε στην υποχρέωση των τουρκικών αρχών να επιστρέψουν ένα παιδί στον πατέρα του στο Ισραήλ, το Δικαστήριο απεφάν-

³⁷ ΕΔΔΑ, *Vinter* και άλλοι, ό.π., παράγραφοι 120 και 122.

³⁸ ΕΔΔΑ, *Al-Skeini* και άλλοι, ό.π., παράγραφος 141.

³⁹ ΕΔΔΑ, *Eskinazi* και *Chelouche* κατά Τουρκίας (απόφαση επί του παραδεκτού, Προσφυγή No. 14600/05), 6.12.2005.

θη ότι «η Σύμβαση δεν απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη να επιβάλουν τα πρότυπά της σε τρίτα κράτη ή εδάφη και ότι η απαίτηση από την Τουρκία να εξετάζει υπό το φως των διατάξεών της όλες τις εκφάνσεις των ισραηλινών διαδικασιών θα παρακώλυε τη σύγχρονη τάση για ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας κατά την απονομή της δικαιοσύνης, μία τάση που είναι κατ' αρχήν προς το συμφέρον των ενδιαφερομένων προσώπων, και, θα κινδύνευε να μετατρέψει τις διεθνείς συμβάσεις σε νεκρό γράμμα, σε βάρος των προσώπων που προστατεύουν».

Αν και η υπόθεση αφορούσε ένα εντελώς διαφορετικό ζήτημα, το μήνυμα του Δικαστηρίου ήταν αρκετά σαφές: σε ένα εξω-εδαφικό πλαίσιο σκοπός της Σύμβασης δεν είναι να εγγυηθεί οιαδήποτε ειδική διαδικασία στο κράτος υποδοχής. Μοναδικό καθήκον του Δικαστηρίου είναι να διασφαλίσει ότι ο ενδιαφερόμενος δεν κινδυνεύει να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς τη Σύμβαση.

Ίσως αξίζει να αναφερθεί ότι, η απόφαση *Vinter* υπογραμμίζει την ιδιαίτερη σημασία της αναμόρφωσης, που παρέχει στους κατάδικους τη δυνατότητα να επανενταχθούν στην κοινωνία. Η θέση αυτή απορρέει από την Ευρωπαϊκή συναίνεση για την ποινική πολιτική, η οποία, όπως έχει εκτιμήσει το Δικαστήριο, αποδίδει ιδιαίτερη σημασία «πλέον στον αναμορφωτικό σκοπό της φυλάκισης», όπως επιβεβαιώνεται από πολυάριθμες πηγές στις οποίες παραπέμπει. Παρότι τούτο θα μπορούσε να ισχύει, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, και σε άλλα μέρη του κόσμου,⁴⁰ δεν μπορούμε να επιβάλουμε στον υπόλοιπο κόσμο την εξέλιξη των ευρωπαϊκών προτύπων και την ευρωπαϊκή αντίληψη επανένταξης, ως το βασικό σκοπό της φυλάκισης.

Ωστόσο, στο πλαίσιο της παρούσας υπόθεσης είναι σημαντικό ότι, σύμφωνα με την απόφαση *Vinter*, το άρθρο 3 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι απαιτεί να υπάρχει η δυνατότητα μείωσης της ποινής, δηλαδή *οιουδήποτε τύπου επανεξέταση*, που επιτρέπει στις εθνικές αρχές να εξετάζουν εάν δικαιολογείται η συνέχιση της κράτησης.

Κατά την άποψή μου, η Προεδρική εξουσία για την απονομή χάριτος είναι επαρκής και ικανοποιεί την προϋπόθεση του «δικαιώματος στην ελπίδα». Από τις διευκρινίσεις που παρείχαν οι αμερικανικές αρχές προκύπτει ότι, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ έχει ήδη ασκήσει την εξουσία μετατροπής των ποινών, συμπεριλαμβανομένων των ποινών που επιβλήθηκαν στους ενόχους των τρομοκρατικών επιθέσεων των δεκαετιών '70 και '80. Επομένως, ουδόλως υπονοείται ότι αυτό το μέσο θεραπείας δεν είναι διαθέσιμο στον προσφεύγοντα.

⁴⁰ Βλέπε, για παράδειγμα, *Graham v. Florida*, 560 U.S. 48, 130 S.Ct. 2011 (http://www.sentencingproject.org/detail/news.cfm?news_id=754&id=167).

Ο προσφεύγων ισχυρίζεται και προκύπτει από την επιστολή των αμερικανικών αρχών της 11.11.2009, ότι μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου δεν έχει απονεμηθεί Προεδρική χάρη σε πρόσωπα που καταδικάστηκαν για τρομοκρατικές πράξεις. Τούτο εξηγείται εύκολα από το σχετικά μικρό χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από τις επιθέσεις και τις σχετικές ποινικές καταδίκες. Η Σύμβαση δεν επιβάλλει την υποχρέωση της επανεξέτασης των ποινών της ισόβιας κάθειρξης δέκα έτη μετά την απαγγελία τους.

Επιπλέον, η δυνατότητα μείωσης της ποινής της ισόβιας κάθειρξης δεν είναι κατ' αποκλειστικότητα ευρωπαϊκό πρότυπο. Είναι η διεθνής επικρατούσα τάση στην ποινική πολιτική. Οι ΗΠΑ δεν αποτελούν την εξαίρεση. Η εθνική έκθεση των ΗΠΑ που δημοσιεύτηκε το 2009 από την οργάνωση Sentencing Project «καλεί για την κατάργηση της ποινής της ισόβιας κάθειρξης χωρίς δυνατότητα υφ' όρον απόλυσης, και, για την επαναφορά της διακριτικής ευχέρειας των Επιτροπών Αναστολών να αποφασίζουν για την καταλληλότητα των ενδιαφερομένων να απολυθούν υπό όρους. Επίσης, η έκθεση συστήνει την προετοιμασία της κοινωνικής επανένταξης όσων εκτίουν ποινές ισόβιας κάθειρξης με δυνατότητα υφ' όρον απόλυσης». Στο άμεσο μέλλον θα ακολουθήσουν πιθανότατα περαιτέρω αλλαγές στο ισχύον σύστημα της ισόβιας κάθειρξης.

Ωστόσο, η πλειοψηφία επισήμανε ότι «οι αρχές των ΗΠΑ δεν παρείχαν καμία εγγύηση για τη μη επιβολή της ποινής της ισόβιας κάθειρξης στον προσφεύγοντα ούτε για τη δυνατότητα μείωσης της ποινής αυτής στην περίπτωση της καταδίκης του». Όπως σημειώνεται στην απόφαση επί της υπόθεσης *Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου*⁴¹, το Δικαστήριο υποχρεούται να εξετάσει, εάν οι διπλωματικές εγγυήσεις διασφαλίζουν επαρκώς την προστασία του προσφεύγοντα από τον κίνδυνο της κακομεταχείρισης, και το Δικαστήριο αξιολογεί την ποιότητά τους εκτιμώντας, μεταξύ άλλων, «αν είναι συγκεκριμένες ή γενικές και αόριστες». Ωστόσο, σε κανονικές συνθήκες, το Δικαστήριο εξετάζει τις εγγυήσεις που αφορούν στις άμεσες ενέργειες που απαιτούνται από το κράτος υποδοχής: να μην καταδικαστεί ο προσφεύγων σε θανατική ποινή, να οδηγηθεί άμεσα ενώπιον δικαστή, και να διασφαλιστεί η πρόσβασή του στις υπηρεσίες ανεξάρτητου νομικού συμβούλου και σε ιατρικές εξετάσεις. Έτσι, για παράδειγμα, στην υπόθεση *Klein κατά Ρωσίας*⁴², όπου υπήρχαν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι ο προσφεύγων κινδύνευε από κακομεταχείριση στην Κολομβία, το Δικαστήριο έκρινε ότι ήταν αόριστες και ανακριβείς οι εγγυήσεις του Υπουργείου Εξωτερικών της Κολομβίας,

⁴¹ ΕΔΔΑ, *Othman (Abu Qatada)*, ό.π.

⁴² ΕΔΔΑ, *Klein κατά Ρωσίας* (Προσφυγή No. 24268/08), 1.4.2010.

κατά τις οποίες «ο κύριος Klein δεν θα υποστεί τη θανατική ποινή ή βασανιστήρια, απάνθρωπή ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία».

Σε υποθέσεις όπως η παρούσα, που εξετάζεται υπό το φως των προϋποθέσεων που υιοθετήθηκαν με την απόφαση *Vinter*, ο κίνδυνος κακομεταχείρισης δεν απορρέει από συγκεκριμένα γεγονότα, όπως βασανιστήρια κατά την ανάκριση ή άρνηση πρόσβασης σε δικηγόρο, αλλά από την άποψη ότι η ποινή της ισόβιας κάθειρξης μπορεί να είναι ανεπίδεκτη μείωσης κατά το χρόνο της καταδίκης, στερώντας από τον ενδιαφερόμενο «το δικαίωμα στην ελπίδα» που είναι σύμφυτο με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Ως εκ τούτου, η μόνη απαραίτητη και επαρκής εγγύηση είναι η σαφής δήλωση του κράτους υποδοχής για τη δυνατότητα του προσφεύγοντα να έχει κατ' αρχήν πρόσβαση στο μέλλον σε μηχανισμό επανεξέτασης, *de jure* και *de facto*, στο πλαίσιο του οποίου αξιολογείται εάν είναι δικαιολογημένη η συνέχιση της κράτησης. Φυσικά, δεν πρόκειται για συγκεκριμένες εγγυήσεις που δεν είναι ρεαλιστικά πραγματικές, για παράδειγμα, ότι ο Πρόεδρος θα εξετάσει τη δυνατότητα απονομής χάριτος στον ένοχο που καταδικάζεται σε ποινή 25ετούς κάθειρξης. Ουδείς μπορεί να προβλέψει τι θα συμβεί σε 25 ή 30 χρόνια ούτε τι είδους νομοθεσία και πολιτική θα υπάρχουν. Επομένως, δεν μπορεί να αναμένεται από τις κρατικές αρχές να παράσχουν «συγκεκριμένες» εγγυήσεις για ένα τόσο μακρινό μέλλον. Για το λόγο αυτό διαφωνώ με την άποψη της πλειοψηφίας, κατά την οποία οι διευκρινίσεις των αρμόδιων αρχών είναι «πολύ γενικές και αόριστες». Κατά την άποψή μου, είναι επαρκείς στις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης.

Ωστόσο, η λυπηρή αβεβαιότητα που διαπνέει την από 11.11.2009 επιστολή, κατά την οποία η Προεδρική χάρη παραμένει «μόνο μία θεωρητική δυνατότητα στην περίπτωση του κυρίου Trabelsi», μπορεί αναμφίβολα να δημιουργήσει στον προσφεύγοντα την πεποίθηση ότι, εάν καταδικαστεί στην ποινή της ισόβιας κάθειρξης, δεν υφίσταται μηχανισμός που μπορεί να επιτρέψει στο μέλλον την εξέταση της δυνατότητας απόλυσής του. Αυτή η λεπτομέρεια των στοιχείων της υπόθεσης με ώθησε να ψηφίσω υπέρ της διαπίστωσης της παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Εκτέλεση της απόφασης⁴³: Για την αποτροπή επέλευσης του κινδύνου που διαπίστωσε το Δικαστήριο, την 20.10.2015 ο Υπουργός Δικαιοσύνης του Βελγίου αιτήθηκε από τον ομόλογό του στις ΗΠΑ να παράσχει συμπληρωματικές εγγυήσεις, δηλαδή «να μην καταδικαστεί ο κύριος

⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε, το από 23.3.2016 έγγραφο DH-DD(2016)192 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, που είναι αναρτημένο σε: <https://goo.gl/Ejh7ay>

Trabelsi σε ποινή ισόβιας κάθειρξης στην περίπτωση που αυτή δεν μπορεί να επανεξεταστεί με αντικειμενικά και καθορισμένα από πριν κριτήρια, που ο ενδιαφερόμενος γνωρίζει με βεβαιότητα κατά το χρόνο της απαγγελίας της, εάν διαρκούσης της έκτισής της εξελιχθεί η συμπεριφορά του κατάδικου σε τέτοιο βαθμό ώστε κανένας θεμιτός λόγος ποινικής φύσης δεν δικαιολογεί την παράταση της εκτέλεσής της». Επίσης, οι βελγικές αρχές εξετάζουν, σε συνεργασία με τους αξιωματούχους του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, τους πιθανούς τρόπους που επιτρέπουν να αποφευχθεί ή να μειωθεί ο κίνδυνος να καταδικαστεί ο προσφεύγων σε ανεπίδεκτη μείωσης ποινή ισόβιας κάθειρξης.

Άρθρα 3 και 13

Απαγόρευση των βασανιστηρίων Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής

0961

Υπόθεση Tarakhel κατά Ελβετίας (4.11.2014)⁴⁴

Δικαστές: D. Spielmann, Πρόεδρος, J. Casadevall, G. Raimondi, M. Villiger, I. Berro-Lefèvre, A. Sajó, L. Bianku, N. Tsotsoria, I. Karakas, N. Vučinić, J. Laffranque, L.-A. Sicilianos, H. Keller, A. Potocki, P. Lemmens, H. Jäderblom, P. Mahoney, δικαστές, και L. Early, νομικός σύμβουλος

Δικηγόροι: C. Bregnard Ecoffey, για τους προσφεύγοντες και ως εκπρόσωπος της οργάνωσης *Service d'Aide Juridique aux Exilés* και F. Schürmann, Διευθυντής του Τμήματος Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ομοσπονδιακού Γραφείου Δικαιοσύνης για την κυβέρνηση της Ελβετίας.

Μεταφορά οικογένειας αιτούντων άσυλο στην Ιταλία δυνάμει του Κανονισμού «Δουβλίνο» – Συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία – Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και της

⁴⁴ Προσφυγή No. 29217/12, Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως.

Για τις επιπτώσεις της απόφασης στις μεταφορές των αιτούντων άσυλο βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο, βλέπε, European Legal Network on Asylum, Information Note, Dublin transfers post-Tarakhel: Update on European case law and practice, October 2015, σε: <http://www.ecre.org/component/content/article/70-weekly-bulletin-articles/1237-elena-publishes-information-note-on-dublin-transfers-post-tarakhel.html>. Για σύντομο σχολιασμό της απόφασης, βλέπε, μεταξύ άλλων, Nesa Zimmermann, *Tarakhel v. Switzerland: Another Step in a Quiet (R)evolution?*, 1.12.2014, σε: <https://strasbourgobservers.com/2014/12/01/tarakhel-v-switzerland-another-step-in-a-quiet-revolution/> και Steve Peers, *Tarakhel v. Switzerland: Another nail in the coffin of the Dublin system?*, 5.11.2014, σε: <http://eulawanalysis.blogspot.gr/2014/11/tarakhel-v-switzerland-another-nail-in.html>

ενότητας της οικογένειας – Στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης, οι αιτούντες άσυλο, ως «ιδιαιτέρως μη προνομιούχα και ευάλωτη ομάδα», χρήζουν «ειδικής προστασίας» – Οι συνθήκες υποδοχής των παιδιών αιτούντων άσυλο πρέπει να προσαρμόζονται στην ηλικία τους, να διασφαλίζουν ότι «δεν τους δημιουργούν ... άγχος και νευρικότητα, με ιδιαιτέρως τραυματικές συνέπειες», άλλως πληρούται το απαιτούμενο επίπεδο σοβαρότητας για την υπαγωγή στο πεδίο απαγόρευσης του άρθρου 3 της Σύμβασης – Για να μην παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η μεταφορά αιτούντων άσυλο δυνάμει του Κανονισμού «Δουβλίνο», απαιτείται το κράτος προορισμού να παράσχει επαρκείς εγγυήσεις για τη συγκεκριμένη δομή στέγασης των ενδιαφερομένων, για την ύπαρξη συνθηκών υποδοχής προσαρμοσμένων στην ηλικία των παιδιών και για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 3 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α') και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α')

Άρθρο 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (ΕΕ L 180/29.6.2013)

Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με τα κριτήρια και τους μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος ή στην Ελβετία (ΕΕ L 53/27.2.2008)

Πραγματικά περιστατικά: Οι προσφεύγοντες, κύριος Golajan Tarakhel, γεννηθείς το 1971, η σύζυγός του Maryam Habibi, γεννηθείσα το 1981, και τα έξι ανήλικα παιδιά τους, γεννημένα μεταξύ 1999 και 2012, είναι πολίτες Αφγανιστάν και ζουν στη Λωζάννη (Ελβετία). Ο κύριος Tarakhel εγκατάλειψε το Αφγανιστάν και μετέβη στο Πακιστάν όπου γνώρισε και παντρεύτηκε την κυρία Habibi. Στη συνέχεια το ζεύγος

μετέβη στο Ιράν, όπου έζησαν για 15 χρόνια. Αργότερα, μαζί με τα παιδιά τους εγκατέλειψαν το Ιράν και μετέβησαν στην Τουρκία και από εκεί εν πλω στην Ιταλία. Στις 16.7.2011, το ζευγάρι και τα πέντε μεγαλύτερα παιδιά τους έφτασαν στην Καλαβρία, όπου κατά τη διαδικασία ταυτοποίησης EURODAC (λήψη φωτογραφίας και δακτυλικών αποτυπωμάτων) δήλωσαν ψευδή στοιχεία ταυτότητας. Την ίδια μέρα παραπέμφθηκαν σε δομή φιλοξενίας, όπου παρέμειναν μέχρι τις 26.7.2011, όταν μεταφέρθηκαν στο Κέντρο Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο στο Μπάρι, όπου διαπιστώθηκε η πραγματική τους ταυτότητα. Στις 28.7.2011 οι προσφεύγοντες εγκατέλειψαν χωρίς άδεια το Κέντρο Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο του Μπάρι και ταξίδεψαν στην Αυστρία, όπου στις 30.7.2011 τα δακτυλικά τους αποτυπώματα καταχωρήθηκαν και πάλι στο σύστημα EURODAC. Κατέθεσαν αίτηση ασύλου, η οποία απορρίφθηκε. Την 1.8.2011 η Αυστρία απέστειλε στις ιταλικές αρχές αίτημα για την ανάληψη της ευθύνης εξέτασης του αιτήματος ασύλου των προσφευγόντων. Η Ιταλία αποδέχτηκε επίσημα αυτό το αίτημα στις 17.8.2011.

Στη συνέχεια, οι προσφεύγοντες ταξίδεψαν στην Ελβετία και στις 3.11.2011 κατέθεσαν αίτηση ασύλου. Στις 15.11.2011 το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης διεξήγαγε συνέντευξη με τον κύριο Tarakhel και τη σύζυγό του και αιτήθηκε από τις ιταλικές αρχές να αναλάβουν την ευθύνη εξέτασης του αιτήματος ασύλου των προσφευγόντων. Οι ιταλικές αρχές αποδέχθηκαν σιωπηρά το αίτημα. Στις 24.1.2012 το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης αποφάσισε να μην εξετάσει την αίτηση ασύλου των προσφευγόντων, καθώς, σύμφωνα με τον Κανονισμό «Δουβλίνο» της Ε.Ε., από τον οποίο δεσμεύεται η Ελβετία δυνάμει Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ε.Ε., η Ιταλία ήταν το αρμόδιο κράτος για την εξέταση της αίτησης. Έτσι, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ασύλου εξέδωσε απόφαση για την απομάκρυνση των προσφευγόντων στην Ιταλία.

Στις 9.2.2012 το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε την από 2.2.2012 έφεση των προσφευγόντων, οι οποίοι αιτήθηκαν από το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης να επανεξετάσει την υπόθεσή τους και να τους χορηγήσει άσυλο στην Ελβετία. Το αίτημά τους διαβιβάστηκε στο Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, που το χαρακτήρισε «αίτημα αναθεώρησης» της από 9.2.2012 απόφασής και το απέρριψε στις 21.3.2012, με το σκεπτικό ότι ο κύριος Tarakhel και η σύζυγός του δεν προέβαλαν νέους ισχυρισμούς.

Ο κύριος Tarakhel και η σύζυγός του προσέφυγαν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου προβάλλοντας ότι η απόφαση απέλασης που εξέδωσαν σε βάρος τους οι αρχές της Ελβετίας παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 3, 8 και 3 σε συνδυασμό με το

άρθρο 13 της Σύμβασης. Επιπροσθέτως, αιτήθηκαν από το Δικαστήριο την έκδοση προσωρινών μέτρων ώστε να ανασταλεί η εκτέλεση του μέτρου της απομάκρυνσής τους στην Ιταλία. Το Δικαστήριο ικανοποίησε το αίτημά τους και στις 18.5.2012, η Γραμματεία του Δικαστηρίου ενημέρωσε την κυβέρνηση της Ελβετίας για την απόφαση του Προέδρου του Τμήματος, στον οποίο είχε ανατεθεί η υπόθεση, να υποδείξει την αναστολή εκτέλεσης του μέτρου της απομάκρυνσης των προσφευγόντων στην Ιταλία διαρκούς της εκκρεμοδικίας της υπόθεσής τους ενώπιον του Δικαστηρίου.

Νόμο βάσιμο: **Α)** Η ερμηνεία του άρθρου 3 δεν σημαίνει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να προστατεύουν όλους όσους υπάγονται στη δικαιοδοσία τους και να παρέχουν στους πρόσφυγες οικονομική βοήθεια ώστε να διατηρούν συγκεκριμένο επίπεδο διαβίωσης. **Β)** Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, είναι αποφασιστικής σημασίας να συνεκτιμάται η ακραία ευάλωτοτητα της κατάστασης των παιδιών τους που επιβάλλεται να λαμβάνεται υπόψη κατά προτεραιότητα, πριν εξετασθούν τα στοιχεία που αφορούν στο καθεστώς τους ως παράτυπων μεταναστών. **Γ)** Στην περίπτωση των επιστροφών βάσει του Κανονισμού «Δουβλίνο», μπορεί βάσιμα να καταρριφθεί το τεκμήριο κατά το οποίο ένα συμβαλλόμενο κράτος, που είναι επίσης και χώρα «υποδοχής», συμμορφώνεται με το άρθρο 3 της Σύμβασης, όταν «υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται» ότι το πρόσωπο του οποίου έχει διαταχθεί η επιστροφή διατρέχει «πραγματικό κίνδυνο» να υποστεί την απαγορευμένη από αυτήν τη διάταξη μεταχείριση στη χώρα υποδοχής. **Δ)** Η μεταφορά αιτούντων άσυλο δυνάμει του Κανονισμού «Δουβλίνο» δεν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης λόγω των συνθηκών υποδοχής στο κράτος προορισμού, εφόσον το αποστέλλον κράτος εξασφαλίζει εγγυήσεις ότι με την άφιξη των ενδιαφερομένων σε αυτό θα τοποθετηθούν σε δομές φιλοξενίας με συνθήκες κατάλληλες για την ηλικία των παιδιών και για τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας.

Σκεπτικό:

2. Επικαλούμενοι το άρθρο 3 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι, στην περίπτωση απομάκρυνσής τους στην Ιταλία, κινδυνεύουν να υποστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση λόγω της «έλλειψης προσωπικών εγγυήσεων για τη φροντίδα τους» που οφείλονται στις «συστημικές ανεπάρκειες» του συστήματος υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία. [...]

3. Επικαλούμενοι το άρθρο 8 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι η επιστροφή τους στην Ιταλία, με την οποία δεν έχουν

κανένα δεσμό και δεν μιλούν την ιταλική γλώσσα, παραβιάζει το δικαίωμα τους σε σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής τους ζωής. [...]

4. Το Δικαστήριο, αποκλειστικά αρμόδιο για το νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης,⁴⁵ εκτιμά ότι, είναι προσηκουσα η εξέταση του ισχυρισμού των προσφευγόντων για τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία μόνον υπό το φως του άρθρου 3 της Σύμβασης.

5. Επικαλούμενοι το άρθρο 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 3, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι κατά τη διαδικασία για την απομάκρυνσή τους στην Ιταλία οι αρχές της Ελβετίας δεν αξιολόγησαν επαρκώς τις προσωπικές τους περιστάσεις και την κατάστασή τους ως οικογένεια. Οι αρχές της Ελβετίας αποφάσισαν για την απέλασή τους στην Ιταλία στο πλαίσιο τυπολατρικής και αυτοματοποιημένης, αν όχι αυθαίρετης, διαδικασίας. [...]

A) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυρΣΔΑ:

.....

B. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

6. Το Δικαστήριο σημειώνει εξ αρχής ότι, σύμφωνα με τις ελβετικές αρχές, εάν οι προσφεύγοντες επιστρέφονταν στην Ιταλία θα φιλοξενοούνταν στη Μπολόνια, σε μία δομή που ανήκει στο δίκτυο που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων. Ακόμα και αν υποθεθεί ότι αυτό το στοιχείο της υπόθεσης εγείρει ζήτημα στο πλαίσιο του άρθρου 37 παράγραφος 1 (β) ή (γ) της Σύμβασης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να συμπεριληφθεί στην επί της ουσίας εξέταση της προσφυγής⁴⁶.

1. Η ευθύνη της Ελβετίας κατά τη Σύμβαση

7. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση δεν αμφισβητείται η ευθύνη της Ελβετίας στο πλαίσιο του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Ωστόσο, εκτιμά ότι, επιβάλλεται να επισημάνει ότι, στην υπόθεση *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi κατά Ιρλανδίας*,⁴⁷ έκρινε ότι η Σύμβαση δεν απαγορεύει στα συμβαλλόμενα

⁴⁵ ΕΔΔΑ, Aksu κατά Τουρκίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγές Νο. 4149/04 και 41029/04), 15.3.2012, παράγραφος 43, Guetta και άλλοι κατά Ιταλίας, (Προσφυγή Νο. 116/1996/735/932), 19.2.1998, παράγραφος 44, Halil Yüksel Akinci κατά Τουρκίας (Προσφυγή Νο. 39125/04), 11.12.2012, παράγραφος 54.

⁴⁶ Βλέπε, στη συνέχεια, παράγραφος 121.

⁴⁷ ΕΔΔΑ, *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi κατά Ιρλανδίας* (Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή Νο. 45036/98), 30.6.2005, παράγραφος 152.

μέρη να μεταβιβάζουν εξουσίες σε διεθνή οργανισμό με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας σε ορισμένους τομείς δράσεων. Ωστόσο, δυνάμει της Σύμβασης, τα κράτη ευθύνονται για όλες τις πράξεις και παραλείψεις των οργάνων τους κατά το εθνικό τους δίκαιο ή τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου.⁴⁸ Η κρατική δράση που αναλαμβάνεται σε συμμόρφωση με παρόμοιες νομικές υποχρεώσεις δικαιολογείται, εφόσον θεωρείται ότι ο σχετικός οργανισμός προστατεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα με τρόπο που μπορεί να θεωρηθεί τουλάχιστον αντίστοιχος με αυτόν που προβλέπει η Σύμβαση. Ωστόσο, το συμβαλλόμενο κράτος ευθύνεται δυνάμει της Σύμβασης για όλες τις πράξεις που δεν συνιστούν εκπλήρωση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει κατά το διεθνές δίκαιο, κυρίως κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας.⁴⁹

Σε αντίθεση με την Ιρλανδία στην υπόθεση *Bosphorus*, η Ελβετία δεν είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, με την από 26.10.2004 Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, η Ελβετία δεσμεύεται από τον Κανονισμό «Δουβλίνο» και συμμετέχει στο σύστημα που εγκαθιδρύει αυτό το νομοθετικό κείμενο.

8. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 3 του Κανονισμού «Δουβλίνο» προβλέπει ότι, κατά παρέκκλιση του γενικού κανόνα που προβλέπεται στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 3, κάθε κράτος μέλος μπορεί να εξετάσει μία αίτηση ασύλου που υποβάλλεται από πολίτη τρίτης χώρας, ακόμα και αν δεν είναι υπεύθυνο για την εξέτασή της σύμφωνα με τα κριτήρια που θέτει ο Κανονισμός. Πρόκειται για τη λεγόμενη ρήτρα «κυριαρχίας». Σε παρόμοια περίπτωση, για τους σκοπούς του Κανονισμού, το ενδιαφερόμενο κράτος καθίσταται υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου και αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται αυτή η ευθύνη.⁵⁰ Λόγω της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, ο μηχανισμός αυτός ισχύει και για την Ελβετία.

9. Κατά το Δικαστήριο, οι ελβετικές αρχές θα μπορούσαν, σύμφωνα με τον Κανονισμό «Δουβλίνο», να απόσχουν από τη μεταφορά των προσφευγόντων στην Ιταλία, εάν θεωρούσαν ότι το κράτος υποδοχής δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης. Συνεπώς, κρίνει ότι η απόφαση της Ελβετίας για την

⁴⁸ Ibid., παράγραφος 153.

⁴⁹ Ibid., παράγραφος 155-157. Βλέπε, επίσης, ΕΔΔΑ, Michaud κατά. Γαλλίας (Προσφυγή No. 12323/11), 6.12.2012, παράγραφοι 102-104.

⁵⁰ ΕΔΔΑ, M.S.S. κατά. Βελγίου και Ελλάδας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 30696/09), 21.1.2011, παράγραφος 339.

επιστροφή των προσφευγόντων στην Ιταλία δεν εμπίπτει αυστηρά στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει στο πλαίσιο του συστήματος του Κανονισμού «Δουβλίνο». Ως εκ τούτου, στην παρούσα υπόθεση, δεν εφαρμόζεται το τεκμήριο της ισοδύναμης προστασίας.⁵¹

10. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, η Ελβετία ευθύνεται κατά το άρθρο 3 της Σύμβασης.

2. Προϋποθέσεις παραδεκτού

11. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι αυτό το κεφάλαιο της προσφυγής δεν είναι προδήλως αβάσιμο κατά τη διάταξη της παραγράφου 3 (α) του άρθρου 35 της Σύμβασης και ότι η προσφυγή δεν είναι απαράδεκτη για άλλους λόγους. Συνεπώς, κηρύσσει παραδεκτή την προσφυγή.

3. Ισχυρισμοί ουσίας των προσφευγόντων

(α) Ανακεφαλαίωση των γενικών αρχών

12. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου η απέλαση των αιτούντων άσυλο από τα συμβαλλόμενα κράτη μπορεί να εγείρει ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3, και, επομένως, να ενεργοποιήσει την ευθύνη του κράτους αυτού κατά τη Σύμβαση, όταν υφίστανται ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι οι ενδιαφερόμενοι διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο να υποστούν βασανιστήρια ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία στη χώρα όπου απομακρύνονται. Σε αυτές τις περιστάσεις, το άρθρο 3 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να μην απελαύνουν τους ενδιαφερόμενους σε αυτή τη χώρα.⁵²

13. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί κατ' επανάληψη ότι για να υπαχθεί η κακομεταχείριση στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 θα πρέπει να πληροί ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας. Η εκτίμηση αυτού του ελάχιστου επιπέδου είναι σχετική. Εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις μίας υπόθεσης, όπως είναι η διάρκεια της μεταχείρισης και οι σωματικές

⁵¹ Βλέπε, *mutatis mutandis*, M.S.S., ό.π., παράγραφος 340.

⁵² ΕΔΔΑ, Saadi κατά Ιταλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 37201/06), 28.2.2008, παράγραφος 152 (ΕΔΠΑ 2008, σελίδα 87), M.S.S., ό.π., παράγραφος 365, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή No. 14038/88), 7.7.1989, παράγραφοι 90-91 (ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 229), Vilvarajah και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή No. 45/1990/236/302-306), 30.10.1991, παράγραφος 103 (ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 238), H.L.R. κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 11/1996/630/813), 29.4.1997, παράγραφος 34, Jabari κατά Τουρκίας Προσφυγή No. 40035/98), 11.7.2000, παράγραφος 38 (ΕΔΠΑ 2001, σελίδα 423) και Salah Sheekh κατά Ολλανδίας (Προσφυγή No. 1948/04), 11.1.2007, παράγραφος 135 (ΕΔΠΑ 2007, σελίδα 354).

και ψυχικές συνέπειες στο θύμα, και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, η ηλικία και η κατάσταση υγείας του θύματος.⁵³

14. Επίσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ερμηνεία του άρθρου 3 δεν σημαίνει την υποχρέωση των συμβαλλομένων κρατών να παράσχουν προστασία σε όλους όσους υπάγονται στη δικαιοδοσία τους.⁵⁴ Ούτε εμπεριέχεται στην ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 3 της Σύμβασης η γενική υποχρέωση παροχής οικονομικής βοήθειας στους πρόσφυγες, ώστε να διατηρούν συγκεκριμένο επίπεδο διαβίωσης⁵⁵.

15. Ωστόσο, στην απόφαση *M.S.S.*,⁵⁶ το Δικαστήριο υιοθέτησε διαφορετική προσέγγιση. Σε αντίθεση με την υπόθεση *Muslim*,⁵⁷ η υποχρέωση παροχής στέγασης και αξιοπρεπών υλικών παροχών σε εξαθλιωμένους αιτούντες άσυλο αποτελεί θετό δίκαιο και οι ελληνικές αρχές υποχρεούνταν να εφαρμόσουν τη νομοθεσία με την οποία είχαν μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο τις διατάξεις του δικαίου της Ε.Ε., δηλαδή την Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής των Αιτούντων Άσυλο. Ο κύριος *M.S.S.* καταλόγισε στις ελληνικές αρχές ότι εξαιτίας των σκόπιμων πράξεων ή παραλείψεών τους ήταν αδύνατο να απολαύσει στην πράξη αυτά τα δικαιώματα και να καλύψει τις βασικές του ανάγκες.

16. Στην ίδια απόφαση,⁵⁸ το Δικαστήριο επεσήμανε το καθεστώς του προσφεύγοντος ως αιτούντα άσυλο και, υπ' αυτήν την ιδιότητα, ως μέλους ιδιαίτερα άπορης και ευάλωτης ομάδας που χρήζει ιδιαίτερης προστασίας. Επέστησε την προσοχή στην ευρεία συναίνεση, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, για την ανάγκη ειδικής προστασίας, όπως προκύπτει από τη Σύμβαση της Γενεύης, την αρμοδιότητα και τις δραστηριότητες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τα πρότυπα της Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Συνθήκες Υποδοχής των Αιτούντων Άσυλο.

17. Στην υπόθεση *M.S.S.*,⁵⁹ όπου κλήθηκε να καθορίσει εάν η κατάσταση ακραίας φτώχειας του προσφεύγοντα έθετε ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι δεν έχει αποκλείσει «την πιθανότητα ενεργοποίησης της ευθύνης του κράτους

⁵³ ΕΔΔΑ, *Kudła κ. Πολωνίας* (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 30210/96), 26.10.2000, παράγραφος 91, και *M.S.S.*, ό.π., παράγραφος 219.

⁵⁴ ΕΔΔΑ, *Charman κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 27238/95), 18.1.2001, παράγραφος 99.

⁵⁵ ΕΔΔΑ, *Muslim κατά Τουρκίας* (Προσφυγή No. 35071/97), 26.4.2005, παράγραφος 85 (ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 597), και *M.S.S.*, ό.π., παράγραφος 249.

⁵⁶ *M.S.S.*, ό.π., παράγραφος 250.

⁵⁷ *Muslim*, ό.π., παράγραφοι 83-84.

⁵⁸ *M.S.S.*, ό.π., παράγραφος 251.

⁵⁹ *M.S.S.*, ό.π., παράγραφος 252-253.

[υπό το άρθρο 3] όσον αφορά στη μεταχείριση προσφεύγοντος, ο οποίος, ενώ είναι ολοκληρωτικά εξαρτώμενος από την κρατική στήριξη, αντιμετωπίζει την επίσημη αδιαφορία βιώνοντας κατάσταση σοβαρής στέρησης ή ανάγκης που δεν συνάδει με την αξιοπρέπεια του ανθρώπου»⁶⁰.

18. Αναφερόμενο, ειδικότερα, στα παιδιά, το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως ότι είναι αποφασιστικής σημασίας να συνεκτιμάται η ακραία ευαλωτότητα της κατάστασής τους που επιβάλλεται να λαμβάνεται υπόψη κατά προτεραιότητα, πριν εξετασθούν τα στοιχεία που αφορούν στο καθεστώς τους ως παράτυπων μεταναστών.⁶¹ Τα παιδιά έχουν συγκεκριμένες ανάγκες που σχετίζονται με την ηλικία τους και την έλλειψη ανεξαρτησίας, αλλά και με το καθεστώς τους ως αιτούντες άσυλο. Κατά το Δικαστήριο, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού ενθαρρύνει τα κράτη να υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα που διασφαλίζουν προστασία και ανθρωπιστική στήριξη στα παιδιά που αιτούνται την αναγνώριση του προσφυγικού καθεστώτος, ανεξάρτητα από την κατάστασή τους ως ασυνόδευτων ή συνοδευόμενων από τους γονείς τους.⁶²

(β) Εφαρμογή των ως άνω αρχών στην παρούσα υπόθεση

19. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι στην περίπτωση της επιστροφής τους στην Ιταλία κινδυνεύουν να υποστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση «ελλείψει προσωπικών εγγυήσεων για τη φροντίδα τους» που οφείλεται στις «συστημικές ανεπάρκειες» του συστήματος υποδοχής των αιτούντων άσυλο.

20. Για να κρίνει την παρούσα προσφυγή, το Δικαστήριο θεωρεί απαραίτητο να ακολουθήσει προσέγγιση όμοια με αυτή που υιοθέτησε στην απόφαση *M.S.S.*, όπου εξέτασε την προσωπική κατάσταση του προσφεύγοντος υπό το φως της γενικής κατάστασης που επικρατούσε στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο.

21. Κατ' αρχήν υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, η απέλαση των αιτούντων άσυλο από τα συμβαλλόμενα κράτη μπορεί να εγείρει ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3 όταν «για βάσιμους λόγους πιστεύεται» ότι ο ενδιαφερόμενος διατρέχει «πραγματικό

⁶⁰ ΕΔΔΑ, *Budina* κατά Ρωσίας (Προσφυγή No. 45603/05, απόφαση επί του παραδεκτού), 18.6.2009.

⁶¹ ΕΔΔΑ, *Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga* κατά Βελγίου (Προσφυγή No. 13178/02) 12.10.2006, παράγραφος 55 (ΕΔΠΑ 2007, σελίδα 388) και *Roron* κατά Γαλλίας (Προσφυγές No. 39472/07 και 39474/07), 19.1.2012, παράγραφος 91.

⁶² *Roron*, ό.π., παράγραφος 91.

κίνδυνο» να υποστεί βασανιστήρια ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία στη χώρα όπου απομακρύνεται⁶³.

22. Από την απόφαση *M.S.S.* καθίσταται σαφές ότι δεν είναι αμάχητο το τεκμήριο, κατά το οποίο ένα κράτος που συμμετέχει στο σύστημα «Δουβλίνου» σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύει η Σύμβαση. Από την άλλη πλευρά, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει κρίνει ότι είναι μαχητό το τεκμήριο κατά το οποίο ένα κράτος, που δεσμεύεται από τον Κανονισμό «Δουβλίνο», συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει του άρθρου 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην περίπτωση διαπίστωσης «συστημικών ανεπαρκειών της διαδικασίας ασύλου και των συνθηκών υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο υπεύθυνο κράτος-μέλος, που έχουν ως συνέπεια την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, των αιτούντων άσυλο που μεταφέρονται στο έδαφος αυτού του κράτους μέλους».⁶⁴

23. Στην περίπτωση των επιστροφών βάσει του Κανονισμού «Δουβλίνο», μπορεί βάσιμα να καταρριφθεί το τεκμήριο κατά το οποίο ένα συμβαλλόμενο κράτος, που είναι επίσης και χώρα «υποδοχής», συμμορφώνεται με το άρθρο 3 της Σύμβασης, όταν «υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται» ότι το πρόσωπο του οποίου έχει διαταχθεί η επιστροφή διατρέχει «πραγματικό κίνδυνο» να υποστεί την απαγορευμένη από αυτήν τη διάταξη μεταχείριση στη χώρα υποδοχής.

Η πηγή του κινδύνου δεν επιδρά στο επίπεδο προστασίας που εγγυάται η Σύμβαση ούτε στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης το κράτος που διατάσσει την απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου προσώπου. Επίσης, η πηγή του κινδύνου δεν εξαιρεί το κράτος αυτό από την υποχρέωση να εξετάζει πλήρως και εξατομικευμένα την κατάσταση του ενδιαφερομένου προσώπου και να αναστέλλει την εκτέλεση της διαταγής απομάκρυνσης, όταν τεκμηριώνεται ο κίνδυνος της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.

⁶³ Βλέπε, ανωτέρω, παράγραφος 93.

⁶⁴ Βλέπε, παράγραφοι 78, 80 έως 86 και 104 έως 106 της από 21.12.2011 απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως) επί της υπόθεσης *N. S.* (C-411/10) κατά *Secretary of State for the Home Department* και *M. E.* και λοιπών (C-493/10) κατά *Refugee Applications Commissioner* και *Minister for Justice, Equality and Law Reform*.

Σχετικά, το Δικαστήριο, σημειώνει ότι την προσέγγιση αυτή υιοθέτησε το Ανώτατο Δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου στην από 19.2.2014 απόφασή του.⁶⁵

24. Επομένως, στην παρούσα υπόθεση το Δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει εάν, λόγω της γενικής κατάστασης του συστήματος υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία και της συγκεκριμένης κατάστασης των προσφευγόντων, υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστευτεί ότι, εάν επιστρέψουν στην Ιταλία, διατρέχουν κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 3.

ι. Γενική κατάσταση του συστήματος υποδοχής αιτούντων άσυλο στην Ιταλία

25. Όσον αφορά στη γενική κατάσταση, το Δικαστήριο επισήμανε στην υπόθεση *Mohammed Hussein*⁶⁶ ότι οι συστάσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και η έκθεση του Επίτροπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για Δικαιώματα του Ανθρώπου, που δημοσιεύτηκαν το 2012, κατέγραφαν αρκετές ανεπάρκειες. Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, οι ανεπάρκειες αυτές ήταν «συστημικές» και οφείλονταν στη βραδύτητα της διαδικασίας ταυτοποίησης, στην ανεπαρκή δυναμικότητα των δομών φιλοξενίας και στις συνθήκες διαβίωσης στις διαθέσιμες δομές.⁶⁷

⁶⁵ Βλέπε, παράγραφοι 42, 46, 48-49, 58, 63-68 και 70 της από 19.2.2014 απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου επί των υποθέσεων R (on the application of EM (Eritrea)) (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent), R (on the application of EM (Eritrea)) (EH) (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent), R (on the application of EM (Eritrea)) (MA) (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent), R (on the application of EM (Eritrea)) (AE) (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent), Υπόθεση 2014] UKSC 12 (σε: https://www.supremecourt.uk/decided-cases/docs/UKSC_2012_0272_Judgment.pdf).

⁶⁶ ΕΔΔΑ, *Mohammed Hussein κατά Ολλανδίας και Ιταλίας* (απόφαση επί του παραδεκτού, Προσφυγή No. 27725/10), 2.4.2013, παράγραφος 78.

⁶⁷ Το Δικαστήριο παραπέμπει, μεταξύ άλλων, στις εκθέσεις: α) Swiss Refugee Council, Reception conditions in Italy: Report on the current situation of asylum seekers and beneficiaries of protection, in particular Dublin returnees, October 2013 (αναρτημένη σε: <http://www.refworld.org/docid/5315872c4.html>), β) PRO ASYL, Maria Bethke, Dominik Bender, Zur Situation von Flüchtlingen in Italien, 28 February 2011 (αναρτημένη σε: www.proasyl.de), γ) Jesuit Refugee Service-Europe (JRS), Dublin II info country sheets. Country: Italy, November 2011 (αναρτημένη σε: <https://jrseurope.org/assets/Publications/File/DublinInfoSheetITALY.pdf>), δ) UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), UNHCR Recommendations on Important Aspects of Refugee Protection in Italy, July 2012 (αναρτημένη σε: <http://www.refworld.org/docid/5003da882.html>), ε) Report by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Italy

(α) Βραδύτητα της διαδικασίας ταυτοποίησης

26. Για τα προβλήματα που φέρονται να σχετίζονται με τη διαδικασία ταυτοποίησης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες είχαν ήδη ταυτοποιηθεί και ότι οι ελβετικές και ιταλικές αρχές έχουν πλέον στη διάθεσή τους όλες τις σχετικές πληροφορίες που τους αφορούν. Περαιτέρω, σημειώνει ότι, αν και είχαν δηλώσει ψευδή στοιχεία ταυτότητας στην αστυνομία, οι ιταλικές αρχές τους ταυτοποίησαν σε μόλις δέκα ημέρες από την άφιξή τους στο Stignano. Συνεπώς, αυτός ο ισχυρισμός τους δεν σχετίζεται άμεσα με την εξέταση της υπόθεσης, και, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος περαιτέρω διερεύνησής του.

(β) Δυναμικότητα των δομών φιλοξενίας

27. Για να τεκμηριώσουν τους ισχυρισμούς τους για την ανεπάρκεια του συστήματος δομών φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο, οι προσφεύγοντες επικαλέστηκαν αναλυτικές μελέτες μη κυβερνητικών οργανώσεων, σύμφωνα με τις οποίες ο αριθμός των αιτήσεων άσυλου στην Ιταλία ήταν 34.115 το 2011 και 15.715 το 2012, με αυξητικές τάσεις το 2013. Σύμφωνα με την έκθεση της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Ελβετικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες» (SFH-OSAR), το 2012 ζούσαν στην Ιταλία 64.000 πρόσφυγες. Ωστόσο, υπήρχαν μόλις 8.000 θέσεις σε Κέντρα Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο και οι κατάλογοι αναμονής ήταν τόσο μακροσκελείς, που για την πλειοψηφία των αιτούντων άσυλο δεν ήταν ρεαλιστική η πιθανότητα πρόσβασης σε αυτά. Περαιτέρω, σύμφωνα με την έκθεση του Ελβετικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, στις δομές του δικτύου «Σύστημα Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων» υπήρχαν 4.800 θέσεις και στους καταλόγους αναμονής ήταν καταγεγραμμένοι 5.000 αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες. Εξάλλου, από την ίδια έκθεση προκύπτει ότι, σύμφωνα με δύο άλλες οργανώσεις, την Caritas και το JRS (Jesuit Refugee Service), μόνο το 6% των προσώπων που διέμεναν σε δομές του «Συστήματος Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων» – όπου επιπλέον η μέγιστη επιτρεπόμενη διάρκεια διαμονής ανέρχεται στους έξι μήνες – προσλήφθηκαν σε θέσεις εργασίας και εντάχθηκαν επαγγελματικά στην ιταλική κοινωνία. Στα κέντρα φιλοξενίας που διαχειρίζονταν οι δημοτικές αρχές και είναι προσβάσιμα σε κάθε άπορο, και όχι μόνο σε αιτούντες

from 3 to 6 July 2012, CommDH(2012)26, Strasbourg, 18 September 2012 (αναρτημένη σε: https://www.ecoi.net/file_upload/1226_1348554916_com-instranetdh.pdf), στ) European network for technical cooperation on the application of the Dublin II Regulation, National Report on Italy, 19 December 2012 (αναρτημένη σε: <http://www.refworld.org/pdfid/514054492.pdf>).

άσυλο, ο αριθμός των θέσεων ήταν πολύ κατώτερος των αναγκών. Σύμφωνα με την έκθεση του Ελβετικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες υπήρχαν 1.300 θέσεις στη Ρώμη, ο κατάλογος αναμονής περιλάμβανε 1.000 ονόματα, ενώ ο μέσος χρόνος αναμονής ήταν τρεις μήνες. Στο Μιλάνο υπήρχαν μόνο 400 θέσεις και οι οικογένειες συστηματικά υποχρεώνονταν να ζήσουν χωριστά.

28. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η κυβέρνηση της Ελβετίας δεν αμφισβητεί τα ως άνω στατιστικά δεδομένα και περιορίζεται να υπογραμμίσει τις προσπάθειες που καταβάλουν οι ιταλικές αρχές τα τελευταία χρόνια για να ανταποκριθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην αμείωτη ροή αιτούντων άσυλο που εισέρχονται στη χώρα. Στις παρατηρήσεις της, η κυβέρνηση της Ιταλίας υποστήριξε ότι τα μέτρα που λαμβάνουν οι αρχές εστιάζουν στην αύξηση των θέσεων σε δομές φιλοξενίας αιτούντων άσυλο. Ειδικότερα, το Σεπτέμβριο του 2013 αποφασίστηκε να αυξηθεί, την περίοδο 2014-2016, η συνολική δυναμικότητα του «Συστήματος Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων» σε 16.000 θέσεις. Έχουν ήδη δημιουργηθεί 1.230 θέσεις αυξάνοντας το συνολικό αριθμό τους σε 9.630.

29. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι αμφισβητούνται οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό των άστεγων αιτούντων άσυλο που διαβιούν στην Ιταλία. Χωρίς να εμπλακεί στη διαμάχη για την ακρίβεια των διαθέσιμων θέσεων στέγασης, το Δικαστήριο αρκείται στη διαπίστωση της μεγάλης αναντιστοιχίας μεταξύ του αριθμού αιτήσεων ασύλου, που υποβλήθηκαν το 2013 και σύμφωνα με την ιταλική κυβέρνηση ήταν 14.184 μέχρι τις 15.6.2013, και του αριθμού των διαθέσιμων θέσεων σε δομές που ανήκουν στο δίκτυο του Συστήματος Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων (9.630 θέσεις), όπου – σύμφωνα με την ιταλική κυβέρνηση – θα φιλοξενούνταν οι αιτούντες άσυλο. Επιπλέον, δεδομένου ότι ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου αφορά μόνον το πρώτο εξάμηνο του 2013, βασίμως θα είναι πολύ μεγαλύτερος ο συνολικός αριθμός τους για το έτος με αποτέλεσμα να αποδυναμωθεί έτι περαιτέρω η δυνατότητα φιλοξενίας του ως άνω δικτύου.

Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ούτε η ελβετική ούτε η ιταλική κυβέρνηση ισχυρίστηκαν ότι η συνδυαστική δυναμικότητα φιλοξενίας του δικτύου Συστήματος Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων και των Κέντρων Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο είναι ικανή να απορροφήσει το μεγαλύτερο μέρος, πόσο μάλλον το σύνολο, των αναγκών στέγασης.

(γ) Συνθήκες υποδοχής στις διαθέσιμες δομές

30. Όσον αφορά στις συνθήκες διαβίωσης στις διαθέσιμες δομές στέγασης, οι μελέτες⁶⁸ που επικαλούνται οι προσφεύγοντες περιγράφουν συγκεκριμένα κέντρα φιλοξενίας, που το περιβάλλον τους φαίνεται να χαρακτηρίζεται από την έλλειψη της ιδιωτικότητας, τις ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης και τη βία. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι υπήρξαν μάρτυρες βίαιων περιστατικών κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στο κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο στο Μπάρι. Επίσης, προέβησαν ότι σε ορισμένα κέντρα φιλοξενίας χωρίζονταν συστηματικά οι οικογένειες αιτούντων άσυλο.

31. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, το 2013 η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κατέγραψε στις Συστάσεις της αρκετά προβλήματα, που αφορούν κυρίως στο – εξαρτώμενο από το μέγεθος των δομών – διαφορετικό επίπεδο της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και στην έλλειψη συντονισμού σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, παρότι η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες διαπίστωσε επιδείνωση των συνθηκών υποδοχής, ειδικά το 2011, και πρόβλημα υπερπληθυσμού στα Κέντρα Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο, δεν ανέφερε καταστάσεις διαδεδομένης βίας ή ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης. Αντιθέτως, καλωσόρισε τις προσπάθειες των ιταλικών αρχών να βελτιώσουν τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο. Στην έκθεση που δημοσίευσε το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2012, ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σημειώνει την ύπαρξη προβλημάτων «σε ορισμένες δομές φιλοξενίας», εκφράζοντας την ανησυχία του για τη νομική συνδρομή, τη φροντίδα και την ψυχολογική στήριξη που παρέχονται στα κέντρα υποδοχής έκτακτης ανάγκης, για το χρόνο που απαιτείται για τον εντοπισμό των ευάλωτων προσώπων και για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας στις περιπτώσεις μεταφοράς των ενδιαφερομένων στις διάφορες δομές.

32. Τέλος, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην ακροαματική διαδικασία της 12.2.2014 η κυβέρνηση της Ιταλίας επιβεβαίωσε ότι σημειώθηκαν περιστατικά βίας στο κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο στο Μπάρι, λίγο πριν την άφιξη των προσφευγόντων. Ωστόσο, διέψευσε το συστηματικό χωρισμό των οικογενειών, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για μεμονωμένα περιστατικά όπου οι οικογένειες διασπάστηκαν για πολύ μικρά χρονικά διαστήματα, κυρίως κατά στο στάδιο της ταυτοποίησης.

⁶⁸ Ο.π., Report by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Italy from 3 to 6 July 2012 και UNHCR Recommendations on Important Aspects of Refugee Protection in Italy, July 2012

33. Υπό το φως των ανωτέρω, η τρέχουσα κατάσταση στην Ιταλία ουδόλως μπορεί να συγκριθεί με εκείνη της Ελλάδας κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης *M.S.S.*, όπου το Δικαστήριο επισήμανε, ειδικότερα, ότι στα κέντρα φιλοξενίας υπήρχαν λιγότερες από 1.000 θέσεις για τη στέγαση δεκάδων χιλιάδων αιτούντων άσυλο και ότι ήταν ευρείας κλίμακας η κατάσταση ακραίας ένδειας που επικαλείτο ο προσφεύγων. Ως εκ τούτου, η προσέγγιση της υπό κρίση υπόθεσης δεν μπορεί να είναι όμοια με αυτήν που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην απόφαση *M.S.S.*

34. Ενώ η δομή και η γενικότερη κατάσταση του συστήματος υποδοχής στην Ιταλία δεν μπορεί να θεωρηθούν εμπόδια για την επιστροφή των αιτούντων άσυλο στη χώρα αυτή, τα ως άνω στοιχεία και πληροφορίες δημιουργούν σημαντικές αμφιβολίες για την τρέχουσα δυναμική του συστήματος. Συνεπώς, κατά το Δικαστήριο, δεν μπορεί να απορριφθεί ως αβάσιμη η πιθανότητα σημαντικός αριθμός αιτούντων άσυλο να στερείται στέγης ή να στεγάζεται σε δομές όπου επικρατούν συνθήκες υπερπληθυσμού, χωρίς καμία ιδιωτικότητα, ή ακόμα και σε ανθυγιεινό ή βίαιο περιβάλλον.

ii. Η εξατομικευμένη κατάσταση των προσφευγόντων

35. Για την εξατομικευμένη κατάσταση των προσφευγόντων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της ιταλικής αστυνομίας και των εντύπων ταυτοποίησης που έχουν επισυναφθεί στις παρατηρήσεις της ιταλικής κυβέρνησης, ο κύριος Tarakhel, η σύζυγός του και τα πέντε μεγαλύτερα παιδιά τους έφτασαν στις ακτές της Καλαβρίας στις 16.7.2011 και αμέσως υποβλήθηκαν στη διαδικασία της ταυτοποίησης, κατά την οποία δήλωσαν ψευδή στοιχεία ταυτότητας. Αυθημερόν, τοποθετήθηκαν σε δομή φιλοξενίας της δημοτικής αρχής του Stignano, όπου παρέμειναν μέχρι τις 26.7.2011, οπότε επιβεβαιώθηκε η πραγματική τους ταυτότητα και μεταφέρθηκαν στο κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο στο Μπάρι. Στις 28.7.2011, αναχώρησαν από το κέντρο χωρίς άδεια, προς άγνωστο προορισμό.

36. Καθώς η γενικότερη κατάσταση των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία δεν είναι συγκρίσιμη με αυτήν των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, όπως αναλύθηκε στην υπόθεση *M.S.S.*⁶⁹, η ειδικότερη κατάσταση των προσφευγόντων της παρούσας υπόθεσης διαφέρει από αυτήν του προσφεύγοντος στην υπόθεση *M.S.S.* Συγκεκριμένα, εν προκειμένω, οι ιταλικές αρχές επιλήφθηκαν αμέσως των προσφευγόντων, ενώ, στην υπόθεση *M.S.S.* οι ελληνικές αρχές διέταξαν την κράτηση του

⁶⁹ Βλέπε, ανωτέρω, παράγραφος 114.

προσφεύγοντα και, στη συνέχεια, τον εγκατέλειψαν στην τύχη του, χωρίς να του παράσχουν μέσα διαβίωσης.

37. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι για να υπαχθεί μία κακομεταχείριση στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 πρέπει να πληροί ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας. Η εκτίμηση αυτού του ελάχιστου επιπέδου είναι σχετική: εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, όπως είναι η διάρκεια της μεταχείρισης και οι συνέπειές της για τη ψυχική κατάσταση και τη φυσική υγεία του θύματος, και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, η ηλικία και η κατάσταση της υγείας του θύματος. Επιπλέον, επαναλαμβάνει ότι, στο πλαίσιο αυτής της διάταξης, οι αιτούντες άσυλο, ως «ιδιαιτέρως μη προνομιούχα και ευάλωτη ομάδα», χρήςζον «ειδικής προστασίας».⁷⁰

38. Η απαίτηση για «ειδική προστασία» των αιτούντων άσυλο είναι ιδιαίτερος σημαντική όταν τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα είναι παιδιά λόγω των ιδιαίτερων αναγκών τους και της ευαλωτότητάς τους. Τούτο ισχύει ακόμα και στις περιπτώσεις, όπως εν προκειμένω, όπου τα παιδιά – αιτούντες άσυλο συνοδεύονται από τους γονείς τους⁷¹. Επομένως, οι συνθήκες υποδοχής των παιδιών αιτούντων άσυλο πρέπει να προσαρμόζονται στην ηλικία τους, να διασφαλίζουν ότι «δεν τους δημιουργούν ... άγχος και νευρικότητα, με ιδιαίτερος τραυματικές συνέπειες».⁷² Σε διαφορετική περίπτωση, οι κρινόμενες συνθήκες ικανοποιούν το απαιτούμενο επίπεδο σοβαρότητας για την υπαγωγή τους στο πεδίο απαγόρευσης του άρθρου 3 της Σύμβασης.

39. Όπως το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει⁷³, στην υπό κρίση υπόθεση, ενόψει της τρέχουσας κατάστασης του συστήματος υποδοχής στην Ιταλία, και παρότι η κατάσταση δεν είναι συγκρίσιμη με αυτήν στην Ελλάδα, την οποία το Δικαστήριο εξέτασε στην υπόθεση *M.S.S.*, δεν είναι αβάσιμη η πιθανότητα να στερηθεί στέγασης σημαντικός αριθμός αιτούντων άσυλο που απομακρύνονται σε αυτή τη χώρα ή να στεγαστεί σε δομές με υπερπληθυσμό χωρίς καμία ιδιωτικότητα, ακόμα και σε περιβάλλον με ανθυγιεινές και βίαιες συνθήκες. Συνεπώς, επιβάλλεται η Ελβετία να διασφαλίσει από τις ιταλικές αρχές εγγυήσεις ότι, με την άφιξή τους στην Ιταλία, οι προσφεύγοντες θα τοποθετηθούν σε δομές φιλοξενίας με συνθήκες κατάλληλες για την ηλικία των παιδιών και για τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας.

40. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά την κυβέρνηση της Ιταλίας, οι οικογένειες με παιδιά θεωρούνται ιδιαίτερος ευάλωτη

⁷⁰ *M.S.S.*, ό.π., παράγραφος 251.

⁷¹ Ρορον, ό.π., παράγραφος 91.

⁷² Βλέπε, *mutatis mutandis*, Ρορον, ό.π., παράγραφος 102.

⁷³ Βλέπε, ανωτέρω, παράγραφος 115.

κατηγορία, και, συνήθως τοποθετούνται σε δομή του δικτύου του Συστήματος Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων. Το δίκτυο αυτό τους παρέχει στέγη, τροφή, ιατρική περίθαλψη, μαθήματα ιταλικών, παραπομπή σε κοινωνικές υπηρεσίες, νομική συμβουλευτική, επαγγελματική εκπαίδευση, πρακτική άσκηση και βοήθεια για την αναζήτηση δικής τους στέγης. Ωστόσο, στις γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις της η ιταλική κυβέρνηση δεν παρείχε περισσότερες λεπτομέρειες για τις ειδικότερες συνθήκες, που προτίθεται να εξασφαλίσει στους προσφεύγοντες.

Πράγματι, στην ακροαματική διαδικασία της 12.4.2014 η κυβέρνηση της Ελβετίας υποστήριξε ότι το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης είχε πληροφορηθεί από τις ιταλικές αρχές ότι, στην περίπτωση επιστροφής τους στην Ιταλία, οι προσφεύγοντες θα φιλοξενούνταν στην Bologna, σε μία από τις δομές που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων. Ωστόσο, ελλείπει λεπτομερών και αξιόπιστων πληροφοριών για τη συγκεκριμένη δομή και τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτήν αλλά και για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι ελβετικές αρχές δεν διαθέτουν επαρκείς εγγυήσεις για τη μεταχείριση των προσφευγόντων σε περίπτωση επιστροφής τους στην Ιταλία, δηλαδή ότι πρόκειται να φιλοξενηθούν σε δομή προσαρμοσμένη στην ηλικία των παιδιών τους.

41. Επομένως, η επιστροφή των προσφευγόντων στην Ιταλία χωρίς να έχουν προηγουμένως εξασφαλίσει οι ελβετικές αρχές προσωπικές εγγυήσεις από τους ιταλούς ομολόγους τους για τις συνθήκες υποδοχής τους, δηλαδή για την παραπομπή τους σε δομή φιλοξενίας προσαρμοσμένη στην ηλικία των παιδιών και στην αναγκαιότητα διατήρησης της ενότητας της οικογένειας, παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 ΕυρΣΔΑ

42. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι, οι ελβετικές αρχές δεν εκτίμησαν επαρκώς τις προσωπικές τους περιστάσεις και την οικογενειακή τους κατάσταση στο πλαίσιο της διαδικασίας για την επιστροφή τους στην Ιταλία, την οποία χαρακτηρίζουν τυπολατρική και αυτοματοποιημένη, εάν όχι αυθαίρετη.

43. Η κυβέρνηση της Ελβετίας αμφισβητεί το σχετικό ισχυρισμό τους, προβάλλοντας ότι πριν αποφασιστεί η απομάκρυνση των προσφευγόντων στην Ιταλία εξετάστηκε επαρκώς ο κίνδυνος της αντίθετης με το άρθρο 3 της Σύμβασης μεταχείρισης. Κατά τη συνέντευξη της 15.11.2011 που διεξήχθη σε γλώσσα που κατανοούν, οι αρχές

κάλεσαν τους προσφεύγοντες να εξηγήσουν λεπτομερώς τους λόγους για τους οποίους αντιτίθενται στην επιστροφή τους στην Ιταλία. Ωστόσο, ο κύριος Tarakhel και η σύζυγός του επικαλέστηκαν γενικά οικονομικούς λόγους. Μετά την πρώτη απόρριψη της αίτησής τους από το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο εξέθεσαν με λεπτομέρεια τους ισχυρισμούς τους για τις συνθήκες υποδοχής στην Ιταλία. Σε κάθε περίπτωση, με την από 21.3.2012 απόφασή του, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε τα νέα στοιχεία που επικαλέστηκαν, κρίνοντας τα ανεπαρκή, και, επικύρωσε την απόφαση για την επιστροφή τους στην Ιταλία.

44. Στην ακροαματική διαδικασία της 12.4.2014 η κυβέρνηση υποστήριξε ότι, στις περιπτώσεις που το κρίνουν απαραίτητο, οι ελβετικές αρχές δεν διστάζουν να εφαρμόσουν την ρήτρα κυριαρχίας που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 3(2) του Κανονισμού «Δουβλίνο». Τούτο επιβεβαιώνεται και από παραδείγματα που παρέθεσαν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις AIRE Centre, ECRE και η Διεθνής Αμνηστία, εκ των οποίων τουλάχιστον είκοσι αφορούσαν επιστροφές αιτούντων άσυλο στην Ιταλία.

45. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι «η εθνική αρχή οφείλει επιτακτικά να εξετάζει ενδελεχώς και με την προσήκουσα αυστηρότητα» τον ισχυρισμό κάθε προσώπου κατά τον οποίον η απομάκρυνση του σε τρίτη χώρα τον εκθέτει στην απαγορευμένη από το άρθρο 3 της Σύμβασης μεταχείριση.⁷⁴ Σύμφωνα με την αρχή αυτή, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έννοια της «αποτελεσματικής προσφυγής» κατά το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης απαιτεί, πρώτον, «ανεξάρτητο και ενδελεχή έλεγχο» κάθε ισχυρισμού που προβάλλει όποιος αντιμετωπίζει παρόμοια κατάσταση, όπου «υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι είναι πραγματικός ο κίνδυνος της αντίθετης προς το άρθρο 3 μεταχείρισης», και, δεύτερον, «τη δυνατότητα αναστολής εκτέλεσης του επίδικου μέτρου».⁷⁵

46. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, την 15.11.2011, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης, διεξήγαγε συνέντευξη με τους προσφεύγοντες σε γλώσσα που κατανοούν και τους ζήτησε να εκθέσουν με λεπτομέρεια τους πιθανούς λόγους για τους οποίους αντιτίθενται στην απομάκρυνσή τους στην Ιταλία.

47. Στις 2.2.2012, μετά την από 24.1.2012 απόφαση του Ομοσπονδιακού Γραφείου Μετανάστευσης που απέρριψε την αίτησή τους για χορήγηση διεθνούς προστασίας και διέταξε την επιστροφή τους στην

⁷⁴ ΕΔΔΑ, Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή Νο. 27765/09), 23.2.2012, παράγραφος 198 (ΕΔΠΑ 2012, σελίδα 219).

⁷⁵ Ibid.

Ιταλία, ο κύριος Tarakhel και η σύζυγός του προσέφυγαν στο Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο. Ενώπιον του δικαστηρίου κατέθεσαν ότι οι συνθήκες υποδοχής στην Ιταλία παραβιάζουν τη Σύμβαση. Το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο εξέτασε άμεσα την προσφυγή τους και την απέρριψε με την από 9.2.2012 απόφασή του, δηλαδή επτά ημέρες μετά την άσκησή της.

48. Μετά την απόφαση του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου οι προσφεύγοντες αιτήθηκαν από το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης «να εξετάσει εκ νέου την υπόθεσή τους». Αυτό το αίτημά τους, βασισμένο σε αναδιατυπωμένη εξιστόρηση για την παραμονή τους στην Ιταλία, διαβιβάστηκε στο Δικαστήριο, που το χαρακτηρίστηκε «αίτηση αναθεώρησης» της από 9.2.2012 απόφασής του και το απέρριψε ως απαράδεκτο με το σκεπτικό ότι επρόκειτο κατ' ουσία για επαναχαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης.

49. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, δεν αμφισβητείται ότι, κατά την έκδοση της από 9.2.2012 απόφασης του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες δεν προέβαλαν ισχυρισμούς που να υπονοούν ότι η επιστροφή τους στην Ιταλία εξέθετε σε κίνδυνο την ασφάλειά τους. Επίσης σημειώνει ότι, με την ως άνω απόφασή του το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο απεφάνθη για την ειδική κατάσταση των προσφευγόντων ως οικογένεια με παιδιά, εξέτασε όλους τους ισχυρισμούς που προέβαλαν και ήταν πλήρως αιτιολογημένη. Επιπλέον, στην απόφαση αυτή, το Δικαστήριο δεν διακρίνει την παραμικρή αυθαιρεσία όσον αφορά στην αναδιατυπωμένη περιγραφή των προσφευγόντων για την παραμονή τους στην Ιταλία ούτε στην κρίση του με την οποία κήρυξε απαράδεκτο το αίτημα αναθεώρησης. Επίσης, σημειώνει, ότι η αίτηση αυτού του τύπου υποβάλλεται μόνον κατ' εξαίρεση και, αναφορικά με τα πραγματικά περιστατικά, κηρύσσεται παραδεκτή μόνον «εάν ο προσφεύγων αποκαλύψει εκ των υστέρων γεγονότα ή αποδεικτικά στοιχεία που αδυνατούσε να προβάλει σε προηγούμενη διαδικασία». Ωστόσο, τούτο δεν συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση.

50. Επιπλέον, η αντίθεση του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου σε κάποιες περιπτώσεις επιστροφής αιτούντων άσυλο σε κράτη που δεσμεύονται από τον Κανονισμό «Δουβλίνο», συμπεριλαμβανομένης της υπόθεσης οικογένειας με παιδιά που θα απομακρύνονταν στην Ιταλία, ή, η κρίση του για επιστροφή των αιτούντων άσυλο εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, αποδεικνύει ότι εξετάζει ενδελεχώς κάθε περίπτωση και, όπως υπογράμμισε η κυβέρνηση της Ελβετίας, δεν διστάζει να εφαρμόσει τη

«ρήτρα κυριαρχίας» που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 3 του Κανονισμού «Δουβλίνο».

51. Συνάγεται, επομένως, ότι οι προσφεύγοντες άσκησαν αποτελεσματική προσφυγή προβάλλοντας τους ισχυρισμούς τους περί παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης. Άρα, οι λόγοι που επικαλούνται περί παραβίασης του άρθρου 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της Σύμβασης απορρίπτονται ως αβάσιμοι σύμφωνα με τη διάταξη των παραγράφων 3(α) και 4 του άρθρου 35 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο απεφάνθη με δεκατέσσερις ψήφους έναντι τριών ότι η επιστροφή των προσφυγόντων στην Ιταλία παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης εφόσον οι Ελβετικές αρχές δεν αιτηθούν από την Ιταλία προσωπικές εγγυήσεις για τις συνθήκες υποδοχής τους, προσαρμοσμένες στην ηλικία των παιδιών τους και στην ανάγκη της διατήρησης της ενότητας της οικογένειας.

Κοινή, εν μέρει μειοψηφούσα άποψη, των Δικαστών Casadevall, Berro-Lefèvre και Jäderblom

Εκφράζουμε τη λύπη μας για τη διαφωνία μας με την κρίση της πλειοψηφίας του Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως του Δικαστηρίου, κατά την οποία παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η επιστροφή των προσφυγόντων από την Ελβετία στην Ιταλία χωρίς προηγούμενες προσωπικές εγγυήσεις για τη μεταχείρισή τους με τρόπο προσαρμοσμένο στην ηλικία των παιδιών τους και για τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας.

Μετά την απόφασή του επί της υπόθεσης *Soering*,⁷⁶ το Δικαστήριο κρίνει ανελλιπώς ότι παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η απομάκρυνση οιοδήποτε προσώπου σε κράτος όπου, για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι, εάν εκδοθεί ή απελαθεί, αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται δυνάμει της Σύμβασης, επειδή άμεση συνέπεια των πράξεών τους είναι η έκθεση του ενδιαφερόμενου προσώπου στην απαγορευμένη, από το άρθρο 3 της Σύμβασης, κακομεταχείριση. Με τις πράξεις αυτές, που εκδηλώνονται με τη διαδικασία της απέλασης, τα συμβαλλόμενα κράτη διευκολύνουν την άρνηση των δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου από το κράτος στο οποίο τον απομακρύνουν.

Όπως σημείωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση *Soering*, υπό κανονικές συνθήκες, τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται δυνάμει της Σύμβασης όταν έχει πράγματι συμβεί η παραβίαση. Δεν αρκεί η προοπτική της παραβίασης για να θεμελιωθεί η ευθύνη των συμβαλλομένων κρατών. Ω-

⁷⁶ ΕΔΔΑ, *Soering*, ό.π..

στόσο, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, «όταν ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η εκτέλεση της απόφασης έκδοσης αντιβαίνει στο άρθρο 3 της Σύμβασης λόγω των προβλέψιμων συνεπειών της στο εκζητούν κράτος, είναι αναγκαία η απόκλιση από αυτήν την αρχή, λόγω της σοβαρής και μη επανορθώσιμης φύσης της φερόμενης βλάβης, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των εγγυήσεων που προβλέπει αυτό το άρθρο».⁷⁷ Η απόλυτη φύση των δικαιωμάτων που εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης και ο μη αναστρέψιμος χαρακτήρας των συνεπειών των βασανιστηρίων και άλλων σοβαρών μορφών κακομεταχείρισης δικαιολογούν τον καταλογισμό ευθυνών στα κράτη επειδή εκθέτουν ανθρώπους στον κίνδυνο παρόμοιας μεταχείρισης. Ο κίνδυνος πρέπει να είναι «πραγματικός», δηλαδή, να είναι προβλέψιμος και επαρκώς συγκεκριμένος.

Στην υπόθεση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*⁷⁸, όπου ο προσφεύγων είχε ήδη απελαθεί στην Ελλάδα κατά την άσκηση της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι οι εξευτελιστικές συνθήκες κράτησης και διαβίωσης στην Ελλάδα ήταν γνωστές πριν την απομάκρυνσή του από το Βέλγιο και επιβεβαιώνονταν από πολυάριθμες πηγές.⁷⁹

Στην υπόθεση *M.S.S.* το Δικαστήριο περιέγραψε τις ανεπάρκειες του ελληνικού συστήματος ασύλου και των συνθηκών διαβίωσης των αιτούντων άσυλο διαρκούς της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ήταν προφανείς οι συστημικές ανεπάρκειες και η έλλειψη βούλησης του ελληνικού κράτους να τις αντιμετωπίσει.

Στην παρούσα υπόθεση, η περιγραφή του συστήματος υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία αναδεικνύει ότι υπάρχουν πολλές ανεπάρκειες, κυρίως λόγω της περιοδικής άφιξης μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο. Η Ιταλία, που παρενέβη ενώπιον του Δικαστηρίου, περιέγραψε τις μεθόδους με τις οποίες αντιμετωπίζει την κατάσταση. Είναι προφανές ότι απαιτούνται περισσότεροι πόροι για την παροχή αποδεκτών συνθηκών υποδοχής για όλους τους αιτούντες άσυλο, ειδικά για τις ευάλωτες ομάδες όπως είναι οι οικογένειες με παιδιά.

Όπως ορθά καταλήγει η πλειοψηφία του Δικαστηρίου, η κατάσταση στην Ιταλία είναι τελείως διαφορετική από εκείνη στην Ελλάδα κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης *M.S.S.*. Επίσης, μόνη η δομή και η γενικότερη κατάσταση των ρυθμίσεων υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Ιταλία δεν εμποδίζουν την επιστροφή των αιτούντων άσυλο σε αυτήν τη χώρα.⁸⁰ Η κρίση μας συμπίπτει με αυτήν της

⁷⁷ Soering, ό.π., παράγραφοι 90-91.

⁷⁸ *M.S.S.*, ό.π.

⁷⁹ *Ibid*, παράγραφος 366.

⁸⁰ Βλέπε, παράγραφοι 114 -115 της απόφασης.

πλειοψηφίας, δηλαδή ότι οι γενικές ανεπάρκειες του συστήματος υποδοχής των αιτούντων άσυλο δεν είναι τέτοιου τύπου ή βαθμού που να δικαιολογούν τη γενική απαγόρευση απομάκρυνσης των οικογενειών σε αυτήν τη χώρα.

Σχετικά σημειώνουμε ότι, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δεν έχει συστήσει σε οιοδήποτε κράτος που δεσμεύεται από τον Κανονισμό «Δουβλίνο» να σταματήσει την επιστροφή αιτούντων άσυλο στην Ιταλία, ενώ ήταν ρητή η σύστασή της όσον αφορά στην επιστροφή αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα. Οι εκθέσεις κυβερνητικών θεσμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων για το σύστημα υποδοχής αιτούντων άσυλο στην Ιταλία επιβεβαιώνουν ότι η κατάσταση είναι δύσκολη. Ωστόσο, αναδεικνύουν, επίσης, ότι η Ιταλία δεν είναι συστηματικά ανίκανη να παρέχει στήριξη και δομές στους αιτούντες άσυλο. Απεικονίζουν τη λεπτομερή δομή των υπηρεσιών και της μέριμνας που έχουν σχεδιαστεί για την ικανοποίηση των αναγκών των αιτούντων άσυλο. Οι εκθέσεις που εκδόθηκαν από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τον Επίτροπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αναφέρουν τις πρόσφατες βελτιώσεις του συστήματος υποδοχής των αιτούντων άσυλο που στοχεύουν στην αντιμετώπιση ορισμένων προβλημάτων. Επιπλέον, σημειώνουμε ότι, σε αντίθεση με την υπόθεση *M.S.S.*, ούτε η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ούτε ο Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αιτήθηκαν να παρέμβουν στην παρούσα διαδικασία.

Το ερώτημα είναι, εάν οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων για τις συνθήκες στις ιταλικές δομές φιλοξενίας αναδεικνύουν συγκεκριμένο κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 3 υπό το φως των προσωπικών τους περιστάσεων.

Γι' αυτήν την αξιολόγηση δεν αρκεί να τεκμηριωθεί ότι σημαντικός αριθμός αιτούντων άσυλο στερείται στέγης ή ότι στεγάζεται σε δομές χωρίς επαρκή ιδιωτικότητα ή σε δομές όπου το περιβάλλον χαρακτηρίζεται ανθυγιεινό και βίαιο. Επιβάλλεται να αξιολογηθεί εάν οι προσωπικές περιστάσεις των προσφευγόντων επέβαλαν στις ελβετικές αρχές το συμπέρασμα ότι είναι πραγματικός ο κίνδυνος της κακομεταχείρισής τους από τις ιταλικές αρχές εάν απομακρύνονταν στην Ιταλία.

Στην παρούσα υπόθεση οι ιταλικές αρχές επιφορτίστηκαν με τη φροντίδα των προσφευγόντων με την άφιξή τους στην Ιταλία. Παρότι ο κύριος Tarakhel και η σύζυγός του δεν συνεργάστηκαν με τις αρμόδιες αρχές (αφού αρχικά δήλωσαν ψευδή στοιχεία ταυτότητας), η διαδικασία της ταυτοποίησής τους ολοκληρώθηκε εντός δέκα ημερών και στη συνέχεια τοποθετήθηκαν σε κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο στο Bari.

Επίσης, διαπιστώνουμε ότι οι προσφεύγοντες προέβαλαν παράπονα γενικής φύσης για την κατάσταση στα κέντρα φιλοξενίας και ισχυρίστηκαν ότι ήταν απαράδεκτες οι συνθήκες διαβίωσης τους κατά το διήμερο της διαμονής τους στο κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο στο Bari λόγω της έλλειψης ιδιωτικότητας και της βίας που αυτή προκαλεί. Ωστόσο, δεν επικαλέστηκαν κακομεταχείριση ή διάσπαση της οικογένειάς τους.

Υπό αυτήν την έννοια, η κατάσταση των προσφευγόντων είναι ουσιωδώς διαφορετική από την κατάσταση ακραίας ανέχειας που βίωνε στην Ελλάδα ο προσφεύγων στην υπόθεση *M.S.S.* Συνεπώς, κατά την άποψή μας, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι συνθήκες διαβίωσης της οικογένειας Tarakhel κατά την άφιξή τους στην Ιταλία πληρούσαν το ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας που απαιτείται για την υπαγωγή τους στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Περαιτέρω, παρουσιάζουν ενδιαφέρον οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων κατά την πρώτη συνέντευξη που διεξήγαγε το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης στην Ελβετία: για τη θεμελίωση του αιτήματός τους επικαλέστηκαν τις δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης στην Ιταλία και τις ανυπέρβλητες δυσκολίες που αντιμετώπισε ο πρώτος προσφεύγων για την εξεύρεση εργασίας. Ουδόλως αναφέρθηκαν στην προσωπική τους κατάσταση ή στις πρόσφατες εμπειρίες τους στην Ιταλία.

Συνεπώς, ορθώς η διοικητική αρχή εκτίμησε ότι «... οι συνθήκες διαβίωσης στην Ιταλία [δεν] καθιστούν ανεπίδεκτη εκτέλεσης την απόφαση απομάκρυνσης».

Επίσης, δεν παρασχέθηκαν πληροφορίες για την οικονομική κατάσταση των προσφευγόντων ή για τη δυνατότητά τους να εξασφαλίσουν στέγη με ίδια μέσα. Ωστόσο, διαπιστώνουμε ότι διέθεταν τους οικονομικούς πόρους για να ταξιδέψουν στην Αυστρία, και, εν συνεχεία, στην Ελβετία και να φροντίσουν την οικογένειά τους το διάστημα που δεν απολάμβαναν τη στήριξη των ιταλικών, αυστριακών ή ελβετικών αρχών. Μόνο στην περίπτωση που αδυνατούσαν να εξασφαλίσουν τη στέγασή τους στην Ιταλία με ίδια μέσα θα προσέφευγαν στις ιταλικές αρχές για να τους εξασφαλίσουν στέγη.

Υπό το φως των ανωτέρω συνάγουμε ότι ο κίνδυνος να υποστούν οι προσφεύγοντες απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση δεν είναι επαρκώς ορισμένος, ώστε να θεωρηθεί η Ελβετία υπεύθυνη για παραβίαση του άρθρου 3 στην περίπτωση εκτέλεσης της απόφασης επιστροφής τους στην Ιταλία.

Εν ολίγοις, δεν κατανοούμε πώς είναι δυνατό να αποκλίνουμε από την κρίση του Δικαστηρίου σε αρκετές πρόσφατες υποθέσεις και να δικαιολογήσουμε τη στροφή της νομολογίας μας εντός λίγων μηνών. Στην

υπόθεση *Mohammed Hussein και άλλοι κατά Ολλανδίας και Ιταλίας*⁸¹, το Δικαστήριο απεφάνθη ομόφωνα ότι δεν υπήρχαν συστημικές ανεπάρκειες, και, ότι δεν υπήρχε λόγος να θεωρήσει ότι δεν θα παρεχόταν στον αιτούντα άσυλο και τα δύο παιδιά του επαρκής στήριξη στην περίπτωση της επιστροφής τους στην Ιταλία από την Ολλανδία. Η ίδια προσέγγιση υιοθετήθηκε και σε έξι άλλες υποθέσεις που αφορούσαν επιστροφές στην Ιταλία.⁸²

Περαιτέρω, δεν μπορεί να παραγνωρίζονται οι αρχές του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και, ειδικά αυτές που διέπουν τους όρους της από 26.10.2004 Συμφωνίας Σύνδεσης Ελβετίας-ΕΕ. Στην από 21.12.2011 απόφασή του επί των υποθέσεων *N. S. v. Secretary of State for the Home Department and M. E., A. S. M., M. T., K. P., E. H. v. Refugee Applications Commissioner, Minister for Justice, Equality and Law Reform*⁸³, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπογράμμισε ότι το ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου στηρίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και στο τεκμήριο συμμόρφωσης των κρατών μελών με το ενωσιακό δίκαιο, και, ειδικότερα, με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Είναι αλήθεια ότι το τεκμήριο είναι μαχητό «όταν [το κράτος] είναι αδύνατο να αγνοεί ότι οι συστημικές πλημμέλειες όσον αφορά στη διαδικασία χορήγησης ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στο κράτος μέλος αυτό αποτελούν σοβαρούς και αποδεδειγμένους λόγους που να πείθουν ότι ο αιτών διατρέχει ουσιαστικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια της διάταξης αυτής».⁸⁴

Η πλειοψηφία του Δικαστηρίου αναφέρεται στη σκέψη 104 του σκεπτικού της από 19.2.2014 απόφασης του Ανώτατου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου, κατά το οποίο ο κίνδυνος πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση, ανεξάρτητα από τις συστημικές ανεπάρκειες του συστήματος υποδοχής αιτούντων άσυλο στο ενδιαφερόμενο κράτος.

Επαναλαμβάνουμε ότι, από κανένα στοιχείο της παρούσας υπόθεσης δεν προκύπτει ότι, η επιστροφή των προσφευγόντων στην Ιταλία ενέχει, από πλευράς υλικής, φυσικής και ψυχολογικής κατάστασης, τον

⁸¹ Mohammed Hussein και άλλοι, ό.π.

⁸² ΕΔΔΑ, Halimi κατά Αυστρίας και Ιταλίας (Προσφυγή 53852/11, απόφαση επί του παραδεκτού), 18.6.2013, Abubeker κατά Αυστρίας και Ιταλίας (Προσφυγή No. 73874/11, απόφαση επί του παραδεκτού), 18.6.2013, Daytbegona and Magomedona κατά Αυστρίας (Προσφυγή No. 6198/12, απόφαση επί του παραδεκτού), 4.6.2013, Miruts Hagos κατά Ολλανδίας και Ιταλίας (Προσφυγή No. 9053/10, απόφαση επί του παραδεκτού), 27.8.2013, Mohammed Hassan και άλλοι, ό.π., και Hussein Diirshi και Άλλοι κατά Ολλανδίας και Ιταλίας (Προσφυγή No. 2314/10, απόφαση επί του παραδεκτού), 10.9.2013.

⁸³ Υποθέσεις C-411/10 και C-493/10

⁸⁴ Παράγραφος 106.

επαρκώς πραγματικό και επικείμενο κίνδυνο βλάβης αρκούντως σοβαρής, ώστε να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης. Επίσης, ουδόλως προκύπτει ότι η οικογένεια Tarakhei πρόκειται να εγκαταλειφθεί χωρίς στήριξη και πρόσβαση στις δομές που προβλέπει το Νομοθετικό Διάταγμα 140/2005 για τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο. Αντιθέτως, οι ιταλικές αρχές ενημέρωσαν την Ελβετία για τη στέγαση των προσφευγόντων στη Bologna, σε μία από τις δομές που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων.

Ωστόσο, η πλειοψηφία του Δικαστηρίου, χαρακτήρισε τις ως άνω εγγυήσεις ανεπαρκείς και αιτήθηκε λεπτομερείς και αξιόπιστες (*sic*) πληροφορίες για διάφορα ζητήματα: για τη συγκεκριμένη δομή στέγασης των προσφευγόντων στην Ιταλία, για την ύπαρξη συνθηκών υποδοχής προσαρμοσμένες στην ηλικία των παιδιών, και, για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας.

Η Ελβετία επεσήμανε ότι, η παρουσία Ελβετού αξιωματούχου στο Τμήμα Δουβλίνου του Υπουργείου Εσωτερικών της Ιταλίας συμβάλλει στην εποικοδομητική συνεργασία με τις ιταλικές αρχές για τη μεταφορά προσώπων που χρήζουν ειδικής προστασίας, όπως είναι οι οικογένειες με μικρά παιδιά.

Παρόλα αυτά, πρέπει να επιβάλουμε και άλλες απαιτήσεις στο μέλλον στην Ελβετία – και κατ' επέκταση σε οιοδήποτε άλλο κράτος βρίσκεται στην ίδια κατάσταση – παρότι δεν τεκμηριώθηκαν η ύπαρξη συστημικών ανεπαρειών ούτε ο πραγματικός κίνδυνος κακομεταχείρισης;

Θα απαιτούνται παρόμοιες εγγυήσεις για όλους τους αιτούντες άσυλο που απομακρύνονται στην Ιταλία – οι οποίοι, σύμφωνα με την απόφαση *M.S.S.*, ανήκουν σε μία ιδιαιτέρως μη προνομιούχα και ευάλωτη ομάδα χρήζουσα ειδικής προστασίας – ή μόνο για τις οικογένειες με παιδιά;

Αναμφίβολα, οι ελβετικές αρχές διέβλεψαν το χαμηλής ποιότητας επίπεδο στέγασης των προσφευγόντων στην Ιταλία. Αυτές οι συνθήκες στέγασης, ακόμα και αν ήταν παρόμοιες με αυτές του Κέντρου Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο στο Bari, δεν θα συνιστούσαν απάνθρωπή ή εξευτελιστική μεταχείριση από πλευράς τύπου, επιπέδου ή σοβαρότητας. Το γεγονός ότι θα αφορούσαν και παιδιά, που είναι ιδιαιτέρως ευάλωτα, δεν μας οδηγεί σε διαφορετικό συμπέρασμα. Ενδεχόμενη παράταση αυτών των συνθηκών διαβίωσης πιθανόν να εγείρει ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης. Όμως, ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση, θα ήταν υπερβολικό να θεωρηθεί ότι ευθύνονται οι ελβετικές αρχές επειδή δεν συμπεριέλαβαν αυτήν την παράμετρο κατά την αξιολόγηση του κινδύνου. Αντιθέτως, η Ιταλία, ως συμβαλλόμενο κράτος, θα ευθυνόταν για παρα-

βίαση του άρθρου 3 και οι προσφεύγοντες θα δικαιούνταν να ασκήσουν προσφυγή κατά των ιταλικών αρχών.

Εκτέλεση της απόφασης⁸⁵: Απευθυνόμενο εγγράφως στις ελβετικές αρχές, το Υπουργείο Εσωτερικών της Ιταλίας τις διαβεβαίωσε ότι όλες οι οικογένειες με παιδιά που επιστρέφουν στη χώρα πρόκειται να τοποθετούνται σε δομές όπου οι συνθήκες υποδοχής είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες της διατήρησης της ενότητας της οικογένειας και της ηλικίας των παιδιών. Οι προσφεύγοντες επέστρεψαν οικειοθελώς στην Ιταλία στις 31.3.2015. Η Επιτροπή Υπουργών ολοκλήρωσε την εποπτεία της εκτέλεσης της απόφασης στις 11.6.2015, κατά την 1230^η συνάντησή της.

Άρθρο 3

Απαγόρευση των βασανιστηρίων

0962

Υπόθεση Μ.Α. κατά Ελβετίας (18.11.2014)⁸⁶

Δικαστές: G. Raimondi, Πρόεδρος, A.Sajó, N. Vučinić, H. Keller, P. Lemmens, E. Kūris, J.F. Kjølbros, δικαστές

Δικηγόροι: S. Sadri, δικηγόρος Βέρνης, για τον προσφεύγοντα, F. Schürmann, νομικός σύμβουλος της κυβέρνησης της Ελβετίας

Διαδικαστικές εγγυήσεις κατά την εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας – Κανόνες αξιολόγησης εγγράφων που προσκομίζουν οι αιτούντες άσυλο για την υποστήριξη των ισχυρισμών τους για το φόβο δίωξης που διατρέχουν στη χώρα καταγωγής τους – Ευεργέτημα της αμφιβολίας

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α΄) και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α΄)

⁸⁵ Αναλυτικές πληροφορίες για την εποπτεία εκτέλεσης της απόφασης από την Επιτροπή Υπουργών παρατίθενται στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/WCD/search_en.asp

⁸⁶ Προσφυγή Νο. 52589/13. Απόδοση της απόφασης στην ελληνική γλώσσα: Κατερίνα Λαζανά, Référendaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Μ.Α., είναι πολίτης Ιράν, γεννηθείς το 1977 και διαμένει στην πόλη Einsiedeln της Ελβετίας. Απειλείται με απέλαση στο Ιράν όπου αντιμετωπίζει ποινή επταετούς φυλάκισης και μαστίγωμα για συμμετοχή σε αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις. Ο κύριος Μ.Α. έφθασε παράτυπα στην Ελβετία τον Ιούνιο του 2011 και ζήτησε άσυλο. Στις δύο συνεντεύξεις που διεξήχθησαν τον Ιούλιο του 2011 και τον Απρίλιο του 2013 ενώπιον της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης ισχυρίστηκε ότι το 2009 και το 2011 συμμετείχε σε αντικυβερνητικές διαδηλώσεις που κατεστάλησαν βίαια και ότι, φοβούμενος τη σύλληψή του, κρύφθηκε και εγκατέλειψε τη χώρα.

Εκτιμώντας ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα δεν ήταν αξιόπιστοι λόγω των αντιφάσεων στις οποίες υπέπεσε, η Υπηρεσία Μετανάστευσης απέρριψε το αίτημα ασύλου του και τον διέταξε να εγκαταλείψει την Ελβετία. Τον Ιούλιο του 2013 το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο κύριος Μ.Α. κατά της απόφασης με την οποία απορρίφθηκε το αίτημα ασύλου του εκτιμώντας ότι δεν ήταν αξιόπιστοι οι ισχυρισμοί του για το φόβο δίωξης που επικαλέστηκε ενώπιον της Υπηρεσίας Μετανάστευσης. Επίσης, το Δικαστήριο εξέφρασε αμφιβολίες για τη γνησιότητα του αντιγράφου της ιρανικής απόφασης που κατέθεσε ενώπιον της Υπηρεσίας Μετανάστευσης για να αποδείξει την καταδίκη του λόγω της συμμετοχής του στις διαδηλώσεις. Στη συνέχεια εκδόθηκε νέα διαταγή απέλασης κατά την οποία ο προσφεύγων όφειλε να αναχωρήσει από την Ελβετία πριν την 19^η Αυγούστου 2013.

Επικαλούμενος ιδίως το άρθρο 3 (απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο κύριος Μ.Α. άσκησε προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου ισχυριζόμενος ότι η επιστροφή του στο Ιράν τον εκθέτει στον πραγματικό και σοβαρό κίνδυνο να συλληφθεί και να βασανιστεί λόγω της ενεργούς συμμετοχής του σε διαδηλώσεις κατά του ιρανικού καθεστώτος. Ειδικότερα υποστήριξε ότι οι αντιφάσεις στις οποίες υπέπεσε κατά την εξέταση του αιτήματός του για άσυλο οφείλονταν στο ότι κατά την πρώτη συνέντευξη ενώπιον της Υπηρεσίας Μετανάστευσης κλήθηκε να παρουσιάσει συνοπτικά την υπόθεσή του, ενώ κατά τη δεύτερη συνέντευξη – που διεξήχθη μετά από δύο έτη – κλήθηκε να απαντήσει με λεπτομέρειες στις ερωτήσεις για τον κίνδυνο δίωξης που διατρέχει στη χώρα καταγωγής του.

Το Σεπτέμβριο του 2013 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπέδειξε στην Ελβετία να μην εκτελέσει τη διαταγή απέλασης κατ' εφαρμογή του άρθρου 39 του Κανονισμού του περί προσωρινής δικαστικής προστασίας. Σχετικά, κάλεσε την Ελβετία να μην απομα-

κρύνει τον προσφεύγοντα στο Ιράν εκκρεμούσης της ολοκλήρωσης της διαδικασίας εξέτασης της προσφυγής του.

Νόμω βάσιμο: **A)** Κατά κανόνα, ο προσφεύγων οφείλει να επικαλεστεί αποδεικτικά στοιχεία ικανά να τεκμηριώσουν ότι στην περίπτωση εκτέλεσης επιβλαβούς γι' αυτόν μέτρου εκτίθεται σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση που παραβιάζει το άρθρο 3. Εφόσον προσκομίσει παρόμοια αποδεικτικά στοιχεία η κυβέρνηση οφείλει να τα αξιολογήσει και να αποφανθεί για την ακρίβειά τους. **B)** Λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης που βιώνουν οι αιτούντες άσυλο, είναι συχνά αναγκαία η εφαρμογή του ευεργετήματος της αμφιβολίας προκειμένου για την αξιολόγηση των ισχυρισμών τους και των σχετικών αποδεικτικών εγγράφων που επικαλούνται.

Σκεπτικό: Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυρΣΔΑ:

α) Επισκόπηση των γενικών αρχών

52. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει των διεθνών συμβάσεων, να ελέγχουν την είσοδο, διαμονή και απομάκρυνση των αλλοδαπών⁸⁷. Ωστόσο, τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται, δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, όταν για ουσιαστικούς λόγους πιστεύεται ότι ο απειλούμενος με απέλαση αλλοδαπός αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, το άρθρο 3 απαγορεύει την απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου σε αυτήν τη χώρα⁸⁸. Σε μία τέτοια περίπτωση, το άρθρο 3 συνεπάγεται την υποχρέωση να μην απελαθεί το εν λόγω πρόσωπο σε αυτήν τη χώρα.

53. Για να διαπιστώσει εάν είναι εξατομικευμένος και πραγματικός ο κίνδυνος κακομεταχείρισης, το Δικαστήριο εξετάζει τις προβλέψιμες συνέπειες της επιστροφής του προσφεύγοντος στη χώρα προορισμού, λαμβάνοντας υπόψη τη γενική κατάσταση που επικρατεί σε αυτήν και τις προσωπικές του περιστάσεις⁸⁹.

⁸⁷ Παράγραφος 48 της απόφασης R.C. κατά Σουηδίας (Προσφυγή No. 41827/07, 9.3.2010 (βλέπε, σε ελληνική απόδοση ΕΔΠΑ 2010, σελ. 85 επ.) και παράγραφος 54 της απόφασης Üner κατά Ολλανδίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 46410/99).

⁸⁸ Παράγραφος 125 της απόφασης Saadi κατά Ιταλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 37201/06. Βλέπε, σε ελληνική απόδοση, σε ΕΔΠΑ 2008, σελ. 87 επ.)

⁸⁹ Παράγραφος 213 της απόφασης El-Masri κατά ΠΓΔΜ (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγή No. 39630/09) και παράγραφος 108 της απόφασης Vilvarajah και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου (βλέπ, σε ελληνική απόδοση, σε ΕΔΠΑ 1998, σελ. 238 επ.).

54. Όσον αφορά στην κρίσιμη ημερομηνία, η ύπαρξη του ως άνω κινδύνου πρέπει να αξιολογείται κυρίως σε σχέση με τα πραγματικά περιστατικά που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει το συμβαλλόμενο κράτος κατά το χρόνο της απομάκρυνσης του προσφεύγοντα⁹⁰. Ωστόσο, στην περίπτωση που το συμβαλλόμενο κράτος δεν έχει απελάσει τον προσφεύγοντα όταν η υπόθεσή του εξετάζεται από το Δικαστήριο, κρίσιμος χρόνος για την αξιολόγηση της ύπαρξης του κινδύνου της κακομεταχείρισης που επικαλείται είναι αυτός της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου. Κατά συνέπεια, παρότι δεν αμφισβητείται η σημασία των ιστορικών γεγονότων, στο μέτρο που διαφωτίζουν την τρέχουσα κατάσταση και την εξέλιξή της, αποφασιστικής σημασίας είναι οι περιστάσεις της υπόθεσης κατά το χρόνο της κρίσης της προσφυγής από το Δικαστήριο⁹¹.

55. Όσον αφορά στο βάρος απόδειξης σε σχέση με τον κίνδυνο κακομεταχείρισης, το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι, λόγω της ιδιάζουσας κατάστασης που βιώνουν οι αιτούντες άσυλο, είναι συχνά αναγκαία η εφαρμογή του ευεργετήματος της αμφιβολίας προκειμένου για την αξιολόγηση των ισχυρισμών τους και των σχετικών αποδεικτικών εγγράφων που επικαλούνται. Ωστόσο, όταν για σοβαρούς λόγους αμφισβητείται η ακρίβεια των πληροφοριών που επικαλούνται, οι αιτούντες άσυλο οφείλουν να παράσχουν ικανοποιητικές εξηγήσεις για τις σχετικές αντιφάσεις. Κατά κανόνα, ο προσφεύγων οφείλει να επικαλεστεί αποδεικτικά στοιχεία ικανά να τεκμηριώσουν ότι στην περίπτωση εκτέλεσης του καταγγελλόμενου μέτρου εκτίθεται σε πραγματικά κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση που παραβιάζει το άρθρο 3. Εφόσον προσκομίσει παρόμοια αποδεικτικά στοιχεία εναπόκειται στην κυβέρνηση να διαλύσει κάθε αμφιβολία σχετική με αυτά⁹².

β) Εφαρμογή των ως άνω αρχών στην παρούσα υπόθεση

56. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο παρατηρεί καταρχήν ότι ο προσφεύγων πρόκειται να επιστρέψει σε μία χώρα όπου σύμφωνα με όλες τις πληροφορίες η κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου προκαλεί σοβαρή ανησυχία. Από τις επικαιροποιημένες διαθέσιμες πληροφορίες για το Ιράν είναι προφανές ότι οι αρχές συχνά διατάσσουν την κράτηση και υποβάλλουν σε κακομεταχείριση τους πολίτες που συμμετέχουν ειρηνικά σε αντιπολιτευτικές δράσεις ή σε εκδηλώσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ότι η κατάσταση δεν έχει βελτιωθεί μετά

⁹⁰ Παράγραφος 133 της απόφασης Saadi κατά Ιταλίας (ο.π.υποσημ. 88).

⁹¹ Παράγραφος 86 της απόφασης Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 15.11.1996 (βλέπε, σε ελληνική απόδοση, σε ΕΔΠΑ 1998, σελ. 254).

⁹² Παράγραφος 53 της απόφασης N. Κατά Σουηδίας (Προσφυγή No. 23505/09), 20.7.2010 (βλέπε, σε ελληνική απόδοση, σε ΕΔΠΑ 2010, σελ. 105 επ.)

τις διαδηλώσεις των εκλογών του 2009. Στην πρόσφατη νομολογία του⁹³ επί υποθέσεων απέλασης στο Ιράν το Δικαστήριο έχει ήδη σημειώσει ότι δεν κρατούνται μόνον οι ηγέτες των πολιτικών οργανώσεων ή άλλες εξέχουσες προσωπικότητες: οποιοσδήποτε διαδηλώνει ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο αντιτίθεται στο κυβερνών ιρανικό καθεστώς διατρέχει τον κίνδυνο της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας και της κακομεταχείρισης ή των βασανιστηρίων. Οι πρόσφατες εκθέσεις για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον Ιράν επιβεβαιώνουν ότι τυγχάνει εφαρμοστέα η αξιολόγηση του Δικαστηρίου, όπως αποτυπώνεται στην προαναφερόμενη νομολογία.

57. Γνωρίζοντας τις σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διαπράττονται στο Ιράν, όπως αποτυπώνονται σε εκθέσεις διεθνών οργανώσεων και οργανισμών, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, λόγω της φύσης τους, δεν συνεπάγονται καθαυτές την παραβίαση της Σύμβασης στην περίπτωση που ο προσφεύγων απομακρυνθεί σε αυτήν τη χώρα. Επομένως, οφείλει να διαπιστώσει εάν, λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης του προσφεύγοντα, η επιστροφή στο Ιράν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης⁹⁴.

58. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του, καταδικάστηκε ερήμην σε επταετή φυλάκιση, πρόστιμο και 70 χτυπήματα με μαστίγιο λόγω της συμμετοχής του σε αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις. Σχετικά κρίνει ότι, η ενδεχόμενη εκτέλεση της τιμωρίας του προσφεύγοντα, και, ειδικότερα τα 70 χτυπήματα με μαστίγιο θα προκαλούσαν προμελετημένη και ιδιαίτερα επώδυνη σωματική ταλαιπωρία τέτοιας σοβαρότητας που συνιστά βασανιστήριο υπό την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης. Καθώς ο προσφεύγων αναχώρησε από το Ιράν χωρίς άδεια εξόδου και διαβατήριο, κατά την επιστροφή του είναι πιθανό να συλληφθεί, οπότε θα ελεγχθεί το ποινικό του μητρώο και θα ανακαλυφθεί αμέσως η καταδίκη του⁹⁵. Επομένως, κατά την επιστροφή του, είναι σφόδρα πιθανό να εκτελεστεί η ποινή στην οποία καταδικάστηκε. Επιπλέον, από τις εκθέσεις για τις συνθήκες κράτησης των πολιτικών κρατουμένων στο Ιράν προκύπτει ότι, στην περίπτωση εκτέλεσης της

⁹³ S.F. και λοιποί κατά Σουηδίας (Προσφυγή No. 52077/10), παράγραφος 63, 12.5.2012 και R.C. κατά Σουηδίας (Προσφυγή No. 41827/07), παράγραφος 49, 9.3.2010 (βλέπε, σε ελληνική απόδοση, σε ΕΔΠΑ 2010, σελ. 85 επ.).

⁹⁴ Βλέπε, S.F. και λοιποί κατά Σουηδίας, παράγραφος 63 (ο.π.υποσημ. 93) και R.C. κατά Σουηδίας, παράγραφος 49 (ο.π.υποσημ. 93).

⁹⁵ Βλέπε, την έκθεση που δημοσίευσε το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου για την Κατάσταση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Ιράν τον Αύγουστο του 2008, στην υπόθεση R.C. κατά Σουηδίας (ο.π.υποσημ. 93), παράγραφοι 35 και 56, 9.3.2010.

ποινής της φυλάκισης, ο κύριος Μ.Α. διατρέχει τον κίνδυνο της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και των βασανιστηρίων.

59. Αξιολογώντας την επάρκεια των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε ο προσφεύγων για να αποδείξει την έκθεσή του σε πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης με το άρθρο 3 της Σύμβασης, το Δικαστήριο συμφωνεί με τις εθνικές αρχές που υποστηρίζουν ότι παρουσιάζουν κάποιες αδυναμίες οι ισχυρισμοί του για το φόβο δίωξης που επικαλέστηκε, ειδικά όσον αφορά στην πρώτη κλήτευσή του και στην έρευνα στο σπίτι των γονέων του, την 10^η Μαΐου 2011. Περαιτέρω, το Δικαστήριο συμφωνεί με τις εθνικές αρχές, κατά τις οποίες οι αντιφάσεις των ισχυρισμών του κυρίου Μ.Α. δεν εξηγούνται από τον ισχυρισμό ότι ο χειριστής της υπόθεσής του κατά τη δεύτερη συνέντευξη ήταν προκατειλημμένος. Σχετικά, το γεγονός ότι ένας ουδέτερος μάρτυρας, εκπρόσωπος μη κυβερνητικής οργάνωσης, ήταν παρόν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και δεν είχε λόγο να αναφέρει παρατυπίες στη διαδικασία είναι ισχυρή ένδειξη ότι η συνέντευξη διεξήχθη με δίκαιο τρόπο.

60. Ωστόσο, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η αξιοπιστία των πληροφοριών που επικαλέστηκε ο προσφεύγων στις δύο συνεντεύξεις δεν μπορεί να αξιολογηθεί μεμονωμένα αλλά υπό το φως των περαιτέρω επεξηγήσεών του. Το Δικαστήριο διαφωνεί με τις ελβετικές αρχές, που έκριναν ότι ο προσφεύγων δεν επεξήγησε επαρκώς τις αντιφάσεις των ισχυρισμών του, και, επομένως δεν διέλυσε τις αμφιβολίες για την ακρίβεια των ισχυρισμών του. Συμφωνεί με τον προσφεύγοντα, που υποστήριξε ότι για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του δεν μπορεί να παραγνωριστούν οι διαφορετικές συνθήκες στις οποίες διεξήχθησαν οι δύο συνεντεύξεις. Από το σχόλιο του χειριστή στα πρακτικά της πρώτης συνέντευξης («λόγω έλλειψης προσωπικού δεν καθορίζονται λεπτομερώς τα πραγματικά περιστατικά που συνοψίζονται υπό τον αριθμό 15 των πρακτικών») προκύπτει με σαφήνεια ότι σε αυτήν ζητήθηκε από τον κύριο Μ.Α. να απαντήσει συνοπτικά για τα γεγονότα που τον ανάγκασαν να διαφύγει από το Ιράν. Από την άλλη πλευρά, από τις λεπτομερείς ερωτήσεις της δεύτερης συνέντευξης για συγκεκριμένα γεγονότα που συνέβησαν στο Ιράν προκύπτει ότι αναμενόταν από τον προσφεύγοντα να εκθέσει ενδελεχώς τους σχετικούς ισχυρισμούς του. Οι διαφορετικές συνθήκες των δύο συνεντεύξεων εξηγούν τις διαφορές των ισχυρισμών του προσφεύγοντα που δεν πρέπει απαραίτητα να ερμηνευθούν ως αντιφατικοί. Οι διαφορές των ισχυρισμών του προσφεύγοντα στις δύο συνεντεύξεις μπορεί να είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι κατά την πρώτη συνέντευξη εξέθεσε συνοπτικά και περιληπτικά τα κρίσιμα γεγονότα που τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του. Τούτο ισχύει ιδίως για την παράλειψη του προσφεύγοντος να αναφέρει κατά την πρώτη συνέντευξη την

κατ' οίκον έρευνα της 10.5.2011 και τη ρητή δήλωσή του κατά την πρώτη συνέντευξη ότι πριν διαφύγει από το Ιράν κρυβόταν στο σπίτι της αδερφής του και σε σπίτια φίλων του ενώ κατά τη δεύτερη συνέντευξη διευκρίνισε ότι το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε της διαφυγής του κρυβόταν στο σπίτι της αδερφής του αλλά συναντιόταν και με φίλους του.

61. Περαιτέρω, το Δικαστήριο συμφωνεί με τον προσφεύγοντα κατά τον οποίον η χρονική απόσταση των δύο συνεντεύξεων εξηγεί τις διαφορές των ισχυρισμών του: η πρώτη συνέντευξη διεξήχθη με την άφιξη του στην Ελβετία, ενώ η δεύτερη σχεδόν δύο χρόνια μετά τη διαφυγή του από το Ιράν.

62. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαφωνεί με την κυβέρνηση της Ελβετίας που υποστηρίζει ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα στις δύο συνεντεύξεις αρκούσαν για να αποδειχθεί εάν κινδυνεύει να υποστεί στο Ιράν μεταχείριση αντίθετη στο άρθρο 3 της Σύμβασης, χωρίς να είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη τα έγγραφα που προσκόμισε για να τους τεκμηριώσει αφού ορισμένα από αυτά ήταν αντίγραφα και θα μπορούσε θεωρητικά να τα είχε αγοράσει στη χώρα καταγωγής του. Αυτή η προσέγγιση παραβλέπει την ιδιαίτερη κατάσταση των αιτούντων άσυλο και τις ειδικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν προκειμένου να αποδείξουν πλήρως τη δίωξη από την οποία κινδυνεύουν στη χώρα καταγωγής τους⁹⁶. Συνεπώς, η αξιοπιστία των προσωπικών περιστάσεων του προσφεύγοντος πρέπει να αξιολογηθεί στο πλαίσιο των προσκομιζόμενων εγγράφων.

63. Επισημαίνεται επίσης ότι δεν είναι απίθανη η καταδίκη του κυρίου Μ.Α. στην ποινή της επταετούς φυλάκισης και σε 70 χτυπήματα με μαστίγιο. Όπως προαναφέρθηκε, από κράτηση και κακομεταχείριση ή βασανιστήρια δεν κινδυνεύουν μόνον οι αρχηγοί των πολιτικών οργανώσεων ή εξέχουσες πολιτικές προσωπικότητες, αλλά οποιοσδήποτε διαδηλώνει ή αντιτίθεται με οιονδήποτε τρόπο στο ιρανικό καθεστώς. Επιπλέον, στο Ιράν, η καταδίκη σε μαστίγωμα είναι κοινή ποινή όχι μόνο για εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου όπως είναι η κλοπή και η μοιχεία, αλλά και για τις πολιτικές πεποιθήσεις. Συνεπώς, είναι πιθανό να καταδικάστηκε ο προσφεύγων σε αυτήν την ποινή λόγω της συμμετοχής του σε αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις και της διανομής φυλλαδίων.

64. Περαιτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν μπορεί να αποφανθεί εάν ήταν γνήσια τα έγγραφα που προσκόμισε ο προσφεύγων, δηλαδή τα αντίγραφα των κλητεύσεων της 10.5.2011 και της 5.2.2013 αλλά και της απόφασης της 7.5.2013. Ωστόσο, εκτιμά ότι καταθέτοντας αυτά τα έγγραφα ο κύριος Μ.Α. έπραξε ό,τι ήταν αναμενόμενο στην περίπτωση του για να αποδείξει ότι καταδικάστηκε στο Ιράν για τη συμμετοχή του σε

⁹⁶ Βλέπε, ανωτέρω, παράγραφο 55 της απόφασης.

αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις, ενώ από την άλλη πλευρά οι εθνικές αρχές, δηλαδή η κυβέρνηση της Ελβετίας, δεν αμφισβήτησαν κατ' ουσίαν την αυθεντικότητα των εγγράφων.

65. Όσον αφορά στην κλήτευση της 10.5.2011, υπογραμμίζεται ότι ο προσφεύγων κατέθεσε το πρωτότυπο έγγραφο, όπως ισχυρίστηκε, κατά την πρώτη συνέντευξη που διεξήχθη από την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης. Επομένως, το έγγραφο τέθηκε υπόψη των ελβετικών αρχών το συντομότερο δυνατό. Ούτε η Επιτροπή Μετανάστευσης, ούτε το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο αμφισβήτησαν τη γνησιότητα αυτού του εγγράφου. Η Επιτροπή Μετανάστευσης ουδόλως το αξιολόγησε εκτιμώντας ότι οι προσωπικές περιστάσεις που επικαλέστηκε ο προσφεύγων δεν ήταν συνεπείς, και, επομένως, μόνη η κλήτευση δεν ήταν επαρκές στοιχείο για την απόδειξη της δίωξης που επικαλέστηκε. Ούτε το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο μνημόνευσε στην απόφασή του την κλήτευση της 10.5.2011. Ουδόλως αποδεικνύεται ότι το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο εξέτασε τη γνησιότητα του εγγράφου της κλήτευσης ούτε ότι επικοινωνήσε με την πρεσβεία της Ελβετίας της Τεχεράνης για να διερευνήσει εάν το έγγραφο της κλήτευσης ήταν πράγματι γνήσιο. Μόνον η ελβετική κυβέρνηση αμφισβήτησε την αυθεντικότητα της κλήτευσης με τις παρατηρήσεις της ενώπιον του Δικαστηρίου προβάλλοντας γενικά ότι παρόμοια έγγραφα μπορούν να αγοραστούν στο Ιράν. Χωρίς να εξειδικεύσει τους λόγους για τους οποίους η εν λόγω κλήτευση είναι πλαστή, η κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι δεν είναι αξιόπιστοι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα για τη δίωξη από την οποία κινδυνεύει στο Ιράν. Όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο δεν συμμερίζεται τη θέση κατά την οποία οι ανακολουθίες των ισχυρισμών του προσφεύγοντα ήταν τόσο σοβαρής φύσης ώστε επιβαλλόταν να αγνοηθούν τα έγγραφα που προσκόμισε για να τους αποδείξει. Αντιθέτως, εκτιμά ότι κατά τη δεύτερη συνέντευξη ο προσφεύγων διευκρίνισε επαρκώς όσα επικαλέστηκε συνοπτικά κατά την πρώτη. Περαιτέρω, η κυβέρνηση της Ελβετίας δεν αμφισβήτησε προσηκόντως τη γνησιότητα των εγγράφων που κατέθεσε ο προσφεύγων αφού ουδόλως αποδεικνύεται ότι επιδίωξε να επιβεβαιώσει την αυθεντικότητά τους με εμπειρογνώμονες ή με τη συνδρομή της Ελβετικής πρεσβείας της Τεχεράνης. Συνεπώς, κατά το Δικαστήριο, δεν είναι εύλογο να μην συνεκτιμηθεί η κλήτευση της 10.5.2011, που συμπίπτει με όσα επικαλέστηκε ο κύριος Μ.Α., και, επομένως, ενισχύει την αληθοφάνεια της ιστορίας του.

66. Όσον αφορά στα αντίγραφα της κλήτευσης της 5.2.2013 και της απόφασης της 7.5.2013, το Δικαστήριο συμμερίζεται τη θέση της κυβέρνησης, κατά την οποία η κατάθεση των πρωτότυπων αυτών εγγράφων θα συνιστούσε αναμφιβόλως καλύτερο τεκμήριο προς υποστήριξη της υπό-

θεσης του προσφεύγοντος. Ωστόσο, επιβάλλεται να αναγνωριστεί ότι ο προσφεύγων επεξήγησε ευλόγως γιατί προσκόμισε αντίγραφα αυτών των εγγράφων το πρώτον ενώπιον του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου και γιατί αδυνατούσε να προσκομίσει τα πρωτότυπα εκείνη τη χρονική στιγμή. Ενημερώθηκε για τη δεύτερη κλήτευση και για την καταδικαστική απόφαση που εκδόθηκε ερήμην του μόνο όταν τηλεφώνησε στην οικογένειά του, μετά από τη συμβουλή του δικηγόρου που τον εκπροσώπησε ενώπιον του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου. Δεδομένου ότι ο προσφεύγων δεν εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο μέχρι αυτό το στάδιο, αυτή η εξήγηση φαίνεται εύλογη. Επιπλέον, ο κύριος Μ.Α. διευκρίνισε ότι η οικογένειά του ήταν πολύ φοβισμένη για να στείλει τα πρωτότυπα ταχυδρομικώς. Λαμβάνοντας υπόψη ότι σύμφωνα με τις πληροφορίες των εκθέσεων για το Ιράν, οι αρχές παρακολουθούν τους πολίτες (συμπεριλαμβανομένης της αλληλογραφίας τους), είναι επίσης εύλογος ο ισχυρισμός του προσφεύγοντος ότι η οικογένειά του ήταν πολύ φοβισμένη για να στείλει τα πρωτότυπα έγγραφα ταχυδρομικώς. Το ίδιο ισχύει και για τον ισχυρισμό του ότι η αδερφή του δεν τόλμησε να τα προσκομίσει αυτοβούλως στην ελβετική πρεσβεία, επειδή φοβόταν την ανάκριση και τον έλεγχο από τους Ιρανούς φρουρούς της πρεσβείας στην περίπτωση που προσερχόταν χωρίς να έχει οριστεί επίσημη συνάντηση με τους αρμόδιους υπαλλήλους της ελβετικής διπλωματικής αποστολής στο Ιράν. Επίσης, επιβάλλεται να συνεκτιμηθεί ότι, υπό τις περιστάσεις που περιγράφονται από τον προσφεύγοντα, η χρονική περίοδος μεταξύ της φερόμενης καταδίκης του (την 7.5.2013) και της έκδοσης της απόφασης από το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο Δικαστηρίου (την 2.7.2013) ήταν σχετικά σύντομη για την απόκτηση των πρωτότυπων εγγράφων από τη χώρα καταγωγής του κυρίου Μ.Α. Επομένως, ο προσφεύγων επεξήγησε ευλόγως και επαρκώς γιατί αδυνατούσε να καταθέσει στο Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο τα πρωτότυπα έγγραφα.

67. Ωστόσο, ούτε το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο ούτε η κυβέρνηση της Ελβετίας αξιολόγησαν γιατί τα αντίγραφα δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψη υπέρ του προσφεύγοντος. Η κυβέρνηση απλώς διευκρίνισε ότι κατά την εξέταση του αιτήματος ασύλου από τις εθνικές αρχές ο προσφεύγων δεν επεξήγησε πώς είχε αποκτήσει τα έγγραφα και ότι δεν αποδεικνυόταν ότι απεστάλησαν στην Ελβετία με τηλεομοιοτυπία. Το Δικαστήριο συμφωνεί με την κυβέρνηση ότι παρόμοιες εξηγήσεις θα υποστήριζαν και θα ενίσχυαν την αξιοπιστία της των ισχυρισμών του κυρίου Μ.Α. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο δεν κάλεσε τον προσφεύγοντα να διευκρινίσει πώς έλαβε τα αντίγραφα και ότι περιορίστηκε να αποφανθεί ότι, όντας αντίγραφα, τα ως άνω έγγραφα στερούνταν αποδεικτικής αξίας. Σχετικά επι-

σημαίνεται ότι ενώπιον του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων διευκρίνισε επαρκώς πώς παρέλαβε τα έγγραφα, ισχυριζόμενος ότι απεστάλησαν μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

68. Περαιτέρω, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο δεν επέτρεψε στον προσφεύγοντα να αποδείξει τη γνησιότητα της από 5.2.2013 κλήτευσης και της από 7.5.2013 καταδικαστικής απόφασης, αφού αγνόησε την πρότασή του για τον έλεγχο της αξιοπιστίας τους. Ειδικότερα, δεν έδωσε συνέχεια στην πρότασή του να καταθέσει τα αντίγραφα των ως άνω εγγράφων ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης για περαιτέρω σχολιασμό και αντ' αυτού αποφάσισε επί υπόθεσής του με βάση τα στοιχεία του φακέλου του και όσα επικαλέστηκε με την προσφυγή του. Επιπλέον, χωρίς καμία αιτιολογία, απέρριψε την πρόταση του προσφεύγοντος να επιβεβαιώσει τη γνησιότητα των εγγράφων με την προσκόμιση των πρωτοτύπων στην ελβετική πρεσβεία στην Τεχεράνη από συγγενείς του, δεν αιτήθηκε τη συνδρομή της πρεσβείας ώστε να επιβεβαιώσει τη γνησιότητά τους ούτε έλεγξε εάν τα προσκομισθέντα έγγραφα ήταν αντίγραφα πλαστών εγγράφων. Τέλος, η κυβέρνηση δεν ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση του προσφεύγοντα – κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία – να καταθέσει ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης τα πρωτότυπα έγγραφα της από 5.2.2013 κλήτευσης και της από 7.5.2013 καταδικαστικής απόφασης. Συνάγεται, επομένως, ότι ο κύριος Μ.Α. στερήθηκε κάθε περαιτέρω μέθοδο απόδειξης της δίωξης που επικαλέστηκε ότι φοβάται από το ιρανικό καθεστώς.

69. Υπό το φως των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο κύριος Μ.Α. προσκόμισε στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι, εάν απελαθεί στο Ιράν, πρόκειται να εκτεθεί σε πραγματικό κίνδυνο να υποβληθεί σε μεταχείριση αντίθετη στο άρθρο 3 της Σύμβασης και ότι όσον αφορά τις υπόλοιπες ανακολουθίες των ισχυρισμών του τυγχάνει εφαρμοστέο το ευεργέτημα της αμφιβολίας. Αντιθέτως, η κυβέρνηση δεν απέδειξε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η απέλαση του προσφεύγοντος στο Ιράν δεν τον εκθέτει στον κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη στο άρθρο 3.

Το Δικαστήριο έκρινε με έξη ψήφους υπέρ έναντι μιας κατά ότι η εκτέλεση της απόφασης απέλασης του προσφεύγοντος θα οδηγούσε σε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Μειωψηφούσα άποψη του Δικαστή Kjølbrot

1. Δεν συμφωνώ με το σκεπτικό της πλειοψηφίας του Δικαστηρίου και ψήφισα κατά της διαπίστωσης περί παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης στην υπό κρίση υπόθεση.

2. Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες διαφόρων πηγών για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο Ιράν συμμερίζομαι απόλυτα την άποψη της πλειοψηφίας που έκρινε ότι ο προσφεύγων μπορεί να αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο κακομεταχείρισης στη χώρα καταγωγής του, εφόσον ο κίνδυνος αξιολογηθεί με βάση τα περιστατικά που εξιστόρησε για να θεμελιώσει το αίτημα χορήγησης ασύλου στην Ελβετία. Επομένως, το κεντρικό ζήτημα είναι η αξιοπιστία των ισχυρισμών του προσφεύγοντα. Κατά την αξιολόγηση των εθνικών αρχών, οι προσωπικές περιστάσεις που επικαλέστηκε ο προσφεύγων δεν είναι αληθοφανείς και αξιόπιστες. Επομένως, το ζήτημα είναι, εάν το Δικαστήριο έχει στη διάθεσή του επαρκή στοιχεία για να ανατρέψει την αξιολόγηση των αρμόδιων εθνικών αρχών.

3. Στις υποθέσεις ασύλου, οι ισχυρισμοί των αιτούντων άσυλο, που αξιολογούνται υπό το φως των πληροφοριών για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα καταγωγής αποτελούν πολύ συχνά στην πράξη τη μοναδική ή την αποφασιστικής σημασίας βάση για την αξιολόγηση του κινδύνου δίωξης ή κακομεταχείρισης στη χώρα καταγωγής. Επομένως, η αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών των αιτούντων άσυλο αποτελεί ουσιαστικό και σημαντικό στοιχείο της εξέτασης των αιτημάτων ασύλου. Σε πολλές υποθέσεις, πρόκειται για δύσκολο έργο στο οποίο συνεκτιμώνται πολλά στοιχεία (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Credibility Assessment in Asylum Procedures – A Multidisciplinary Training Manual*⁹⁷, 2013, έκθεση που δημοσιεύθηκε από την Επιτροπή Ηλσίνκι στο πλαίσιο του προγράμματος CREDO – Improved Credibility Assessment in EU Asylum Procedures).

4. Λόγω του κινδύνου της κατάχρησης του συστήματος ασύλου και των κατασκευασμένων ισχυρισμών φόβου δίωξης που προβάλλουν οι αιτούντες άσυλο, που συχνά υποστηρίζονται από επαγγελματίες διακινητές που αντλούν όφελος από την απελπισμένη κατάσταση των ευάλωτων προσώπων, είναι θεμιτό οι αρχές ασύλου να εξετάζουν ενδελεχώς όσα εξιστορούν οι αιτούντες άσυλο προκειμένου να αξιολογήσουν την αξιοπιστία των ισχυρισμών τους. Σε αυτήν την εξέταση είναι σημαντικό να εξακριβώνουν, μεταξύ άλλων

⁹⁷ Σημείωση της επιμελήτριας: αναρτημένο στη διεύθυνση: <http://www.refworld.org/docid/5253bd9a4.html>

λων, εάν είναι θεμελιωμένοι, συνεκτικοί και αληθείς οι ισχυρισμοί του ενδιαφερόμενου, ειδικά όσοι αφορούν στα βασικά στοιχεία του κινήτρου της διαφυγής από τη χώρα καταγωγής του.

5. Η Επιτροπή Μετανάστευσης και το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο αξιολόγησαν την αξιοπιστία των κινήτρων του προσφεύγοντα στο πλαίσιο της εξέτασης του αιτήματός του για τη χορήγηση ασύλου. Η Επιτροπή Μετανάστευσης διεξήγαγε δύο φορές συνέντευξη με τον προσφεύγοντα και είχε την ευκαιρία να τον συναντήσει προσωπικά. Η προσωπική συνάντηση είναι κρίσιμη σημασίας για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των κινήτρων του αιτούντα άσυλο. Περαιτέρω, ο αιτών άσυλο εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο ενώπιον του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου και είχε την ευκαιρία να προβάλει τις παρατηρήσεις του και να καταθέσει πληροφοριακά στοιχεία για την υπόθεσή του.

6. Αξιολογώντας όσα εξιστόρησε ο προσφεύγων, η Επιτροπή Μετανάστευσης και, στη συνέχεια, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, έκριναν ότι δεν ήταν αξιόπιστοι οι ισχυρισμοί που προέκβαλε στις δύο συνεντεύξεις λόγω των αντιφάσεων και ανακολουθιών. Οι αντιφάσεις και οι ανακολουθίες αφορούν στους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα για: (α) το πρόσωπο που τον επισκέφτηκε στην οικία του μετά τη διαδήλωση, (β) εάν είχε πραγματοποιηθεί κατ'οίκον έρευνα από τις αρχές, (γ) τις συνθήκες διαβίωσής του δηλαδή, πού διέμεινε ή κρύφθηκε ο προσφεύγων μετά τη διαδήλωση και πριν αναχωρήσει από το Ιράν, και, (δ) το πρόσωπο που συνελήφθη κατά τη διαδήλωση. Οι αντιφάσεις και οι ανακολουθίες για τόσο σημαντικές πτυχές των ισχυρισμών του αιτούντα άσυλο αναπόφευκτα δημιουργούν αμφιβολίες για την αξιοπιστία του. Σύμφωνα με τις εθνικές αρχές, ο προσφεύγων δεν παρείχε επεξηγήσεως επαρκώς και βασίμως τις αντιφάσεις και τις ανακολουθίες και, επομένως, κατά την άποψή μου, δεν υπάρχει λόγος ανατροπής της αξιολόγησης των ελβετικών αρχών. Κατά την άποψή μου η πλειοψηφία του Δικαστηρίου έκρινε την υπόθεση ως «τέταρτος βαθμός δικαιοδοσίας» αξιολογώντας την αξιοπιστία των ισχυρισμών του προσφεύγοντα.

7. Περαιτέρω, θεωρώ ότι είναι προβληματική η σημασία που αποδίδεται στα έγγραφα που κατέθεσε ο προσφεύγων στις εθνικές αρχές και στο Δικαστήριο. Είναι ευρέως γνωστό ότι στις υποθέσεις ασύλου είναι συχνά εύκολο να προσκομιστούν πλαστά και δολίως

εκδοθέντα επίσημα έγγραφα. Τούτο ισχύει και στην περίπτωση του Ιράν⁹⁸. Όταν οι ισχυρισμοί των αιτούντων άσυλο είναι αξιόπιστοι, συχνά είναι ήσσονος σημασίας τα έγγραφα που προσκομίζουν για να τους τεκμηριώσουν. Από την άλλη πλευρά, εάν οι ισχυρισμοί τους είναι σαφώς αναξιόπιστοι συχνά τα έγγραφα που προσκομίζουν δεν αρκούν για να εξαλείψουν κάθε αμφιβολία που αφορά στην αξιοπιστία τους. Επομένως, σε γενικές γραμμές, τα έγγραφα έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα στις υποθέσεις όπου κρίνεται ότι είναι οριακή η αξιοπιστία τους.

8. Σύμφωνα με τις εθνικές αρχές, οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα δεν ήσαν αξιόπιστοι και τα αντίγραφα των εγγράφων που προσκόμισε δεν εξάλειψαν κάθε αμφιβολία για την αληθοφάνεια τους. Κατά την άποψή μου, και σε αυτό το σημείο, το Δικαστήριο δεν είχε στη διάθεσή του επαρκή στοιχεία για να ανατρέψει την αξιολόγηση των ελβετικών αρχών. Ο προσφεύγων κατέθεσε στις εθνικές αρχές μόνον αντίγραφα των εν λόγω εγγράφων και η εξήγηση που παρείχε για την παράλειψή του να προσκομίσει τα πρωτότυπα δεν είναι πειστική. Περαιτέρω, ο προσφεύγων, που εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο, δεν επεξήγησε στις εθνικές αρχές πώς παρέλαβε τα εν λόγω έγγραφα.

9. Ο προσφεύγων άσκησε την προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου στις 15.8.2013 και το Δικαστήριο υπέδειξε στην Ελβετική κυβέρνηση τη λήψη προσωρινών μέτρων (άρθρο 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου) στις 12.9.2013. Επομένως, έκτοτε ο προσφεύγων δεν κινδύνευε με απέλαση. Υποστήριξε ότι παρέλαβε τα πρωτότυπα έγγραφα στις 10.10.2013, ενώ η υπόθεσή του εκκρεμούσε ενώπιον του Δικαστηρίου. Ωστόσο, δεν αιτήθηκε την εξυπαρχής εξέταση του αιτήματός του επικαλούμενος τα νέα στοιχεία, διαδικασία που προβλέπει η εθνική διαδικασία ασύλου. Αντ' αυτού, απέστειλε τα έγγραφα αυτά στο Δικαστήριο, χωρίς να παράσχει στις εθνικές αρχές την ευκαιρία να αξιολογήσουν την αξιοπιστία και τη βασιμότητά τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες για τα πλαστά και τα χορηγούμενα με δόλο επίσημα έγγραφα στο Ι-

⁹⁸ Ο δικαστής παραπέμπει, μεταξύ άλλων, στο έγγραφο Iran-Country of Origin Information (COI) Report, British Home Office, 25.9.2013, section 30.01 έως έως 30.03 (το έγγραφο είναι αναρτημένο στη διεύθυνση: <http://www.refworld.org/docid/5385a43d4.html>).

ράν, προκαλεί ανησυχία η σημασία που τους απέδωσε η πλειοψηφία του Δικαστηρίου, ενόψει του ότι δεν αξιολογήθηκαν από τις εθνικές αρχές.

10. Ενόψει των ανωτέρω, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση και την αιτιολογία των αποφάσεων των εθνικών αρχών καθώς και τον επικουρικό ρόλο του Δικαστηρίου, συμπεριλαμβανομένων των υποθέσεων ασύλου, κατά την άποψή μου δεν είναι επαρκής η βάση της ανατροπής της αξιολόγησης των εθνικών αρχών όσον αφορά στην αξιοπιστία των ισχυρισμών του προσφεύγοντα. Επομένως, με αυτό το σκεπτικό ψήφισα κατά της διαπίστωσης της πλειοψηφίας του Δικαστηρίου περί παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Εκτέλεση της απόφασης⁹⁹: Με την από 10.12.2014 απόφασή της η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης αναγνώρισε στο πρόσωπο του προσφεύγοντα το καθεστώς του πρόσφυγα.

Άρθρα 3, 6, 8 και 35

Απαγόρευση των βασανιστηρίων

Δικαίωμα στη χρήση και χρηστή απονομή της δικαιοσύνης

Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

Προϋποθέσεις παραδεκτού

0963

Υπόθεση Tatar κατά Ελβετίας (14.4.2015)¹⁰⁰

Δικαστές: I. Karakas, πρόεδρος, N. Vučinić, H. Keller, P. Lemmens, E. Kūris, R. Spano, J. Kjølbros, δικαστές.

Δικηγόροι: P. Frei, δικηγόρος Ζυρίχης για τον προσφεύγοντα και F. Schürmann, νομικός σύμβουλος, για την κυβέρνηση της Ελβετίας

Απέλαση αναγνωρισμένου πρόσφυγα της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων λόγω καταδίκης του για σοβαρό ποινικό αδίκημα (δολοφονία της συζύγου του) – Η προστασία που παρέχει το

⁹⁹ Βλέπε, το από 6.3.2015 έγγραφο των ελβετικών αρχών προς την Επιτροπή Υπουργών (<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804a4510>).

¹⁰⁰ Προσφυγή No. 65692/2012.

άρθρο 3 είναι ευρύτερη από αυτήν των άρθρων 32 και 33 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων – Κίνδυνος αντεκδίκησης από την οικογένεια της συζύγου του προσφεύγοντα – Δυνατότητα μετεγκατάστασης και προστασίας από τις αρχές του κράτους καταγωγής – Κίνδυνος για την κατάσταση της υγείας λόγω της απομάκρυνσης στη χώρα καταγωγής – Διαθεσιμότητα κατάλληλων δομών ιατρικής περίθαλψης στο κράτος καταγωγής – Η απομάκρυνση στην Τουρκία δεν ενέχει απειλή υπαγόμενη στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 2 ή 3 της Σύμβασης – Άποψη μειοψηφίας: στην υπό κρίση υπόθεση συντρέχουν επιτακτικοί ανθρωπιστικοί λόγοι που δεν επιτρέπουν την απέλαση του προσφεύγοντα στη χώρα καταγωγής του λόγω της κατάστασης της υγείας του – Πρόσκληση του κράτους καταγωγής του προσφεύγοντα να παρέμβει ενώπιον του Δικαστηρίου υποβάλλοντας παρατηρήσεις και παριστάμενο στην ακροαματική διαδικασία

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 3, 6, 8 και 35 παράγραφοι 1 και 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α') και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α')

Άρθρα 1 (Α) 2 και 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ν.Δ. 3989/1959 (ΦΕΚ 201, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Mehmet Ali Tatar, είναι πολίτης Τουρκίας γεννηθείς το 1950, και ζει στην Ελβετία.

Αφίχθη στην Ελβετία το 1988 και ισχυρίστηκε ότι είχε υποστεί βασανιστήρια στην Τουρκία λόγω της πολιτικής του δράσης και της συμμετοχής του στο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας. Το 1994, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης αναγνώρισε το καθεστώς του πρόσφυγα και χορήγησε άσυλο στον προσφεύγοντα και στους δύο μεγαλύτερους γιους του που δραστηριοποιούνταν επίσης στο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας.

Το 1995 χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα άδεια διαμονής και την ίδια χρονιά αφίχθη στην Ελβετία η σύζυγός του.

Το 2001, ο προσφεύγων σκότωσε τη σύζυγό του, πυροβολώντας την τρεις φορές στο κεφάλι και μία στο στομάχι. Το 2003 καταδικάστηκε σε οκταετή ποινή φυλάκισης. Στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας διαγνώστηκε ότι πάσχει από επανεμφανιζόμενη καταθλιπτική διαταραχή με

ψυχωτικά συμπτώματα, που κατηγοριοποιήθηκε ως σύνδρομο σχιζοφρενικής ασθένειας. Λόγω της ψυχικής του ασθένειας το δικαστήριο έκρινε ότι ο κύριος Tatar ήταν μειωμένου καταλογισμού και διέταξε την αναστολή έκτιση της ποινής του προκειμένου να υποβληθεί σε θεραπεία σε κλειστού τύπου ψυχιατρική κλινική.

Λόγω της καταδίκης για σοβαρό ποινικό αδίκημα, οι ελβετικές αρχές ανακάλεσαν το Μάρτιο του 2009 το άσυλο που είχαν χορηγήσει στον κύριο Tatar. Ωστόσο, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Μετανάστευσης δεν ανακάλεσε το καθεστώς του πρόσφυγα που είχε αναγνωρισθεί στον προσφεύγοντα δυνάμει της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

Τον Απρίλιο του 2010, ο προσφεύγων απολύθηκε υπό τον όρο της τριετούς παραμονής του σε δομή ψυχιατρικής περίθαλψης: μεταφέρθηκε από την κλειστή τύπου ψυχιατρική κλινική σε ανοιχτή δομή που παρείχε συνεχή ψυχιατρική φροντίδα και επίβλεψη. Ωστόσο, ο κύριος Tatar υποτροπίασε κατ' επανάληψη με συνέπεια τον προσωρινό εγκλεισμό του σε ψυχιατρική κλινική.

Σύμφωνα με εκθέσεις εμπειρογνομόνων, παρότι υποβαλλόταν σε θεραπεία, ο προσφεύγων ήταν και παρέμενε ανίκανος να ζήσει μόνος. Ήταν αναγκαία η συνέχιση της φαρμακευτικής αγωγής με ψυχότροπες ουσίες, αφού στην περίπτωση της διακοπής της θα υπέφερε από παραισθήσεις και ψυχωτικές ψευδαισθήσεις, κατά τη διάρκεια των οποίων υπήρχε κίνδυνος να βλάψει τον εαυτό του ή άλλους. Η απέλασή του στην Τουρκία, όπου αισθάνεται ότι διώκεται, θα επιδεινώσει την κατάσταση του. Αδυνατεί να διαχωρίσει τις παρανοϊκές του ιδέες από την πραγματικότητα. Επιπλέον, ο κύριος Tatar έχει τεθεί σε δικαστική συμπαράσταση.

Στις 28.6.2010, επικαλούμενο την απόφαση του Ομοσπονδιακού Γραφείου Μετανάστευσης, το Γραφείο Μετανάστευσης της Ζυρίχης ανακάλεσε την άδεια παραμονής του προσφεύγοντα και εξέδωσε απόφαση με την οποία τον διέτασσε να εγκαταλείψει την Ελβετία εντός τριών μηνών.

Ο κύριος Tatar άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης απέλασης που απορρίφθηκε από το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου ισχυρίστηκε ότι η διοίκηση παραβίασε την αρχή της προηγούμενης ακρόασης καθόσον δεν είχε αξιολογήσει επαρκώς ότι η υπόθεσή του διεπόταν από την αρχή της μη επαναπροώθησης. Η απέλαση στην Τουρκία ενέχει τον κίνδυνο της επιδείνωσης της ψυχικής του υγείας και της ζωής του. Επίσης, κινδυνεύει να υποστεί κακομεταχείριση από τους συγγενείς της συζύγου του και να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση από τις τουρκικές αρχές. Περαιτέρω, παρότι επικαλέστηκε το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν προέβαλε ουσιαστικούς ισχυρισμούς

για την παραβίαση του δικαιώματός του σε σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής.

Με την από 2.8.2012 απορριπτική απόφασή του το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο έκρινε ότι το καθεστώς του κυρίου Tatar ως πρόσφυγα, κατά την έννοια της Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, δεν παρακωλύει την απομάκρυνσή του στην Τουρκία. Το Δικαστήριο έλαβε υπόψη ότι είχε καταδικαστεί για την τέλεση σοβαρού αδικήματος και εκτίμησε ότι δεν απέδειξε τον ισχυρισμό του, κατά τον οποίον η απομάκρυνσή του στην Τουρκία ενέχει, λόγω του προβλήματος της ψυχικής του υγείας, κίνδυνο για τη ζωή του. Και τούτο διότι στην Τουρκία υπάρχουν ψυχιατρικές δομές όπου θα μπορούσε να υποβληθεί σε θεραπεία.

Για τον κίνδυνο αντεκδίκησης από τους συγγενείς της συζύγου του στην Τουρκία, το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο αφενός επεσήμανε ότι ο κύριος Tatar δεν τεκμηρίωσε την αδυναμία των τουρκικών αρχών να τον προστατεύσουν από τον επικαλούμενο κίνδυνο και αφετέρου εκτίμησε ότι θα μπορούσε να μετεγκατασταθεί εντός της χώρας καταγωγής του. Εξάλλου, μετά το θάνατο της συζύγου του, οι συγγενείς της επισκέφθηκαν την Ελβετία, όπου ουδέποτε καταγγέλθηκε στις αρχές συμπεριφορά από την οποία να προκύπτει ότι ο προσφεύγων αντιμετωπίζει σοβαρό κίνδυνο. Απλά, τον είχαν αποφύγει.

Για τον κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια λόγω της συμμετοχής του στο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας, το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο εκτίμησε ότι ο προσφεύγων είχε αναπτύξει πολιτική δράση πριν από είκοσι χρόνια και ότι έκτοτε είναι αξιοπρόσεκτη η εξέλιξη της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Τουρκία. Εξάλλου, η σύζυγός του και αρκετά από τα παιδιά του είχαν παραιτηθεί από την προστασία του προσφυγικού καθεστώτος και είχαν επισκεφτεί αρκετές φορές την Τουρκία. Σχετικά, το Δικαστήριο σημείωσε ότι ουδέποτε ανέφεραν ότι αντιμετώπισαν δυσκολίες κατά την είσοδο και διαμονή τους χώρα.

Στις 21.8.2012 το Γραφείο Μετανάστευσης της Ζυρίχης ενημέρωσε τον προσφεύγοντα ότι όφειλε να εγκαταλείψει την Ελβετία μέχρι τις 30.11.2012. Στις 10.12.2012 η προθεσμία παρατάθηκε μέχρι τις 31.1.2013.

Με την από 2.7.2013 απόφασή του το Περιφερειακό Δικαστήριο της Ζυρίχης παρέτεινε την υφ' όρον απόλυση του προσφεύγοντα μέχρι τις 1.7.2016 και διέταξε, λόγω της ανάγκης που είχε για ιατρική περίθαλψη, τη συνέχιση της θεραπείας του σε ψυχιατρική δομή.

Ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο προσφεύγων επικαλέστηκε παραβίαση των δικαιωμάτων που εγγυώνται οι διατάξεις των άρθρων 2, 3, 6 και 8 της Σύμβασης. Ειδικότερα,

ισχυρίστηκε ότι η απομάκρυνσή του στην Τουρκία ενέχει τον κίνδυνο της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και απειλεί τη σωματική και ψυχική του ακεραιότητα και ότι η απόφαση του Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου παραβίασε το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη.

Επίσης, παράλληλα με την άσκηση της προσφυγής, ο κύριος Tatar αιτήθηκε από το Δικαστήριο να υποδείξει στην Ελβετία τη λήψη προσωρινών μέτρων δυνάμει του άρθρου 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου. Την 30.10.2012 ο πρόεδρος του Δεύτερου Τμήματος του Δικαστηρίου απέρριψε αυτό το αίτημα του προσφεύγοντα επειδή, παρότι δεν είχε ανακληθεί η απόφαση απέλασης στην Τουρκία, δεν είχε ορισθεί ημερομηνία για την απομάκρυνσή του από την Ελβετία.

Για την άσκηση της υπό κρίση προσφυγής ενημερώθηκε η κυβέρνηση της Τουρκίας ώστε να ασκήσει παρέμβαση (κατά τα οριζόμενα στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 36 της Σύμβασης και της παραγράφου 1(α) του άρθρου 44 του Κανονισμού του Δικαστηρίου).

Νόμο βάσιμο: Α) Για να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, η κακομεταχείριση πρέπει να είναι αρκούντως σοβαρή, μπορεί δε να οφείλεται σε πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν είναι δημόσιοι λειτουργοί, οπότε πρέπει να αποδεικνύεται ότι οι αρχές του κράτους υποδοχής αδυνατούν να απαλείψουν τον κίνδυνο της κακομεταχείρισης παρέχοντας την κατάλληλη προστασία. **Β)** Στην περίπτωση απέλασης από το συμβαλλόμενο κράτος, δεν αρκεί για την παραβίαση του άρθρου 3 η αξιοπρόσεκτη μείωση του προσδόκιμου ορίου ζωής του προσφεύγοντα. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ιδίως για επιτακτικούς λόγους ανθρωπιστικής φύσης, μπορεί να παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η απόφαση απομάκρυνσης ενός αλλοδαπού, που πάσχει από σοβαρή σωματική ή ψυχική ασθένεια, σε χώρα όπου τα μέσα θεραπείας της είναι κατώτερου επιπέδου σε σχέση με τα διαθέσιμα στο συμβαλλόμενο κράτος.

Σκεπτικό:

A) Επί της παραβίασης των άρθρων 2 και 3 ΕυρΣΔΑ:

52. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι η απέλασή του στην Τουρκία ενέχει τον πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης [...].

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

(α) Γενικές αρχές

53. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με πάγια νομολογία, αποτελεί καθιερωμένη αρχή του διεθνούς δικαίου το δικαίωμα των συμβαλλομένων κρατών να ελέγχουν, υπό την επιφύλαξη των συμβατικών τους υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένων όσων απορρέουν από τη Σύμβαση, την είσοδο, τη διαμονή και την απομάκρυνση των αλλοδαπών από

την επικράτειά τους¹⁰¹. Ωστόσο, τα συμβαλλόμενα κράτη ευθύνονται, δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης, όταν για ουσιαστικούς λόγους πιστεύεται ότι ο απειλούμενος με απέλαση αλλοδαπός αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, το άρθρο 3 της Σύμβασης απαγορεύει την απομάκρυνση του ενδιαφερόμενου στην εν λόγω χώρα¹⁰².

54. Η απαγόρευση της κακομεταχείρισης που εγγυάται το άρθρο 3 είναι απόλυτη. Δεν μπορεί να συνεκτιμώνται οι δραστηριότητες του ενδιαφερόμενου προσώπου, όσο ανεπιθύμητες και επικίνδυνες να είναι. Επομένως, η προστασία που παρέχει το άρθρο 3 είναι ευρύτερη από αυτήν των άρθρων 32 και 33 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων¹⁰³.

55. Αναπόφευκτα, η αξιολόγηση των ουσιαστικών λόγων, για τους οποίους πιστεύεται ότι ο προσφεύγων αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο κακομεταχείρισης, απαιτεί από το Δικαστήριο να εκτιμήσει τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα όπου απομακρύνεται ο ενδιαφερόμενος, υπό το φως των προτύπων του άρθρου 3 της Σύμβασης¹⁰⁴. Για να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, η κακομεταχείριση που κινδυνεύει ο προσφεύγων να υποστεί στην περίπτωση της επιστροφής του πρέπει να είναι αρκούντως σοβαρή. Περαιτέρω, η αξιολόγηση αυτής της κακομεταχείρισης είναι σχετική: εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης¹⁰⁵. Λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του προστατευόμενου δικαιώματος, το άρθρο 3 της Σύμβασης μπορεί να εφαρμοστεί ακόμα και όταν ο κίνδυνος προέρχεται από πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν είναι δημόσιοι λειτουργοί. Ωστόσο, επιβάλλεται να θεμελιωθεί ότι ο κίνδυνος

¹⁰¹ Abdulaziz, Cabales και Balkandali κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Ολομέλεια), Προσφυγές No. 9214/80, 9473/81, 9474/81, 28.5.1985, παράγραφος 67, Boujlifa κατά Γαλλίας, Προσφυγή No. 25404/94, 21.10.1997, παράγραφος 42 (ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 238, Üner κατά. Ολλανδίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 46410/99, 18.10.2006, παράγραφος 54 (ΕΔΠΑ 2006, σελίδα 539).

¹⁰² Saadi κατά Ιταλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 37201/06, 28.2.2008, παράγραφοι 124-125 (ΕΔΠΑ 2008, σελίδα 87), και Tarakhel κατά. Ελβετίας (Ευρεία Σύνθεση), Προσφυγή No. 29217/12, 4.11.2014, παράγραφος 93 (ο.π. σελίδα 209).

¹⁰³ Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 22414/93, 15.11.1996, παράγραφος 80 (ΕΔΠΑ 1998, σελίδα 254).

¹⁰⁴ Mamatkulov και Askarov κατά Τουρκίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγές No. 46827/99 και 46951/99, 4.2.2005, παράγραφος 67 (ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 526).

¹⁰⁵ Hilal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 45276/99, 6.3.2001, παράγραφος 60 (ΕΔΠΑ 2001, σελίδα 409).

είναι πραγματικός και ότι οι αρχές του κράτους υποδοχής αδυνατούν να τον απαλείψουν παρέχοντας την κατάλληλη προστασία¹⁰⁶.

56. Κατ' αρχήν, ο προσφεύγων υποχρεούται να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που είναι ικανά να τεκμηριώσουν ότι για βάσιμους λόγους πιστεύεται ότι, στην περίπτωση εκτέλεσης του επίμαχου μέτρου, πρόκειται να εκτεθεί στον πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση που παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης¹⁰⁷.

57. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι απειλούμενοι με απέλαση αλλοδαποί δεν μπορούν κατ' αρχήν να προβάλλουν αξίωση για δικαίωμα διαμονής στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους για να συνεχίσουν να επαφελούνται της αρωγής και των ιατρικών, κοινωνικών ή άλλων υπηρεσιών που τους παρέχει το κράτος που διατάσσει την απομάκρυνσή τους. Στην περίπτωση απέλασης από το συμβαλλόμενο κράτος, δεν αρκεί για την παραβίαση του άρθρου 3 η αξιοπρόσεκτη μείωση του προσδόκιμου ορίου ζωής του προσφεύγοντα. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ιδίως για επιτακτικούς λόγους ανθρωπιστικής φύσης, μπορεί να παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης η απόφαση απομάκρυνσης ενός αλλοδαπού, που πάσχει από σοβαρή σωματική ή ψυχική ασθένεια, σε χώρα όπου τα μέσα θεραπείας της είναι κατώτερου επιπέδου σε σχέση με τα διαθέσιμα στο συμβαλλόμενο κράτος¹⁰⁸.

58. Οι παραπάνω αρχές έχουν εφαρμογή και στο άρθρο 2 της Σύμβασης¹⁰⁹.

59. Επομένως, το Δικαστήριο εξετάζει εάν η απομάκρυνση του προσφεύγοντα στη χώρα καταγωγής του ενέχει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης λόγω της κατάστασης της υγείας του, και, αξιολογεί τους ισχυρισμούς του για την απειλή εκδίκασης από τους συγγενείς της συζύγου του και για τον κίνδυνο της απάνθρωπης μεταχείρισης λόγω της προγενέστερης συμμετοχής του στο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας.

¹⁰⁶ H.L.R. κατά Γαλλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 24573/94, 29.4.1997, παράγραφος 40.

¹⁰⁷ N. κατά Φινλανδίας, Προσφυγή No. 38885/02, 26.7.2005, παράγραφος 167 (ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 575).

¹⁰⁸ N. κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 26565/05, 27.5.2008, παράγραφος 42 (ΕΔΠΑ 2008, σελίδα 118), D. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 30240/96, 2.5.1997, παράγραφος 54, Bensaid κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 44599/98, 6.2.2001, παράγραφος 40 (ΕΔΠΑ 2001, σελίδα 430).

¹⁰⁹ Kaboulov κατά Ουκρανίας, Προσφυγή No. 41015/04, 19.11.2009, παράγραφος 99.

(β) Εφαρμογή των αρχών στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης

60. Στην παρούσα υπόθεση το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων πάσχει από χρόνια ψυχική ασθένεια. Η επιδείνωση της ασθένειάς του μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τον αυτό-τραυματισμό του και την πρόκληση βλάβης σε άλλους. Η οδύνη που προκαλεί παρόμοια υποτροπή και η πιθανότητα αυτοτραυματισμού θα μπορούσε, κατ' αρχήν, να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης.

61. Λαμβάνοντας υπόψη το υψηλό επίπεδο της σοβαρότητας της βλάβης που απαιτεί η εφαρμογή του άρθρου 3, ειδικά στις υποθέσεις που δεν εγείρεται ζήτημα άμεσης ευθύνης του συμβαλλόμενου κράτους για την πρόκληση της βλάβης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, στην παρούσα υπόθεση, η απομάκρυνση του προσφεύγοντα δεν ενέχει επαρκώς πραγματικό κίνδυνο να υποστεί την απαγορευμένη από το άρθρο 3 μεταχείριση. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, η Τουρκία παρέχει, κατ' αρχήν, περίθαλψη για την πάθησή του. Η ελβετική κυβέρνηση προσκόμισε πληροφορίες για τη διαθεσιμότητα της ψυχιατρικής περίθαλψης σε εξειδικευμένες δομές στις μεγαλύτερες πόλεις της Τουρκίας. Στη γενέτειρα του προσφεύγοντα, στην πόλη Nurhak, δεν παρέχεται η κατάλληλη για την πάθησή του ιατρική αγωγή. Ωστόσο, έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στις προσήκουσες ιατρικές δομές σε απόσταση 150 χιλιομέτρων από την πόλη του αλλά και σε άλλες περιοχές της Τουρκίας. Ο προσφεύγων δεν έχει αμφισβητήσει αυτήν την αξιολόγηση. Μόνο το γεγονός ότι, στην Τουρκία, οι συνθήκες περίθαλψης για τη μακροχρόνια ασθένειά του είναι λιγότερο ευνοϊκές από τις αντίστοιχες της Ελβετίας δεν είναι αποφασιστικής σημασίας υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Σύμβασης¹¹⁰.

62. Επιπλέον, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, παρότι δεν υπάρχουν εξειδικευμένες δομές στην πόλη καταγωγής του προσφεύγοντα, από τις πληροφορίες που προσκόμισαν οι διάδικοι δεν προκύπτει ότι η ασθένειά του θα παρακώλυε εν τοις πράγμασι τη μετεγκατάστασή του εντός της χώρας καταγωγής του. Αναπόφευκτα, η εσωτερική μετεγκατάσταση συνεπάγεται ταλαιπωρία για τον κύριο Tatar.

63. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο έχει ήδη τεκμηριώσει τη λειτουργία ψυχιατρικών δομών στην Τουρκία. Επιπλέον, σημειώνει ότι, σύμφωνα με την κυβέρνηση της Ελβετίας, κατά την εκτέλεση της απόφασης απέλασης οι υπηρεσίες μετανάστευσης πρόκειται να διασφαλίσουν ότι η κατάσταση υγείας του προσφεύγοντα επιτρέπει την αεροπορική μεταφορά του και ότι έχουν ληφθεί όλα τα κατάλληλα μέτρα για την ικανοποίηση των ειδικότερων αναγκών

¹¹⁰ Bensaid, ό.π., παράγραφος 38.

του. Ειδικότερα, οι ελβετικές αρχές πρόκειται να ενημερώσουν τις αντίστοιχες τουρκικές για την κατάσταση της υγείας του κυρίου Tatar και για την ιατρική αγωγή στην οποία υποβάλλεται. Το Δικαστήριο δεν αμφισβητεί ότι, στην περίπτωση της απέλασης του προσφεύγοντα στην Τουρκία, το συμβαλλόμενο κράτος πρόκειται να καταβάλει κάθε προσπάθεια για να διασφαλίσει τη συνέχιση της θεραπείας του και την πρόσβασή του σε ιατρική περίθαλψη. Εκτιμώντας τις ειδικότερες περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, όπου η διακοπή της θεραπείας του προσφεύγοντα σημαίνει την επιδείνωση της ψυχικής του υγείας, το Δικαστήριο αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ετοιμότητα των αρχών να τον συνδράμουν και να λάβουν συμπληρωματικά μέτρα, ικανά να διασφαλίσουν ότι η απομάκρυνσή του στην Τουρκία δεν ενέχει κίνδυνο για τη ζωή του.

64. Το Δικαστήριο δεν αμφισβητεί τη σοβαρότητα της πάθησης του κυρίου Tatar, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου υποτροπής. Ωστόσο, θεωρεί ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν είναι επιτακτικοί οι ανθρωπιστικοί λόγοι που επιβάλλουν τη συνέχιση της διαμονής του στην Ελβετία. Η υπόθεσή του δεν χαρακτηρίζεται από τις εξαιρετικές περιστάσεις της υπόθεσης *D. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*¹¹¹, όπου ο προσφεύγων βίωνε το τελευταίο στάδιο θανατηφόρας ασθένειας, του AIDS, και στη χώρα καταγωγής του, St Kitts, δεν ήταν διαθέσιμη η σχετική ιατρική περίθαλψη ούτε η στήριξή του από οικογενειακό περιβάλλον.

65. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, κατά τον προσφεύγοντα, η επιστροφή του στην Τουρκία ενέχει τον κίνδυνο της αντεκδίκησης από την οικογένεια της συζύγου του. Ενώ ισχυρίζεται ότι οι αστυνομικές αρχές της Τουρκίας αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να τον προστατεύσουν στη γενέτειρά του, στην πόλη Nuhak, δεν θεμελιώνει την απειλή που διατρέχει από την οικογένεια της συζύγου ούτε γιατί κινδυνεύει από αυτήν σε όλην την επικράτεια της Τουρκίας. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ο κύριος Tatar δεν αμφισβητεί την εκτίμηση του Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, κατά την οποία όταν οι συγγενείς της συζύγου του επισκέφτηκαν την Ελβετία δεν κατήγγειλε περιστατικό παρενόχλησής του. Επιπλέον, κατά τα προαναφερθέντα, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, για τον προσφεύγοντα, αποτελεί επιλογή η μετεγκατάσταση σε άλλη περιοχή της χώρας του, λαμβανομένης υπόψη της δυνατότητάς του να διαβιώνει σε οικογενειακό περιβάλλον. Ουδόλως αποδεικνύεται ότι, ακόμα και εάν οι αστυνομικές αρχές του Nuhak αδυνατούν να τον προστατέψουν, είναι ανέφικτη η μετεγκατάστασή του σε άλλη περιοχή της Τουρκίας. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, ο προσφεύγων δεν τεκμηριώνει

¹¹¹ Ο.π.

ότι η απομάκρυνσή του στην Τουρκία ενέχει απειλή υπαγόμενη στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 2 ή 3 της Σύμβασης.

66. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων επικαλείται ότι η επιστροφή στην Τουρκία τον εκθέτει στον κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση από τα κρατικά όργανα λόγω της πολιτικής δράσης που είχε αναπτύξει στο παρελθόν με το Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας. Σχετικά, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι ο κύριος Tatar δεν αμφισβητεί ότι δεν δραστηριοποιείται πολιτικά για περισσότερα από είκοσι χρόνια, και, ότι μέλη της οικογένειάς του που διαμένουν στην Ελβετία επισκέφθηκαν την Τουρκία χωρίς να αντιμετωπίσουν δυσκολίες. Επομένως, κατά το Δικαστήριο, ως προς αυτήν την πτυχή της προσφυγής του, ο κύριος Tatar δεν θεμελιώνει πραγματικό κίνδυνο προσωπικής απειλής αντίθετης με τις διατάξεις των άρθρων 2 ή 3 της Σύμβασης.

67. Επιπλέον, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση. Επομένως, ισχυρισμοί για συγκεκριμένες μελλοντικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση μπορεί να τεθούν στην κρίση του με την άσκηση ατομικής προσφυγής.

68. Συνεπώς, το Δικαστήριο κρίνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση δεν τεκμηριώνονται σοβαροί λόγοι για να πιστεύεται ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στην Τουρκία τον εκθέτει στον πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 2 ή 3 της Σύμβασης. Άρα, η εκτέλεση της απόφασης απομάκρυνσης του κυρίου Tatar στην Τουρκία δεν παραβιάζει αυτές τις διατάξεις.

B) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 ΕυρΣΔΑ

69. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η απέλασή του στην Τουρκία παραβιάζει το άρθρο 8 της Σύμβασης. [...]

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

70. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων δεν επικαλέστηκε ενώπιον του Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου ότι η απόφαση απέλασης είναι παράνομη επειδή παραβιάζει το δικαίωμά του για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Περαιτέρω, εκτιμά ότι, στις περιπτώσεις επικείμενης απέλασης, δεν αποκλείεται η επίκληση της παραβίασης του δικαιώματος στην οικογενειακή και ιδιωτική ζωή ενώπιον του Ελβετικού Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου. Σχετικά επαναλαμβάνει την κρίση του επί της υπόθεσης *NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, κατά την οποία στις περιπτώσεις απέλασης, ο δικαστικός έλεγχος συνιστά κατ' αρχήν αποτελεσματική προσφυγή που οι προσφεύγοντες οφείλουν να ασκούν πριν προσφύγουν στο Δικαστήριο. Τα «αποτελεσματικά ένδικα μέσα» έχουν εξαντληθεί όταν ο ισχυρισμός για παραβίαση της Σύμβα-

σης έχει εξεταστεί σε εθνικό επίπεδο. Αντιτίθεται στον επικουρικό χαρακτήρα του μηχανισμού της Σύμβασης η περίπτωση όπου, ο προσφεύγων, παραγνωρίζοντας ισχυρισμό που στηρίζεται στη Σύμβαση, επικαλείται άλλη βάση ενώπιον των εθνικών αρχών για να αμφισβητήσει το επιβληθέν μέτρο και στη συνέχεια ασκεί προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου προβάλλοντας ισχυρισμό που θεμελιώνεται στη Σύμβαση.¹¹²

71. Συνεπώς, το Δικαστήριο απορρίπτει ως απαράδεκτο τον ισχυρισμό του προσφεύγοντα για παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης επειδή δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα, κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 35 της Σύμβασης.

Γ) Επί της παραβίασης του άρθρου 6 ΕυρΣΔΑ

72. Επικαλούμενος τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να επιτρέψουν τη δημόσια ακρόαση της υπόθεσής του παραβιάζει την εγγύηση της δίκαιης δίκης.

73. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι οι αποφάσεις για την είσοδο, παραμονή και απέλαση των αλλοδαπών δεν αφορούν στον καθορισμό αστικών δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων ούτε στην εξέταση ποινικής κατηγορίας σε βάρος του προσφεύγοντα υπό την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης.¹¹³ Ειδικότερα, για την υπαγωγή των σχετικών διαδικασιών στο πεδίο εφαρμογής των αστικών δικαιωμάτων που προστατεύει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης δεν αρκούν οι συνέπειες της απέλασης για την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του προσφεύγοντα. Συνεπώς, το Δικαστήριο κρίνει ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 6 της Σύμβασης, και, απορρίπτει το σχετικό ισχυρισμό ως απαράδεκτο *ratione materiae*, κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των παραγράφων 3(α) και 4 του άρθρου 35 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο έκρινε με έξι ψήφους έναντι μίας ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στην Τουρκία δεν παραβιάζει τα δικαιώματα που προστατεύουν και εγγυώνται οι διατάξεις των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης.

¹¹² Van Oosterwijck κατά Βελγίου (Ολομέλεια), Προσφυγή No. 7654/76, 6.11.1980, παράγραφοι 33-34, και Azinas κατά Κύπρου (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 56679/00, 28.4.2004, παράγραφος 38.

¹¹³ Maaouia κατά Γαλλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 39652/98, 5.10.2000, παράγραφοι 38-40 (ΕΔΠΑ 2000, σελίδα 140).

Εν μέρει μειωηφούσα άποψη του Δικαστή Lemmens¹¹⁴

1. Μετά λύπης μου, αδυνατώ να προσχωρήσω στην άποψη της πλειοψηφίας, κατά την οποία η απέλαση του προσφεύγοντα στην Τουρκία δεν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης.¹¹⁵

Η διαφωνία μου βασίζεται στη διαφορετική προσέγγιση του κινδύνου που διατρέχει ο κύριος Tatar λόγω της μακροχρόνιας ψυχικής ασθένειας από την οποία πάσχει.

2. Γνωρίζω ότι το Δικαστήριο απαιτεί ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο σοβαρής βλάβης στις υποθέσεις όπου ο επαπειλούμενος κίνδυνος οφείλεται «σε μια ασθένεια που εκδηλώνεται φυσιολογικά και στην έλλειψη επαρκών πόρων για τη θεραπεία της στη χώρα προορισμού».¹¹⁶ Όπως επισημαίνει η πλειοψηφία, σε παρόμοιες καταστάσεις, «η απόφαση απομάκρυνσης του αλλοδαπού» παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης «μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ιδίως για επιτακτικούς λόγους ανθρωπιστικής φύσης»¹¹⁷.

Το ερώτημα είναι εάν στην παρούσα υπόθεση υφίστανται παρόμοιοι επιτακτικοί ανθρωπιστικοί λόγοι. Η άποψη της πλειοψηφίας είναι αρνητική. Με όλο το σεβασμό διαφωνώ.

3. Η παρούσα υπόθεση αφορά στην απομάκρυνση προσώπου που πάσχει από σοβαρή σχιζοφρένεια. Λόγω αυτής της ασθένειας ανεστάλη η έκτιση της ποινής φυλάκισης, στην οποία καταδικάστηκε ο προσφεύγων για το φόνο της συζύγου του και διατάχθηκε ο εγκλεισμός του σε κλειστή ψυχιατρική δομή. Το εθνικό δικαστήριο αναγνώρισε ότι ο προσφεύγων ήταν πρόσωπο μειωμένου καταλογισμού. Στη συνέχεια, ο κύριος Tatar απολύθηκε υπό τον όρο της παραμονής του σε δομή παροχής ψυχιατρικής φροντίδας.

Περαιτέρω, η πλειοψηφία δέχεται ότι, σύμφωνα με εκθέσεις εμπειρογνομόνων, ο προσφεύγων αδυνατεί να ζήσει χωρίς φροντίδα. Επιβάλλεται η συνέχιση της θεραπευτικής και φαρμακευτικής αγωγής που ακολουθεί, δηλαδή των ψυχοτρόπων ουσιών, σε τακτική βάση. Στην περίπτωση διακοπής αυτής της αγωγής κινδυνεύει να υποτροπιάσει, να εκδηλώσει παραισθήσεις και ψυχωτικές ψευδαισθήσεις, ικανές να προκαλέ-

¹¹⁴ Η γνώμη του Δικαστή Lemmens επισυνάπτεται στην απόφαση σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 45 της Σύμβασης και την παράγραφο 2 του άρθρου 74 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

¹¹⁵ Συμφωνώ με την κρίση του Δικαστηρίου που διαπιστώνει ότι η απέλαση του προσφεύγοντα δεν παραβιάζει το δικαίωμα που προστατεύει το άρθρο 2 της Σύμβασης.

¹¹⁶ N., ό.π. παράγραφος 43.

¹¹⁷ Βλέπε, παράγραφος 43 της απόφασης, που αναφέρεται στην απόφαση D., ό.π., παράγραφος 54, Bensaid, ό.π., παράγραφος 40, και N., ό.π., παράγραφος 42.

σουν βλάβη τόσο στον εαυτόν του όσο και σε τρίτα πρόσωπα. Η απέλαση, ειδικά στην Τουρκία όπου αισθάνεται διωκόμενος, θα επιδεινώσει την κατάσταση της υγείας του. Αδυνατεί να διαχωρίσει τις παρανοϊκές του ιδέες από την πραγματικότητα.

Η κατάσταση του κυρίου Tatar είναι παρόμοια με αυτή του προσφεύγοντα στην υπόθεση *Bensaid*¹¹⁸. Ωστόσο, δύο στοιχεία διαφοροποιούν την υπό κρίση υπόθεση από την προηγούμενη: ο προσφεύγων εγκατέλειψε την Τουρκία το 1988, δηλαδή πριν από είκοσι έξι χρόνια (ενώ ο κύριος Bensaid έφτασε στο Ηνωμένο Βασίλειο έντεκα χρόνια πριν το Δικαστήριο εκδώσει την απόφασή του) και αδυνατεί να φροντίσει τον εαυτό του. Ο συνδυασμός αυτών των δύο παραγόντων δικαιολογεί την πεποίθηση κατά την οποία στην περίπτωση επιστροφής του στην Τουρκία θα ζήσει αβοήθητος και ανήμπορος να αναζητήσει την απαραίτητη ιατρική βοήθεια. Συνεπώς, εκ πρώτης όψεως, είναι αρκετά μεγάλη η πιθανότητα υποτροπής του προσφεύγοντα με την εκδήλωση παραισθήσεων και ψυχωτικών ψευδαισθήσεων, που ενέχουν τον κίνδυνο πρόκλησης βλάβης στο εαυτό του ή σε τρίτα πρόσωπα.

4. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στην Τουρκία παρέχεται ιατρική περίθαλψη για την πάθηση του προσφεύγοντα σε εξειδικευμένες δομές μεγάλων αστικών κέντρων, η πλειοψηφία του Δικαστηρίου εκτιμά ότι οι περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης δεν είναι ιδιαίτερες εξαιρετικές. Αυτός ήταν ο λόγος που επικαλέστηκε το Ελβετικό Ομοσπονδιακό Δικαστήριο για να απορρίψει την αιτίαση του προσφεύγοντα περί παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Φοβάμαι ότι πρόκειται για μία εντελώς θεωρητική αξιολόγηση της κατάστασης. Συνεκτιμώντας τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης του προσφεύγοντα, θεωρώ πιθανή την αδυναμία πρόσβασης του προσφεύγοντα στην όποια διαθέσιμη περίθαλψη. Για την παροχή (συνεχούς) ψυχιατρικής φροντίδας ο κύριος Tatar χρειάζεται βοήθεια, ακόμα και επίβλεψη.

Η κυβέρνηση της Ελβετίας επισημαίνει ότι πρόκειται να ενημερώσει τις αρμόδιες τουρκικές για την κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντα αλλά και για την ιατρική αγωγή που απαιτείται να ακολουθήσει. Η πλειοψηφία του Δικαστηρίου είναι ικανοποιημένη με αυτό το μέτρο.

Ωστόσο, κατά την άποψή μου, το μέτρο αυτό δεν επαρκεί για να εξαλείψει τον κίνδυνο κακομεταχείρισης στην Τουρκία.

Αν και διστάζω να χρησιμοποιήσω τον όρο, πιστεύω ότι ο προσφεύγων πρέπει να θεωρηθεί ιδιαίτερος ευάλωτος, ως πρόσωπο που πά-

¹¹⁸ Για μία περίπτωση (πολύ) λιγότερο σοβαρής ψυχικής ασθένειας (κατάθλιψη και διαταραχές άγχους), βλέπε, S.B. κατά Φινλανδίας (απόφαση επί του παραδεκτού), Προσφυγή No. 17200/11, 24.6.2014.

σχει από σοβαρή μορφή σχιζοφρένειας και ανίκανο να φροντίσει τον εαυτό του.¹¹⁹ Επομένως, ανήκει στην κατηγορία των προσώπων που χρειάζονται «ειδική προστασία»¹²⁰. Λόγω της κατάστασής του, θεωρώ επιβεβλημένο να διασφαλίσει η Ελβετία από τις τουρκικές αρχές κάποια μορφή εγγυήσεων για την ιδιαίτερη προστασία που πρόκειται να απολαμβάνει στην Τουρκία λόγω της ασθένειάς του¹²¹.

Ωστόσο, από τα στοιχεία της υπόθεσης ουδόλως προκύπτει ότι οι τουρκικές αρχές – ή κάποιος άλλος – πρόκειται να αναλάβει τη φροντίδα του κυρίου Tatar¹²². Δεν υπάρχει εγγύηση για τη σύμφωνη με το άρθρο 3 της Σύμβασης φροντίδα του προσφεύγοντα, ούτε καν δήλωση προθέσεων των τουρκικών αρχών ή δήλωσή τους για τη ρύθμιση των σχετικών πρακτικών ζητημάτων¹²³.

5. Λαμβάνοντας υπόψη, αφενός, την κατάσταση του προσφεύγοντα σε συνδυασμό με τη μακροχρόνια απουσία του από τη χώρα καταγωγής του, και, αφετέρου, το ελάχιστο ενδιαφέρον των ελβετικών αρχών για την ιατρική συνδρομή που πρόκειται να του παρασχεθεί στην πράξη με την άφιξή του στην Τουρκία, εκτιμώ ότι η υπό κρίση απέλαση εκθέτει τον κύριο Tatar στον πραγματικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη μεταχείριση. Ως εκ τούτου, υπό τις παρούσες συνθήκες, η απέλασή του παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Άρθρο 3 Απαγόρευση των βασανιστηρίων

0964

Υπόθεση L.O. κατά Γαλλίας (26.05.2015)¹²⁴

Δικαστές: M. Villiger, Πρόεδρος, A.Nußberger, B. M. Zupančič, G. Yudkivska, V. A. De Gaetano, A. Potocki, H. Jäderblom, δικαστές

¹¹⁹ Βλέπε, *mutatis mutandis*, G. κατά Γαλλίας, Προσφυγή No. 27244/09, 23.2.2012, παράγραφος 77.

¹²⁰ Σύγκρινε με Oršuiš και άλλοι κατά Κροατίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 15766/03, 16.3.2010, παράγραφος 147, M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 30696/09, 21.1.2001, παράγραφος 251, και Tarakhel, ό.π., παράγραφος 118.

¹²¹ Σύγκρινε με Tarakhel, ό.π., παράγραφος 120.

¹²² Σύγκρινε με D., ό.π., παράγραφος 52.

¹²³ Σύγκρινε, αν και σε διαφορετικό πλαίσιο, με Čonka κατά Βελγίου, Προσφυγή No. 51564/99, 5.2.2002, παράγραφος 83 (ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 397).

¹²⁴ Προσφυγή No. 4455/14. Επιμέλεια απόφασης: Κατερίνα Λαζανά, Référéndaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Δικηγόροι: S. Danset-Vergoten, δικηγόρος Roubaix, για τον προσφεύγοντα, M. F. Alabrune, Διευθυντής Νομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, για την κυβέρνηση της Γαλλίας

Αξιολόγηση του κινδύνου παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης σε περίπτωση επιστροφής στη Νιγηρία της προσφεύγουσας, θύματος εμπορίας ανθρώπων – Ευεργέτημα της αμφιβολίας στη διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα – Λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος που εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης δεν αποκλείεται η εφαρμογή του όταν ο κίνδυνος προέρχεται από πρόσωπα ή από ομάδες προσώπων που δεν ασκούν δημόσια εξουσία – Η προσφεύγουσα ήταν η μόνη γυναίκα που εκμεταλλευόταν ο δράστης της εμπορίας ανθρώπων και δεν προκύπτει ότι εξακολουθεί να βρίσκεται υπό την επιρροή του – Το Δικαστήριο δεν είναι πεπεισμένο ότι οι νιγηριανές αρχές αδυνατούν να προστατεύσουν επαρκώς την προσφεύγουσα – Δεν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι η προσφεύγουσα πρόκειται να εκτεθεί σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 στην περίπτωση επιστροφής στη Νιγηρία

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α΄) και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Η προσφεύγουσα, κυρία L.O., με καταγωγή από το Benin-City, δεν ολοκλήρωσε την εκπαίδευσή της. Άρχισε να εργάζεται σε εστιατόριο για να συντηρήσει την οικογένειά της. Το 2010, όταν απολύθηκε, ένας από τους τακτικούς πελάτες του εστιατορίου, ο κύριος Α., της πρότεινε να μεταβεί στη Γαλλία για να εργαστεί ως οικόσιτο προσωπικό. Καθώς η οικογένειά της ήταν σε δύσκολη οικονομική κατάσταση, η προσφεύγουσα συμφώνησε. Ο πατέρας της συναίνεσε στην αναχώρησή της, αφού ο Α. τον διαβεβαίωσε ότι η κόρη του δεν θα εμπλεκόταν σε κύκλωμα πορνείας. Ο Α. ανέλαβε όλες τις απαραίτητες διοικητικές διαδικασίες για την αναχώρηση της προσφεύγουσας, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης διαβατηρίου επ'ονόματί της, το οποίο όμως δεν της παρέδωσε. Πριν αναχωρήσει από τη Νιγηρία, η προσφεύγουσα έπρεπε να υποβληθεί σε μία τελετή « juju ». Στις 16 Δεκεμβρίου 2010 η προσφεύγουσα επιβιβάστηκε μόνη σε πτήση με προορισμό τη Γαλλία. Στο

αεροδρόμιο την υποδέχθηκε ο Α., ο οποίος την οδήγησε στο διαμέρισμά του, την απομόνωσε εκεί για μια εβδομάδα και τη βίασε επανειλημμένως. Στη συνέχεια, την εξανάγκασε σε πορνεία, εξηγώντας της ότι του χρωστούσε 50.000 ευρώ για τα έξοδα ταξιδιού και διαμονής, ποσό που όφειλε να του επιστρέψει σε εβδομαδιαίες δόσεις των 1.000 ευρώ.

Η προσφεύγουσα άρχισε να εκπορνεύεται στην περιοχή Pigalle του Παρισιού και να καταβάλλει στον Α. εβδομαδιαίως 1.000 ευρώ. Όταν δεν συγκέντρωνε αυτό το ποσό, ο Α. τη χτυπούσε και την βίαζε. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια των τακτικών ταξιδιών του στη Νιγηρία την κλείδωνε στο διαμέρισμα αφήνοντάς της τρόφιμα για να επιβιώσει. Με την ευκαιρία ενός από τα ταξίδια του στη Νιγηρία, ο Α., θεωρώντας ότι κυρία L.O. δεν συγκέντρωνε αρκετά χρήματα, άρχισε να απειλεί τους γονείς της, οι οποίοι αγνοούσαν την κατάστασή της. Φοβούμενη για τη ζωή της οικογένειάς, η μητέρα της προσφεύγουσας τη συμβούλεψε να συνεχίσει να εκπορνεύεται και να δίνει χρήματα στον Α.

Τη νύχτα της 14ης προς 15η Μαρτίου 2011, ο Α. επιχείρησε να βιάσει την προσφεύγουσα για να την εκδικηθεί επειδή δεν είχε συγκεντρώσει το ποσό των 1.000 ευρώ. Η κυρία L.O. αντιστάθηκε, και, όταν ο Α. προσπάθησε να την μαχαιρώσει απέκρουσε το χτύπημα αρπάζοντας τη λεπίδα και διαφεύγοντας από τον έλεγχό του. Σοβαρά τραυματισμένη στο χέρι μετέβη σε νοσοκομείο, όπου, φοβούμενη την οργή του Α., εφήυρε μία δικαιολογία για να εξηγήσει πώς πληγώθηκε. Εν τέλει, αναγκάστηκε να επιστρέψει στον προαγωγό της καθόσον δεν διέθετε κάποιο μέσο βιοπορισμού.

Αργότερα, υπό τις οδηγίες του Α., η προσφεύγουσα υπέβαλε αίτηση ασύλου, ισχυριζόμενη ότι στη Νιγηρία διέτρεχε τον κίνδυνο περιτομής και προσυμφωνημένου γάμου. Με την από 23.9.2011 απόφασή της, που επικυρώθηκε κατ' έφεση με την από 17.12.2012 απόφαση, η Γαλλική Υπηρεσία για την Προστασία των Προσφύγων και των Ανιθαγενών (OFPRA) απέρριψε το αίτημα διεθνούς προστασίας της κυρίας L.O. Στο μεταξύ, η προσφεύγουσα άρχισε να συγκατοικεί με μια φίλη της, επίσης εκδιδόμενη γυναίκα. Ωστόσο, επειδή φοβόταν τον κύριο Α., συνέχισε να του δίνει τακτικά χρήματα.

Τον Δεκέμβριο του 2012, επιθυμώντας να ξεφύγει από τον προαγωγό της, η προσφεύγουσα μετέβη στη Lille, όπου συγκατοίκησε με δύο άλλες γυναίκες και συνέχισε να εκδίδεται για να εξασφαλίσει τα προς το ζην. Ο Α. συνέχισε να απαιτεί τηλεφωνικώς τα χρήματα και να απειλεί της δύο αδελφές της που ζούσαν στη Νιγηρία.

Στις 30 Δεκέμβρη 2013, όταν η προσφεύγουσα συνελήφθη της κοινοποιήθηκαν δύο αποφάσεις: η μία διέτασε την απομάκρυνσή της από τη Γαλλία και η δεύτερη την κράτησή της. Ενόσω ήταν κρατούμενη, κα-

τέθεσε αίτηση για την επανεξέταση της αίτησης ασύλου ισχυριζόμενη ότι ήταν θύμα δικτύου εμπορίας ανθρώπων και ότι αδυνατούσε να αποκαλύψει τους πραγματικούς λόγους της αναχώρησής της από τη Νιγηρία στην πρώτη της αίτηση, λόγω των πιέσεων που της ασκούσε ο προαγωγός της. Στις 14 Ιανουαρίου 2014, η Γαλλική Υπηρεσία για την Προστασία των Προσφύγων και των Ανιθαγενών (OFPRA) απέρριψε την ως άνω αίτησή της για τους εξής λόγους:

«[...] οι ισχυρισμοί της δεν είναι τεκμηριωμένοι. Είναι ανεπίδεκτοι σοβαρής και ενδελεχούς εξέτασης που θα επέτρεπε στην Υπηρεσία να επιβεβαιώσει την προσωπική της διαδρομή, και, κατά συνέπεια, να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται. Επομένως, τα στοιχεία που επικαλείται, αμφιλεγόμενα και ασαφή, δεν επιτρέπουν να αντιστραφεί η ως σήμερα εκτίμηση για την αίτησή της.»

Στις 15 Ιανουαρίου 2014, η προσφεύγουσα αιτήθηκε από το Δικαστήριο τη λήψη προσωρινών μέτρων βάσει του άρθρου 39 του Κανονισμού. Την επόμενη ημέρα, το Δικαστήριο αποφάσισε να υποδείξει στη γαλλική κυβέρνηση να μην απελάσει την προσφεύγουσα στη Νιγηρία εκκρεμούσης της διαδικασίας εξέτασης της προσφυγής της. Το Φεβρουάριο του 2014 η κυρία L.O. άσκησε προσφυγή κατά της από 14.1.2014 απόφασης της Γαλλικής Υπηρεσίας για την Προστασία των Προσφύγων και των Ανιθαγενών (OFPRA). Η προσφυγή της εκκρεμεί.

Νόμο βάσιμο: Α) Εναπόκειται κατά κανόνα στον προσφεύγοντα να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που τεκμηριώνουν ότι, σε περίπτωση εκτέλεσης του καταγγελλόμενου μέτρου, εκτίθεται σε πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης με το άρθρο 3 και στην κυβέρνηση να αμφισβητήσει αυτά τα στοιχεία. **Β)** Το άρθρο 3 της Σύμβασης εφαρμόζεται όταν ο κίνδυνος προέρχεται από πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν ασκούν δημόσια εξουσία.

Σκεπτικό:

Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυρΣΔΑ:

20. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η εκτέλεση της απόφασης που διατάσσει την απομάκρυνσή της στη Νιγηρία θα την εξέθετε στον κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης προς το 3 της Σύμβασης (...).

[...]

Β. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

25. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την εξουσία, δυνάμει παραδεδεγμένου κανόνα του διεθνούς δικαίου, και με την επιφύλαξη των συμβατικών τους υποχρεώσεων, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης, να ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απομάκρυνση των αλλοδαπών. Ωστόσο, η απέλαση ενός αλλοδα-

πού ενδέχεται να εγείρει ζήτημα στο πλαίσιο του άρθρου 3 της Σύμβασης, και, επομένως να επισύρει την ευθύνη του οικείου κράτους, όταν υπάρχουν σοβαροί και ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι ο ενδιαφερόμενος, αν απελαθεί στη χώρα προορισμού, αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς στο άρθρο 3. Σε παρόμοια περίπτωση, αυτή η διάταξη επιβάλλει την υποχρέωση της μη απέλασης του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού σε αυτήν τη χώρα¹²⁵.

26. Η ύπαρξη του κινδύνου κακομεταχείρισης εξετάζεται υπό το φως της γενικής κατάστασης στη χώρα προορισμού και των ειδικότερων περιστάσεων που επικαλείται ο ενδιαφερόμενος¹²⁶.

27. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι εναπόκειται κατά κανόνα στον προσφεύγοντα να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που τεκμηριώνουν ότι, σε περίπτωση εκτέλεσης του καταγγελλόμενου μέτρου, εκτίθεται σε πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης αντίθετης με το άρθρο 3 και στην κυβέρνηση να αμφισβητήσει αυτά τα στοιχεία¹²⁷. Το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να υποκαταστήσει την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία έχουν τη δικαιοδοσία να αξιολογήσουν τα αποδεικτικά στοιχεία που υποβάλλονται στην κρίση τους¹²⁸. Περαιτέρω, αναγνωρίζει ότι, λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης που βιώνουν οι αιτούντες άσυλο, κατά την εξέταση της υπόθεσής τους είναι συχνά αναγκαία η εφαρμογή του ευεργετήματος της αμφιβολίας προκειμένου για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών τους και των σχετικών αποδεικτικών εγγράφων που επικαλούνται. Ωστόσο, όταν για σοβαρούς λόγους αμφισβητείται η ακρίβεια των πληροφοριών που επικαλούνται, οι αιτούντες άσυλο οφείλουν να παράσχουν ικανοποιητικές εξηγήσεις για τις σχετικές αντιφάσεις¹²⁹. Ομοίως, εναπόκειται στον προσφεύγοντα να παρέχει επαρκείς εξηγήσεις για να αποκλείσει τυχόν αμφιβολίες όσον αφορά στη γνησιότητα των εγγράφων που προσκομίζει¹³⁰.

28. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος που εγγυάται, «το άρθρο 3 εφαρμόζεται όταν ο κίνδυνος

¹²⁵ Hirsi Jamaa και λοιποί κατά Ιταλίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 27765/09, παράγραφος 114 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2012, σελ. 219 επ.)

¹²⁶ Saadi κατά Ιταλίας [Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως], Προσφυγή No. 37201/06, παράγραφος 130 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2008, σελ. 87 επ.)

¹²⁷ Saadi, παράγραφος 129 (οπ.π. 126), NA κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή No. 25904/07), 17.7.2008, παράγραφος 111

¹²⁸ Βλέπε, *mutatis mutandis*, Klaas κατά Γερμανίας (Προσφυγή No. 15473/89), 22.9.1993, παράγραφος 29

¹²⁹ Βλέπε, ιδίως, N κατά Σουηδίας (Προσφυγή No. 23505/09), 20.7.2010, παράγραφος 53 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2010, σελ. 105 επ.) και Collins και Akaziebie κατά Σουηδίας (Προσφυγή No. 23944/05), 8.3.2007

¹³⁰ Mo P κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 55787/09), 30.4.2013, παράγραφος 53

προέρχεται από πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που δεν ασκούν δημόσια εξουσία»¹³¹. Επιπλέον απαιτείται να τεκμηριώνεται ότι ο κίνδυνος είναι πραγματικός και ότι οι αρχές του κράτους προορισμού αδυνατούν να τον αποτρέψουν παρέχοντας κατάλληλη προστασία¹³².

29. Τέλος, παρότι λαμβάνονται κατ' αρχήν υπόψη οι περιστάσεις της υπόθεσης που το συμβαλλόμενο κράτος γνώριζε κατά το χρόνο της απέλασης, για την αξιολόγηση του επικαλούμενου κινδύνου, εκτιμάται πρωτίστως ο χρόνος της εξέτασης της προσφυγής από το Δικαστήριο¹³³.

30. Στη υπό κρίση υπόθεση, ο κίνδυνος που επικαλείται η προσφεύγουσα δεν προέρχεται από κρατικά όργανα αλλά συνίσταται, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της, στον κίνδυνο των αντιποίνων από τον πρώην προαγωγό της.

31. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας, όσον αφορά στις συνθήκες υπό τις οποίες αναγκάστηκε να εκδίδεται στη Γαλλία, είναι λεπτομερείς και συνεπείς με πολυάριθμες εκθέσεις αξιόπιστων και έγκυρων πηγών που πραγματεύονται το εύρος των δικτύων εμπορίας ανθρώπων στη Νιγηρία. Σχετικά επισημαίνει ότι οι ψευδείς ισχυρισμοί της προσφεύγουσας κατά την εξέταση της πρώτης αίτησης ασύλου και ενώπιον των αστυνομικών αρχών αποτελούν συνήθη πρακτική των θυμάτων των δικτύων εμπορίας ανθρώπων και, εκτιμά ότι αυτή η περίπτωση δεν στερεί από μόνη της αποδεικτική αξία από τα λεγόμενά της.

32. Παραμένει ωστόσο το ερώτημα αν η προσφεύγουσα διατρέχει πραγματικό κίνδυνο στην περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής της και αν οι αρχές μπορούν να της παρέχουν επαρκή προστασία.

33. Συνεκτιμώντας τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του, το Δικαστήριο υπογραμμίζει καταρχήν ότι η κυρία L.O. ήταν η μόνη γυναίκα που εκμεταλλευόταν ο κύριος A.. Σημειώνει σχετικά ότι ακόμη και αν η προσφεύγουσα αναφέρεται σε ένα «δίκτυο», ο κύριος A. προφανώς έδρασε μόνος. Πράγματι, η προσφεύγουσα δεν αναφέρεται σε κανένα άλλο πρόσωπο, είτε κατά το στάδιο της στρατολόγησης της, είτε, στη συνέχεια, όταν εκδιόταν.

34. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι από τις δηλώσεις της προσφεύγουσας δεν προκύπτει ότι εξακολουθεί να βρίσκεται υπό την επιρροή του προαγωγού της. Παρότι αυτός εξακολουθεί να την απειλεί, η

¹³¹ H.L.R. κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 24573/94), 29.4.1997, παράγραφος 40

¹³² Idem

¹³³ Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή No. 22414/93), 15.11.1996, παράγραφος 86

κυρία L.O. ισχυρίζεται ότι, στην πραγματικότητα, έχει σταματήσει να του καταβάλλει χρηματικά ποσά.

35. Τέλος, το Δικαστήριο δεν είναι πεπεισμένο ότι οι νιγηριανές αρχές αδυνατούν να παράσχουν στην προσφεύγουσα επαρκή προστασία. Στην απόφαση επί της υπόθεσης *V.F. κατά Γαλλίας*¹³⁴, το Δικαστήριο είχε κρίνει:

«Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν οι παρεμβαίνοντες αλλά και την έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ για την Εμπορία Ανθρώπων στη Νιγηρία, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η νομοθεσία της Νιγηρίας για την πρόληψη της πορνείας και την καταπολέμηση των δικτύων εμπορίας ανθρώπων, αν και δεν είναι ολοκληρωμένη, έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο. Η Νιγηρία έχει καταβάλει αξιοσημείωτες προσπάθειες για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για το φαινόμενο και οι δράστες της εμπορίας ανθρώπων παραπέμπονται τακτικά ενώπιον της δικαιοσύνης. Επίσης, στη Νιγηρία έχει ιδρυθεί και λειτουργεί οργάνωση που παρέχει βοήθεια και προστασία στα θύματα των δικτύων της εμπορίας ανθρώπων. Διεθνείς εκθέσεις επιβεβαιώνουν ότι αυτή η οργάνωση συνεργάζεται στενά με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και μη κυβερνητικές οργανώσεις εξειδικευμένες στην υποδοχή των θυμάτων εμπορίας που επιστρέφουν στη Νιγηρία. Αυτές οι οργανώσεις αποτρέπουν την εκ νέου στρατολόγηση των θυμάτων υπό την προϋπόθεση ότι ενημερώνονται για τον επαναπατρισμό των νέων γυναικών (...). Συνεπώς, αναμένεται ότι η προσφεύγουσα θα επωφεληθεί από μία βοήθεια κατά την επιστροφή της.»

36. Οι πιο πρόσφατες διεθνείς εκθέσεις αναδεικνύουν ότι τα ευρήματα αυτά εξακολουθούν να ισχύουν. Οι νιγηριανές αρχές συνεχίζουν τις προσπάθειές τους για την προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, για την ποινική δίωξη των δραστών και για την εξάρθρωση των δικτύων. Επομένως, όπως και στην προαναφερθείσα υπόθεση *V.F.*, αναμένεται ότι, κατά την επιστροφή της στη Νιγηρία, η κυρία L.O. θα έχει πρόσβαση σε βοήθεια.

37. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υπάρχουν σοβαροί και βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι, στην περίπτωση της επιστροφής της στη Νιγηρία, η προσφεύγουσα πρόκειται να εκτεθεί σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο απορρίπτει την προσφυγή ως

¹³⁴ Προσφυγή No. 7196/2010, 29.11.2011

προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 παράγραφοι 3 (α) και 4 της Σύμβασης.

38. Ως εκ τούτου, παύει να ισχύει το μέτρο που υπεδείχθη κατ' εφαρμογήν του άρθρου 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Το Δικαστήριο απέρριψε ομοφώνως την προσφυγή ως απαράδεκτη.

Άρθρα 3, 5 και 13 της Σύμβασης
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια
Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής

0965

Υπόθεση Ε.Α. κατά Ελλάδος (30.7.2015)¹³⁵

Δικαστές: I. Berro, Πρόεδρος, E. Steiner, K. Hajiyev, M. Lazarova Trajkovska, J. Laffranque, P. Pinto de Albuquerque, Λ.-Α. Σισιλιάνος, δικαστές

Δικηγόροι: I.M. Τζεφεράκου, δικηγόρος Αθηνών και Ν. Στραχίνη, δικηγόρος Χίου, για τον προσφεύγοντα, Δ.Καλόγηρος, Πάρεδρος Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και Κ. Καραβασίλη, δικαστική αντιπρόσωπος Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, για την Ελλάδα

Συνθήκες κράτησης στα κρατητήρια του Σουφλίου και της Βέννας – Οι ελλείψεις του ελληνικού συστήματος ασύλου, κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών, συμπεριλαμβανομένης της καθυστερημένης καταγραφής του αιτήματος ασύλου του προσφεύγοντος ενώ ήταν κρατούμενος, της στερεότυπης απόφασης σε πρώτο βαθμό και της αδυναμίας άσκησης αποτελεσματικής προσφυγής παραβιάζουν το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης – Η κράτηση του προσφεύγοντος δεν ήταν αυθαίρετη και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν «νόμιμη» υπό την έννοια της παραγράφου 1 στ) του άρθρου 5 της Σύμβασης – Το Διοικητικό Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη τις συνέπειες της υποβολής αίτησης ασύλου από τον προσφεύγοντα και δεν εξέτασε τις συνθήκες κράτησης του κατά τη διαδικασία των αντιρρήσεων κατά της κράτησης – Οι ανεπάρκειες του εθνικού δικαίου κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου της κράτησης ενόψει απέλασης δεν είναι σύμφωνες προς τις απαιτήσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης

¹³⁵ Προσφυγή Νο. 74308/10. Η απόδοση της απόφασης στην ελληνική γλώσσα στηρίζεται στην επίσημη μετάφραση που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (<http://www.nsk.gr/>). Επιμέλεια: Αικατερίνη Λαζανά, Refendaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 3, 13 και 5 παράγραφοι 1 και 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α') και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α') Άρθρο 76 παράγραφος 3 του Ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (ΦΕΚ 212, Τ. Α')

ΠΔ 81/1999 «Τροποποίηση Π.Δ. 90/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005)» (ΦΕΚ 99, Τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Ε.Α., είναι πολίτης Ιράν γεννηθείς το 1977. Παραπονείται για την κράτησή του, με σκοπό την απέλαση, από τις 2 Αυγούστου έως τις 8 Οκτωβρίου 2010, στα τμήματα συνοριακής φύλαξης του Σουφλίου και της Βέννας. Ο προσφεύγων αναχώρησε από το Ιράν μετά την έκτιση ποινής φυλάκισης και έφθασε στην Ελλάδα στις 2 Αυγούστου 2010. Ο κύριος Ε.Α. ισχυρίζεται ότι κατά την άφιξή του στην Ελλάδα ζήτησε άσυλο, πλην όμως το αίτημά του δεν κατεγράφη. (...) Το Διοικητικό Πρωτοδικείο απέρριψε τις πρώτες αντιρρήσεις που άσκησε κατά της απόφασης κράτησής του. Στη συνέχεια, όμως, απεφάνθη θετικά επί των δεύτερων αντιρρήσεων που άσκησε κατά της απόφασης κράτησής του και διέταξε την απόλυσή του, κρίνοντας ότι δεν κρατείτο σε «συνθήκες κατάλληλες» για άνω των έξη μηνών περίοδο στέρησης της προσωπικής του ελευθερίας. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι πληροφορήθηκε την απόρριψη του αιτήματός του για άσυλο αφού είχε φύγει από την Ελλάδα για τη Σουηδία, όπου του χορηγήθηκε άσυλο.

Επικαλούμενος το άρθρο 3 (απαγόρευση της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο κύριος Ε.Α. παραπονέθηκε για τις συνθήκες κράτησής του στα τμήματα συνοριακής φύλαξης του Σουφλίου και της Βέννας, εστιάζοντας, ιδίως, στον υπερπληθυσμό, στις κακές συνθήκες υγιεινής και στην έλλειψη πρόσβασης σε φυσικό φωτισμό. Υπό το άρθρο 13 (δικαίωμα σε αποτελεσματική προσφυγή) σε συνδυασμό με το άρθρο 3, ο προσφεύγων ισχυρίστηκε, πρώτον, ότι δεν είχε στη διάθεσή του αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα για να παραπονεθεί για τις ως άνω συνθήκες και, δεύτερον, για τις ελλείψεις του ελληνικού συστήματος ασύλου κατά το χρόνο αυτό.

Επίσης, υποστήριξε ότι η κράτησή του ήταν αυθαίρετη, κατά την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης (δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια). Τέλος, επικαλούμενος τη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης, υποστήριξε ότι η δικαστική επανεξέταση της κράτησής του ήταν αναποτελεσματική.

Νόμο βάσιμο: Όταν ένα πρόσωπο διατυπώνει βάσιμη αξίωση για παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, η έννοια της αποτελεσματικής προσφυγής απαιτεί από το συμβαλλόμενο κράτος να διεξάγει πραγματική και εμπειριστατωμένη έρευνα ώστε να τεθεί τέλος στην κατάσταση στην οποία, κατά τους ισχυρισμούς του ενδιαφερόμενου, οφείλεται η παραβίαση.

Σκεπτικό: Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυΣΔΔ λόγω των συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντος

44. Ο προσφεύγων παραπονείται για τις συνθήκες κράτησης στους χώρους των συνοριακών φυλακίων του Σουφλίου και της Βέννας.

[...]

49. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει κατ' επανάληψη αποφανθεί επί της παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης, σε προσφυγές που έχουν ασκηθεί κατά της Ελλάδας για τις συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών στα κέντρα κράτησης Σουφλίου και Βέννας¹³⁶.

50. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε από τις 2 Αυγούστου ως τις 8 Οκτωβρίου 2010 στα κέντρα κράτησης Σουφλίου¹³⁷ και Βέννας, ήτοι για χρονικό διάστημα δύο μηνών.

51. Λαμβανομένων υπόψη της εκτίμησής του σε ανάλογες προσφυγές που έχουν ασκηθεί κατά της Ελλάδας, και, ιδίως στις υποθέσεις Β.Μ. κατά Ελλάδα και F.H. κατά Ελλάδα που αφορούν στην ίδια περίοδο με την υπό κρίση υπόθεση, και των διαπιστώσεων που περιέχονται στις εκθέσεις των διαφόρων εθνικών και διεθνών οργανισμών που επισκέφθηκαν τα εν λόγω κέντρα, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε σε αξιοθρήνητες συνθήκες υπερπληθυσμού και υγιεινής, που παραβιάζουν το άρθρο 3 της Σύμβασης και συνιστούν, στην περίπτωση του, εξευτελιστική μεταχείριση.

¹³⁶ S.D. κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 53541/07, 11 Ιουνίου 2009, R.U. κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 2237/08, 7.9.2011, Β.Μ. κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 53608/11, 19.12.2013, C.D. και λοιποί κατά Ελλάδα, Προσφυγές No. 33441/10, 33468/10 και 33476/10, 19 Δεκεμβρίου 2013 και F.H. κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 78456/11, 31 Ιουλίου 2014.

¹³⁷ Παράγραφοι 35 έως 43 της απόφασης.

52. Συνεπώς, στην υπό κρίση υπόθεση, παραβιάστηκε το άρθρο 3 της Σύμβασης.

[...]

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 ΕυρΣΔΑ λόγω της έλλειψης αποτελεσματικής προσφυγής κατά την καταγγελία των συνθηκών κράτησης

53. Ο προσφεύγων επικαλείται το άρθρο 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της Σύμβασης και καταγγέλλει την αδυναμία άσκησης αποτελεσματικής προσφυγής για την καταγγελία των συνθηκών κράτησης.

[...]

57. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία του το άρθρο 13 της Σύμβασης εγγυάται την ύπαρξη εθνικών προσφυγών που επιτρέπουν την εξέταση κάθε «υπερασπίσιμης αξίωσης» θεμελιωμένης στη Σύμβαση και την επιδίκαση κατάλληλης αποκατάστασης. Για το σκοπό αυτό, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν ορισμένη διακριτική ευχέρεια ως προς τον τρόπο με τον οποίο συμμορφώνονται στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη διάταξη αυτή, και το εύρος της εν λόγω υποχρέωσης ποικίλει ανάλογα με τη φύση της αντλούμενης από τη Σύμβαση αιτίας. Ωστόσο, η προσφυγή που απαιτεί το άρθρο 13 της Σύμβασης πρέπει να είναι «αποτελεσματική» τόσο στην πράξη όσο και από νομικής άποψης¹³⁸.

58. Πρώτον, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά το χρόνο απόρριψης των πρώτων αντιρρήσεων του προσφεύγοντα από το Διοικητικό Πρωτοδικείο, δηλαδή στις 3.9.2010, δεν είχε ακόμη τεθεί σε ισχύ η αναθεωρημένη εκδοχή του άρθρου 76 του Νόμου 3386/2005, που - σύμφωνα με την κυβέρνηση - επέκτεινε το εύρος του ελέγχου του διοικητικού δικαστή όσον αφορά στην αξιολόγηση των συνθηκών κράτησης. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών, το προαναφερθέν άρθρο επέτρεπε στα δικαστήρια να εξετάσουν την απόφαση κράτησης των παράτυπων μεταναστών με κριτήριο τον κίνδυνο απόδρασης ή την απειλή για τη δημόσια τάξη. Δυνάμει του ως άνω νόμου τα ελληνικά δικαστήρια δεν είχαν τη δικαιοδοσία να εξετάσουν τις συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης παράτυπων μεταναστών ούτε να διατάζουν την απόλυση των κρατούμενων υπ' αυτό το πρίσμα¹³⁹.

59. Δεύτερον, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι στην από 3.9.2010 απόφασή του το Διοικητικό Πρωτοδικείο δεν αξιολόγησε ειδικώς τις συν-

¹³⁸ McGlinchey και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή Νο. 50390/99, παράγραφος 62

¹³⁹ R.U. κατά Ελλάδας, (ο.π. υποσημ. 136), και A.A. κατά Ελλάδας, Προσφυγή Νο. 12186/08, 22 Ιουλίου 2010, παράγραφος 47.

θήκες κράτησης του προσφεύγοντος. Σχετικά σημειώνει ότι, το εθνικό δικαστήριο περιορίστηκε στην αναγνώριση της αναγκαιότητας της κράτησης για λόγους δημοσίου συμφέροντος, και ιδίως για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, ενώ η υποβολή αίτησης ασύλου από τον προσφεύγοντα δεν καθιστούσε αυτοδικαίως παράνομη τη συνέχιση της κράτησής του ενόψει της απέλασης. Όσον αφορά στις συνθήκες κράτησης, έκρινε μόνον ότι ο προσφεύγων δεν απέδειξε την άρνηση των αρχών να βελτιώσουν τις συνθήκες κράτησης στο μέλλον. Ωστόσο, το Διοικητικό Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε επί των ειδικών συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντος στο κέντρο όπου κρατούνταν.

60. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι όταν ένα πρόσωπο διατυπώνει βάσιμη αξίωση για παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, η έννοια της αποτελεσματικής προσφυγής απαιτεί, από το συμβαλλόμενο κράτος να διεξάγει πραγματική και εμπεριστατωμένη έρευνα ώστε να τεθεί τέλος στην κατάσταση στην οποία, κατά τους ισχυρισμούς του ενδιαφερόμενου, οφείλεται η παραβίαση¹⁴⁰.

61. Στις 8.10.2010 το Διοικητικό Πρωτοδικείο αποφάσισε, επί των δεύτερων αντιρρήσεων που κατέθεσε ο προσφεύγων, την απόλυσή του από τα κρατητήρια, κρίνοντας αόριστα ότι ο χώρος όπου κρατούνταν δεν ήταν κατάλληλος για την εξάμηνη διαμονή που προέβλεπε ο νόμος κατ' ανώτατο όριο. Ωστόσο, δεν απάντησε στα επιχειρήματα του προσφεύγοντα σχετικά με τις συνθήκες κράτησής του. Παρόλα αυτά, ο κύριος Ε.Α. παρέμεινε επί δίμηνο στα κέντρα κράτησης Σουφλίου και Βέννας. Από την επίμαχη απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου δεν προκύπτει εάν η κρίση του δικαστή ίσχυε μόνο για το μέλλον ή και για το προηγούμενο χρονικό διάστημα. Εντούτοις, με τις αντιρρήσεις ο προσφεύγων κατήγγειλε την έλλειψη υγιεινής και τη μη πρόσβαση σε φυσικό φως, επικαλούμενος επιστολή του Αντιπροσώπου του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα με τα συμπεράσματα της επίσκεψης που πραγματοποίησε στο συνοριακό φυλάκιο Σουφλίου από τις 29 Σεπτεμβρίου έως την 1η Οκτωβρίου 2010.

62. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η προσφυγή που άσκησε ο προσφεύγων δυνάμει της παραγράφου 3 του άρθρου 76 του Νόμου 3386/2005 δεν του διασφάλισε, εν προκειμένω, κατάλληλη αποκατάσταση για τη μεταχείριση που υπέστη λόγω των συνθηκών κράτησής του.

63. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση παραβιάστηκε το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης.

¹⁴⁰ Βλέπε, *mutatis mutandis*, Egmez κατά Κύπρο, Προσφυγή No. 30873/9621, Δεκεμβρίου 2000, παράγραφος 65.

Γ) Επί της παραβίασης του 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 ΕυρΣΔΑ λόγω των ελλείψεων της διαδικασίας ασύλου και του κινδύνου επαναπροώθησης στην Τουρκία και το Ιράν

64. Ο προσφεύγων επικαλείται τα άρθρα 3 και 13 της Σύμβασης και παραπονεύεται για τις ελλείψεις του συστήματος εξέτασης της αίτησης ασύλου του από τις αρχές και για τον κίνδυνο να απελαθεί στην Τουρκία και εν συνεχεία στο Ιράν.

A. Επί του παραδεκτού

[...]

67. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι ενστάσεις που προέβαλε η κυβέρνηση όσον αφορά στο πρώτο μέρος της αιτίας, δηλαδή για τις ελλείψεις του συστήματος εξέτασης της αίτησης ασύλου, συνδέονται στενά με την ουσία της σχετικής με το άρθρο 13 της Σύμβασης αιτίας και αποφασίζει τη συνεκδικασή τους.

68. Αντίθετα, ως προς το δεύτερο τμήμα της αιτίας, δηλαδή τον κίνδυνο που διατρέχει ο προσφεύγων να προωθηθεί στην Τουρκία και εν συνεχεία στο Ιράν, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο κύριος Ε.Α. έφυγε από την Ελλάδα και μετέβη στη Σουηδία πριν την κοινοποίηση της απόφασης επί της αίτησης ασύλου. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, ως προς αυτό το μέρος της αιτίας, ο προσφεύγων δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι θύμα. Επομένως, η αιτίασή του απορρίπτεται ως ασυμβίβαστη *ratione personae* προς τη Σύμβαση, κατ' εφαρμογήν των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 35.

[...]

B. Επί της ουσίας

70. Στις υποθέσεις όπου τίθεται θέμα απέλασης αιτούντος άσυλο, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι αποφεύγει την εξέταση των ισχυρισμών ασύλου ή τον έλεγχο του τρόπου με τον οποίο τα κράτη συμμορφώνονται προς τις απορρέουσες από τη Σύμβαση της Γενεύης υποχρεώσεις τους. Το κύριο μέλημα του είναι εάν υπάρχουν πραγματικές εγγυήσεις που προστατεύουν τον προσφεύγοντα από τον κίνδυνο της αυθαίρετης επαναπροώθησης, άμεσης ή έμμεσης, στη χώρα από την οποία διέφυγε¹⁴¹.

71. Ωστόσο, λόγω της σημασίας που αποδίδει το Δικαστήριο στο άρθρο 3 και στη μη αναστρέψιμη φύση της ζημίας που δύναται να προ-

¹⁴¹ M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας [GC], Προσφυγή No. 30696/09, παράγραφος 286, , T.I. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 43844/98 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2004, σελίδα 541 επ.), Müslim κατά Τουρκίας, Προσφυγή No. 53566/99, παράγραφοι 72-76, 26.4.2005 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2005, σελίδα 597 επ.)

κληθεί στην περίπτωση της πραγμάτωσης του κινδύνου των βασανιστηρίων ή της κακομεταχείρισης, ο αποτελεσματικός χαρακτήρας της προσφυγής υπό την έννοια του άρθρου 13 απαιτεί τον ενδεδειγμένο έλεγχο από την εθνική αρχή¹⁴², την ανεξάρτητη και αυστηρή εξέταση κάθε αιτίας για την οποία υπάρχουν λόγοι να θεωρηθεί ότι υπάρχει κίνδυνος αντίθετης προς το άρθρο 3 μεταχείρισης¹⁴³ καθώς και ιδιαίτερη ταχύτητα¹⁴⁴. Απαιτεί επίσης να έχουν οι ενδιαφερόμενοι στη διάθεσή τους προσφυγή με αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα¹⁴⁵.

72. Προκειμένου να αποφανθεί εάν το άρθρο 13 εφαρμόζεται στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο οφείλει να ερευνήσει εάν ο προσφεύγων μπορεί να υποστηρίξει, κατά τρόπο υπερασπίσιμο, ότι η προώθησή του στο Ιράν παραβιάζει το άρθρο 3 της Σύμβασης.

73. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι κατά την άσκηση της προσφυγής, ο κύριος Ε.Α. εξέθεσε λεπτομερώς τους λόγους για τους οποίους αναγκάστηκε να διαφύγει από το Ιράν και, προς απόδειξη των ισχυρισμών του για το φόβο δίωξης στη χώρα καταγωγής του, προσκόμισε αντίγραφα άρθρων που είχε γράψει. Το Δικαστήριο έχει επίσης στη διάθεσή του αντίγραφο της άδειας παραμονής που ο προσφεύγων απέκτησε στη Σουηδία, όπου του χορηγήθηκε το καθεστώς του πρόσφυγα. Παρατηρεί συναφώς ότι οι σουηδικές αρχές έχουν ήδη αναγνωρίσει τον κίνδυνο που διέτρεχε και εξακολουθεί να διατρέχει στη χώρα καταγωγής του.

74. Για το Δικαστήριο, τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι υπήρχε *prima facie* σοβαρός και επιβεβαιωμένος κίνδυνος να υποστεί ο προσφεύγων μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης σε περίπτωση επιστροφής του στο Ιράν. Ως εκ τούτου θεωρεί ότι ο κύριος Ε.Α. έχει υπερασπίσιμη αξίωση υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Σύμβασης.

75. Παρόλα αυτά, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές και να εκτιμήσει τους κινδύνους θα διέτρεχε ο προσφεύγων εάν επιστρεφόταν στο Ιράν. Καίριας σημασίας για το Δικαστήριο είναι να γνωρίζει εάν υπήρχαν στην υπό κρίση υπόθεση πραγματικές εγγυήσεις που να προστατεύουν τον προ-

¹⁴² Chamaïev και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας, Προσφυγή No. 36378/02, παράγραφος 448.

¹⁴³ Jabari, Προσφυγή No. 40035/98, παράγραφος 50 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2001, σελίδα 423 επ.)

¹⁴⁴ Bati και λοιποί κατά Τουρκίας, Προσφυγές No. 33097/96 και 57834/00, παράγραφος 136

¹⁴⁵ Čonka κατά Βελγίου, Προσφυγή No. 51564/99, παράγραφοι 81-83 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2003, σελίδα 397 επ), Gebremedhin [Gaberamadhien] κατά Γαλλίας, Προσφυγή No. No. 25389/05, παράγραφος 66 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2007, σελίδα 426 επ.) και I.M. κατά Γαλλίας, Προσφυγή No. 9152/09, παράγραφοι 156-160, 2.2.2012

σφεύγοντα από την αυθαίρετη επαναπροώθηση, άμεση ή έμμεση, προς την χώρα καταγωγής του.

76. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στην απόφασή του M.S.S., επισήμανε τις ελλείψεις του ελληνικού συστήματος ασύλου, όπως αυτό ίσχυε κατά την εφαρμογή του Π.Δ. 81/2009 και ιδίως αυτές που συνδέονται με την πρόσβαση στην διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου¹⁴⁶.

77. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η κυβέρνηση και ο προσφεύγων αναφέρονται λεπτομερειακά στις συνθήκες υλοποίησης των προγραμμάτων αρωγής στους αιτούντες άσυλο τα οποία χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το κράτος, και, ιδίως, εάν κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες είχε τη δυνατότητα να υποστηρίξει τον προσφεύγοντα στη διαδικασία ασύλου. Σχετικά εκτιμά ότι δεν οφείλει να εξετάσει τους σχετικούς ισχυρισμούς για να αποφανθεί επί της υπό κρίση υπόθεσης.

78. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ορισμένες από τις γενικές κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας για την διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα επιβεβαιώνονται από τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης. Πράγματι, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες είχε ενημερώσει επανειλημμένως εγγράφως τις αρχές για την επιθυμία του προσφεύγοντος να καταθέσει αίτηση ασύλου, γεγονός που δεν αμφισβητεί η κυβέρνηση. Ωστόσο, η αίτηση αυτή καταχωρήθηκε μόλις στις 26 Αυγούστου 2010. Επίσης, η αίτηση ασύλου του προσφεύγοντα απορρίφθηκε σε πρώτο βαθμό με μία απόφαση που φαίνεται να έχει συνταχθεί κατά τρόπο στερεότυπο. Πολύ περισσότερο δε, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι έχει ήδη κρίνει ότι η πρώτη προσφυγή που επικαλείται η κυβέρνηση, ήτοι η αίτηση ακύρωσης που προβλέπει το Π.Δ. 81/2009, δεν αποτελούσε αποτελεσματική προσφυγή¹⁴⁷. Όσον αφορά στην προσφυγή που προβλέπει το Π.Δ. 114/2010, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι αυτή εισήχθη στην έννομη τάξη στις 22 Νοεμβρίου 2010, δηλαδή μετά την αναχώρηση του κυρίου E.A. από την Ελλάδα.

79. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 λόγω των ελλείψεων του ελληνικού συστήματος χορήγησης ασύλου κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι δεν μπορεί να προσαφθεί στον προσφεύγοντα ότι δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Επομένως, απορρίπτεται η προκαταρκτική ένσταση της κυβέρνησης περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων.

¹⁴⁶ Παράγραφοι 300-302, 315, 318 και 320 της απόφασης M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας.

¹⁴⁷ Βλέπε, ανωτέρω, παράγραφος 76 της απόφασης.

Δ) Επί της παραβίασης του άρθρου 5 παρ. 1 ΕυρΣΔΑ

80. Ο προσφεύγων επικαλείται τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης και παραπονείται ότι η κράτηση που διατάχθηκε μετά τη σύλληψή του ήταν αυθαίρετη, καθόσον ήταν το αποτέλεσμα της αρχικής άρνησης καταχώρησης της αίτησης ασύλου του από τις αρχές, ότι συνεχίστηκε μετά την καταχώρηση του αιτήματός του και ενώ η απέλασή του δεν ήταν πλέον δυνατή, ότι δεν ήταν απαραίτητη για τον έλεγχο της ταυτότητάς του και ότι δεν εξυπηρετούσε ουδόλως τη διεξαγωγή της διαδικασίας ασύλου.

[...]

84. Όσον αφορά στις γενικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης σε υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με αυτά της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο παραπέμπει στη σχετική νομολογία του επί του θέματος¹⁴⁸.

85. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει, πρώτον, ότι η στέρηση της ελευθερίας του προσφεύγοντα βασιζόταν στο άρθρο 76 του Ν. 3386/2005. Συνεπώς, η επίδικη κατάσταση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εδαφίου (στ) της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης και θεμελιώνεται στο εθνικό δίκαιο. Συναφώς υπενθυμίζει ότι η παράγραφος 1 (στ) του άρθρου 5 της Σύμβασης δεν απαιτεί η κράτηση του προσώπου κατά του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απέλασης να θεωρείται ευλόγως απαραίτητη, για παράδειγμα για να αποτραπεί η τέλεση αδικήματος ή η φυγή του¹⁴⁹. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η κράτηση του προσφεύγοντα επιβλήθηκε για να αποτραπεί η παράτυπη παρουσία του στην ελληνική επικράτεια και για να διασφαλιστεί η ενδεχόμενη απέλασή του. Συνεπώς, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί στην υπό κρίση υπόθεση η καλή πίστη των αρμοδίων αρχών.

86. Δεύτερον, όσον αφορά στη διάρκεια της κράτησης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στο πλαίσιο της παραγράφου 1 (στ) του άρθρου 5 μόνον η διαδικασία της απέλασης δικαιολογεί τη στέρηση της ελευθερίας που θεμελιώνεται στη διάταξη αυτή και ότι η κράτηση παύει να δικαιολο-

¹⁴⁸ Βλέπε, ιδίως, Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου [GC], Προσφυγή No. 13229/03, παράγραφοι 64 και 74 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2008, σελίδα 153 επ.), Mooren κατά Γερμανίας [GC], Προσφυγή No. 11364/03, παράγραφοι 72-81, Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή No. 22414/93, 15.11.1996, παράγραφος 73, Baranowski κατά Πολωνίας, Προσφυγή No. 28358/95, παράγραφοι 50-52, Barjamaj κατά Ελλάδας, Προσφυγή No. 36657/11, παράγραφοι 36-38, 2.5.2013, και Khuroshvili κατά Ελλάδας, Προσφυγή No. 58165/10, παράγραφοι 107-108, 12.12.2013

¹⁴⁹ Chahal, παράγραφος 112 (ο.π. υποσ. 18)

γείται¹⁵⁰ εάν η σχετική διαδικασία δεν διεξάγεται με την απαιτούμενη επιμέλεια.

87. Ωστόσο, το Δικαστήριο επισημαίνει, πρώτον, ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε για περίοδο δύο μηνών περίπου, ήτοι από τις 2 Αυγούστου έως τις 8 Οκτωβρίου 2010, οπότε και αφέθηκε ελεύθερος με απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Κατά το Δικαστήριο, αυτή η διάρκεια της κράτησης δεν μπορεί να θεωρηθεί κατ' αρχήν ως υπερβολική για την ολοκλήρωση των διοικητικών διαδικασιών ενόψει της απέλασης του κυρίου Ε.Α.

88. Όσον αφορά στην αίτηση ασύλου, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι κατά το εθνικό δίκαιο η αίτηση ασύλου αναστέλλει την εκτέλεση του μέτρου της απέλασης όχι όμως και της κράτησης. Η εθνική νομοθεσία ασύλου επιβάλλει να εξεταστεί η σχετική αίτηση «κατ' απόλυτη προτεραιότητα». Ωστόσο, στην υπό κρίση υπόθεση, ο προσφεύγων αφέθηκε ελεύθερος ένα μήνα και δεκατρείς ημέρες μετά τις 26 Αυγούστου 2010, οπότε οι αρχές καταχώρησαν την αίτηση ασύλου του.

89. Τέλος, αφού διαπίστωσε την παραβίαση του άρθρου 3 λόγω των συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντα¹⁵¹, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι απαραίτητο να αποφανθεί εκ νέου για το θέμα αυτό υπό το πρίσμα της παραγράφου 1 (στ) του άρθρου 5¹⁵² της Σύμβασης.

90. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι η κράτηση του προσφεύγοντα δεν ήταν αυθαίρετη, και, επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν «νόμιμη» υπό την έννοια της παραγράφου 1 (στ) του άρθρου 5 της Σύμβασης.

Ε) Επί της παραβίασης του άρθρου 5 παρ. 4 ΕυρΣΔΑ

91. Ο προσφεύγων παραπονείται επίσης για την έλλειψη αποτελεσματικότητας του δικαστικού ελέγχου του μέτρου της κράτησης και ιδίως για το ότι, κατά την κράτησή του, ήταν αδύνατο, λόγω έλλειψης ενημέρωσης και βοήθειας, να προσφύγει σε δικαστήριο που θα αποφαινόταν για τη νομιμότητα της κράτησης αυτής.

[...]

95. Όσον αφορά στις γενικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης σε υποθέσεις που εγείρουν

¹⁵⁰ Chahal, παράγραφος 113 (ο.π. υποσημ. 18), Gebremedhin [Gaberemadhién] κατά Γαλλίας, παράγραφος 74 (ο.π. υποσημ. 145)

¹⁵¹ Βλέπε, ανωτέρω, παράγραφος 52 της απόφασης.

¹⁵² Horshill κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 70427/11, παράγραφος 65, 1.8.2013.

ζητήματα παρόμοια με αυτά της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο παραπέμπει στην οικεία νομολογία του επί του θέματος¹⁵³.

96. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει πρώτον, ότι όσον αφορά στις αντιρρήσεις που μπορεί να ασκήσει αλλοδαπός κατά απόφασης που διατάσσει την κράτησή του ενόψει απέλασης, η τέταρτη παράγραφος του άρθρου 76 του Νόμου 3386/2005 προέβλεπε κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών ότι το εν λόγω δικαστικό όργανο μπορούσε να εξετάσει την απόφαση κράτησης μόνον υπό το πρίσμα του κινδύνου φυγής ή του κινδύνου για τη δημόσια τάξη. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως ότι η διατύπωση αυτή περιείχε αμφισημία στον βαθμό που, όπως ήταν διατυπωμένη, η παράγραφος 4 του άρθρου 76 δεν παρείχε ρητά στο δικαστή τη δυνατότητα να εξετάσει τη νομιμότητα της επιστροφής που αποτελούσε κατά το ελληνικό δίκαιο, τη νομική θεμελίωση της κράτησης¹⁵⁴.

97. Είναι αλήθεια ότι η τροποποίηση της παραγράφου 4 του άρθρου 76 του Ν. 3386/2005 με το Ν. 3900/2010 προβλέπει εφεξής ότι ο αρμόδιος δικαστής «κρίνει και για τη νομιμότητα της κράτησης ή της παράτασης της», επομένως και για τις υλικές συνθήκες της κράτησης. Ωστόσο, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο Νόμος 3900/2010 τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2011, ενώ στην υπό κρίση υπόθεση τα επίμαχα περιστατικά, όσον αφορά στην αντλούμενη από την παράγραφο 4 του άρθρου 5 αιτίαση, έλαβαν χώρα μεταξύ των μηνών Αυγούστου και Οκτωβρίου 2010. Επομένως, τα συμπεράσματα στα οποία έχει ήδη καταλήξει το Δικαστήριο σχετικά με την αποτελεσματικότητα των αντιρρήσεων ενώπιον του Προέδρου του Διοικητικού Πρωτοδικείου ισχύουν επίσης στην υπό κρίση υπόθεση¹⁵⁵. Εξετάζοντας τις ειδικές περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η υπ' αρ. Ρ 80/2010 απόφαση της Προέδρου του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αλεξανδρούπολης απέρριψε τις αντιρρήσεις του προσφεύγοντα για την κράτησή του χωρίς να λάβει υπόψη τις συνέπειες της υποβολής αίτησης ασύλου και χωρίς να εξετάσει τις συνθήκες κράτησής του. Αρκέστηκε να διαπιστώσει τη βούληση των αρχών να βελτιώσουν τις συνθήκες κράτησης στο μέλλον. Η

¹⁵³ Βλέπε, ιδίως, Dougoz κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 40907/98, παράγραφος 61 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2001, σελίδα 105 επ.), S.D. κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 53541/07, 11.6.2009, A.A. κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 12186/08 και Herman και Serazadishvili κατά Ελλάδα, Προσφυγές No. 26418/11 και 45884/11, παράγραφος 71, 24.4.2014.

¹⁵⁴ R.U. κατά Ελλάδα, παράγραφος 103 (ο.π. υποσημ. 3), A.A. κατά Ελλάδα, παράγραφος 73 (ο.π. υποσημ. 139), Tabesh κατά Ελλάδα, Προσφυγή No. 8256/07, παράγραφος 62, S.D. κατά Ελλάδα, παράγραφος 73 (ο.π. υποσημ. 136)

¹⁵⁵ Herman και Serazadishvili, παράγραφος 72 (ο.π. υποσημ. 20).

αποδοχή των δεύτερων αντιρρήσεων του προσφεύγοντα από το Διοικητικό Πρωτοδικείο, το οποίο δεν απεφάνθη επί της νομιμότητας της κράτησης, δεν μπορεί να ασκήσει επίδραση στην αποτελεσματικότητα της πρώτης προσφυγής.

98. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι ανεπάρκειες του εθνικού δικαίου κατά το χρόνο των επίδικων πραγματικών περιστατικών όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου της κράτησης ενόψει της απέλασης δεν είναι σύμφωνες προς τις απαιτήσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, παραβιάστηκε αυτή η διάταξη της Σύμβασης.

[...]

Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Ελλάδα παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 3, 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 και 5 παράγραφος 4 της Σύμβασης.

Άρθρα 2, 3, 5, 34 και 46
Δικαίωμα στη ζωή
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια
Ατομική προσφυγή
Υποχρεωτική ισχύς και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων

0966

Υπόθεση L.M. και λοιποί κατά της Ομοσπονδίας της Ρωσίας (15.10.2015)¹⁵⁶

Δικαστές: A. Sajó, Πρόεδρος, M.Lazarova Trajkovska, J. Laffranque, P. Pinto de Albuquerque, Λ.-Α. Σισιλιάνος, E. Møse, D.Dedon, δικαστές

Δικηγόροι: N.Y. Golovanchuk, δικηγόρος Μόσχας, G.Matyushkin, εκπρόσωπος της Ρωσικής Κυβέρνησης

Παραβίαση των δικαιωμάτων που εγγυώνται και προστατεύουν τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης: απέλαση στη Συρία χωρίς την ενδελεχή εξέταση των ισχυρισμών των προσφευγόντων για τον κίνδυνο ζωής που αντιμετωπίζουν στην περίπτωση της επιστροφής τους – Το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει ένδικο μέσο για τη δικαστική επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησης υπό το άρθρο 5 παράγραφος 4 της Σύμβασης – Κράτηση των προσφευγόντων χωρίς ανώτατο χρονικό όριο στέρησης της προσωπικής ελευθερίας – Μετά την απόρριψη των

¹⁵⁶ Προσφυγές Νο. 40081/14, 40088/14 και 40127/14. Επιμέλεια απόφασης: Κατερίνα Λαζανά, Référendaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

εφέσεων των προσφευγόντων κατά των αποφάσεων απέλασης δεν μπορούσε πλέον να υποστηριχθεί ότι οι προσφεύγοντες ήταν πρόσωπα «εναντίον των οποίων εκκρεμεί διαδικασία απέλασης ή έκδοσης» υπό την έννοια του άρθρου 5 παράγραφος 1 (στ) της Σύμβασης – Οι περιορισμοί στην επικοινωνία των προσφευγόντων με τους εκπροσώπους τους συνιστούν παρέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος ατομικής προσφυγής υπό το άρθρο 34 της Σύμβασης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 2, 3, 5 παράγραφοι 1 και 4, 34 και 46 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α΄) και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Οι προσφεύγοντες, κύριος L.M., ανιθαγενής Παλαιστίνιος από τη Συρία και οι κύριοι A.A. και M.A., υπήκοοι Συρίας, γεννήθηκαν το 1988, 1987 και 1994 αντίστοιχα. Κατά το χρόνο εισαγωγής των προσφυγών τους κρατούνταν στο Maloyaroslavets, στην περιοχή Kaluga της Ρωσίας.

Οι προσφεύγοντες εισήλθαν στη Ρωσία το 2013. Το Μάρτιο του 2014 ο κύριος A.A. ζήτησε να αναγνωριστεί στο πρόσωπό του το καθεστώς του πρόσφυγα στη Ρωσία και, σύμφωνα με τη κυβέρνηση της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, το αίτημά του απερρίφθη. Τον Απρίλιο του 2014 οι τρεις προσφεύγοντες συνελήφθησαν σε ένα εργοστάσιο ρούχων στο Maloyaroslavets. Το Περιφερειακό Δικαστήριο τους καταδίκασε για παράβαση των όρων διαμονής και για εργασία χωρίς άδεια, διέταξε την απέλασή τους στη Συρία και την κράτησή τους εν όψει της απέλασης. Έκτοτε, οι κύριοι L.M. and M.A. παρέμειναν στο κέντρο κράτησης αλλοδαπών, ενώ ο κύριος A.A. δραπέτευσε τον Αύγουστο του 2014 και η μετέπειτα τύχη του είναι άγνωστη.

Στις 27 Μαΐου 2014 το Περιφερειακό Δικαστήριο απέρριψε τις εφέσεις των προσφευγόντων κατά των αποφάσεων απέλασης. Κατόπιν τούτου οι αποφάσεις κατέστησαν εκτελεστές. Ωστόσο, η απέλασή τους ανεβλήθη εν όψει του προσωρινού μέτρου που υπέδειξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (υπό το άρθρο 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου) στην κυβέρνηση της Ομοσπονδίας της Ρωσίας, κατά το οποίο δεν απομακρυνθούν οι προσφεύγοντες στη Συρία εκκρε-

μούσης της διαδικασίας εξέτασης της προσφυγής του ενώπιον του Δικαστηρίου.

Παράλληλα με τη διαδικασία απέλασης και μετά την κράτησή τους οι τρεις προσφεύγοντες αιτήθηκαν άσυλο στην Ομοσπονδία της Ρωσίας. Σχετικά ισχυρίστηκαν ότι διέφυγαν από τη Συρία λόγω του πολέμου και του κινδύνου που ενείχε για τη ζωή τους. Από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης ολοκλήρωσε τη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου των L.M. και A.A. το Δεκέμβριο του 2014. Η αίτηση ασύλου του κυρίου M.A. και η έφεση που άσκησε ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου απορρίφθηκαν το Νοέμβριο του 2014.

Ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι η εκτέλεση της απόφασης απέλασης στη Συρία παραβιάζει τα δικαιώματα που εγγυώνται και προστατεύουν οι διατάξεις των άρθρων 2 (δικαίωμα στη ζωή) και 3 (απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης) και ότι δεν είχαν στη διάθεσή τους αποτελεσματικό ένδικο μέσο σε σχέση με αυτές τις αιτιάσεις, κατά παραβίαση του άρθρου 13 (δικαίωμα σε αποτελεσματική προσφυγή) της Σύμβασης. Επίσης, παραπονέθηκαν ότι οι συνθήκες κράτησής τους ήταν αντίθετες στο άρθρο 3 της Σύμβασης. Περαιτέρω, οι προσφεύγοντες επικαλέστηκαν παραβίαση των δικαιωμάτων που προστατεύει το άρθρο 5 παράγραφοι 1 (δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια) και 4 (δικαίωμα στην ταχεία δικαστική εξέταση της νομιμότητας της κράτησής) της Σύμβασης, επειδή δεν είχαν πρόσβαση σε αποτελεσματική δικαστική επανεξέταση της συνεχιζόμενης κράτησής τους και επειδή οι δικαστικές αποφάσεις που διέταξαν την κράτησή τους δεν όριζαν το ανώτατο επιτρεπτό όριο στέρησης της προσωπικής τους ελευθερίας. Τέλος, επικαλούμενοι το άρθρο 34 (δικαίωμα ατομικής προσφυγής) της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν ότι οι περιορισμοί στην επικοινωνία με τους εκπροσώπους τους και στις υπηρεσίες διερμηνείας παρεμπόδισαν την ικανότητά τους να επικοινωνούν αποτελεσματικά με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Οι προσφυγές εισήχθησαν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 29 και 30 Μαΐου 2014.

Νόμο Βάσιμο: **A)** Εν όψει της απόλυτης φύσης της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης υπό το άρθρο 3, δεν είναι δυνατό να σταθμιστεί ο κίνδυνος της απαγορευμένης μεταχείρισης με την παράτυπη παραμονή, δηλαδή με τους λόγους που δικαιολογούν την απέλαση. **B)** Οι περιορισμοί στο δικαίωμα επικοινωνίας των προσφευγόντων με τους εκπροσώπους τους και τους συνηγούς τους παραβιάζουν το δικαίωμα στην άσκηση ατομικής προσφυγής.

Σκεπτικό:

Α) Επί της παραβίασης των άρθρων 2 και 3 ΕυρΣΔΑ: Το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση της κυβέρνησης της Ομοσπονδίας της Ρωσίας περί με εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, επειδή κατά το χρόνο άσκησης της υπό κρίση προσφυγής δεν είχαν κριθεί τελεσίδικα οι αιτήσεις ασύλου των προσφευγόντων.

Ειδικότερα, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι ήταν τελεσίδικες οι από 27.5.2014 αποφάσεις του Περιφερειακού Δικαστηρίου, που επιβεβαίωσαν τις αποφάσεις απέλασης των προσφευγόντων. Οι αιτήσεις τους για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα είτε είχαν απορριφθεί είτε ήταν εκκρεμείς. Επιπλέον, ορισμένες πτυχές της κράτησής τους παρεμπόδισαν την αποτελεσματική συμμετοχή τους στη διαδικασία για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Όσον αφορά στην επικαλούμενη παραβίαση της Σύμβασης σε περίπτωση απέλασης των προσφευγόντων στη Συρία, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι προσφεύγοντες είχαν προβάλει ενώπιον των αρχών της Ομοσπονδίας της Ρωσίας ουσιώδεις λόγους να πιστεύεται ότι, σε περίπτωση απέλασης, θα αντιμετώπιζαν πραγματικό κίνδυνο για τη ζωή τους και την προσωπική τους ασφάλεια. Στις διαδικασίες με τις οποίες είχαν προσβάλει τις αποφάσεις απέλασης, ισχυρίστηκαν ότι προέρχονταν από το Χαλέπι και τη Δαμασκό, όπου από το 2012 μαίνονταν ισχυρές και αδιάκριτες εχθροπραξίες. Επίσης, παρουσίασαν ενώπιον των αρχών της Ομοσπονδίας της Ρωσίας που εξέταζαν τις αιτήσεις ασύλου πρόσθετες και εξατομικευμένες πληροφορίες για τον κίνδυνο που ενείχε η επιστροφή τους στη Συρία. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι έκθεση της Υπηρεσίας Μετανάστευσης της Ομοσπονδίας της Ρωσίας είχε αναγνωρίζει την ανάγκη για διεθνή προστασία των αιτούντων άσυλο από τη Συρία.

Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας δεν εξέτασαν προσηκόντως τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων. Στο πλαίσιο της διαδικασίας που κατέληξε στην έκδοση απόφασης απέλασης, ο δικαστικός έλεγχος περιορίστηκε κατά βάση στη διαπίστωση της παράτυπης παρουσίας των προσφευγόντων στην επικράτεια της Ομοσπονδίας της Ρωσίας. Τόσο το Πρωτοδικείο όσο και το Περιφερειακό Δικαστήριο παρέλειψαν αφενός να εξετάσουν ενδελεχώς και σε βάθος τους κινδύνους που επικαλέστηκαν οι προσφεύγοντες και αφετέρου να συνεκτιμήσουν τις διεθνείς πηγές που αναφέρονταν στην τρέχουσα κατάσταση στη Συρία. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, εν όψει της απόλυτης φύσης της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης υπό το άρθρο 3, δεν ήταν δυνατό να σταθμιστεί ο κίνδυνος παρόμοιας μεταχείρισης με τους λόγους που δικαιολογούσαν την απέλαση. Ειδικότερα, εκτίμησε ότι ήταν ιδιαίτερος ατυχής η προσέγγιση των δικαστηρίων

της Ομοσπονδίας της Ρωσίας στις υποθέσεις των προσφευγόντων, καθώς από την εθνική νομολογία προκύπτει ότι τα εθνικά δικαστήρια που κρίνουν διοικητικές παραβάσεις του μεταναστευτικού νόμου λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα επιχειρήματα των ενδιαφερομένων που επικαλούνται κίνδυνο κακομεταχείρισης στην περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους. Συνάγεται, επομένως, ότι ήταν εφικτή η ανάκληση των υπό κρίση αποφάσεων απέλασης.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν έχει ακόμη αξιολογήσει τους ισχυρισμούς για κίνδυνο ζωής ή κακομεταχείρισης στο πλαίσιο της διεξαγόμενης σύρραξης στη Συρία. Τούτο οφείλεται αναμφίβολα στο γεγονός ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες δεν πραγματοποιούν επί του παρόντος ακούσιες επιστροφές στη Συρία. Τον Οκτώβριο του 2014 η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες χαιρέτισε την πρακτική πολλών Ευρωπαϊκών κρατών να μην απελαύνουν Σύριους υπηκόους στη χώρα καταγωγής τους, συμπεριλαμβανομένης της *de facto* αναστολής των επιστροφών στη Συρία. Οι τελευταίες εκθέσεις του ΟΗΕ χαρακτηρίζουν την κατάσταση στη Συρία «ανθρωπιστική κρίση» και αναφέρουν την «ανυπολόγιστη οδύνη» των αμάχων, τις μαζικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου από όλα τα μέρη και το συνεπαγόμενο εκτοπισμό σχεδόν του μισού πληθυσμού της χώρας.

Οι προσφεύγοντες προέρχονται από το Χαλέπι και τη Δαμασκό, όπου μαίνονταν ιδιαίτερες βίαιες συγκρούσεις. Ο κύριος Μ.Α. αναφέρθηκε στη δολοφονία των συγγενών του από ένοπλες ομάδες που είχαν καταλάβει την περιοχή όπου διέμενε και επικαλέστηκε φόβο για τη ζωή του. Ο κύριος L.M. είναι ανιθαγενής Παλαιστίνιος. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «σχεδόν όλες οι περιοχές που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό Παλαιστινίων προσφύγων επηρεάζονται άμεσα από τον πόλεμο». Κατά την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες οι Παλαιστίνιοι της Συρίας έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία.

Το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες βασίμως προέβαλαν ότι η απομάκρυνσή τους στη Συρία θα παραβίαζε τα δικαιώματα που εγγυώνται και προστατεύουν οι διατάξεις των άρθρων 2 και 3 της Σύμβασης. Η κυβέρνηση της Ομοσπονδίας της Ρωσίας δεν επικαλέστηκε ενώπιον του Δικαστηρίου πληροφορίες ικανές να αντικρούσουν τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων ούτε ειδικές συνθήκες που θα εξασφάλιζαν επαρκή προστασία στους προσφεύγοντες στην περίπτωση της επιστροφής τους στη Συρία.

Κατά συνέπεια, η εκτέλεση της απόφασης απέλασης των προσφευγόντων στη Συρία θα παραβίαζε τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος εξέτασης των ισχυρισμών των προσφευγόντων υπό το άρθρο 13 της Σύμβασης.

Ως προς τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων για τις συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο εκτιμά, υπό το φως των στοιχείων που προσκομίστηκαν ενώπιόν του, ότι δεν παραβιάστηκε η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης. Επομένως, κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη κατά το κεφάλαιο αυτό.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 5 ΕυρΣΔΑ: Το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 5 παράγραφος 4 σε αρκετές υποθέσεις που στρέφονταν κατά της Ομοσπονδίας της Ρωσίας επειδή το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει τη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου για τη δικαστική επανεξέταση της κράτησης ενόψει της απέλασης. Ομοίως, οι προσφεύγοντες της παρούσας υπόθεσης δεν είχαν στη διάθεσή τους ένδικο μέσο για να επιδιώξουν τη δικαστική επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησής τους. Ως εκ τούτου, στην περίπτωση τους παραβιάστηκε η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης.

Ως προς την αιτίαση των προσφευγόντων υπό το άρθρο 5 παράγραφος 1 της Σύμβασης, το Δικαστήριο διαπιστώνει κατ' αρχήν ότι το Περιφερειακό Δικαστήριο διέταξε την κράτηση των προσφευγόντων για αδίκημα που τιμωρείται με απέλαση βάσει του εθνικού δικαίου. Επομένως, η κράτηση διατάχθηκε σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Επιπλέον, κατά το αρχικό στάδιο της κράτησης των προσφευγόντων οι εθνικές αρχές διερευνούσαν εάν ήταν εφικτή η απομάκρυνσή τους στη Συρία. Ωστόσο, ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες επικαλέστηκαν ρωσικά έγγραφα από τα οποία προέκυπτε ότι ήταν ανέφικτη η απέλασή τους στη Συρία. Το Περιφερειακό Δικαστήριο παρέλειψε να αξιολογήσει τους σχετικούς ισχυρισμούς και επιβεβαίωσε τις αποφάσεις απέλασης. Συνεπώς, μετά την έκδοση των αποφάσεων της 27^{ης} Μαΐου 2014, δεν μπορούσε πλέον να υποστηριχθεί ότι οι προσφεύγοντες ήταν πρόσωπα «εναντίον των οποίων εκκρεμεί διαδικασία απέλασης ή έκδοσης» υπό την έννοια του άρθρου 5 παράγραφος 1 (στ). Σημειώνεται σχετικά ότι το Μάιο του 2014 παρέμειναν κρατούμενοι, ενόψει της απέλασης, χωρίς καμιά ένδειξη για το ανώτατο όριο της διάρκειας της στέρησης της προσωπικής τους ελευθερίας. Επομένως, παραβιάστηκε η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης.

Γ) Επί της παραβίασης του άρθρου 34 ΕυρΣΔΑ: Ως προς τις αιτιάσεις υπό το άρθρο 34 της Σύμβασης, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας αρνήθηκαν στους προσφεύγοντες το δικαίωμα συνάντησης με τους δικηγόρους και εκπροσώπους τους. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι εξαναγκάστηκαν να υπογράψουν στη ρωσική γλώσσα δηλώσεις ανάκλησης των αιτήσεων ασύλου, τις

οποίες στη συνέχεια ανακάλεσαν καθώς δεν κατανοούσαν το περιεχόμενό τους. Το Δικαστήριο σημειώνει με ανησυχία ότι οι αρχές της Ομοσπονδίας της Ρωσίας δεν αντέδρασαν σε αυτές τις καταγγελίες. Επιπλέον, αρκετά στοιχεία της υπόθεσης τεκμηριώνουν ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν ανεμπόδιστη επικοινωνία με τους εκπροσώπους τους. Κατά το Δικαστήριο, οι περιορισμοί αυτοί συνιστούν παρέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος στην ατομική προσφυγή, και, επομένως η Ομοσπονδία της Ρωσίας απέτυχε να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της υπό το άρθρο 34 της Σύμβασης.

Δ) Εφαρμογή του άρθρου 46 ΕυρΣΔΑ: Εν όψει της διαπίστωσης της παραβίασης του άρθρου 5 παράγραφος 1 σχετικά με την κράτηση των προσφευγόντων μετά την 27^η Μαΐου 2014, το Δικαστήριο κρίνει απαραίτητο να υποδείξει ατομικά μέτρα για την εκτέλεση της απόφασης, σε εφαρμογή του άρθρου 46 (δεσμευτική ισχύς και εκτέλεση των αποφάσεων). Σχετικά αποφαινεται ότι η Ομοσπονδία της Ρωσίας οφείλει να διασφαλίσει την άμεση απόλυση των δύο προσφευγόντων που παραμένουν υπό κράτηση.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Ομοσπονδία της Ρωσίας παραβίασε τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 5 παράγραφοι 1 και 4 και 34 της Σύμβασης.

Σημείωση της επιμελήτριας για την εκτέλεση της απόφασης¹⁵⁷: Οι αρχές διέταξαν την απόλυση των προσφευγόντων και χορήγησαν προσωρινή διεθνή προστασία σε όσους είχαν αιτηθεί άσυλο.

¹⁵⁷ Για λεπτομέρειες της εκτέλεσης της απόφασης, βλέπε, στην ιστοσελίδα σε: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_fr.asp?CaseTitleOrNumber=40081%2F14&StateCode=RUS&SectionCode=ENHANCED+SUPERVISION

Άρθρα 2, 3, 13 και 34 της Σύμβασης
Άρθρο 4 του Τέταρτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης
Δικαίωμα στη ζωή
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής
Απαγόρευση ομαδικών απελάσεων αλλοδαπών

0967

Υπόθεση Sharifi και λοιποί κατά Ιταλίας και Ελλάδας (21.10.2014)¹⁵⁸

Δικαστές: I.Karakas, Πρόεδρος, G.Raimondi, A. Sajó, Λ.-Α. Σισιλιάνος, H.Keller, P.Lemmens, R.Spano, δικαστές

Δικηγόροι: A. Ballerini, δικηγόρος Γένοβας, και L. Mandro, δικηγόρος Βενετίας, για τους προσφεύγοντες, E. Spatafora και N. Lettieri, αντιπρόσωποι της Ιταλικής Κυβέρνησης, Α.Γ.Τζεφεράκος, εκπρόσωπος της Ελληνικής Κυβέρνησης, Γ.Κανελλόπουλος, νομικός σύμβουλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Σ.Τρέκλη και Χ.Πουλάκος, δικαστικοί αντιπρόσωποι του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Παραβίαση του άρθρου 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 λόγω των ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα την εποχή των πραγματικών περιστατικών οι οποίες αφορούν ιδίως την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, την ενημέρωση των αιτούντων άσυλο, την έλλειψη διερμηνέων και νομικής υποστήριξης και τη διάρκεια της διαδικασίας – Οι δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα Κράτη στην διαχείριση των μεταναστευτικών ροών ή στην υποδοχή των αιτούντων άσυλο δεν θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την προσφυγή σε πρακτικές ασύμβατες με την Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της – Απαγόρευση συλλογικών και αδιάκριτων απελάσεων – Καμία μορφή συλλογικής και αδιάκριτης απομάκρυνσης δεν θα μπορούσε να αιτιολογηθεί με την επίκληση του συστήματος του Δουβλίνου, του οποίου η εφαρμογή οφείλει, σε κάθε περίπτωση, να γίνεται κατά τρόπο συμβατό με την Σύμβαση – Το Κράτος που προβαίνει στην επιστροφή είναι υπεύθυνο να εξασφαλίσει ότι η χώρα προορισμού προσφέρει επαρκείς εγγυήσεις που επιτρέπουν να αποφευχθεί η απέλαση του ενδιαφερομένου προσώπου προς την χώρα προέλευσής του χωρίς αξιολόγηση των κινδύνων που αυτό διατρέχει.

Εφαρμοστέο δίκαιο:

¹⁵⁸ Προσφυγή Νο. 16643/09. Η απόδοση της απόφασης στην ελληνική γλώσσα στηρίζεται στην επίσημη μετάφραση που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (<http://www.nsk.gr/>). Επιμέλεια: Κατερίνα Λαζανά, Référendaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρα 2, 3, 13 και 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α') και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α')

Άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών «περί αναγνώρισεως ορισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών πέραν αυτών που περιλαμβάνονται ήδη στη Σύμβαση και στο πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο σε αυτήν¹⁵⁹

Άρθρα 5,6, 7, 8 22 και 23 της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Ιταλικής Δημοκρατίας για την επανεισδοχή προσώπων σε μη νόμιμη κατάσταση μετά του συνημμένου σε αυτήν Εκτελεστικού Πρωτοκόλλου Ν. 2857/2000 (ΦΕΚ 246, τ. Α')

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου της 18ης Φεβρουαρίου 2003 για τα κριτήρια και τους μηχανισμούς προσδιορισμού του κράτους μέλους το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που έχει υποβληθεί σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας

EE L 50/25.2.2003

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013 για τα κριτήρια και τους μηχανισμούς προσδιορισμού του κράτους μέλους το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που έχει υποβληθεί σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας

EE L 180/29.6.2013

Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005 σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα

EEL 326/13.12.2005

ΠΔ 81/2009 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικα-

¹⁵⁹ Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει αυτό το Πρωτόκολλο. Για την απόδοση του κειμένου σε ανεπίσημη μετάφραση, βλέπε «Διεθνείς Συμβάσεις για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα», Ελληνική Επιτροπή Διεθνούς Αμνηστίας, Εκδόσεις Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, Αθήνα 1992 (σε: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3780.html>)

σίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005)» (ΦΕΚ 99, Τ. Α')

Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη

ΕΕ L 31/6.2.2003

Πραγματικά περιστατικά: Οι προσφεύγοντες, τριάντα δύο υπήκοοι Αφγανιστάν, δύο υπήκοοι Σουδάν και ένας υπήκοος Ερυθραίας, υποστηρίζουν ότι αφίχθησαν παράτυπα στην Ιταλία από την Ελλάδα. Δήλωσαν ότι, σε διάφορες ημερομηνίες το 2007 και το 2008, εισήλθαν στην ελληνική επικράτεια από χώρες όπου μαίνονταν ένοπλες συγκρούσεις οι οποίες είχαν αντίκτυπο στον άμαχο πληθυσμό και ειδικότερα, το Αφγανιστάν, το Σουδάν και την Ερυθραία. Μεταξύ του Ιανουαρίου 2008 και του Φεβρουαρίου 2009 επιβιβάστηκαν παράτυπα στην Πάτρα σε πλοία με προορισμό την Ιταλία. Αποβιβάστηκαν στα λιμάνια του Μπάρι, της Ανκόνα και της Βενετίας, όπου η αστυνομία των συνόρων τους συνέλαβε και τους επέστρεψε αμέσως στην Ελλάδα.

Η Ιταλική κυβέρνηση υποστήριξε ότι, εκ των προσφευγόντων, μόνο ο Reza Karimi είχε φτάσει στην ιταλική επικράτεια. Κρυμμένος με δεκαεπτά άλλους παράτυπους μετανάστες σε ένα φορτηγό που μετέφερε λαχανικά, είχε ανακαλυφθεί από την αστυνομία στο λιμάνι της Αγκόνα στις 14 Ιανουαρίου 2009 και σταλεί πίσω στην Ελλάδα την ίδια ημέρα. Είχε φτάσει στην Πάτρα την επόμενη ημέρα. Σύμφωνα με την Ελληνική κυβέρνηση, μόνο δέκα από τους προσφεύγοντες είχαν εισέλθει στην ελληνική επικράτεια. Σε βάρος τους είχαν εκδοθεί αποφάσεις απέλασης, διατάχθηκε η κράτησή τους και, ως επί το πλείστον, στη συνέχεια απολύθηκαν, οπότε τους χορηγήθηκε δικαίωμα παραμονής στην Ελλάδα για τριάντα ημέρες προκειμένου να εγκαταλείψουν τη χώρα. Σύμφωνα με το Ελληνικό Υπουργείο Εσωτερικών, μόνο ένας από τους προσφεύγοντες είχε υποβάλει αίτηση ασύλου (η οποία απερρίφθη) και άλλος ένας πέτυχε την αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης απέλασης, με τα προσωρινά μέτρα που υπέδειξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 39 του Κανονισμού του Δικαστηρίου) στην Ελληνική κυβέρνηση περί αναστολής της επιστροφής έξι εκ των προσφευγόντων. Παρόλα αυτά ένας εξ αυτών επαναπροωθήθηκε στην Τουρκία και δύο άλλοι τοποθετήθηκαν σε κέντρα κράτησης στην Αλβανία εν όψει της απέλασής τους. Σε αυτές τις δύο περιπτώσεις, το Δικαστήριο υπενθύμισε στην Ελληνική κυβέρνηση τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα μέτρα που υποδεικνύονται δυνάμει του άρθρου 39. Μεταξύ Ιουλίου και Δεκεμβρίου 2009 η δικηγόρος των προσφευγόντων, κυρία Ballerini, ενημέρωσε το Δικαστήριο για την κατάσταση μερικών εξ αυτών. Συγκεκριμένα, δήλωσε ότι η

Ελληνική αστυνομία είχε εκκενώσει έναν καταυλισμό στην Πάτρα, καταστρέφοντας τα αυτοσχέδια καταλύματα που χρησιμοποιούσαν οι αιτούντες άσυλο και συλλαμβάνοντας ορισμένους από τους προσφεύγοντες. Ωστόσο, υποστήριξε ότι αδυνατούσε να κατονομάσει τους συλληφθέντες λόγω της σύγχυσης που επικρατούσε. Ορισμένοι από τους προσφεύγοντες ζούσαν άστεγοι – στην Αθήνα ή την Πάτρα – ενώ άλλοι βρίσκονταν σε διάφορες χώρες της Ευρώπης (Σουηδία, Ελβετία, Νορβηγία).

Στις 15 Ιουνίου 2010, η κυρία Ballerini ενημέρωσε εγγράφως το Δικαστήριο ότι το Μάιο 2010 ένας από τους προσφεύγοντες, ο κύριος Najeeb Heideri, είχε διαφύγει από την Πάτρα και εισέλθει στην Ιταλία, όπου, υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στην έδρα της αστυνομίας στην Πάρμα. Τον Οκτώβριο του 2010, η δικηγόρος είχε επικοινωνήσει με τους Mozamil Azimi και Reza Karimi, οι οποίοι διέμεναν σε κέντρο υποδοχής στη Νορβηγία. Στη συνέχεια ενημέρωσε το Δικαστήριο για την επιστροφή του Reza Karimi στο Αφγανιστάν και για την κατάσταση στην οποία βρισκόταν στη χώρα καταγωγής του. Το 2011 και το 2012 η κυρία Ballerini ενημέρωσε κατ' επανάληψη το Δικαστήριο για την κατάσταση αρκετών προσφευγόντων, συμπεριλαμβανομένου του κυρίου Yasir Zaidi, που μετά τη Γερμανία μετέβη στη Σουηδία, και ενδιαφερόταν για την πορεία της υπόθεσής του στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τον Απρίλιο του 2013 η δικηγόρος ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι οι ιταλικές αρχές είχαν αναγνωρίσει το καθεστώς του πρόσφυγα στον κύριο Najeeb Heideri, ο οποίος υποστήριξε ότι επιχείρησε δύο φορές να εισέλθει στην Ιταλία από την Ελλάδα και ότι υποβλήθηκε σε άτυπη επιστροφή στο λιμάνι της Αγκόνα, χωρίς προηγούμενη ταυτοποίηση. Η Ιταλική κυβέρνηση επισήμανε ότι ο κύριος Najeeb Heideri ουδέποτε είχε καταχωριστεί στη βάση δεδομένων «Eurodac» ως αιτών άσυλο στην Ελλάδα.

Νόμο βάσιμο: **A)** Δεδομένου ότι ο σκοπός της Σύμβασης είναι η προστασία δικαιωμάτων όχι θεωρητικών ή πλασματικών, αλλά συγκεκριμένων και πραγματικών, ως προς οποιοδήποτε πρόσωπο που υπάγεται στη δικαιοδοσία των Υψηλών Συμβαλλομένων Μερών, το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να αξιολογήσει την προσβασιμότητα στην πράξη μιας προσφυγής παραβλέποντας τα γλωσσικά εμπόδια, τη δυνατότητα πρόσβασης στις αναγκαίες πληροφορίες και στις κατάλληλες συμβουλές, τις υλικές συνθήκες που μπορούν να παρεμποδίσουν τον ενδιαφερόμενο και οποιαδήποτε άλλη συγκεκριμένη συνθήκη της υπόθεσης. **B)** Λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης ευπάθειας των αιτουμένων άσυλο, είναι συχνά απαραίτητο να εφαρμόζεται το ευεργέτημα της αμφιβολίας για την εκτίμηση των ισχυρισμών τους και των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζουν για να τους αποδείξουν. **Γ)** Χωρίς να αμφισβητείται το δικαίωμα

των κρατών να θεσπίζουν κυριαρχικώς την πολιτική τους σε θέματα μετανάστευσης, ενδεχομένως στο πλαίσιο της διμερούς συνεργασίας ή τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπογραμμίζεται ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών ή στην υποδοχή των αιτουμένων άσυλο δεν δικαιολογούν πρακτικές που είναι αντίθετες με την Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της

Σκεπτικό:

A) Επί της παραβίασης των άρθρων 2, 3 και 13 ΕυΣΔΑ από την Ελλάδα

135. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι ο επαναπατρισμός τους στο Αφγανιστάν ενέχει κίνδυνο για την ζωή τους και τους εκθέτει στον κίνδυνο να υποστούν βασανιστήρια ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Ισχυρίζονται ότι, ήταν ανέφικτο να καταθέσουν αίτηση ασύλου ή οιαδήποτε άλλη αίτηση ενώπιον εθνικής αρχής αρμόδιας να εξετάσει τις αιτιάσεις τους, εξαιτίας των συνθηκών υποδοχής και παραμονής στην Ελλάδα και της αδυναμίας πρόσβασης σε υπηρεσίες διερμηνέα και δικηγόρου. Επίσης, υποστηρίζουν ότι υπέστησαν κακομεταχείριση από την ελληνική αστυνομία ή από τα πληρώματα των πλοίων που τους μετέφεραν στην Ελλάδα από την Ιταλία, και ότι κρατήθηκαν σε κακές συνθήκες.
[...]

B) Επί της παραβίασης του άρθρου 13, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 ΕυΣΔΑ, εξαιτίας της αδυναμίας πρόσβασης στην διαδικασία χορήγησης ασύλου

[...]

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

[...]

(β) Επί της ουσίας

i) Γενικές αρχές

166. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει την πάγια νομολογία του σε θέματα εφαρμογής του άρθρου 13, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης, στις περιπτώσεις απέλασης αλλοδαπών, και ειδικότερα αιτούντων άσυλο¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, παράγραφοι 286 έως 293 της απόφασης M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, παράγραφοι 187 έως 200 της απόφασης Hirsi Jamaa και λοιποί, παράγραφοι 127 έως 134 της απόφασης I.M. κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 9152/09), 2.2.2012 και παράγραφοι 62-64 της απόφασης E.M. κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 50094/10), 6.6.2013.

167. Για να είναι αποτελεσματική η προσφυγή που προβλέπει το άρθρο 13 απαιτείται να είναι προσβάσιμη και να μπορεί πράγματι να ασκηθεί: «για να είναι αποτελεσματική, η προσφυγή που προβλέπει το άρθρο 13 πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να μπορεί να ασκηθεί στην πράξη, με την έννοια, ειδικότερα, ότι η άσκησή της δεν παρεμποδίζεται με τρόπο αδικαιολόγητο από πράξεις ή παραλείψεις των αρχών του αντίδικου κράτους»¹⁶¹. Ως προς τις προσφυγές που δικαιούνται να ασκήσουν στην Ελλάδα οι αιτούντες άσυλο, το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη εκτιμήσει ότι η προσβασιμότητα της προσφυγής «στην πράξη» είναι αποφασιστικής σημασίας για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς της¹⁶².

168. Δεδομένου ότι ο σκοπός της Σύμβασης είναι η προστασία δικαιωμάτων όχι θεωρητικών ή πλασματικών, αλλά συγκεκριμένων και πραγματικών, ως προς οποιοδήποτε πρόσωπο που υπάγεται στη δικαιοδοσία των Υψηλών Συμβαλλομένων Μερών, το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να αξιολογήσει την προσβασιμότητα στην πράξη μιας προσφυγής παραβλέποντας τα γλωσσικά εμπόδια, τη δυνατότητα πρόσβασης στις αναγκαίες πληροφορίες και στις κατάλληλες συμβουλές, τις υλικές συνθήκες που μπορούν να παρεμποδίσουν τον ενδιαφερόμενο και οποιαδήποτε άλλη συγκεκριμένη συνθήκη της υπόθεσης¹⁶³.

169. Κατά τα λοιπά, έχει ιδιαίτερη σημασία ότι αφενός η Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου, όπως αυτή έχει εφαρμογή *ratione temporis*, επέβαλε ήδη στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εξασφαλίζουν, ειδικότερα, την πραγματική πρόσβαση των ενδιαφερομένων στην διαδικασία ασύλου¹⁶⁴, και ότι, αφετέρου, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία για τις Συνθήκης Υποδοχής εφαρμόζονται σε όλους τους πολίτες τρίτων χωρών και τους απάτριδες υπό την μοναδική προϋπόθεση ότι καταθέτουν μία αίτηση ασύλου στα σύνορα ή στο έδαφος ενός κράτους μέλους. Η πρόσφατη μεταρρύθμιση του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενισχύει τις αρχές αυτές: επειδή όλα τα δικονομικά και υλικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους αιτούντες άσυλο προϋποθέτουν την κατάθεση αίτησης ασύλου, πολλές διατάξεις του Κανονισμού Δουβλίνο III και της

¹⁶¹ Βλέπε παράγραφος 130 της απόφασης I.M. κατά Γαλλίας (ο.π.υποσημ. 160) και τις εκεί παραπομπές.

¹⁶² Βλέπε, παράγραφος 318 της απόφασης M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (ο.π.υποσημ. 160).

¹⁶³ Βλέπε, παράγραφοι 145 έως 138 της απόφασης I.M. κατά Γαλλίας (ο.π.υποσημ. 160), παράγραφοι 301-318 της απόφασης M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (ο.π.υποσημ. 160), και παράγραφος 79 της απόφασης Rahimi κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 8687/08), 5.4.2011.

¹⁶⁴ Παράγραφος 71 της απόφασης.

αναθεωρημένης Οδηγίας για τις Διαδικασίες αποσκοπούν στην εξασφάλιση της πραγματικής πρόσβασης σε αυτές. Προαπαιτούμενο της πρόσβασης αυτής είναι η εξαντλητική και κατανοητή ενημέρωση των ενδιαφερομένων.

170. Επομένως, το Δικαστήριο οφείλει να διερευνήσει αν οι προσφεύγοντες προέβαλαν βάσιμους ισχυρισμούς για τον κίνδυνο να υποστούν μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 σε περίπτωση επιστροφής στο Αφγανιστάν και, σε καταφατική περίπτωση, αν είχαν πράγματι τη δυνατότητα πρόσβασης στην διαδικασία ασύλου ή σε μία άλλη εθνική διαδικασία ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις του άρθρου 13 της Σύμβασης. Για το σκοπό αυτό, εξετάζει την υπόθεση λαμβάνοντας υπόψη το χρόνο κατά τον οποίο οι προσφεύγοντες παρέμειναν στην Ελλάδα και εκτέθηκαν στον κίνδυνο επαναπατριsmού, απ' όπου φέρεται να γεννήθηκε το ενδιαφέρον τους για μία αποτελεσματική προσφυγή, όπως απαιτεί το άρθρο 13¹⁶⁵. Ο χρόνος αυτός τοποθετείται μεταξύ 2008 και 2009.

171. Ως προς τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών που απαιτούνται για την αξιολόγηση αυτή, το Δικαστήριο παραπέμπει στις γενικές αρχές για το βάρος της απόδειξης και την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων, ιδιαίτερα στις υποθέσεις αυτού του τύπου. Οι αρχές αυτές συνοψίζονται στην απόφαση επί της υπόθεσης *Rahimi*¹⁶⁶.

172. Σχετικά, υπενθυμίζει ότι ο προσφεύγων υποχρεούται κατ' αρχήν να προσκομίσει στο Δικαστήριο επαρκή έγγραφα και αποδεικτικά στοιχεία ικανά να τεκμηριώσουν τους αντικειμενικούς λόγους που δικαιολογούν το φόβο του ότι κινδυνεύει να υποβληθεί σε μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 σε περίπτωση επαναπροώθησης ή απέλασης. Προς τούτο, αναγνωρίζει ότι, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης ευπάθειας των αιτουμένων άσυλο, είναι συχνά απαραίτητο να εφαρμόζεται το ευεργέτημα της αμφιβολίας για την εκτίμηση των ισχυρισμών τους και των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζουν για να τους αποδείξουν. Εν τούτοις, όταν τα έγγραφα αυτά δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες για την αληθοφάνεια των ισχυρισμών του, ο αιτών άσυλο οφείλει να παράσχει ικανοποιητικές εξηγήσεις για τις εμφανείς αντιφάσεις. Για την αξιολόγηση του κινδύνου στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη τόσο η γενική κατάσταση στην χώρα προορισμού του προσφεύγοντα όσο και οι ιδιαίτερες περιστάσεις που επικαλείται. Περαιτέρω, το Δικαστήριο υποχρεούται να εξετάσει εάν στη χώρα προορισμού επικρατεί κατάσταση γενικευμένης βίας. Εν

¹⁶⁵ Βλέπε, *mutatis mutandis*, την προαναφερόμενη απόφαση *Singh* και λοιπού, παράγραφος 80.

¹⁶⁶ Παράγραφοι 64 και 65

τούτοις, σε περίπτωση απέλασης, αυτή καθεαυτή η κατάσταση γενικευμένης βίας σε εξαιρετικές μόνον περιστάσεις μπορεί να θεμελιώσει τον κίνδυνο κακομεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης¹⁶⁷.

ii) Εφαρμογή των αρχών στην παρούσα υπόθεση

173. Λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές που αποτυπώνονται στην απόφαση επί της υπόθεσης *Catan και άλλοι κατά Δημοκρατίας της Μολδαβίας και Ρωσίας*¹⁶⁸ το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να αποστεί από την κρίση του Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως¹⁶⁹ για την κατάσταση γενικευμένης ανασφάλειας που χαρακτήριζε το Αφγανιστάν κατά το χρόνο που οι προσφεύγοντες εκτέθηκαν στον κίνδυνο επαναπροώθησης προς την χώρα αυτή. Έτσι, ανεξάρτητα από το κατά πόσον εξαιτίας αυτής της γενικής κατάστασης η εν λόγω επαναπροώθηση θα επέσυρε αφ' εαυτής παραβίαση του άρθρου 3¹⁷⁰, είναι σε κάθε περίπτωση ευχερέστερο να θεωρηθεί ότι η κατάσταση αυτή επαρκεί για να καταστήσει τις αιτιάσεις των προσφευγόντων στο πεδίο του άρθρου 3 τουλάχιστον «υπερασπίσιμες». Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 296 της απόφασης *M.S.S.*, η πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης την εποχή των πραγματικών περιστατικών «συνίστατο στην μη αναγκαστική εκδίωξη των αιτούντων άσυλο προς [το Αφγανιστάν], ακριβώς εξαιτίας της επικίνδυνης κατάστασης που επικρατούσε εκεί.»

174. Επομένως, συντρέχει λόγος να θεωρηθεί ότι οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων στο πεδίο του άρθρου 3 έπρεπε να εξεταστούν επί της ουσίας ενώπιον εθνικής αρχής στο πλαίσιο διαδικασίας σύμφωνης προς τις απορρέουσες από το άρθρο 13 της Σύμβασης απαιτήσεις. Επομένως, η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή.

175. Ως προς την επικαλούμενη παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης, το Δικαστήριο σημειώνει, καταρχήν, ότι οι ελλείψεις της δια-

¹⁶⁷ Παράγραφοι 70, 73 και 76 της απόφασης *K.A.B. κατά Σουηδίας* (Προσφυγή No. 886/11), 5.9.2013.

¹⁶⁸ Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, Προσφυγές No. 43370/04, 8252/05 και 18454/06, παράγραφοι 111-112

¹⁶⁹ Παράγραφος 296 της απόφασης *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας* (ο.π.υποσημ. 160)

¹⁷⁰ Συγκρίνετε παράγραφο 52 της απόφασης *N. κατά Σουηδίας* (Προσφυγή No. 23505/09), 20.7.2010 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2010, σελ. 105 επ.) με παραγράφους 241 έως 250 της απόφασης *Sufi και Elmi κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγές No. 8319/07 και 11449/07), 28.6.2011 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2011, σελ. 158 επ.), και παράγραφοι 86 έως 97 της απόφασης *K.A.B. κατά Σουηδίας* (ο.π.υποσημ. 170).

δικασίας χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα που διαπιστώθηκαν με την απόφαση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*¹⁷¹ αφορούσαν ειδικότερα:

- στην πρόσβαση στην διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου,
- στην ενημέρωση των αιτούντων άσυλο για τις ακολουθητέες διαδικασίες,
- στην πρόσβαση στα κτήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής,
- στην απουσία αξιόπιστου συστήματος επικοινωνίας μεταξύ των αρχών και των ενδιαφερομένων,
- στην έλλειψη διερμηνέων και στην έλλειψη κατάρτισης του προσωπικού για να διεξαγάγει τις ατομικές συνεντεύξεις,
- στην έλλειψη νομικής υποστήριξης, με αποτέλεσμα να είναι ανέφικτη η συνδρομή των αιτούντων άσυλο από δικηγόρο,
- στην υπερβολική διάρκεια του χρόνου έκδοσης των αποφάσεων.

176. Οι ελλείψεις αυτές καταγράφονται, ασφαλώς, στο γενικότερο πλαίσιο των δυσκολιών¹⁷² που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα κράτος, που βρίσκεται στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά τη διαχείριση της ροής μεταναστών και αιτούντων άσυλο, πολλώ δε μάλλον στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης που μαστίζει ιδιαίτερα την Ελλάδα¹⁷³. Οι δυσκολίες αυτές επιβεβαιώνονται εμμέσως με την ίδρυση, το 2010, της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο, της οποίας η δραστηριότητα είναι στοχευμένη κυρίως στα κράτη μέλη που υφίστανται ιδιαίτερες πιέσεις που μπορεί να είναι το αποτέλεσμα, ειδικότερα, της γεωγραφικής θέσης τους¹⁷⁴.

177. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της ελληνικής κυβέρνησης, το «ηνεμερωτικό φυλλάδιο για τα δικαιώματα των αλλοδαπών που έχουν συλληφθεί ενόψει της απέλασής τους»¹⁷⁵ δεν αναφέρει ρητώς το δικαίωμα στην κατάθεση αίτησης για τη χορήγηση ασύλου. Επιπλέον, κατά την κυβέρνηση, το φυλλάδιο αυτό – με βασικές πληροφορίες για την αμφισβήτηση της απόφασης απέλασης – δόθηκε στους προσφεύγοντες της παρούσας υπόθεσης στην αραβική γλώσσα, ενώ οι ενδιαφερόμενοι ήταν αφγανικής καταγωγής και, επομένως, δεν κατανοούσαν κατ' ανάγκην το περιεχόμενό του. Προς τούτο,

¹⁷¹ Παράγραφοι 229-230 της απόφασης.

¹⁷² Οι δυσκολίες αυτές δεν έχουν εξαλειφθεί, όπως προκύπτει από τις διαπιστώσεις που καταγράφονται στις παραγράφους 98 έως 100 της απόφασης.

¹⁷³ Παράγραφος 223 της απόφασης *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, και, *mutatis mutandis*, παράγραφος 122 της απόφασης *Hirsi Jamaa και λοιποί* (ο.π.υποσημ. 160 και 74).

¹⁷⁴ Παράγραφοι 74 έως 76 της απόφασης.

¹⁷⁵ Παράγραφος 143 της απόφασης.

επισημαίνεται ότι, το 2012, στο πλαίσιο της υπόθεσης *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, οι ελληνικές αρχές ανέφεραν ότι το ενημερωτικό φυλλάδιο για τους αιτούντες άσυλο ήταν πλέον μεταφρασμένο σε δεκατέσσερις γλώσσες¹⁷⁶, προκειμένου οι πληροφορίες που περιλαμβάνει να είναι κατανοητές από μεγαλύτερο αριθμό αιτούντων άσυλο.

178. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει την επισφαλή κατάσταση και την απόλυτη ένδεια των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα¹⁷⁷, συνθήκες που επιβεβαιώνουν στην παρούσα υπόθεση οι τρίτοι παρεμβαίνοντες. Ειδικότερα, υπογραμμίζεται ότι ο καταυλισμός της Πάτρας, όπου οι προσφεύγοντες είχαν καταφύγει στην αρχή, δεν ήταν κέντρο υποδοχής υπό την διαχείριση των αρχών, αλλά πρόχειρος καταυλισμός, ο οποίος δεν παρείχε στέγη άξια του χαρακτηρισμού αυτού, ήταν σαφώς υπερπλήρης και στερούνταν οιασδήποτε από τις στοιχειώδεις υπηρεσίες. Οι συνθήκες αυτές συνεκτιμώνται κατά την αξιολόγηση της πραγματικής δυνατότητας των προσφευγόντων να ενημερωθούν και να έχουν την αναγκαία συνδρομή προκειμένου να έχουν πρόσβαση στην διαδικασία ασύλου ή, ενδεχομένως, κατά την αμφισβήτηση των αποφάσεων που ελήφθησαν σε βάρος τους.

179. Κατά την ελληνική κυβέρνηση οι προσφεύγοντες δεν κατέθεσαν αίτηση ασύλου διότι απλώς δεν είχαν τέτοια πρόθεση: επρόκειτο για οικονομικούς μετανάστες που είχαν υπόψη να συνεχίσουν το ταξίδι τους για να εγκατασταθούν αλλού.

180. Το Δικαστήριο αδυνατεί να εικάσει τις πραγματικές προθέσεις των προσφευγόντων που ήταν εκτεθειμένοι, τουλάχιστον, στον κίνδυνο της άμεσης ή έμμεσης επαναπροώθησης στο Αφγανιστάν και σε βάρος των οποίων είχαν εκδοθεί αποφάσεις απέλασης¹⁷⁸. Επομένως, οι προσφεύγοντες είχαν συνεπώς πραγματικό συμφέρον να ασκήσουν προσφυγή με την έννοια του άρθρου 13.

181. Το Δικαστήριο κρίνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση παραβιάστηκε το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 ως προς τους Reza Karimi, Yasir Zaidi, Mozamil Azimi et Najeeb Heideri (άλλως Nagib Haidari). Έπεται ότι δεν μπορεί να καταλογιστεί στους προσφεύγοντες ότι δεν εξήντησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα, και, συνεπώς απορρίπτεται η προκαταρκτική ένσταση της ελληνικής κυβέρνησης.
[...]

¹⁷⁶ Παράγραφος 93 της απόφασης.

¹⁷⁷ Παράγραφοι 254-255 της απόφασης *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας* (ο.π.υποσημ. 160)

¹⁷⁸ Βλέπε, ως προς το ζήτημα αυτό, τις παρατηρήσεις των παρεμβαίνόντων, που συνοψίζονται στη παράγραφος 164 της απόφασης.

Γ) Επί της παραβίασης των άρθρων 2, 3, 13 και 34 ΕυρΣΔΑ και του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4 από την Ιταλία

190. Οι προσφεύγοντες εκτιμούν ότι η επαναπροώθησή τους στην Ελλάδα, που φέρεται να έλαβε χώρα μεταξύ Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου 2008, ισοδυναμεί με έμμεση επαναπροώθηση προς το Αφγανιστάν, όπου κινδύνευαν, κατά τους ισχυρισμούς τους, να πεθάνουν ή να υποστούν βασανιστήρια ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Υποστηρίζοντας ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν την επαναπροώθησή τους ενώπιον των ιταλικών αρχών, εκτιμούν ότι αυτή περιβλήθηκε τον τύπο της συλλογικής απέλασης. Επίσης, επισημαίνουν ότι στερήθηκαν *de facto* τη δυνατότητα να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε ατομική προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου. Περαιτέρω, καταγγέλλουν κακομεταχείριση από την ιταλική αστυνομία.

[...]

Επί της παραβίασης του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 4 εξαιτίας των συλλογικών απελάσεων προς την Ελλάδα των οποίων οι προσφεύγοντες φέρονται να υπήρξαν θύματα

[...]

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

[...]

214. Λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο και το σκοπό του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4 καθώς και τον κανόνα της αποτελεσματικότητας, το Δικαστήριο οφείλει να διερευνήσει εάν υπήρξαν, εν προκειμένω, επαρκείς εγγυήσεις που να βεβαιώνουν την πραγματική και διαφοροποιημένη συνεκτίμηση της προσωπικής κατάστασης εκάστου εκ των θιγομένων από τα επίδικα μέτρα προσφευγόντων¹⁷⁹.

215. Το Δικαστήριο σημειώνει τα συγκλίνοντα συμπεράσματα των τρίτων παρεμβαινόντων σύμφωνα με τα οποία οι «επανεισδοχές» που πραγματοποιούνται από τις ιταλικές αρχές στα λιμάνια της Αδριατικής, συμπεριλαμβανομένου του λιμένος της Αγκόνα, στερούν τους ενδιαφερόμενους από οιαδήποτε πραγματική δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση ασύλου και, εν τέλει, από οιοδήποτε δικονομικό και ουσιαστικό δικαίωμα. Άλλες διεθνείς πηγές¹⁸⁰ αναφέρουν ότι τα στερούμενα νομίμων εγγράφων πρόσωπα που συλλαμβάνονται στα λιμάνια αυτά επικοινωνούν με διερμηνείς και με φορείς που μπορούν να τους παράσχουν τις ελάχιστες πληροφορίες για το δικαίωμα στο άσυλο και τη σχετική διαδικασία μόνο λόγω της καλής θέλησης της αστυνομίας. Τις πιο πολλές φορές, τα

¹⁷⁹ Παράγραφοι 183 έως 185 της απόφασης *Hirsi Jamaa* και λοιποί (ο.π.υποσημ. 74)

¹⁸⁰ Παράγραφοι 101 έως 104 της απόφασης.

πρόσωπα αυτά παραδίδονται άμεσα στους κυβερνήτες των πλοίων για να επιστρέψουν στην Ελλάδα.

216. Τα συμπεράσματα αυτά διαψεύδουν τους ισχυρισμούς της ιταλικής κυβέρνησης, που υποστηρίζει ότι η διαδικασία αναγνώρισης των στερούμενων νομίμων εγγράφων προσώπων στα ιταλικά λιμάνια της Αδριατικής, την οποία διαχειρίζονται αστυνομικά όργανα μαζί με εκπροσώπους του Ιταλικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, προσφέρει επαρκείς εγγυήσεις για την πραγματική και εξατομικευμένη αξιολόγηση της κατάστασης εκάστου εξ αυτών με την έννοια του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4.

217. Λαμβάνοντας υπόψη όσα υποστηρίζει η ιταλική κυβέρνηση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, *a contrario* η απουσία ουσιωδών πληροφοριών σε κατανοητή γλώσσα κατά την διαδικασία της αναγνώρισης στο λιμάνι της Αγκόνα στερούσε τους συλλαμβανόμενους μετανάστες από οιαδήποτε δυνατότητα να ζητήσουν άσυλο στην Ιταλία. Πράγματι, από τις παρατηρήσεις της ιταλικής κυβέρνησης προκύπτει ότι, κατά τη διαδικασία της αναγνώρισης, οι ενδιαφερόμενοι θα έπρεπε να αιτηθούν άσυλο ή άλλη μορφή διεθνούς προστασίας προκειμένου η Μονάδα Δουβλίνου του Υπουργείου Εσωτερικών να εξετάσει την υπόθεσή τους και να αποφασίσει επ' αυτής. Επομένως, κατά την διαδικασία της αναγνώρισης είναι κρίσιμη η συμμετοχή των εκπροσώπων του Ιταλικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και των διερμηνέων.

218. Όμως, ακόμη και στην περίπτωση του κυρίου Reza Karimi, του μόνου από τους προσφεύγοντες που εμφανίζεται στα μητρώα των ιταλικών υπηρεσιών μετανάστευσης, από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν επιβεβαιώνονται οι ισχυρισμοί της ιταλικής κυβέρνησης ως προς τη συμμετοχή του Ιταλικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες στη διαδικασία της αναγνώρισης. Στην πραγματικότητα, το μοναδικό έγγραφο που αφορά σε αυτόν τον προσφεύγοντα είναι ένα έντυπο της συνοριακής αστυνομίας της Αγκόνα, που έχει συμπληρωθεί χειρόγραφα και υπογραφεί από τον προσφεύγοντα¹⁸¹ και το οποίο ουδόλως αναφέρεται στην παρουσία διερμηνέα ή εκπροσώπου του Ιταλικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες κατά τη διαδικασία της αναγνώρισης.

219. Σε κάθε περίπτωση, λαμβανομένων υπόψη των διαδικασιών που προβλέπει η διμερής Συμφωνία του 1999¹⁸², η απουσία οιαδήποτε μεταγενεστέρου εγγράφου σχετικά με τον κύριο Reza Karimi δεν στηρίζει τη θέση της ιταλικής κυβέρνησης κατά την οποία η επιστροφή του προσφεύγοντα στην Ελλάδα υπήχθη στο πεδίο εφαρμογής της και, επομένως

¹⁸¹ Παράγραφος 12 της απόφασης.

¹⁸² Παράγραφοι 84-88 της απόφασης

εξετάστηκαν οι ανάγκες προστασίας του: από τον φάκελο δεν προκύπτει ότι απεστάλη αίτηση επανεισδοχής στις ελληνικές αρχές κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5 της Συμφωνίας του 1999 και του Πρωτοκόλλου της. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει τους φόβους του ειδικού εισηγητή του Συμβουλίου του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, κατά τον οποίον η πρακτική των επανεισδοχών προς την Ελλάδα που εφαρμόζεται στα ιταλικά λιμάνια της Αδριατικής παραβιάζει συχνά το πεδίο εφαρμογής και τις διαδικασίες που προβλέπει η διμερής Συμφωνία του 1999¹⁸³. Προς την ίδια αυτή κατεύθυνση, δεν μπορεί να παραγνωριστεί η ανησυχία που εξέφρασε ο Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για τις «αυτόματες εκδιώξεις» της Ιταλίας προς την Ελλάδα¹⁸⁴. Εν ολίγοις επιβεβαιώνονται οι καταγγελίες που περιλαμβάνονται στα ως άνω διεθνή έγγραφα¹⁸⁵, δηλαδή, ότι στα λιμάνια της Αδριατικής η αστυνομία των συνόρων προέβαινε σε άμεσες επαναπροωθήσεις χωρίς οποιαδήποτε εγγύηση για τους ενδιαφερόμενους.

220. Περαιτέρω, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, ο ισχυρισμός της ιταλικής κυβέρνησης, κατά την οποία μόνον ο κύριος Reza Karimi έφθασε στο ιταλικό έδαφος¹⁸⁶, διαψεύδεται από τις παρατηρήσεις της ελληνικής κυβέρνησης¹⁸⁷, που υποστηρίζει ότι τρεις ακόμη προσφεύγοντες που μετέβησαν στην Ιταλία επαναπροωθήθηκαν στην Ελλάδα τον Οκτώβριο του 2008 ή το Φεβρουάριο του 2009.

221. Εξάλλου, άλλοι ισχυρισμοί της ιταλικής κυβέρνησης επιβεβαιώνουν την ανησυχία του Δικαστηρίου όσον αφορά στο σεβασμό του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4.

222. Το Δικαστήριο αναφέρεται εδώ, αφενός στο επιχείρημα της ιταλικής κυβέρνησης κατά το οποίο η ερμηνεία του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4 κατά την εφαρμογή του στην επαναπροώθηση ή στην απαγόρευση της εισόδου στο εθνικό έδαφος θα υποχρέωνε τα συμβαλλόμενα στην Σύμβαση κράτη να υφίστανται τη μαζική εισβολή παράτυπων μεταναστών, και, αφετέρου, στο επικουρικό επιχείρημα της σχέσης του άρθρου 4 με το σύστημα του Δουβλίνου¹⁸⁸.

223. Ως προς το τελευταίο σημείο, η ιταλική κυβέρνηση επεξηγεί ότι, βάσει του συστήματος του Δουβλίνου, μόνη η Ελλάδα ήταν αρμόδια να αποφανθεί επί των αιτήσεων ασύλου των προσφευγόντων και, συνεπώς, να αξιολογήσει την ιδιαίτερη κατάσταση εκάστου εξ αυτών, όπως

¹⁸³ Παράγραφοι 104 της απόφασης.

¹⁸⁴ Παράγραφος 102 της απόφασης.

¹⁸⁵ Παράγραφοι 101-102 της απόφασης.

¹⁸⁶ Παράγραφος 12 της απόφασης.

¹⁸⁷ Παράγραφος 13 της απόφασης.

¹⁸⁸ Παράγραφος 202 της απόφασης.

τούτο επιβάλλεται από το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4. Εκτιμά ότι η εφαρμογή του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4 στην αμφισβητούμενη συλλογική επαναπροώθηση των προσφευγόντων από την Ιταλία προς την Ελλάδα θα παραβιάζε το σύστημα του Δουβλίνου.

Αντιθέτως, ως προς την εφαρμογή των κανόνων αρμοδιότητας που καθιερώθηκαν με τον Κανονισμό Δουβλίνο II¹⁸⁹, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, για να καθοριστεί αν η Ελλάδα ήταν πράγματι αρμόδια να αποφανθεί επί των αιτήσεων ασύλου των προσφευγόντων, οι ιταλικές αρχές όφειλαν να εξετάσουν εξατομικευμένα την κατάσταση εκάστου εξ αυτών παρά να τους απελάσουν ομαδικά. Το σύστημα του Δουβλίνου δεν μπορεί να δικαιολογήσει καμία μορφή συλλογικής και αδιάκριτης απομάκρυνσης. Αντιθέτως, ο Κανονισμός Δουβλίνο πρέπει να εφαρμόζεται με τρόπο συμβατό με την Σύμβαση¹⁹⁰.

224. Χωρίς να αμφισβητεί το δικαίωμα των κρατών να θεσπίζουν κυριαρχικώς την πολιτική τους σε θέματα μετανάστευσης, ενδεχομένως στο πλαίσιο της διμερούς συνεργασίας ή τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών ή στην υποδοχή των αιτούντων άσυλο δεν δικαιολογούν πρακτικές που είναι ασύμβατες με την Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της¹⁹¹.

225. Σε αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο εκτιμά ότι τα μέτρα που ελήφθησαν σε βάρος των κυρίων Reza Karimi, Yasir Zaidi, Mozamil Azimi et Najeeb Heideri (άλλως Nagib Haidari) στο λιμάνι της Αγκόνα είναι συλλογικές και αδιάκριτες απελάσεις.

Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση παραβιάστηκε η διάταξη του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4.

Δ) Επί της παραβίασης των άρθρων 2 και 3 ΕυρΣΔΑ λόγω του κινδύνου του αυθαίρετου επαναπατρισμού των προσφευγόντων στο Αφγανιστάν

[...]

231. Ως προς τον ισχυρισμό της ιταλικής κυβέρνησης κατά τον οποίο μόνον ο κύριος Reza Karimi αποβιβάστηκε στην Ιταλία, το Δικαστήριο παραπέμπει στη σκέψη που ανέπτυξε για το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4¹⁹² και κατά την οποία έκρινε ως αποδεδειγμένη την άφιξη

¹⁸⁹ Παράγραφοι 57-58 της απόφασης.

¹⁹⁰ Παράγραφοι 338 έως 340 της απόφασης M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (ο.π.υποσημ. 160).

¹⁹¹ Παράγραφος 179 της απόφασης επί της υπόθεσης Hirsi Jamaa (ο.π. υποσημ. 74)

¹⁹² Παράγραφοι 220 έως 230 της απόφασης.

των κυρίων Yasir Zaidi, Mozamil Azimi et Najeeb Heideri (άλλως Nagib Haidari) στο λιμάνι της Αγκόνα.

232. Στην συνέχεια, υπενθυμίζει τις αρχές που υιοθέτησε για την έμμεση επαναπροώθηση με τις αποφάσεις του επί των υποθέσεων *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας* και *Hirsi Jamaa και λοιποί*¹⁹³. Το κράτος που επιστρέφει τους ενδιαφερόμενους υποχρεούται να εξασφαλίσει, ακόμη και στο πλαίσιο του συστήματος του Δουβλίνου, ότι η χώρα προορισμού προσφέρει επαρκείς εγγυήσεις που αποτρέπουν την απέλαση τους προς την χώρα προέλευσής τους χωρίς αξιολόγηση των κινδύνων που αυτό διατρέχουν.

233. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι η Ελλάδα παραβίασε το άρθρο 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 3 λόγω της έλλειψης πρόσβασης στην διαδικασία χορήγησης ασύλου και του κινδύνου απέλασης των προσφευγόντων προς το Αφγανιστάν, όπου κινδύνευαν να υποστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

234. Σε ό,τι αφορά στην ευθύνη της Ιταλίας, που απορρέει από την επαναπροώθηση των προσφευγόντων στην Ελλάδα, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει βάσιμος λόγος να αποστεί από την κρίση του επί της υπόθεσης *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*¹⁹⁴ όσον αφορά στο Βέλγιο. Επιπλέον, ενώ στην απόφαση *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας* το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι βελγικές αρχές είχαν αξιολογήσει τις προσωπικές περιστάσεις του προσφεύγοντα και είχαν παρακολουθήσει την κατάσταση του μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, στην παρούσα υπόθεση δεν αποδείχθηκε παρόμοια αντιμετώπιση των προσφευγόντων, που ήταν θύματα συλλογικής απέλασης, από τις ιταλικές αρχές.

235. Συνεπώς, παραβιάστηκε η διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης ως προς τους κυρίους Reza Karimi, Yasir Zaidi, Mozamil Azimi et Najeeb Heideri (άλλως Nagib Haidari). Λαμβανομένης υπόψη αυτής της κρίσης και των περιστάσεων της υπόθεσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος εξέτασης των παραπόνων των προσφευγόντων υπό το πρίσμα του άρθρου 2 της Σύμβασης.

Ε) Επί της παραβίασης του άρθρου 13 ΕυρΣΔΑ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης και 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4, εξαιτίας της έλλειψης πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου ή σε οιοδήποτε άλλο ένδικο μέσο στο λιμάνι της Αγκόνα.

[...]

(β) Επί της ουσίας

¹⁹³ Παράγραφοι 338-343 και 146-148 αντίστοιχα.

¹⁹⁴ Παράγραφοι 344-359 της απόφασης.

240. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι είναι βάσιμος ο φόβος των προσφευγόντων στο πεδίο του άρθρου 3, στην περίπτωση της άμεσης ή έμμεσης επαναπροώθησης στο Αφγανιστάν¹⁹⁵.

Επίσης, απεφάνθη ότι η συλλογική επαναπροώθηση των προσφευγόντων από το λιμάνι της Αγκόνα παραβίασε το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4.

Επομένως, τα παράπονα των προσφευγόντων ως προς τα ως άνω σημεία ήταν «υπερασπίσιμα» στο πλαίσιο του άρθρου 13 της Σύμβασης.

241. Ως προς τις απαιτήσεις του άρθρου 13 της Σύμβασης, το Δικαστήριο παραπέμπει στην προαναφερόμενη ανάλυση για τις προϋποθέσεις της πραγματικής και αποτελεσματικής πρόσβασης στη διαδικασία χορήγησης ασύλου¹⁹⁶.

242. Επίσης, το Δικαστήριο έχει ήδη επισημάνει, στο πεδίο του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου Νο. 4 ότι, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της κυβέρνησης, στο λιμάνι της Αγκόνα οι προσφεύγοντες παραδόθηκαν αμέσως από τις συνοριακές αρχές στους κυβερνήτες των πλοίων και ουδέποτε είχαν πρόσβαση σε διερμηγέα ή σε υπαλλήλους που θα μπορούσαν να τους παράσχουν τις ελάχιστες αναγκαίες πληροφορίες για το δικαίωμα στο άσυλο και στην σχετική διαδικασία. Εν προκειμένω, είναι προφανής ο σύνδεσμος των συλλογικών απελάσεων των προσφευγόντων από το λιμάνι της Αγκόνα με την παρεμπόδισή τους να αιτηθούν άσυλο ή να έχουν πρόσβαση σε οποιαδήποτε άλλη εθνική διαδικασία που να ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 13 της Σύμβασης.

243. Επομένως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι παραβιάστηκε το άρθρο 13 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 της Σύμβασης και 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 4. Λαμβανομένης υπόψη αυτής της κρίσης και των περιστάσεων της υπόθεσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος εξέτασης των παραπόνων των προσφευγόντων υπό το πρίσμα του άρθρου 2.

Σημείωση της επιμελήτριας για την εκτέλεση της απόφασης: όσον αφορά στην Ελλάδα η Επιτροπή Υπουργών δεν έχει ολοκληρώσει την παρακολούθηση της εκτέλεσης της απόφασης¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Παράγραφος 180 της απόφασης.

¹⁹⁶ Παράγραφοι 183 και 184 της απόφασης.

¹⁹⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε στον ιστότοπο της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=16643%2F09&StateCode=&SectionCode=)

Άρθρα 3, 5 και 13
Απαγόρευση των βασανιστηρίων
Δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια
Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

0968

Υπόθεση Α.Υ. κατά Ελλάδος (5.11.2015)¹⁹⁸

Δικαστές: A. Sajó, Πρόεδρος, E. Steiner, K. Hajiyev, P. Pinto de Albuquerque, Λ.-Α. Σισιλιάνος, E. Møse, D. Dedon, δικαστές

Δικηγόροι: I.M. Τζεφεράκου και Α. Τσαποπούλου, δικηγόροι Αθηνών, για τον προσφεύγοντα, Φ. Δεδούση, Πάρεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, για την Ελληνική κυβέρνηση

Συνθήκες κράτησης στο Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού – Οι ελλείψεις του ελληνικού συστήματος ασύλου, κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών, συμπεριλαμβανομένης της μη καταγραφής του αιτήματος ασύλου του προσφεύγοντος ενώ ήταν υπό κράτηση συνιστούν παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης – Η κράτηση του προσφεύγοντος δεν ήταν αυθαίρετη και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν «νόμιμη» κατά την έννοια του άρθρου 5 §1 (στ) της Σύμβασης – Αφού το Διοικητικό Πρωτοδικείο απάντησε ικανοποιητικά στα παράπονα του προσφεύγοντος σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησής του η εξέταση των αντιρρήσεων ήταν σύμφωνη με τις απαιτήσεις του άρθρου 5 παράγραφος 4 της Σύμβασης

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 3, 13 και 5 παράγραφοι 1 και 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α΄) και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α΄) ΠΔ 81/2009 «Τροποποίηση π.δ. 90/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χο-

¹⁹⁸ Προσφυγή Νο. 58399/11. Η απόδοση της απόφασης στην ελληνική γλώσσα στηρίζεται στην επίσημη μετάφραση που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (<http://www.nsk.gr/>). Επιμέλεια: Κατερίνα Λαζανά, Référendaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ρηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005)» (ΦΕΚ 99, τ. Α')

Άρθρο 76 του Ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (ΦΕΚ 212, τ. Α') όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3900/2010 «Εξορθολογισμός διαδικασιών και επιτάχυνση της διοικητικής δίκης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 213, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά: Ο προσφεύγων, κύριος Α.Υ., είναι πολίτης Ιράκ γεννηθείς το 1984. Παραπονείται κυρίως για τις συνθήκες κράτησης και την εξέταση της αίτησης ασύλου. Εγκατέλειψε το Ιράκ φοβούμενος για τη ζωή του καθώς είχε συνεργαστεί με τις αμερικανικές δυνάμεις και είχε δεχθεί απειλές. Στις 10.10.2010 συνελήφθη για παράνομη είσοδο στην Ελληνική επικράτεια στο Τυχερό από τις αστυνομικές αρχές που διέταξαν την κράτησή του. Στις 14.10.2010 ο Διευθυντής της αρμόδιας αστυνομικής Διεύθυνσης διέταξε την επιστροφή του στην Τουρκία. Η απόφαση επιστροφής δεν εκτελέστηκε λόγω της άρνησης των τουρκικών αρχών. (...) Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες ζήτησε την καταγραφή του αιτήματος ασύλου του προσφεύγοντος, χωρίς επιτυχία. Το Δεκέμβριο του 2010, ο Α.Υ., δια των δικηγόρων του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, ζήτησε από το Υπουργείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης την τοποθέτησή του σε κέντρο υποδοχής. Το Δεκέμβριο του 2010, στο πλαίσιο της επίσκεψης της οργάνωσης «Γιατροί χωρίς Σύνορα» διαπιστώθηκε ότι ο προσφεύγων έπασχε από άσθμα. Τον ίδιο μήνα, ο κύριος Α.Υ. υπέβαλλε αντιρρήσεις κατά της κράτησής του, ισχυριζόμενος ότι η κράτηση δεν ήταν απαραίτητη, καθόσον μπορούσε να φιλοξενηθεί από μη κυβερνητική οργάνωση, ότι η απόφαση απέλασης δεν μπορούσε να εκτελεστεί καθόσον εκκρεμούσε η εξέταση της αίτησής του για άσυλο και ότι οι συνθήκες κράτησής του ήταν ιδιαίτερος άσχημες. Στις 3.1.2011, ο Πρόεδρος του Διοικητικού Πρωτοδικείου έκρινε βάσιμες τις αντιρρήσεις και την ίδια ημέρα ο προσφεύγων αφέθηκε ελεύθερος.

Επικαλούμενος, ιδίως, το άρθρο 3 (απαγόρευση της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης) της Σύμβασης, ο προσφεύγων παραπονέθηκε για τις συνθήκες της κράτησής του στο τμήμα συνοριακής φύλαξης Τυχερού. Επικαλούμενος τα άρθρα 3 και 13 (δικαίωμα σε αποτελεσματική προσφυγή) της Σύμβασης παραπονέθηκε για τις ελλείψεις του συστήματος ασύλου και για το ότι εκτέθηκε στον κίνδυνο επιστροφής στην Τουρκία και στη συνέχεια στο Ιράκ, όπου κινδύνευε να υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση. Επικαλούμενος, ιδίως, τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 5 (δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια/δικαίωμα για ταχεία εξέταση της νομιμότητας της κράτησης) της Σύμβασης, παραπονέθηκε ότι η κράτησή του ήταν

παράνομη, ιδίως λόγω της άρνησης των αρχών να καταγράψουν το αίτημά του για άσυλο και της αναποτελεσματικότητας του δικαστικού ελέγχου της κράτησης.

Νόμο βάσιμο: **A)** Όταν αμφισβητούνται οι συνθήκες της κράτησης δεν είναι απαραίτητο να αποδειχθεί η αλήθεια κάθε επίμαχης πληροφορίας καθόσον το Δικαστήριο μπορεί να συμπεράνει την παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης βάσει οιοδήποτε σοβαρού ισχυρισμού που δεν αντικρούει η κυβέρνηση. **B)** Η αποτελεσματικότητα της προσφυγής υπό την έννοια του άρθρου 13 απαιτεί επιτακτικά ενδεδειγμένο έλεγχο από την εθνική αρχή, ανεξάρτητη και αυστηρή εξέταση κάθε ισχυρισμού για τον οποίον υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι είναι υπαρκτός ο κίνδυνος μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 3 καθώς και ιδιαίτερη ταχύτητα κρίσης των σχετικών αιτιάσεων.

Σκεπτικό: **A) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 ΕυρΣΔΑ λόγω των συνθηκών κράτησης**

45. Ο προσφεύγων παραπονείται για τις συνθήκες κράτησης στους χώρους του Τμήματος Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού.

[...]

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

55. Όσον αφορά στις γενικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης σε υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με αυτά της υπό κρίση υπόθεσης, το Δικαστήριο παραπέμπει στην οικεία νομολογία του επί του θέματος¹⁹⁹.

56. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι εκδοχές των διαδίκων διαφοροποιούνται στα περισσότερα σημεία που αφορούν στις συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος. Ωστόσο, υπενθυμίζει ότι όταν αμφισβητούνται οι συνθήκες κράτησης δεν είναι απαραίτητο να αποδειχθεί η αλήθεια κάθε επίμαχης πληροφορίας καθόσον το Δικαστήριο μπορεί να συμπεράνει την παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης βάσει οιοδήποτε σοβαρού ισχυρισμού που δεν αντικρούει η κυβέρνηση-

¹⁹⁹ Kudła κατά Πολωνίας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 30210/96, παράγραφοι 90-94, Peers κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 28524/95) παράγραφοι 67-68, Kalachnikov κατά Ρωσίας (Προσφυγή No. 47095/99), παράγραφος 95, Riad και Idiab κατά Βελγίου (Προσφυγές No. 29787/03 και 29810/03), 24.1.2008, παράγραφος 97, Tabesh κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 8256/07), 26.11.2009, παράγραφοι 34-37, Rahimi κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 8687/08), 5.7.2011, παράγραφοι 59-62, R.U. κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 2237/08), 7.9.2011, παράγραφοι 54-56, A.F. κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 53709/11), 4.10.2013, παράγραφοι 68-70, προαναφερθείσα de los Santos και de la Cruz κατά Ελλάδας (Προσφυγές No. 2134/12 και 2161/12), 26.6.2014, παράγραφος 43.

ση²⁰⁰. Συναφώς, αφού η κυβέρνηση δεν προσκομίζει τις πληροφορίες που διαθέτει, χωρίς να δίνει ικανοποιητική εξήγηση, μπορεί να συναχθούν συμπεράσματα ως προς το βάσιμο των εν λόγω ισχυρισμών²⁰¹.

57. Συναφώς, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι συνθήκες κράτησης που επικρατούσαν στους χώρους του Τμήματος Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού όπου τοποθετήθηκε ο προσφεύγων για τρεις περίπου μήνες έχουν καταγραφεί σε πολλές εκθέσεις ελληνικών και διεθνών οργανισμών που τους επισκέφθηκαν λίγο μετά την απόλυση του προσφεύγοντος, ιδίως της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Συνηγόρου του Πολίτη. Οι οργανώσεις αυτές επισημαίνουν τη σοβαρή έλλειψη χώρου από την οποία υπέφεραν οι κρατούμενοι: σύμφωνα με την Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, κατά το χρόνο της επίσκεψής της, τον Ιανουάριο του 2011, υπήρχαν 139 κρατούμενοι και περίπου εκατό ήταν «στοιβαγμένοι» σε έναν χώρο 35 τ.μ. Σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον Συνήγορο του Πολίτη, τον Μάρτιο του 2011 υπήρχαν 122 κρατούμενοι σε τρεις θαλάμους, χωρητικότητας 80 ατόμων.

58. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο προσφεύγων δεν είχε στη διάθεσή του χώρο διαβίωσης σύμφωνο με τα κριτήρια που έχει θεσπίσει το Δικαστήριο με τη νομολογία του.

59. Μόνη αυτή η διαπίστωση για το χώρο όπου κρατήθηκε ο προσφεύγων, που επιτρέπει να συναχθεί η παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, απαλλάσσει το Δικαστήριο από την εξέταση των άλλων ισχυρισμών του που αφορούν στις συνθήκες κράτησής του. Ωστόσο το Δικαστήριο δεν μπορεί να μην επισημάνει ότι πολλοί από τους σχετικούς ισχυρισμούς της κυβέρνησης δεν συμπίπτουν με τις διαπιστώσεις που αναφέρονται στις εκθέσεις των προαναφερθέντων οργάνων και οργανισμών.

60. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι επίμαχες συνθήκες κράτησης, λαμβανομένης υπόψη και της διάρκειά της, υπέβαλαν τον κύριο Α.Υ. σε μια δοκιμασία που η έντασή της υπερέβαινε το αναπόφευκτο επίπεδο οδύνης που είναι σύμφυτο με την κράτηση.

61. Συνεπώς, παραβιάστηκε το άρθρο 3 της Σύμβασης.

²⁰⁰ Βλέπε, *mutatis mutandis*, Grigorievskikh κατά Ρωσίας (Προσφυγή No. 22/03), 9.4.2009, παράγραφος 55

²⁰¹ Ahmet Özkan και λοιποί κατά Τουρκίας (Προσφυγή No. 21689/93), 6.4.2004, παράγραφος 426

B) Επί της παραβίασης του άρθρου 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 ΕυρΣΔΑ, εξαιτίας των ελλείψεων της διαδικασίας ασύλου και του κινδύνου επαναπροώθησης στην Τουρκία και στο Ιράκ

62. Ο προσφεύγων επικαλείται τα άρθρα 3 και 13 της Σύμβασης και παραπονείται για τις ελλείψεις του συστήματος εξέτασης της αίτησής του για άσυλο από τις αρχές και, ιδίως, για τη μη καταχώρησή της, γεγονός που τον εξέθεσε στον κίνδυνο της απέλασης στην Τουρκία και, εν συνεχεία στο Ιράκ, όπου θα μπορούσε να υποβληθεί σε βασανιστήρια και/ή απάνθρωπη μεταχείριση.

[...]

B. Επί της ουσίας

67. Το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι αποφεύγει να εξετάσει τις αιτήσεις ασύλου ή τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων στις υποθέσεις όπου τίθεται θέμα απέλασης των αιτούντων άσυλο. Καθήκον του Δικαστηρίου είναι να γνωρίζει εάν υπάρχουν πραγματικές εγγυήσεις που προστατεύουν τον προσφεύγοντα από την αυθαίρετη επαναπροώθηση, άμεση ή έμμεση, στην χώρα απ' όπου διέφυγε και όπου κινδυνεύει να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3²⁰².

68. Εντούτοις, λαμβανομένης υπόψη της σημασίας που αποδίδει στο άρθρο 3 της Σύμβασης και στον μη αναστρέψιμο χαρακτήρα της ζημίας που μπορεί να προκληθεί σε περίπτωση πραγμάτωσης του κινδύνου βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης, η αποτελεσματικότητα της προσφυγής υπό την έννοια του άρθρου 13 απαιτεί επιτακτικά ενδεδειγμένο έλεγχο από την εθνική αρχή²⁰³, ανεξάρτητη και αυστηρή εξέταση κάθε ισχυρισμού για τον οποίον υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί ότι είναι υπαρκτός ο κίνδυνος μεταχείρισης αντίθετης προς το άρθρο 3²⁰⁴ καθώς και ιδιαίτερη ταχύτητα κρίσης των σχετικών αιτιάσεων²⁰⁵. Απαιτεί επίσης οι

²⁰² M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), Προσφυγή No. 30696/09, 21.1.2011, παράγραφος 286, T.I. κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή No. 43844/98, δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2004, σελ. 541 επ.), , Müslim κατά Τουρκίας (Προσφυγή No. 53566/99), 26.4.2005, παράγραφοι 72-76 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2005, σελ. 597 επ.).

²⁰³ Chamaïev και λοιποί κατά Γεωργίας και Ρωσίας (Προσφυγή No. 36378/02), παράγραφος 448

²⁰⁴ Jabari κατά Τουρκίας (Προσφυγή No. 40035/98), 11.7.2000, παράγραφος 50 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2001, σελ. 423 επ.).

²⁰⁵ Bati και λοιποί κατά Τουρκίας (Προσφυγές No. 33097/96 και 57834/00), παράγραφος 136

ενδιαφερόμενοι να έχουν στη διάθεσή τους προσφυγή με αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα²⁰⁶.

69. Επομένως, για να καθορίσει εάν το άρθρο 13 εφαρμόζεται στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο οφείλει να εξετάσει εάν ο προσφεύγων επικαλείται κατά τρόπο υπερασπίσιμο ότι η επαναπροώθησή του στο Ιράκ θα παραβίαζε το άρθρο 3 της Σύμβασης.

70. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι κατά την εισαγωγή της προσφυγής, ο προσφεύγων εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει το Ιράκ. Επίσης, με τις παρατηρήσεις του προσκόμισε, προς επίρρωση των ισχυρισμών του, αντίγραφα του ιρακινού διαβατηρίου του καθώς και έγγραφα που κατά την άποψή του, αποδείκνυαν τη συνεργασία του, ως αστυνομικού, με τις αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις στο Ιράκ. Ο ισχυρισμός αυτός είναι αρκούντως συγκεκριμένος και σοβαρός ώστε να απαιτεί ενδελεχή εξέταση από τις αρμόδιες αρχές.

71. Κατά το Δικαστήριο, τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν ότι υπάρχουν *prima facie* σοβαροί κίνδυνοι ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να υποστεί μεταχείριση αντίθετη στο άρθρο 3 της Σύμβασης σε περίπτωση επιστροφής στο Ιράκ. Ως εκ τούτου, θεωρεί ότι έχει μια υπερασπίσιμη αξίωση υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Σύμβασης.

72. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δεν υποκαθιστά τις εθνικές αρχές ούτε αξιολογεί τα έγγραφα που υπέβαλε ο προσφεύγων ενώπιον του, ή εκτιμά τον κίνδυνο που ενέχει η επιστροφή του στο Ιράκ. Υποχρεούται μόνο να διερευνήσει εάν στην υπό κρίση υπόθεση υπήρχαν πραγματικές εγγυήσεις που προστάτευαν τον προσφεύγοντα από την αυθαίρετη επαναπροώθηση, άμεση ή έμμεση, στην χώρα καταγωγής του. Στην απόφασή του *M.S.S.* επεσήμανε τις ελλείψεις του ελληνικού συστήματος ασύλου, όπως ίσχυε κατά το χρόνο εφαρμογής του Π.Δ 81/2009 και ιδίως αυτές που συνδέονται με την πρόσβαση στη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου²⁰⁷.

73. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, με τις παρατηρήσεις τους η ελληνική κυβέρνηση και ο προσφεύγων αναφέρονται εκτενώς στις συνθήκες υλοποίησης των προγραμμάτων αρωγής στους αιτούντες άσυλο τα οποία χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Κράτος, και ειδικότερα στο εάν, κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες είχε τη δυνατότητα να συνδράμει τον προσφεύγοντα. Σχετικά, το Δικαστήριο εκτιμά ότι

²⁰⁶ Čonka κατά Βελγίου (Προσφυγή No. 51564/99), παράγραφοι 81-83 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2003, σελ. 397 επ.), Gebremedhin [Gaberamadhien] κατά Γαλλίας (Προσφυγή No. 25389/05), παράγραφος 66 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2007, σελ. 426 επ.)

²⁰⁷ Παράγραφοι 300-302, 315, 318 και 320 της απόφασης

για να αποφανθεί επί της υπό κρίση προσφυγής δεν απαιτείται να εξετάσει αυτούς τους ισχυρισμούς.

74. Αντίθετα, το Δικαστήριο κρίνει ότι καλείται να βασίσει την εκτίμησή του στον ισχυρισμό του προσφεύγοντος σύμφωνα με τον οποίο η αίτηση ασύλου δεν αντιμετωπίστηκε κατά τρόπο που να τον προστατεύσει από κάθε κίνδυνο πρόωρης και αυθαίρετης επαναπροώθησης. Συναφώς, το Δικαστήριο παρατηρεί ιδίως ότι οι αρχές δεν απάντησαν στο από 23.12.2010 έγγραφο της δικηγόρου του με το οποίο ζητούσε πληροφορίες σχετικά με την αίτηση ασύλου. Δεύτερον, όπως προκύπτει από το έγγραφο που απηύθυνε το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες στον Πρόεδρο του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αλεξανδρούπολης, η Αστυνομική Διεύθυνση Αλεξανδρούπολης είχε αναλάβει την υποχρέωση να του διαβιβάσει πιστοποιητικό που να βεβαιώνει ότι η ημερομηνία συνέντευξης για τη χορήγηση ασύλου δεν είχε οριστεί ακόμη, κάτι το οποίο δεν έγινε.

75. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτή η στάση των ελληνικών αρχών δημιούργησε στον προσφεύγοντα και στους συνηγόρους του την απατηλή εντύπωση ότι είχε καταχωρηθεί η αίτηση ασύλου. Έτσι ο προσφεύγων αιτήθηκε θέση φιλοξενίας επικαλούμενος το καθεστώς του ως αιτούντος άσυλο. Κατά τον ίδιο τρόπο, με τις αντιρρήσεις του ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου υπογράμμισε ότι δεν ήταν απαραίτητο το μέτρο της κράτησης καθόσον η απομάκρυνσή του από τη χώρα ήταν ανέφικτη εκκρεμούσης της εξέτασης της αίτησης ασύλου του.

76. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι παρά τις προαναφερθείσες ενέργειες του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, οι αρχές ουδέποτε επιβεβαίωσαν την καταχώρηση της αίτησης ασύλου του προσφεύγοντος ούτε ακολούθησαν μια αξιόπιστη, σοβαρή και έγγραφη διαδικασία που θα του επέτρεπε να γνωρίζει εγκαίρως εάν η αίτησή του για διεθνή προστασία, ιδίως αυτή της 23ης Δεκεμβρίου 2010, είχε καταχωρηθεί και εξεταστεί. Αυτή η παράλειψη των ελληνικών αρχών να ενημερώσουν με σαφήνεια τον προσφεύγοντα για την τύχη της αίτησης ασύλου που θεωρούσε καταχωρημένη, εξέθεσε τον κύριο Α.Υ. στον κίνδυνο απέλασης καθ' όλην τη διάρκεια της κράτησής του.

77. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κρίνει ότι παραβιάστηκε το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης λόγω των ελλείψεων του ελληνικού συστήματος ασύλου, κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών. Επομένως, δεν μπορεί να προσαφθεί στον προσφεύγοντα ότι δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα και, η ένσταση της κυβέρνησης περί μη εξάντλησης δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

Γ) Επί της παραβίασης των άρθρων 5 παράγραφοι 1 και 4 και 13 ΕυρΣΔΑ:

78. Επικαλούμενος τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης καθώς και το άρθρο 13, ο προσφεύγων αμφισβητεί τη νομιμότητα του μέτρου της κράτησης που διατάχθηκε σε βάρος του, ισχυριζόμενος ότι ήταν αποτέλεσμα της άρνησης των ελληνικών αρχών να καταχωρήσουν την αίτηση ασύλου του, καθώς και για το μη αποτελεσματικό χαρακτήρα του δικαστικού ελέγχου της κράτησης. (...).

[...]

1. *Επί της αντλούμενης από την παράγραφο 1 του άρθρου 5 της Σύμβασης αιτίας σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησης*

[...]

83. Ως προς τις γενικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή του άρθρου 5 παράγραφος 1 της Σύμβασης σε υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με αυτά της παρούσας προσφυγής, το Δικαστήριο παραπέμπει στην οικεία νομολογία του²⁰⁸.

84. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο επισημαίνει, πρώτον, ότι η στέρηση της ελευθερίας του προσφεύγοντος στηρίζεται στο άρθρο 76 του Νόμου 3386/2005. Συνεπώς, θεωρεί ότι η επίδικη κατάσταση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 παράγραφος 1 (στ) της Σύμβασης και βασίζεται στο εθνικό δίκαιο. Εν προκειμένω υπενθυμίζει ότι η διάταξη της παραγράφου 1 (στ) του άρθρου 5 δεν απαιτεί η κράτηση του προσώπου κατά του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απέλασης να θεωρείται ως ευλόγως αναγκαία, για παράδειγμα για να αποτραπεί η διάπραξη αδικήματος ή η φυγή του²⁰⁹. Επομένως, η κράτηση του προσφεύγοντος αποσκοπούσε να αποτρέψει την παράνομη διαμονή στην ελληνική επικράτεια και στη διασφάλιση της ενδεχόμενης απομάκρυνσής του από τη χώρα. Άρα, εκτιμά ότι στην υπό κρίση υπόθεση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η καλή πίστη των αρμόδιων αρχών.

85. Δεύτερον, ως προς τη διάρκεια της κράτησης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 5 παράγραφος 1 (στ), μόνον η διεξαγωγή της διαδικασίας απέλασης δικαιολογεί τη στέρηση της ελευθερίας που θεμελιώνεται στη διάταξη αυτή, και ότι η κράτηση παύει να

²⁰⁸ Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου [Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως], Προσφυγή No. 13229/03, παράγραφοι 64 και 74 (δημοσιευμένη σε ΕΔΠΑ 2008, σελ. 153 επ.), Mooren κατά Γερμανίας [Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως], Προσφυγή No. 11364/03, παράγραφοι 72-81, Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή No. 22414/93), 15.11.1996, παράγραφος 73, Baranowski κατά Πολωνίας (Προσφυγή No. 28358/95), παράγραφοι 50-52, Barjamaj κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. No. 36657/11), παράγραφοι 36-38 και Khuroshvili κατά Ελλάδας (Προσφυγή No. 58165/10), 15.12.2013, παράγραφοι 107-108.

²⁰⁹ Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παράγραφος 112 (ο.π. 18)

δικαιολογείται, όταν η διαδικασία της απέλασης δεν διεξάγεται με την απαιτούμενη επιμέλεια²¹⁰.

86. Το Δικαστήριο επισημαίνει ωστόσο ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε για περίοδο περίπου τριών μηνών, ήτοι από τις 13 Οκτωβρίου 2010 έως τις 3 Ιανουαρίου 2011, οπότε αφέθηκε ελεύθερος μετά την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτή η διάρκεια της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας δεν μπορεί να θεωρηθεί καταρχήν ως υπερβολική για την ολοκλήρωση των διοικητικών διατυπώσεων της απέλασης του προσφεύγοντος.

87. Όσον αφορά στην αίτηση ασύλου, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι κατά το εθνικό δίκαιο μολονότι η αίτηση αναστέλλει την εκτέλεση του μέτρου της απέλασης δεν αναστέλλει την κράτηση. Το εθνικό δίκαιο απαιτεί μόνον την «κατά απόλυτη προτεραιότητα» εξέταση της αίτησης ασύλου. Ωστόσο, ακόμη και αν είχε καταχωρηθεί η αίτηση ασύλου του προσφεύγοντος, η κράτησή του δεν θα είχε αρθεί αυτοδικαίως.

88. Τέλος, αφού έκρινε ότι παραβιάστηκε το άρθρο 3 της Σύμβασης λόγω των συνθηκών κράτησης στο Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης στο οποίο κρατήθηκε ο προσφεύγων, το Δικαστήριο δεν θεωρεί απαραίτητο να τοποθετηθεί επί του ιδίου ζητήματος υπό το πρίσμα του άρθρου 5 παράγραφος 1 (στ)²¹¹.

89. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι η κράτηση του προσφεύγοντος δεν ήταν αυθαίρετη ούτε μη «νόμιμη» κατά την έννοια της παραγράφου 1 (στ) του άρθρου 5 της Σύμβασης.

90. Συνεπώς, δεν υπήρξε παραβίαση της διάταξης αυτής.

2. *Επί των αντλούμενων από τα άρθρα 5 παράγραφος 4 και 13 της Σύμβασης αιτιάσεων σχετικά με τον μη αποτελεσματικό χαρακτήρα του δικαστικού ελέγχου της κράτησης*

[...]

93. Ως προς τις γενικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή του άρθρου 5 παράγραφος 4 της Σύμβασης σε υποθέσεις όπου εγείρονται ζητήματα παρόμοια με αυτά της υπό κρίση υπόθεσης, το Δικαστήριο παραπέμπει στην οικεία νομολογία του²¹².

²¹⁰ Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παράγραφος 113 (ο.π. 18), Gebremedhin [Gaberamadhien] κατά Γαλλίας, παράγραφος 74 (ο.π. 145).

²¹¹ Horshill κατά Ελλάδα, παράγραφος 65 (ο.π. 152).

²¹² Dougoz κατά Ελλάδα (Προσφυγή No. 40907/98), παράγραφος 61, S.D. κατά Ελλάδα (Προσφυγή No. 53541/07), 11.6.2009, A.A. κατά Ελλάδα (Προσφυγή No. 12186/08), 22.10.2010, και Herman και Serazadishvili κατά Ελλάδα (Προσφυγές No. 26418/11 και 45884/11), 24.4.2014, παράγραφος 71.

94. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει καταρχάς ότι, όσον αφορά στις αντιρρήσεις που μπορεί να ασκήσει αλλοδαπός κατά της απόφασης που διατάσσει την κράτησή του ενόψει απέλασης, η τέταρτη παράγραφος του άρθρου 76 του Νόμου 3386/2005 προέβλεπε, έως την 1η Ιανουαρίου 2011, ότι ο αρμόδιος δικαστής είχε τη δυνατότητα να εξετάσει την απόφαση της κράτησης μόνον ως προς τον κίνδυνο διαφυγής του κρατούμενου ή τον κίνδυνο που ενέχει αυτός για τη δημόσια τάξη. Με το Νόμο 3900/2010, η παράγραφος 4 του Νόμου 3386/2005 τροποποιήθηκε και προβλέπει, από την 1η Ιανουαρίου 2011, ότι ο αρμόδιος δικαστής «αποφαίνεται επίσης ως προς τη νομιμότητα της κράτησης ή την παράτασή της». Από τη νέα αυτή διατύπωση προκύπτει ότι ο αρμόδιος δικαστής μπορεί εφεξής να εξετάσει τη νομιμότητα της επιστροφής καθώς και τις υλικές συνθήκες της κράτησης του υπό απέλαση προσώπου, αφού ο οικείος νόμος προβλέπει ρητά την εξέταση της νομιμότητας της κράτησης.

95. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι με την απόφαση P8/2011, ο Πρόεδρος του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αλεξανδρούπολης έκρινε βάσιμες τις αντιρρήσεις του προσφεύγοντος και διέταξε την απόλυσή του. Με την απόφαση αυτή, το Διοικητικό Πρωτοδικείο απάντησε ικανοποιητικά στα παράπονα του προσφεύγοντος για τη νομιμότητα της κράτησής του. Συνεπώς, η εξέταση των αντιρρήσεων του προσφεύγοντος ήταν σύμφωνη με τις απαιτήσεις της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης.

96. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν παραβιάστηκε η παράγραφος 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης.

97. Τέλος, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, το Διοικητικό Πρωτοδικείο, διαπιστώνοντας, ιδίως, ότι η κράτηση του προσφεύγοντος επιδείνωσε την υγεία του, εξέτασε σιωπηρά τις συνθήκες κράτησης στους χώρους του Τμήματος Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης, τις θέσεις των διαδίκων και τα συμπεράσματα που διατυπώθηκαν υπό το πρίσμα του άρθρου 5 παράγραφος 4 της Σύμβασης, το Δικαστήριο θεωρεί ότι εξέτασε τα κύρια νομικά ζητήματα που εγείρει η παρούσα προσφυγή ως προς τον αποτελεσματικό χαρακτήρα των εθνικών ενδίκων μέσων που ήταν διαθέσιμα και ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί ειδικότερα επί της αιτίας αντλούμενης από το άρθρο 13 της Σύμβασης, καθόσον η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 5 της Σύμβασης αποτελεί *lex specialis* σε σχέση με τις γενικότερες απαιτήσεις του άρθρου 13²¹³.

[...]

²¹³ Nikolova κατά Βουλγαρίας [Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως], Προσφυγή No. 31195/96, παράγραφος 69

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ελλάδα παραβίασε τα δικαιώματα που προστατεύουν και εγγυώνται οι διατάξεις των άρθρων 3 και 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 3.

Σημείωση της επιμελήτριας για την εκτέλεση της απόφασης: Δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία επίβλεψης της εκτέλεσης της απόφασης. Για λεπτομέρειες, βλέπε, στην ιστοσελίδα του Τμήματος Εκτέλεσης Αποφάσεων της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης²¹⁴.

Άρθρα 8 και 14
Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής
Απαγόρευση των διακρίσεων

0969

Υπόθεση Macalin Moxamed Sed Dahir κατά Ελβετίας (15.9.2015)²¹⁵

Δικαστές: I. Karakas, Πρόεδρος, P. Lemmens, N. Vučinić, H. Keller, K. Turković, R. Spano, J. F. Kjølbrot, δικαστές

Δικηγόροι: S. Scholz, δικηγόρος Ζυρίχης, για την προσφεύγουσα, F. Schürmann, Ομοσπονδιακό Γραφείο Δικαιοσύνης, για την κυβέρνηση της Ελβετίας

Αρχή της ομοιομορφίας κατά την καταγραφή των επωνύμων – Αίτηση αλλαγής Σομαλικού επωνύμου λόγω της υποτιμητικής σημασίας στη σομαλική γλώσσα – Η άρνηση των αρχών να επιτρέψουν σε ένα πρόσωπο να υιοθετήσει νέο επίθετο δεν θεωρείται κατ' ανάγκην επέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής – Οι νομικοί περιορισμοί ως προς τη δυνατότητα αλλαγής επωνύμου μπορεί να είναι δικαιολογημένοι, για παράδειγμα για να διασφαλιστεί η ακριβής καταγραφή του πληθυσμού ή των μέσων ταυτοποίησης και της σύνδεσης των προσώπων που φέρουν ένα συγκεκριμένο όνομα σε μία οικογένεια – Για την παραβίαση των εγγυήσεων του άρθρου 8 της Σύμβασης δεν αρκεί η υποτιμητική χροιά του επωνύμου

Εφαρμοστέο δίκαιο:

Άρθρα 8 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο. 11 και Νο. 14, που τροποποιεί το Σύστημα Ελέγχου της Σύμβασης

²¹⁴ Βλέπε: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=58399%2F11&StateCode=GRC&SectionCode=

²¹⁵ Προσφυγή No. 12209/10. Επιμέλεια απόφασης: Κατερίνα Λαζανά, Référéndaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄) όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ 96, τ. Α΄) και το Ν. 3344/2005 (ΦΕΚ 133, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Η προσφεύγουσα, κυρία Muna Macalin Moxamed Sed Dahir, είναι υπήκοος Σομαλίας και Ελβετίας που γεννήθηκε το 1969 και ζει στη Ζυρίχη. Έφτασε στην Ελβετία το 1997 και το 2003 παντρεύτηκε τον κύριο Sed Dahir, υπήκοο Σομαλίας. Μετά το γάμο οι αρμόδιες ελβετικές αρχές ικανοποίησαν το αίτημά της να προσθέσει το πατρικό της όνομα, Macalin Moxamed, στο επίθετο του συζύγου της. Ωστόσο, επειδή η προφορά της λατινικής απόδοσης του πατρικού της ονόματος είχε υποτιμητική σημασία στη μητρική της γλώσσα («σάπιο δέρμα» και «τουαλέτες») η κυρία Macalin Moxamed Sed Dahir αιτήθηκε στο Ληξιαρχείο της Ζυρίχης την αλλαγή της ορθογραφίας του πατρικού της επωνύμου. Στις 20 Μαρτίου 2008 ο Ληξίαρχος απέρριψε την αίτησή της, υπογραμμίζοντας ότι το πατρικό της επώνυμο προστέθηκε στο επίθετο το συζύγου της στο πλαίσιο ικανοποίησης σχετικού αιτήματός της. Όμοιο αίτημα της προσφεύγουσας περί αλλαγής του πατρικού της επωνύμου απορρίφθηκε από τη Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Καντονιού της Ζυρίχης και εν τέλει με την από 16.11.2009 απόφαση του Ανώτερου Δικαστηρίου του Καντονιού της Ζυρίχης που έκρινε τη σχετική προσφυγή απαράδεκτη.

Στο μεταξύ η κυρία Macalin Moxamed Sed Dahir απέκτησε την ελβετική υπηκοότητα.

Επικαλούμενη τις διατάξεις των άρθρων 8 (δικαίωμα σεβασμού στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή) και 14 (απαγόρευση των διακρίσεων) σε συνδυασμό με το άρθρο 8, η προσφεύγουσα παραπονέθηκε για την άρνηση των ελβετικών αρχών να ικανοποιήσουν το αίτημά της περί αλλαγής της ορθογραφίας του πατρικού της επωνύμου. Σχετικά, ισχυρίστηκε ότι είναι θύμα διάκρισης λόγω γλώσσας καθώς οι Ελβετικές αρχές αρνήθηκαν να ικανοποιήσουν το αίτημά της επειδή το πατρικό της επώνυμο δεν είχε προσβλητική έννοια σε καμία από τις επίσημες γλώσσες της Ελβετίας. Επίσης, προέβαλε ότι είχε υποστεί διάκριση σε σχέση με ορισμένους μετανάστες πολωνικής καταγωγής στους οποίους είχε επιτραπεί η αλλαγή του επωνύμου. Η προσφυγή εισήχθη στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις 19 Φεβρουαρίου 2010.

Νόμο βásiμο: Η άρνηση των αρχών να επιτρέψουν σε ένα πρόσωπο να υιοθετήσει νέο επίθετο δεν θεωρείται κατ' ανάγκην παρέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος του στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής.

Σκεπτικό:

Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 ΕυρΣΔΑ: Το Δικαστήριο επισήμανε ότι η άρνηση των αρχών να επιτρέψουν σε ένα πρόσωπο να

υιοθετήσει νέο επίθετο δεν θεωρείται κατ' ανάγκην παρέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος του στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, όπως θα ήταν, για παράδειγμα, η υποχρέωση αλλαγής επωνύμου. Όσον αφορά στο δημόσιο συμφέρον, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι μπορεί να είναι δικαιολογημένοι οι νομικοί περιορισμοί που αφορούν στη δυνατότητα αλλαγής επωνύμου, για παράδειγμα για να διασφαλιστεί η ακριβής καταγραφή του πληθυσμού ή των μέσων προσωπικής ταυτοποίησης και της σύνδεσης εκείνων που φέρουν ένα συγκεκριμένο όνομα σε μία οικογένεια.

Η κυβέρνηση υποστήριξε ότι, με περιορισμένες εξαιρέσεις, η συναφής εθνική νομοθεσία επιδιώκει την εφαρμογή της αρχής του αμετάβλητου των επωνύμων, η οποία είναι στοιχείο της ασφάλειας δικαίου. Το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι η διασφάλιση της σταθερότητας του επωνύμου ενός προσώπου και της ασφάλειας του δικαίου στις κοινωνικές σχέσεις εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, καθόσον τα επώνυμα παίζουν καθοριστικό ρόλο για την ταυτοποίηση των ατόμων.

Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η κυρία Macalin Moxamed Sed Dahir δεν επεδίωκε να αντικαταστήσει την ορθογραφία του επωνύμου της αλλά τη χρήση μιας εκ των δύο διαθέσιμων ορθογραφιών του ανάλογα με τις περιστάσεις. Όμως, η ικανοποίηση του σχετικού αιτήματος της προσφεύγουσας θα ήταν αντίθετη με την αρχή της ομοιομορφίας που διέπει την καταγραφή των επωνύμων. Για να αποφευχθεί αυτό το πρόβλημα, οι ελβετικές αρχές είχαν ενημερώσει την προσφεύγουσα για την ανάγκη να επιδιώξει την αλλαγή της ορθογραφίας του επωνύμου της ενώπιον των σομαλικών αρχών. Αντ' αυτού, η προσφεύγουσα υπέβαλε επίσημο σομαλικό έγγραφο που βεβαίωνε ότι οι δύο εκδοχές του επωνύμου της είχαν ίση αξία.

Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η κατάσταση για την οποία παραπονέιτο η προσφεύγουσα προέκυπτε μόνο όταν η λατινική απόδοση του επωνύμου της προφερόταν σύμφωνα με τους δυτικούς κανόνες προφοράς παρουσία προσώπων που μιλούσαν σομαλικά. Σχετικά επικαλέστηκε την κρίση του σε παρόμοια υπόθεση, όπου είχε αποφανθεί ότι η υποτιμητική χροιά ενός επωνύμου δεν αρκεί για να διαπιστωθεί παραβίαση των εγγυήσεων υπό το άρθρο 8 της Σύμβασης²¹⁶

Τέλος, το Δικαστήριο σημείωσε ότι η αίτηση της κυρίας Macalin Moxamed Sed Dahir είχε εξεταστεί ενδελεχώς τόσο από τις διοικητικές όσο και από τις δικαστικές αρχές που αποφάνθηκαν επ' αυτής με αιτιολογημένες αποφάσεις.

Εκτιμώντας, αφενός, ότι το αίτημα της προσφεύγουσας θα είχε ως αποτέλεσμα την ταυτόχρονη χρήση δύο διαφορετικών ορθογραφιών του

²¹⁶ Siskina and Siskins κατά Λετονίας, Προσφυγή No. 59727/00 (8.11.2011).

επώνυμου της και λαμβάνοντας υπόψη, αφετέρου, το περιθώριο εκτίμησης των εθνικών αρχών σε παρόμοια ζητήματα, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι στην υπό κρίση υπόθεση δεν υπήρχε καμία ένδειξη παραβίασης του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 8 ΕυρΣΔΑ : Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι για την αξιολόγηση της επικαλούμενης παραβίασης του δικαιώματος της προσφεύγουσας στο σεβασμό της ιδιωτικής της ζωής, ήταν καθοριστικής σημασίας ότι μόνο στη σομαλική γλώσσα παραγόταν το προσβλητικό νόημα του πατρικού της επώνυμου. Επομένως, η κατάστασή της δεν ήταν συγκρίσιμη με εκείνη των προσώπων των οποίων τα επώνυμα είχαν αστείο ή εξευτελιστικό νόημα σε κάποια πιο συνηθισμένη γλώσσα, όπως είναι οι εθνικές γλώσσες της Ελβετίας.

Επιπλέον, το Δικαστήριο επισήμανε ότι οι ελβετικές αρχές επέτρεψαν στους μετανάστες πολωνικής καταγωγής να αλλάξουν το όνομά τους επειδή οι Ελβετοί αδυνατούσαν να προφέρουν τα πολωνικά ονόματα. Η κυρία Macalín Moxamed Sed Dahir επιθυμούσε να αλλάξει τη λατινική απόδοση του ονόματός της, όπως προφερόταν στην Ελβετία, λόγω του νοήματός του στη σομαλική γλώσσα. Δεν ισχυρίστηκε ότι αδυνατούσαν να προφέρουν το επώνυμό της άνθρωποι που δεν ήταν εξοικειωμένοι με τη σομαλική γλώσσα. Επομένως, η κατάστασή της δεν είναι συγκρίσιμη με εκείνη των προσώπων που είχαν επώνυμα πολωνικής καταγωγής.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην υπό κρίση υπόθεση οι αιτιάσεις υπό το άρθρο 8 της Σύμβασης, καθώς και το άρθρο 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 8, ήταν προδήλως αβάσιμες.

**Κράτηση αιτούντων άσυλο και μεταναστών στην Ελλάδα
υπό το πρίσμα της νομολογίας
του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**

Κατερίνα Λαζανά¹

Η πλούσια «ελληνική νομολογία» του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: «ΕΔΔΑ» ή «Δικαστήριο») στα ζητήματα αλλοδαπών καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα ζητημάτων. Ενδεικτικά, από το 2013 έως σήμερα² έχουν εκδοθεί περίπου 30 «ελληνικές» αποφάσεις που αφορούν μετανάστες και αιτούντες άσυλο³. Στις περισσότερες από τις αποφάσεις αυτές τρία κυρίως ζητήματα μονοπωλούν το ενδιαφέρον: ο έλεγχος των συνθηκών κράτησης υπό το άρθρο 3 της Σύμβασης, η νομιμότητα της κράτησης υπό το άρθρο 5 παρ. 1 και ο έλεγχος της νομιμότητας της κράτησης από το αρμόδιο Διοικητικό Πρωτοδικείο υπό το άρθρο 5 παρ. 4.

¹ Référéndaire στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν άρθρο είναι προσωπικές και δεν δεσμεύουν το ΕΔΔΑ.

² Η σύνταξη του παρόντος ολοκληρώθηκε στις 24.6.2016.

³ Βλ., ιδιαίτερα, Chkhartishvili κατά Ελλάδα, No 22910/10, 2.5.2013, Barjamaj κατά Ελλάδα, No 36657/11, 2.5.2013, A.F. κατά Ελλάδα, No 53709/11, 13.6.2013, Horshill κατά Ελλάδα, No 70427/11, 1.8.2013, Kacaj κατά Ελλάδα, No 7861/11, 10.9.2013, Khuroshvili κατά Ελλάδα, No 58165/10, 12.12.2013, C.D. και άλλοι κατά Ελλάδα, No 33441/10, 33468/10 και 33476/10, 19.12.2013, B.M. κατά Ελλάδα, No 53608/11, 19.12.2013, Housein κατά Ελλάδα, 71825/11, 24.10.2013, Shyti κατά Ελλάδα, No 65911/09, 17.10.2013, Lici κατά Ελλάδα, No 69881/12, 17.4.2014, Herman et Serazadishvili κατά Ελλάδα, No 26418/11 και 45884/11, 24.4.2014, Molla κατά Ελλάδα, No 71144/12, 6.5.2014, S.B. κατά Ελλάδα, No 73554/11, 8.7.2014, Tatishvili κατά Ελλάδα, No 26452/11, 31.7.2014, F.H. κατά Ελλάδα, No 78456/11, 31.7.2014, G.B. κατά Ελλάδα, No 78485/11, 16.9.2014, de los Santos et de la Cruz κατά Ελλάδα, No 2134/12 και 2161/12, 26.9.2014, H.H. κατά Ελλάδα, No 63493/11, 9.10.2014, MD κατά Ελλάδα, No 60622/11, 13.11.2014, A.E. κατά Ελλάδα, No 46673/10, 27.11.2014, Mohamad κατά Ελλάδα, No 70586/11, 11.12.2014, A.L.K. κατά Ελλάδα, No 63542/11, 11.12.2014, Chazaryan και άλλοι κατά Ελλάδα, No. 76951/12, 16.7.2015, E.A. κατά Ελλάδα, No 74308/10, 30.7.2015, A.Y. κατά Ελλάδα, No 58399/11, 5.11.2015, H.A. κατά Ελλάδα, No 58424/11, 21.01.2016, Amadou κατά Ελλάδα, No 37991/11, 4.2.2016, R.T. κατά Ελλάδα, No 5124/11, 11.2.2016, F.E. κατά Ελλάδα, No 31614/11, 23.6.2016.

A. Ο έλεγχος των συνθηκών κράτησης υπό το άρθρο 3 της Σύμβασης

Το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει σε αρκετές περιπτώσεις ότι οι συνθήκες κράτησης προσφευγόντων, τόσο σε αστυνομικά τμήματα ανά την επικράτεια όσο και σε κέντρα κράτησης αλλοδαπών, συνιστούν «εξευτελιστική μεταχείριση» και επομένως παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Όσον αφορά, σε ένα πρώτο επίπεδο, την κράτηση σε αστυνομικά κρατητήρια ανά την επικράτεια, το Δικαστήριο υπενθυμίζει στις σχετικές αποφάσεις ότι τα κρατητήρια αυτά είναι από τη φύση τους προορισμένα για σύντομη και όχι πολύμηνη κράτηση και υπογραμμίζει ότι σε έναν τέτοιο χώρο κράτησης δεν υπάρχει συνήθως δυνατότητα προαυλισμού και φυσικής άσκησης καθώς και επαφή με τον εξωτερικό κόσμο μέσω της τηλεόρασης ή του ραδιοφώνου. Το Δικαστήριο αναφέρεται στο πλαίσιο αυτό στις σχετικές συστάσεις της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, η οποία έχει τονίσει ότι η κράτηση στα αστυνομικά κρατητήρια πρέπει να είναι σύντομης διάρκειας.⁴ Αποφάσεις που εκδόθηκαν σε «ελληνικές υποθέσεις» μέσα στο 2015 διαπιστώνουν παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης για κράτηση από έναν μέχρι τρεις μήνες.⁵

Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών και τα Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης, ιδίως στον Έβρο και την Ορεστιάδα, το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει παραβίαση για τις συνθήκες κράτησης που αφορούν κυρίως την περίοδο 2010 έως 2012 στα περισσότερα από αυτά. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κέντρα κράτησης αλλοδαπών και Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης στη Βέννα⁶, στο Σουφλί⁷, στο Φυλάκιο⁸, στο Τυχερό⁹, αλλά και στην Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής¹⁰ και Θεσσαλονίκης¹¹ και το κέντρο κράτησης Ασπροπύργου¹².

Στις υποθέσεις αυτές τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Ελληνική Κυβέρνηση περιγράφουν λεπτομερώς τις συνθήκες κράτησης την εποχή των πραγματικών περιστατικών. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται κατά

⁴ Βλέπε, ιδιαίτερα, *Kaja κατά Ελλάδα*, No. 32927/03, 21.10.2006, παρ. 49.

⁵ *Chazaryan*, ό.π., παρ. 53-64.

⁶ *F.H.*, ό.π., παρ. 96-103.

⁷ *H.A.*, ό.π., παρ. 35-41.

⁸ *Mahammad και άλλοι*, No 48353/12, 15.1.2015, παρ. 41-49.

⁹ *A.Y.*, ό.π., παρ. 53-61.

¹⁰ *Bygylashvili*, ό.π., παρ. 55-62.

¹¹ *Chkhartishvili*, ό.π., παρ. 50-64.

¹² *Amadou*, ό.π., παρ. 47-53.

κανόνα για τον υπερπληθυσμό, τις συνθήκες υγιεινής, την απουσία φυσικού φωτισμού και θέρμανσης στα κελιά, την απουσία δυνατότητας προαυλισμού, επικοινωνίας με τον εξωτερικό κόσμο και ιατρικής μέριμνας, καθώς και την ποιότητα και την ποσότητα του φαγητού. Η Κυβέρνηση αναπτύσσει στη συνέχεια, μέσω των παρατηρήσεων που υποβάλλει ενώπιον του Δικαστηρίου, τη δική της εκδοχή των σχετικών συνθηκών. Σημειώνει, για παράδειγμα, ότι η σίτιση των κρατούμενων λάμβανε χώρα τρεις φορές την ημέρα με τη φροντίδα της νομαρχίας, ότι υπήρχε καθημερινή παρουσία ιατρικού προσωπικού, ότι σε περίπτωση ανάγκης οι κρατούμενοι μπορούσαν άμεσα να μεταφερθούν στο νοσοκομείο και ότι οργανώσεις παρείχαν στους κρατούμενους είδη πρώτης ανάγκης.¹³ Σε πολλές περιπτώσεις, στις υποθέσεις αυτές παρατηρείται απόκλιση μεταξύ της Κυβέρνησης και των προσφευγόντων στην περιγραφή των συνθηκών κράτησης.

Για να καταστεί δυνατός ο έλεγχος των συνθηκών κράτησης σε κάθε συγκεκριμένη υπόθεση και να διαπιστωθούν οι πραγματικές συνθήκες που επικρατούσαν την εποχή των πραγματικών περιστατικών, το Δικαστήριο ανατρέχει σε εκθέσεις που έχουν συνταχθεί από διεθνείς οργανισμούς και ανεξάρτητα εθνικά όργανα, οι οποίες εκδίδονται μετά από επιτόπιες έρευνες. Σε κάθε απόφαση του Δικαστηρίου θα αναφερθούν συνεπώς τυχόν διαθέσιμες εκθέσεις της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, του Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και του Ειδικού Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση¹⁴. Ως προς εκθέσεις που εκδίδονται από ελληνικά όργανα, το Δικαστήριο συχνά αναφέρεται σε εκθέσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Συνηγόρου του Πολίτη¹⁵.

Σημειώνουμε, τέλος, ότι ιδιαίτερα στις πρόσφατες αποφάσεις του, όταν το Δικαστήριο διαπιστώσει την ύπαρξη σοβαρού υπερπληθυσμού και συνεπώς πολύ περιορισμένου προσωπικού χώρου ανά κρατούμενο, ο οποίος έχει επιβεβαιωθεί σε σχετικές εκθέσεις διεθνών οργανισμών και ανεξάρτητων εθνικών οργάνων, καταλήγει ότι ο προσφεύγων δεν επωφελήθηκε από έναν προσωπικό χώρο που πληροί τα κριτήρια που καθορίζονται από τη νομολογία του και ότι αυτό αρκεί για τη διαπίστωση παραβί-

¹³ Βλέπε, μεταξύ άλλων, Ε.Α., ό.π., παρ. 29-34 και de los Santos et de la Cruz, ό.π., παρ. 12-18.

¹⁴ Βλέπε, μεταξύ άλλων, Tatishvili, ό.π., παρ. 25-28.

¹⁵ Βλέπε, μεταξύ άλλων, R.T., ό.π., παρ. 37-39.

σης του άρθρου 3 της Σύμβασης, χωρίς να απαιτείται λεπτομερειακή εξέταση των υπόλοιπων συνθηκών.¹⁶

B. Η νομιμότητα της κράτησης υπό το άρθρο 5 παρ. 1 εδ. στ´

Εξετάζοντας τη νομιμότητα της κράτησης υπό το άρθρο 5 παρ. 1 εδ. στ´, οι «ελληνικές» αποφάσεις αναφέρονται στην απόφαση του Τμήματος Ευρείας Σύνοψης *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*¹⁷, η οποία προσφέρει τις κατευθυντήριες γραμμές για την εξέταση παρόμοιων υποθέσεων και απαριθμεί τις προϋποθέσεις που η κράτηση εν όψει απέλασης πρέπει να πληροί ώστε να μην κριθεί παράνομη ή αυθαίρετη. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή αλλά και τη μετέπειτα νομολογία του Δικαστηρίου, πρώτον, η κράτηση πρέπει να λαμβάνει χώρα με «καλή πίστη» («good faith»), δεύτερον, η κράτηση πρέπει να είναι στενά συνδεδεμένη με το σκοπό αυτής, τρίτον, ο τόπος και οι συνθήκες κράτησης πρέπει να είναι κατάλληλοι και, τέταρτον, η διάρκεια της κράτησης δεν πρέπει να υπερβαίνει το χρόνο που λογικά απαιτείται για την επίτευξη της απέλασης.

Στο πλαίσιο του ελέγχου αυτού δεν εξετάζεται, κατά κανόνα, αν η κράτηση ήταν αναγκαία για να αποτρέψει, για παράδειγμα, ένα αδίκημα ή τη φυγή του υπό απέλαση αλλοδαπού. Σημειώνεται, επίσης, ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου η κράτηση των αιτούντων άσυλο μπορεί να είναι επιτρεπτή υπό το 5 παρ. 1 εδ. στ´. Ωστόσο, στην απόφαση *Suso Musa κατά Μάλτας*, το Δικαστήριο σημείωσε ότι δεν ήταν «άνευ αξίας» το επιχείρημα του προσφεύγοντος σύμφωνα με το οποίο η απόφαση *Saadi* δεν θα πρέπει να ερμηνευτεί με τρόπο που να επιτρέπει πάντοτε την κράτηση αιτούντων άσυλο, ανεξάρτητα από το εθνικό δίκαιο¹⁸.

Η απόφαση R.T. κατά Ελλάδας¹⁹ είναι χαρακτηριστική του τρόπου με τον οποίο ο έλεγχος αυτών των προϋποθέσεων λαμβάνει χώρα στις «ελληνικές» υποθέσεις. Ο προσφεύγων, ιρανός υπήκοος, κρατήθηκε για συνολικά τρεις μήνες περίπου στο Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού. Κατά τη διάρκεια της κράτησής του υπέβαλε αίτημα διεθνούς προστασίας. Το Δικαστήριο διαπίστωσε, πρώτον, ότι η στέρηση της ελευθερίας του προσφεύγοντος έβρισκε έρεισμα στο εσωτερικό δίκαιο, δηλαδή το άρθρο 76 ν. 3386/2005 και ότι η επίδικη κατάσταση ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 παρ. 1 εδ. στ´ της Σύμβασης. Υπενθύμισε, στη συνέχεια, ότι το άρθρο αυτό δεν απαιτεί η κράτηση ενός

¹⁶ Βλέπε, ιδιαίτερα, A.F., ό.π., παρ. 68-80, R.T., ό.π., παρ. 50-56.

¹⁷ *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, No. 13229/03, απόφαση Τμήματος Ευρείας Σύνοψης, 29.1.2008, παρ. 74.

¹⁸ *Suso Musa κατά Μάλτας*, No 42337/12, 9.12.2013, παρ. 90 και 97.

¹⁹ R.T., ό.π., παρ. 83-89.

υπό απέλαση αλλοδαπού να θεωρείται ευλόγως απαραίτητη για να αποτρέψει, για παράδειγμα, ένα αδίκημα ή τη φυγή του και θεώρησε ότι η κράτηση του προσφεύγοντος αποσκοπούσε, αφενός, στο να τον εμποδίσει από το να διαμείνει παράνομα στην ελληνική επικράτεια και, αφετέρου, στο να διασφαλιστεί η ενδεχόμενη απέλαση του. Συνεπώς, ως προς το πρώτο κριτήριο της απόφασης *Saadi*, το Δικαστήριο κατέληξε ότι η καλή πίστη των αρμόδιων αρχών δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί στην περίπτωση αυτή.

Δεύτερον, όσον αφορά τον τόπο και τις συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο σημείωσε ότι είχε ήδη διαπιστώσει, στην ίδια απόφαση, παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω των συνθηκών αυτών και ότι επομένως δεν ήταν απαραίτητο να τοποθετηθεί άλλη μία φορά στο θέμα αυτό υπό το πεδίο του άρθρου 5 παρ. 1 εδ. στ'.

Τρίτον, όσον αφορά τη διάρκεια της κράτησης, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι ο προσφεύγων κρατήθηκε για μία περίοδο τριών περίπου μηνών. Κατά την εκτίμηση του Δικαστηρίου, το χρονικό αυτό διάστημα δεν μπορούσε καταρχήν να θεωρηθεί υπερβολικό για την ολοκλήρωση των διοικητικών διατυπώσεων που απαιτούνται για την υλοποίηση της απέλασης του προσφεύγοντος.

Τέλος, όσον αφορά την υποβολή του αιτήματος διεθνούς προστασίας, το Δικαστήριο σημείωσε ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, το αίτημα αυτό αναστέλλει την εκτέλεση της απόφασης απέλασης, αλλά όχι και της απόφασης κράτησης. Το εθνικό δίκαιο απαιτεί μόνο το αίτημα διεθνούς προστασίας να εξετάζεται «κατά απόλυτη προτεραιότητα». Στην παρούσα υπόθεση, ωστόσο, ο προσφεύγων είχε απελευθερωθεί ένα μήνα και δέκα ημέρες μετά την καταγραφή του αιτήματος αυτού.

Συνεξετάζοντας τα ανωτέρω κριτήρια, το Δικαστήριο κατέληξε ότι η κράτηση του προσφεύγοντος δεν ήταν αυθαίρετη και ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν ήταν «νόμιμη» κατά την έννοια του άρθρου 5 παρ. 1 εδ. στ' της Σύμβασης. Σε παρόμοια διαπίστωση έχει καταλήξει το Δικαστήριο και στις πρόσφατες υποθέσεις *A.Y. κατά Ελλάδας*²⁰ για κράτηση τριών περίπου μηνών στο Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης Τυχερού, καθώς και *F.E. κατά Ελλάδας*²¹ για κράτηση δύο μηνών στα κρατητήρια του Σουφλίου και της Βέννας.

²⁰ A.Y., ό.π., παρ. 83-90.

²¹ F.E., ό.π., παρ. 73-78

Γ. Το άρθρο 5 παρ. 4: Ο έλεγχος της νομιμότητας της κράτησης από το αρμόδιο Διοικητικό Πρωτοδικείο

Όπως το Δικαστήριο έχει επαναλάβει σε πολλές σχετικές υποθέσεις²², το άρθρο 5 παρ. 4 περικλείει το δικαίωμα του κρατούμενου να επιδιώξει ενεργά μια ταχεία δικαστική επανεξέταση της κράτησής του και να αφηθεί ελεύθερος αν η νομική βάση της κράτησης απουσιάζει. Ο έλεγχος της νομιμότητας συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα του ενδιαφερόμενου να εξετάζεται το μέτρο της κράτησής του όχι μόνο υπό τη σκοπιά του εσωτερικού δικαίου, αλλά και υπό τη σκοπιά της Σύμβασης και πρέπει να είναι τόσο ευρύς ώστε να περιλαμβάνει κάθε μία από τις προϋποθέσεις της νομιμότητας της κράτησης που συμπεριλαμβάνονται στο άρθρο 5 παρ. 1 εδ. στ' της Σύμβασης.

Στις «ελληνικές υποθέσεις» παρατηρούνται δύο διακριτές περιόδους στη νομολογία επί του άρθρου 5 παρ. 4. Οι περίοδοι αυτές οριοθετούνται από την τροποποίηση του άρθρου 76 παρ. 4 ν. 3386/2005 με το ν. 3900/2010, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2011.

Σε υποθέσεις που αφορούν πραγματικά περιστατικά πριν τον Ιανουάριο του 2011, όταν το εν λόγω άρθρο προέβλεπε ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο μπορούσε να εξετάσει την απόφαση κράτησης μόνο όσον αφορούσε τον κίνδυνο φυγής του προσφεύγοντος ή τον κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, το Δικαστήριο είχε πολλές φορές αποφανθεί ότι η διάταξη ήταν ασαφής, στο βαθμό που δεν έδινε ρητώς στον αρμόδιο δικαστή τη δυνατότητα να ελέγξει όλες τις πτυχές της νομιμότητας της κράτησης, συμπεριλαμβανομένων των τυχόν προβληματικών συνθηκών υπό τις οποίες η κράτηση αυτή λάμβανε χώρα.²³ Στην πολύ πρόσφατη απόφαση *F.E. κατά Ελλάδας*²⁴ το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να επαναλάβει τη νομολογία του σε παρόμοιες υποθέσεις και να διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 4 καθώς, απορρίπτοντας τις αντιρρήσεις κατά της κράτησης οι οποίες εξετάστηκαν πριν τεθεί σε ισχύ η τροποποιημένη διάταξη του άρθρου 76 ν. 3386/2005, το αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο αφενός δεν εξήγαγε καμία συνέπεια από το γεγονός ότι ο προσφεύγων είχε υποβάλει αίτημα ασύλου και, αφετέρου, δεν συνεξέτασε τις συνθήκες κράτησής του αλλά περιορίστηκε στο να διαπιστώσει τη βούληση των αρχών για τη βελτίωση τους στο μέλλον.

²² Βλέπε, ιδιαίτερα, *Dougoz κατά Ελλάδας*, No 40907/98, 6.3.2011, παρ. 61, *S.D. κατά Ελλάδας*, No 53541/07, 11.6.2009, παρ. 73, *A.A. κατά Ελλάδας*, No 12186/08, 22.7.2010, παρ. 70, και *Herman et Serazadishvili κατά Ελλάδας*, ό.π., παρ. 71.

²³ *R.U. κατά Ελλάδας*, No 2237/08, 7.6.2011, A.A., ό.π., *Tabesh*, ό.π., *S.D.*, ό.π.

²⁴ *F.E.*, ό.π., παρ. 81-84.

Μετά τον Ιανουάριο του 2011 και την τροποποίηση της σχετικής διάταξης, προβλέπεται πλέον ρητώς ότι ο αρμόδιος διοικητικός δικαστής εξετάζει ζητήματα σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησης ή της παράτασής της. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αυτή η διατύπωση επιτρέπει στο διοικητικό δικαστή να εξετάσει τόσο τη νομιμότητα της επιστροφής όσο και τις συνθήκες κράτησης. Συνεπώς, το εν λόγω ένδικο μέσο είναι αποτελεσματικό και οι προσφεύγοντες έχουν την υποχρέωση να υποβάλλουν αντιρρήσεις κατά της κράτησης ενώπιον του αρμόδιου Διοικητικού Πρωτοδικείου πριν προσφύγουν στο ΕΔΔΑ. Σε διαφορετική περίπτωση, οι αιτιάσεις τους που βασίζονται τόσο στο άρθρο 5 όσο και στο άρθρο 3 της Σύμβασης απορρίπτονται ως απαράδεκτες λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων²⁵.

Δ. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Ο αριθμός των «ελληνικών» αποφάσεων που αφορούν την κράτηση των μεταναστών και αιτούντων άσυλο, αλλά και η ποικιλία των αιτιάσεων που εξετάζονται στις υποθέσεις αυτές, αναδεικνύουν ότι ενώπιον του Δικαστηρίου εξετάζονται τα πλέον επίκαιρα ζητήματα. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει σε πολλές περιπτώσεις υπογραμμίσει τη σημασία και τον απόλυτο χαρακτήρα του άρθρου 3 της Σύμβασης. Αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες που συνεπάγεται για ένα Κράτος η αύξηση του αριθμού των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει ότι μία τέτοια κατάσταση δεν μπορεί ωστόσο να απαλλάξει ένα Κράτος από τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η εν λόγω διάταξη.²⁶

Ταυτόχρονα, όπως αναδεικνύεται ιδίως μέσα από την πρόσφατη νομολογία επί του άρθρου 5 της Σύμβασης, η αρχή της επικουρικότητας, η οποία βρίσκεται στην καρδιά του μηχανισμού εφαρμογής της Σύμβασης, επιτάσσει ότι το έργο της διασφάλισης σεβασμού της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) είναι πρωτίστως έργο του εθνικού δικαστή και το ΕΔΔΑ δεν επεμβαίνει παρά μόνο σε περίπτωση που ο εθνικός δικαστής δεν εφαρμόσει ο ίδιος τη Σύμβαση. Μία όψη της αρχής αυτής είναι η υποχρέωση εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, εν προκειμένω των αντιρρήσεων κατά της κράτησης, πριν την προσφυγή στο ΕΔΔΑ, ώστε να δοθεί στον εθνικό δικαστή η δυνατότητα να ελέγξει ο ίδιος τις συνθήκες και τη νομιμότητα της κράτησης.

²⁵ Βλέπε, ιδίως, S.B. κατά Ελλάδας, 73554/11, 8 Ιουλίου 2014, παρ. 31-41 και G.B. κατά Ελλάδας, 78485/11, παρ. 47-55, 16 Σεπτεμβρίου 2014

²⁶ M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, Νο 30696/09, Απόφαση Τμήματος Ευρείας Σύνοψης, 21.1.2011, παρ. 223.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

I. Εθνική Νομοθεσία

- N. 4332/2015 «Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Ελληνικής ιθαγένειας - Ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη των Οδηγιών 2011/98/ΕΕ σχετικά με την ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στους πολίτες τρίτων χωρών ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας στην επικράτεια κράτους μέλους και σχετικά με κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους εργαζομένους από τρίτες χώρες που διαμένουν νομίμως σε κράτος μέλος και 2014/36/ΕΕ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 76, τ. Α')
- Υ.Α 8038/23/22-ιγ'των Υπουργών Οικονομίας, Εσωτερικών, Ανάπτυξης, Υγείας και Δημόσιας Τάξης της 20/21.1.2015 «Ίδρυση και λειτουργία Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών και Κανονισμός Λειτουργίας αυτών» (ΦΕΚ 118, τ. Β')
- Υ.Α οικ. 6855/105 της 18/19.2.2015 των Υπουργών Εσωτερικών, Οικονομικών, Εξωτερικών και Εργασίας «Καθορισμός ανώτατου αριθμού αδειών διαμονής για εποχική εργασία και ως αλιεργάτες πολιτών τρίτων χωρών για τα έτη 2015 και 2016» (ΦΕΚ 250, τ. Β')
- Υ.Α. 64410/2015 της 24/29.4.2015 των Υπουργών Εσωτερικών, Πολιτισμού, Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών « Πιστοποίηση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού υπηκόων τρίτων χωρών, προκειμένου να αποκτήσουν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος (ΦΕΚ 278, τ. Β')
- Υ.Α. 64410/2015 των Υπουργών Εσωτερικών, Πολιτισμού, Παιδείας, Οικονομικών «Πιστοποίηση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού υπηκόων τρίτων χωρών, προκειμένου να αποκτήσουν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος» (ΦΕΚ 728, τ. Β')
- Υ.Α 24990/366 της 4/10.6.2015 των Υπουργών Εσωτερικών, Οικονομικών, Εξωτερικών και Εργασίας «Καθορισμός ανώτατου αριθμού αδειών διαμονής για εργασία πολιτών τρίτων χωρών για τα έτη 2015 και 2016» (ΦΕΚ 1092, τ. Β')

- Υ.Α οικ. 53404/15 της 5/14.8.2015 του Υπουργού Εσωτερικών «Καθορισμός λόγων παραπομπής στις Επιτροπές της παρ. 1 του άρθρου 134 του Ν. 4251/2014, όπως ισχύει» (ΦΕΚ 1699, τ. Β')
- Υ.Α οικ. 61221/15 της 16/18.9.2015 των υπουργών Εσωτερικών, Πολιτισμού, Εξωτερικών και Εργασίας «Καθορισμός κατηγορίας αδειών διαμονής πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι εισέρχονται στην Ελλάδα για φοίτηση σε μουσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα αναγνωρισμένα από το κράτος, τα οποία έχουν συνάψει σύμβαση συνεργασίας με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) του εξωτερικού, τα οποία είναι αναγνωρισμένα από τη Χώρα μας» (ΦΕΚ 2050, τ. Β')
- Υ.Α 3/5262 της 18.9.2015 των υπουργών Εσωτερικών, Οικονομικών, Εργασίας «Σύσταση Ανοιχτής Δομής Φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, ευάλωτων ομάδων πολιτών τρίτων χωρών στον Ελαιώνα Αττικής» (ΦΕΚ 2065, τ. Β')
- Υ.Α οικ. 68019/2015 της 16/21.10.2015 των υπουργών Εσωτερικών και Εξωτερικών «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 30825/2014 κοινής απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης και Εξωτερικών «Καθορισμός απαιτούμενων δικαιολογητικών για τη χορήγηση εθνικών θεωρήσεων εισόδου και για τη χορήγηση και ανανέωση τίτλου διαμονής σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4251/2014» (ΦΕΚ 2272, τ. Β')
- Υ.Α 4000/3/10-γ'/2015 των Υπουργών Εξωτερικών, Οικονομίας, Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Εργασίας και Δημόσιας Τάξης «Τροποποίηση διατάξεων της υπ' αριθμ. 4000/3/10-β'/14-11-2012 κοινής υπουργικής απόφασης Παραμονή και εργασία ομογενών από Αλβανία» (ΦΕΚ 3043, τ. Β').

II. Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Οδηγία 2014/54/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16^{ης} Απριλίου 2014, περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (L 128/30.4.2014)
- Οδηγία 2014/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3^{ης} Απριλίου 2014 περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις (L 130/1.5.2014)
- Οδηγία 2014/66/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαΐου 2014 σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο της ενδοεταίρικής μετάθεσης (L 150/27.5.2014)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ακτύπη, Σπ.-Ηρ.*: «Απαγόρευση διακρίσεων και σύμφωνο συμβίωσης στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», ΝοΒ 2015, τ. 63, τεύχ. 4, σελ. 701-710
- Δετσαρίδη, Χρ. (επ.)*: Ο Κώδικας Μετανάστευσης & ο Κώδικας Ιθαγένειας: ενημέρωση με τον Ν. 4332/2015 (ΦΕΚ Α΄, 76/9.7.2015), Νομική Βιβλιοθήκη 2015
- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (επιμ.)*: Η διοικητική κράτηση των αλλοδαπών – Διεθνής Νομοθεσία και Εθνική Πρακτική – Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου (15-16 Σεπτεμβρίου 2014), Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2015
- Νάσκου-Περράκη, Π.*: «Η έννοια και η λειτουργία του θεσμού του ασύλου στο δημόσιο διεθνές δίκαιο», Αρμενόπουλος 2015, τ. ΞΘ, τεύχος. 3, σελ. 367-389
- Παπαθεοδώρου, Θ.* : Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών, Νομική Βιβλιοθήκη 2015
- Σταυρουλάκη, Ευδ.*: «Οι όροι ένταξης για την απόκτηση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος», Συνήγορος 2015, τ. 19, τεύχος 109, σελ. 60-62
- Δετσαρίδη, Χρ. (επ.)*: Ο Κώδικας Μετανάστευσης & ο Κώδικας Ιθαγένειας: ενημέρωση με τον Ν. 4332/2015 (ΦΕΚ Α΄, 76/9.7.2015), Νομική Βιβλιοθήκη 2015
- Albahari, M.*: Crimes of Peace: Mediterranean Migrations at the World's Deadliest Border, University of Pennsylvania Press, September 2015
- Alexander, Am.*: «A Short History of International Humanitarian Law», European Journal of International Law, (2015) 26 (1).
- Amy Nethery - Stephanie J Silverman, eds.*: «Immigration Detention: The Migration of a Policy and its Human Impact», Routledge, May 2015
- Baldinger, D.*: Vertical Judicial Dialogues in Asylum Cases: Standards on Judicial Scrutiny and Evidence in International and European Asylum Law, Brill/Nijhoff, 2015
- Bank, R.*: «The Potential and Limitations of the Court of Justice of the European Union in Shaping International Refugee Law», International Journal of Refugee Law, (2015) 27 (2), pages 213-244
- Barsky, R.*: Undocumented Immigrants in an Era of Arbitrary Law: The Flight and the Plight of People Deemed «Illegal», Routledge, 2015

- Bauder, H. –Matheis, Ch. (eds):* Migration Policy and Practice: Interventions and Solutions, Palgrave Macmillan, 2015
- Berg, Laur.:* Migrant Rights at Work: Law's Precariousness at the Intersection of Immigration and Labour, Routledge, 2015
- Bjorge, Eirik:* Domestic Application of the ECHR: Courts as Faithful Trustees, Oxford University Press 2015
- Bradley, M. (ed):* Forced Migration, Reconciliation, and Justice, McGill-Queen's University Press, 2015
- Byrne, R.:* «The Protection Paradox: Why Hasn't the Arrival of New Media Transformed Refugee Status Determination?», *International Journal of Refugee Law*, (2015) 27 (4), pages 625-648
- Cantor, D.-J.:* «Reframing Relationships: Revisiting the Procedural Standards for Refugee Status Determination in Light of Recent Human Rights Treaty Body Jurisprudence», *Refugee Survey Quarterly* (2015) 34 (1)
- Costello, Cathryn:* The Human Rights of Migrants and Refugees in European Law, Oxford University Press 2015
- Crawford, E.:* «Identifying the Enemy - Civilian Participation in Armed Conflict», Oxford University Press 2015
- Dastyari, Az.:* United States Migrant Interdiction and the Detention of Refugees in Guantánamo Bay, Cambridge University Press, 2015
- Fosse, M.– Fox, J.:* Nansen: Explorer and Humanitarian, Hamilton Books, September. 2015
- Franko, Katja Aas - Gundhus, Helene O. I.:* «Policing Humanitarian Borderlands: Frontex, Human Rights and the Precariousness of Life», *Oxford Journals Law & Social Sciences British Journal of Criminology* Volume 55, Issue 1, pages 1-18
- Freedman, J.:* Gendering the International Asylum and Refugee Debate, 2nd ed., Palgrave Macmillan, 2015
- Fujikura, Ryo – Mikiyasu Nakayama (eds):* Resettlement Policy in Large Development Projects, Routledge, June 2015
- Garlick, M.:* «International Protection in Court: The Asylum Jurisprudence of the Court of Justice of the EU and UNHCR», *Refugee Survey Quarterly* (2015) 34 (1)
- Geddes, A. – Niemann, Ar.:* «European Union Policy on Labor Migration - Introduction: conceptualizing EU policy on labour migration», *Cambridge Review of International Affairs*, Volume 28, Issue 4, 2015, pages 523-535
- Ghráinne, Brid Ní:* «The Internal Protection Alternative Inquiry and Human Rights Considerations – Irrelevant or Indispensable?», *International Journal of Refugee Law* (2015) 27 (1)

Gil Bazo, M.-Th.:

«Asylum as a General Principle of International Law», *International Journal of Refugee Law*, (2015) 27 (1), pages 3-28

«Refugee Protection under International Human Rights Law: From Non-Refoulement to Residence and Citizenship», *Refugee Survey Quarterly* (2015) 34 (1)

Gren, N.: *Occupied Lives Maintaining Integrity in a Palestinian Refugee Camp in the West Bank*, American University in Cairo Press, 2015

Hailbronner, Kay - Thym, Daniel (eds.): *EU Immigration and Asylum Law: A Commentary*, 2nd ed., Hart Publishing, 2015

Harvey, C.: «Time for Reform? Refugees, Asylum-seekers, and Protection Under International Human Rights Law», *Refugee Survey Quarterly* (2015) 34

Hazel Fox, QC - Philippa Webb: «The Law of State Immunity», 3rd edition, Oxford University Press 2015

Heather, Al. - Jonathan, S.: «'Unable to Return' in the 1951 Refugee Convention: Stateless Refugees and Climate Change (January 1, 2015)», *Florida Journal of International Law*, Vol. 26, No. 3, 2015.

Holzer, Van.: *Refugees from Armed Conflict: The 1951 Refugee Convention and International Humanitarian Law*, Intersentia, 2015

Horstmann, Al. – Jung, Jin-Heon eds.: *Building Noah's Ark for Migrants, Refugees, and Religious Communities*, Palgrave Macmillan, 2015

Howard-Hassmann, Rhoda E. – Walton-Roberts, Margaret (eds.): *The Human Right to Citizenship: A Slippery Concept*, University of Pennsylvania Press, 2015

Karavias, M.: «Non-State Actors in Control of Territory as 'Actors of Protection' in International Refugee Law», *Revue Belge de Droit International*, 2014-2, σελ. 487 επ.

Kirkwood, St. – Goodman, S. – McVittie Ch. – McKinlay, A.: *The Language of Asylum: Refugees and Discourse*, Palgrave Macmillan, 2015

Klabbers, Jan: «The Transformation of International Organizations Law», *European Journal of International Law*, (2015) 26 (1)

Lazaridis, G. – Khursheed Wadia, (eds.): *The Securitisation of Migration in the EU: Debates Since 9/11*, Palgrave Macmillan, 2015

Leckie, S. – Huggins, Chr eds.: *Repairing Domestic Climate Displacement: The Peninsula Principles*, Routledge, 2015

Lock, Tob.: *The European Court of Justice and International Courts- International Courts and Tribunals Series*, Oxford University Press 2015

Macklem, P.: «The Sovereignty of Human Rights», Oxford University Press 2015

- McAdam, Jane*: «The emerging New Zealand jurisprudence on climate change, disasters and displacement», *Migration Studies* Volume 3, Issue 1 (2015)
- Macklem, P.* «The Sovereignty of Human Rights», Oxford University Press, 2015
- Malkki, L.H.*: *The Need to Help: The Domestic Arts of International Humanitarianism*, Duke University Press, 2015
- Mantu, S.*: *Contingent Citizenship: The Law and Practice of Citizenship Deprivation in International, European and National Perspectives*, Brill/Nijhoff, 2015
- Mariño Menéndez, Fernando M.*: «Recent Jurisprudence of the United Nations Committee against Torture and the International Protection of Refugees», *Refugee Survey Quarterly* (2015) 34
- Massey S. –Coluccello, R. (eds.)*: *Eurafrican Migration: Legal, Economic and Social Responses to Irregular Migration*, Palgrave Pivot, 2015
- Melikian, Lia G.*: «No country for some men? Statelessness in the United States and lessons from the European Union», *Georgia Journal of International and Comparative Law*, vol. 43, no. 1 (2015)
- Mariño Menéndez, F.- M.*: «Recent Jurisprudence of the United Nations Committee against Torture and the International Protection of Refugees», *Refugee Survey Quarterly* (2015) 34 (1)
- Murray, David A.B.*: «Real Queer?: Sexual Orientation and Gender Identity Refugees», *Canadian Refugee Apparatus*, Rowman & Littlefield, November 2015
- Nair, Par. - Bloom, Tend.(eds.)*: *Migration across Boundaries: Linking Research to Practice and Experience*, Ashgate, 2015
- Nayak, Megh.*: *Who Is Worthy of Protection?: Gender-Based Asylum and U.S. Immigration Politics*, Oxford University Press, Sept. 2015
- Nishimura, L.*: «‘Climate Change Migrants’: Impediments to a Protection Framework and the Need to Incorporate Migration into Climate Change Adaptation Strategies», *International Journal of Refugee Law*, (2015) 27 (1)
- O'Bannon, Brett R.*: *Reassessing the Responsibility to Protect: Conceptual and Operational Challenges*, Routledge, 2015
- Petropoulou, Ath.*: *Liberté et sécurité : les mesures antiterroristes et la Cour Européenne des Droits de l' Homme*, Publications de la Fondation Marangopoulos pour les Droits de l'Homme (F.M.D.H.), Editions Pedone 2014
- Qafisheh, Mutaz M.*: «An Ongoing Anomaly: Pre- and Post-Second World War Palestinian Refugees», *International Journal of Refugee Law*, (2015) 27 (1)

- Schabas, W.*: The European Convention on Human Rights- A Commentary, Oxford Commentaries on International Law, Oxford University Press 2015
- Schneiker, An.*: Humanitarian NGOs, (In)Security and Identity: Epistemic Communities and Security Governance, Ashgate, 2015
- Shelton, Dinah*: Remedies in International Human Rights Law, Oxford University Press 2015
- Shepard Masocha*: «Asylum Seekers, Social Work and Racism», Palgrave Pivot, 2015
- Scholten, S.*: The Privatisation of Immigration Control Through Carrier Sanctions: The Role of Private Transport Companies in Dutch and British Immigration Control, Brill/Nijhoff, 2015
- Simeon, J.-C.*: «The Application and Interpretation of International Humanitarian Law and International Criminal Law in the Exclusion of those Refugee Claimants who have Committed War Crimes and/or Crimes Against Humanity in Canada», International Journal of Refugee Law, (2015) 27 (1)
- Simonelli, Andrea C.*: Governing Climate Induced Migration and Displacement: IGO Expansion and Global Policy Implications, Palgrave Macmillan, 2015
- Singer, S.*: Terrorism and Exclusion from Refugee Status in the UK: Asylum Seekers Suspected of Serious Criminality, Brill/Nijhoff, 2015
- Tahir Zaman*: Islamic Traditions of Refuge in the Crises of Iraq and Syria, Palgrave Macmillan, November 2015
- Taylor, H.*: Refugees and the Meaning of Home: Cypriot Narratives of Loss, Longing and Daily Life in London, Palgrave Macmillan, 2015
- Terminski, Bog.*: «Development-Induced Displacement and Resettlement: Causes, Consequences, and Socio-Legal Context», ibidem Press, 2015
- Thakur, R. - Maley, W. (eds.)*: Theorising the Responsibility to Protect, Cambridge University Press, 2015
- Velde, Martin van der - Naerssen, Ton van (eds.)*: Mobility and Migration Choices: Thresholds to Crossing Borders, Ashgate, 2015
- Waschefort, C. A.*: International Law and Child Soldiers, Hart Publishing, 2015
- Wojnowska-Radzińska, Jul.*: The Right of an Alien to be Protected against Arbitrary Expulsion in International Law, Brill/Nijhoff, 2015
- Zeynep Sezgin - Dennis Dijkzeul, eds.*: The New Humanitarians in International Practice: Emerging Actors and Contested Principles, Routledge, November 2015

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Α

- Άδεια διαμονής: 59, 73, 102, 156
Αίγυπτος: 77
Αίτηση ασύλου (μεταγενέστερη): 126, 234
Αιτούντες άσυλο (υποδοχή): 209
Αμφιβολία (ευεργέτημα)
Απαγόρευση διακρίσεων (αρχή)
Απέλαση: 69, 102, 247, 278, 285
Αρχή αναλογικότητας: 59, 69, 136, 156, 171
Αρχή εδαφικότητας: 64
Αρχή ειδικότητας: 24
Άσυλο (διαδικασία): 285, 301
Ασφάλεια δικαίου (αρχή): 161
- Έκδοση (αιτούντα άσυλο): 24
Έκδοση (πρόσφυγα): 19, 31, 38
Εμπορία ανθρώπων: 260
Εξω-εδαφική ισχύς (αρχή): 19, 31
Επιστροφή (ΕΕ)
Επώνυμο (αλλαγή): 311
Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: 85, 126, 189, 209, 234, 247, 260, 267, 278, 285, 301, 311
Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης: 24
Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: 47

Η

ΗΠΑ: 260

Β

Βασανιστήρια: 31, 189, 209

Γ

Γενετήσιος προσανατολισμός: 38

Δ

Δημόσια τάξη: 73, 102, 171
Διακριτική ευχέρεια: 102
Δικαστική Αρωγή Ελλάδας-ΕΣΣΔ (Σύμβαση): 24
Διπλωματικές εγγυήσεις: 38
Δουβλίνο (Κανονισμός): 209, 285

Ε

Έγγραφα (διαδικασία ασύλου): 234, 260
Έγκλημα πολέμου: 85
Εθνική ασφάλεια: 73, 102

Ι

Ιδιωτική ζωή: 311
Ιθαγένεια (ανάκτηση): 77
Ιθαγένεια (διαπίστωση): 64, 77
Ίση μεταχείριση (αρχή): 147

Κ

Κάθειρξη (ισόβια): 189
Καλή πίστη (αρχή): 161
Καταδίκη (αμετάκλητη): 171
Κοινωνική ασφάλιση: 161
Κοινωνική ενσωμάτωση (ΕΕ): 136, 147
Κράτηση (αντιρρήσεις): 267, 301
Κράτηση (αυθαίρετη): 267, 301
Κράτηση (έλεγχος): 267, 301
Κράτηση (συνθήκες): 267, 301

* Αναφέρεται στη νομολογία. Οι αριθμοί παραπέμπουν σε σελίδες.

M

Μεταφορά μεταναστών: 73
Μη επαναπροώθηση (αρχή): 31, 102

N

Νιγηρία: 269

O

Οικογένεια (προστασία): 59, 136, 209
Ομογενής: 64

Π

Παιδί (δικαιώματα): 209
Παράβολο: 147
Πολιτικές πεποιθήσεις: 24
Πολιτικό έγκλημα: 24
Πολιτικοί λόγοι: 31, 47
Προηγούμενη ακρόαση: 59, 64, 69, 171
Προστασία (δικαστική): 126, 189
Πρόσφυγας: 85, 102, 161,
Πρόσφυγας (απέλαση): 247
Πρόσφυγη (πραγματική): 126

Σ

Στρατιωτική θητεία: 85
Σύμβαση για Καθεστώς Προσφύγων:
247
Συμβούλιο Ασφαλείας ΟΗΕ: 85

T

Ταξιδιωτικό έγγραφο (πλαστό): 171
Τέλη (άδεια διαμονής): 156
Τουρκία: 19, 47, 102
Τρομοκρατία: 47, 102, 189
Τσετσενία: 24

Y

Υγεία: 247

X

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
(ΕΕ): 126
Χάρτης ΟΗΕ: 31, 85

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

	Σελίδα		Σελίδα
2015			
Αριθμ. 186	19	L.O. κατά Γαλλίας	260
203	24	E.A. κατά Ελλάδας	267
310	31	L.M. και λοιποί κατά Ρωσίας	278
638	38	Sharifi και λοιποί κατά Ιταλίας και Ελλάδας	285
ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ		A.Y. κατά Ελλάδας	301
2014		Macalin Moxamed Sed Dahir κατά Ελβετίας	311
Αριθμ. 46	47		

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

2015		
Αριθ. 715	59	
1067	64	
1248	69	
2663	77	
3457	73	

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

C-472/13	85
C- 373/13	102
C-239/14	126
C-153/14	136
C-579/13	147
C-309/14	156
C-401/13 & 432/13	161
C-554/13	171

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Trabelsi κατά Βελγίου	189
Tarakhel κατά Ελβετίας	209
M.A. κατά Ελβετίας	234
Tatar κατά Ελβετίας	247

